

PRAKRIT GRAMMAR

OF

HEMAÇANDRA

Being the Eighth Chapter of his *Siddhahemacandra*

Edited with

Index of Words & Roots and Notes

BY

P L VAIDYA, M A , D LITT (Paris)

Professor of Sanskrit & Ardhamāgadhī

Willingdon College, Sangli

प्राचीनतमं वनाश्रमं
संस्कृतं हिन्दु मुद्रण विमोक्षा
संस्कृत-संस्कृत

1928

आर्हतमतप्रभाकरस्य

पद्यो मयूग

श्रीहेमचन्द्राचार्यनिरचितं

प्राकृतव्याकरणम्

[सिद्धहेमचन्द्रस्याष्टमोऽध्याय]

वेद्यपशोद्भवेन श्रीपरशुरामशर्मणा
टिप्पणीशब्दकोशधातुकोशादिभिः परिष्कृतम्

'पुण्यपत्तनस्यश्रेष्ठिमोतीलालेन' प्रकाशितम्

*Printed at his " HANUMAN PRESS " by L B Kohate.,
300 Sadashiv Peth, Poona City*

and

*Published by Motilal Ladhari, 196 Bhavan Peth,
Poona City*

PREFACE

This new edition of Hemacandra's Prakrit Grammar is designed to meet the requirements of University Students in Prakrit languages and was undertaken by me at the suggestion and support of Shri Motilal Ladhaji of Poona. There have been two excellent editions of this Grammar, one by Dr R. Pischel in two volumes with the text, a word-index and notes in German (Halle, Germany, 1877 & 1880), and the other by S. P. Pundit as an appendix to his edition of the *व्याकरणचरित* in the Bombay Sanskrit Series (Bombay 1900). The first of these is in Roman letters with notes in German, and as such, cannot be used by an average student, the second has no helps by way of notes, and both of them are long out of print. I therefore thought of bringing out a new edition of the Grammar in the interest of students in Indian universities who are now taking more and more to the study of Prakrit languages in their relation to modern Indian vernaculars, and Shri Motilal Ladhaji readily undertook to publish it.

Eminent philologists like Sir George Grierson have divided Prakrit grammarians into two schools called Western and Eastern. The Western School is represented by वाल्मीकि, his sutras having been commented upon by त्रिविक्रम लक्ष्मीधर and सिद्धराज. Hemacandra belongs to this school and in his *Siddhahemacandra VIII* gives exhaustive treatment of the Prakrit dialects. The Eastern School is headed by वरारुचि whose sutras have been commented upon by मामह. Other representatives of this School are रामशर्मतर्कवागीश, the author of *प्राकृतकल्पतरु*, and मार्कण्डेयवाचस्पति, the author of *प्राकृतसर्वस्व*. There seems to be another old work of the School called *प्राकृतमामधेनु* of लङ्केश्वर which is mentioned by रामशर्मतर्कवागीश as his source.

Hemacandra in his grammar treats of six Prakrit dialects, viz, महाराष्ट्री, शौरसनी, मागधी, पेशाची, चलिक्कापेशाची and अपभ्रंश. By Prakrit he understands महाराष्ट्री which he considers as the base for all other dialects. He also refers to अपर्ण Prakrit which is another name for Ardhamagadhi. He devotes the first three padas and major part of the fourth to the treatment of the principal Prakrit and the rest to other dialects.

The notes given here are not exhaustive, but I feel, are sufficient to guide an intelligent student with fair knowledge of the Sanskrit language. In the section on dialects other than the principal Prakrit they are more numerous and the tabulation of the principal characteristics of the different dialects which the student is recommended to study more carefully, and my full and word-for-word rendering in Sanskrit with an English translation of the Apabhramsa verses, would go a long way to help the student to master the subject systematically. I have however reserved fuller treatment of Apabhramsa and its dialects for another work. A Manual of the Apabhramsa Dialects with illustrative texts - which I have in preparation. I hope that this work would be out next winter.

I must make grateful acknowledgements to the soul of Dr R Pischel for the liberal use that I have made of his edition, the critical apparatus, the word-index and notes as also of his "Materialien zur Kenntnis des Apabhramsa." I should like also to acknowledge the help that I received from two of my pupils, Mr A N Upadhye, B A (Hons) and Mr R G Marathe of the Willingdon College in the preparation of this edition. I regret that the scholastic character of the book is considerably impaired on account of the want of accented English and Sanskrit type in the Press and that a few mistakes of printing have slipped in on account of the distance between the Editor and the Press. The student is therefore earnestly requested to make the necessary corrections in the text from the Errata before he begins to use the book.

Willingdon College, Sangli }
23rd October 1928.

P L VAIDYA

ॐ अर्हम् ।

कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितं प्राकृतव्याकरणम् ।

अथ प्राकृतम् ॥ ८ । १ । १ ॥

अथशब्द आनन्तर्यार्थोऽधिकारार्थश्च ॥ प्रकृति सस्कृतम् । तत्र भव
तत आगत वा प्राकृतम् । सस्कृतानन्तर प्राकृतमधिक्रियते ॥ सस्कृतानन्तर
च प्राकृतस्यानुशासन सिद्धसाध्यमानभेदसस्कृतयोनेरेव तस्य लक्षण न
देश्यस्य इति ज्ञापनार्थम् । सस्कृतसमं तु सस्कृतलक्षणेनैव गतार्थम् ।
प्राकृते च प्रकृतिप्रत्ययलिङ्गकारकसमाससज्ञादय सस्कृतवद्वेदितव्या ॥
लोकाद् इति च वर्तते । तेन ऋ-ऋ-लृ-लृ-ऐ-औ-ड-ज-श-ष-
विसर्जनीय-प्पुतवर्जो वर्णसमाह्वयो लोकादवगन्तव्य । ङौ स्ववर्ग्य-
सयुक्तः भवत एव । ऐदौतौ च केषाचित् । कैतवम् । कैअव् । सौन्द-
र्यम् । सौअरिअ ॥ कौरवा । कौरवा ॥ तथा अस्वर व्यञ्जन द्विवचन
चतुर्थीबहुवचन च न भवति ॥ १ ॥

बहुलम् ॥ ८ । १ । २ ॥

बहुलम् इत्याधिकृत वेदितव्यम् आ शास्त्रपरिसमाप्ते ॥ ततश्च । क्वचित्
प्रवृत्ति क्वचिदप्रवृत्ति क्वचिद् विभाषा क्वचिद् अन्यदेव भवति । तच्च
यथास्थान दर्शयिष्याम ॥ २ ॥

आर्षम् ॥ ८ । १ । ३ ॥

ऋषीणाम् इदम् आर्षम् । आर्षं प्राकृत बहुल भवति । तदपि यथा-
स्थान दर्शयिष्याम । आर्षं हि सर्वे विधयो विकल्प्यन्ते ॥ ३ ॥

दीर्घ-ह्रस्वौ मिथो वृत्तौ ॥ ८ । १ । ४ ॥

वृत्तौ समासे स्वराणा दीर्घह्रस्वौ बहुल भवत । मिथ परस्परम् ॥ तत्र
ह्रस्वस्य दीर्घ । अन्तर्वेदि. । अन्ता-वेई ॥ सप्तविंशति । सत्तावीसा ॥
क्वचिन्न भवति । जुवड-अणौ ॥ क्वचिद् विकल्प । वारी-मई । वारि-
मई ॥ मुजयन्त्रम् । मुआ-ग्रन्तं मुअ-ग्रन्त ॥ पतिगृहम् । पई-हर पई-हर ॥
वेल-वण वेलुवण ॥ दीर्घस्य ह्रस्व । निअम्ब-सिल-खलिअ-वीई-मालत्स ॥
क्वचिद् विकल्प । जँउण-ग्रड जँउणा-ग्रड । नई-सोत्त नई-सोत्त । गोरी-
हर गोरी-हर । बहु-मुह बहू-मुह ॥ ४ ॥

पदयोः सधिर्वा ॥ ८ । १ । ५ ॥

सम्कृतोक्त सधि सर्व प्राकृते पदयोर्व्यवस्थितविभाषया भवति ॥
वासेसी वासइसी । विसमायवो विसम-आयवो । दहिईसरो दहीसरो ।
साऊअय साउ-उअय ॥ पदयोरिति किम् । पाओ । पई । वथाओ ।
मुद्दाई । मुद्दाए । महई । महए ॥ बहुलाधिकारात् क्वचिद् एकपदेऽपि ।
काहिड काही । निइओ वीओ ॥ ५ ॥

न युवर्णस्यास्वे ॥ ८ । १ । ६ ॥

इवर्णम्य उवर्णम्य च अस्वे वर्णे परे सधिर्न भवति ॥ न वेरि-
वगो वि अवयासो । वन्दामि अज्ज-वइर ।

दगुइन्द-इहिर-लित्तो सहइ उइन्दो नहप्पहावलि-अरुणो ।
सझा-वहु-अवउट्ठो णव-वारिहरो व्य चिउजुलापडिभिन्नो ॥
युवर्णस्येति किम् ।

गृढोअर-नामरसागुसारिणी भमर-पन्ति ध्व ॥
अम्ब इति किम् । पुहवीसो ॥ ६ ॥

एदोतोः स्वरे ॥ ८ । १ । ७ ॥

एकारओकारयो स्वरे परे सधिर्न भवति ॥

बहुआइ नहुल्लिहणे आनन्धन्तीणि कञ्चुअ अङ्गे ।

मयरद्वय-सर-धोरणि-धारा-छेअ व्व दीसन्ति ॥

उवमासु अपज्जतेम-कळम-दन्तावहासमूरुज्जुअ ।

त चेव मल्लिअ-त्रिस-दण्ड-विरसमालक्खिमो एण्हि ॥

अहो अच्छरिअ ॥ एदोतोरिति किम् ।

अत्थालोअण-तरला इयर-ऊर्दण भमन्ति बुद्धीओ ।

अत्थ च्चेअ निरारम्भमेन्ति हिअय कइन्दाण ॥ ७ ॥

स्वरस्योद्धृते ॥८।१।८॥

व्यञ्जनसपृक्त स्वरो व्यञ्जने लुप्ते योऽवशिष्यते स उद्धृत इहोच्यते ।
स्वरस्य उद्धृते स्वरे परे सधिर्न भवति ॥

विससिज्जन्त-महा-पसु-दसण-सभम-परोप्पारूढा ।

गयणे च्चिय गन्धउडिं कुणन्ति तुह कउळ-णारीओ ॥ निसा-अरो ।
निसि-अरो रयणी-अरो । मणुअत्त ॥ बहुलाधिकारात् क्वचिद् विकल्प ।
कुम्भ-आरो कुम्भारो । सु-उरिसो सूरिसो ॥ क्वचित् सधिरेव । सालाहणो ।
चक्काओ ॥ अत एव प्रतिषेधात् समासेऽपि स्वरस्य सधौ भिन्नपदत्वम् ॥८॥

त्यादेः ॥८।१।९॥

तिनादीना स्वरस्य स्वरे परे सन्धिर्न भवति ॥ भवति इह । होइ
इह ॥ ९ ॥

लुक् ॥८।१।१०॥

स्वरस्य स्वरे परे बहुल लुग् भवति ॥ त्रिदेशेश । तिअसीसो ॥ नि-
श्वासोच्छ्वासौ । नीसासूसासा ॥ १० ॥

अन्त्यव्यञ्जनस्य ॥८।१।११॥

शब्दाना यद् अन्त्यव्यञ्जन तस्य लुग् भवति ॥ जाव । ताव । जसो ।
तमो । जम्मो ॥ समासे तु वाक्यविभक्त्यपेक्षायाम् अन्त्यत्वम् अनन्त्यत्व
व । तेनोभयमपि भवति । सद्धिक्खु । समिक्खू । सज्जन । सज्जणो ॥
एतद्गुणा । एअ-गुणा ॥ तद्गुणा । तग्गुणा ॥ ११ ॥

न श्रंदुदोः ॥ ८।१।१२॥

श्रद् उद् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य लुग् न भवति ॥ सद्दहिअ । सद्दा । उगय । उन्नय ॥ १२ ॥

निर्दुरोर्वा ॥ ८।१।१२ ॥

निर् दुर् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य वा लुग् न भवति ॥ निस्सह नीसह दुस्सहो दूसहो । दुक्खिओ दुहिओ ॥ १३ ॥

स्वरेन्तरश्च ॥ ८ । १ । १४ ॥

अन्तरो निर्दुरोश्चान्त्यव्यञ्जनस्य स्वरे परे लुग् न भवति ॥ अन्तरप्पा ॥ निरन्तर । निरवसेस ॥ दुरुत्तर । दुरवगाह ॥ क्वचिद् भवत्यपि । अन्तो-वरि ॥ १४ ॥

स्त्रियामादविद्युतः ॥ ८ । १ । १५ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्य शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य आत्व भवति विशुच्छब्द वर्ज-यित्वा । लुगपवाद ॥ सरित् । सरिआ ॥ प्रतिपद् । पाडिवआ ॥ सपत् । सपआ ॥ बहुलाधिकाराद् ईपत्सृष्टतरयश्रुतिरपि । सरिया । पाडिवया । सपया ॥ अविद्युत इति किम् । विज्जू ॥ १५ ॥

रो रा ॥ ८ । १ । १६ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्यान्त्यस्य रेफस्य रा इत्यादेशो भवति । आच्चापवाद ॥ गिरा । बुरा । पुरा ॥ १६ ॥

क्षुघो हा ॥ ८ । १ । १७ ॥

क्षुघ्शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हादेशो भवति ॥ छुटा ॥ १७ ॥

शरदादेरत् ॥ ८ । १ । १८ ॥

शरदादेरन्त्यव्यञ्जनस्य अत् भवति ॥ शरद् । सरओ ॥ भिपक् । भिसओ ॥ १८ ॥

दिक्-प्राप्तपोः सः ॥ ८ । १ । १९ ॥

ण्तयोरन्त्यव्यञ्जनस्य सो भवति ॥ दिसा । पाउसो ॥ १९ ॥

आयुरप्सरसोर्ना ॥ ८ । १ । २० ॥

एतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य सो वा भवति ॥ दीहाउसो दीहाऊ । अच्छरसा
अच्छरा ॥ २० ॥

ककुमो हः ॥ ८ । १ । २१ ॥

ककुमशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो भवति ॥ कउटा ॥ २१ ॥

धनुषो वा ॥ ८ । १ । २२ ॥

धनु शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो वा भवति ॥ धणुह धणू ॥ २२ ॥

मोनुस्वारः ॥ ८ । १ । २३ ॥

अन्त्यमकारस्यानुस्वारो भवति ॥ जल फल वच्छं गिरिं पेच्छ ॥ कचिद्
अनन्त्यस्यापि । वणाभि । वणमि ॥ २३ ॥

वा स्वरे मश्च ॥ ८ । १ । २४ ॥

अन्त्यमकारस्य स्वरे परेऽनुस्वारो वा भवति । पक्षे लुगपवादो मस्य
मकारश्च भवति ॥ वन्दे उसभ अजिअ । उसभमजिअ च वन्दे ॥ बहु-
लाधिकाराद्'अन्यम्यापि व्यञ्जनस्य मकार । साक्षात् । सक्त् ॥ यत् ।
ज ॥ तत् । त ॥ विष्वक् । वीसु ॥ पृथक् ॥ पिट् ॥ सम्यक् । सम्म ॥
इह । इहयं । आलेडुअ इत्यादि ॥ २४ ॥

ड-ञ-ण-नो व्यञ्जने ॥ ८ । १ । २५ ॥

ड अ ण न इत्येतेषा स्थाने व्यञ्जने परे अनुस्वारो भवति ॥ ड ।
पङ्क्तिः । पता ॥ पराङ्मुख । परमुहो ॥ न । कञ्चुक । कचुओ ॥
लञ्छनम् । लंछण ॥ ण । पण्मुख । छमुहो ॥ उत्कण्ठा । उक्ता ॥ न ।
सन्ध्या । संज्ञा ॥ विन्ध्य । विंज्ञो ॥ २५ ॥

॥ वक्रादावन्तः ॥ ८ । १ । २६ ॥

वक्रादिषु यथादर्शनं प्रथमादे स्वरस्य अन्त आगमरूपोऽनुस्वारो भवति ॥
वक् । तस । असु । मस । पुछ । गुछ । मुढा । पसू । वुंध । ककोडो ।
कुपल । दसण । विंछिओ । गिंठी । मजारो । एष्वाद्यस्य ॥ वयसो ।

मणसी । मणसिणी । मणसिला । पडमुआ । एपु द्वितीयम् ॥ अवरिं ।
 आणित्तय । अडमुत्तय । अनयोस्तृतीयस्य ॥ वक्र । व्यस्त । अश्रु । श्मश्रु ।
 पुच्छ । गुच्छ । मूर्द्धन् । पशुं । बुध्न । कर्कोट । कुट्मल । दर्शन ।
 वृश्चिक । गृष्टि । मार्जार । वयस्य । मनस्विन् । मनम्बिनी । मन शिला ।
 प्रतिश्रुत् । उपरि । अतिमुक्तक । इत्यादि ॥ क्वचिच्छन्द पूरणेऽपि । देव-
 नाग—सुवण्ण ॥ क्वचिन्न भवति । गिट्ठी । मज्जारो । मणसिला । मणा-
 सिला ॥ आपे मणोसिला । अडमुत्तय ॥ २६ ॥

क्त्वा—स्यादेर्ण—स्पोर्वा ॥ ८।१।२७ ॥

क्त्वाया स्यादीना च यौ णसू तयोरनुस्वारोन्तो वा भवति ॥ क्त्वा ।
 काऊण । काऊण । काउआण काउआण ॥ स्यादि । वच्छेण वच्छेण ।
 वच्छेसु वच्छेसु ॥ णस्वोरिति किम् । करिअ । अग्गिणो ॥ २७ ॥

विंशत्यादेर्लुक् ॥ ८।१।२८ ॥

विंशत्यादीनाम् अनुस्वारस्य लुग् भवति । विंशति । वीसा ॥ त्रिंशत् ।
 तीसा ॥ सम्कृतम् । सवय ॥ सस्कार । सकारो इत्यादि ॥ २८ ॥

मासादेर्वा ॥ ८।१।२९ ॥

मासादीनामनुस्वारस्य लुग् वा भवति मास मस । मासल मसल । कास ।
 कस । पासू पसू । कट कह । एव एव । नूण नूण । इआणि इआणिं ।
 दाणि दाणिं । कि करोमि किं करेमि । समुह समुह । केमुअ किमुअ ।
 सीहो सिंघो । मास । मासल । काम्य । पासु । कथम् । एवम् । नूनम् ।
 इदानीम् । किम् । समुख । किंगुक । सिंह इत्यादि ॥ २९ ॥

वर्गेन्त्यो वा ॥ ८।१।३० ॥

अनुस्वारस्य वर्गे परे प्रत्यासत्तेस्तस्यैव वर्गस्यान्त्यो वा भवति ॥ पड्ढो
 पको । सहो सखो । अङ्गण अगण । लद्धण लघण । कन्त्तुओ कचुओ ।
 लच्छण लछण । अञ्जिअ अजिअ । सञ्जा सज्ञा । कण्टओ कटओ ।
 उवण्ठा उवठा । कण्ड कड । सण्डो सढो । अन्तर अतर । पन्थो पथो ।

चन्दो चदो । वन्धवो वधवो । कम्पद् कपद् । वम्फद् वफद् । कलम्बो
कलयो । आरम्भो आरभो ॥ वर्ग इति किम् । ससओ । सहरद् ।
नित्यमिच्छन्त्यन्थे ॥ ३० ॥

प्रावृद्-शरत्तरणयः पुंसि ॥ ८।१।३१ ॥

प्रावृप् शरत् तरणि इत्येते शब्दा पुंसि पुल्लिङ्गे प्रयोक्तव्या ॥ पाउसो ।
सरओ । एस तरणी ॥ तराणिशब्दस्य पुर्षील्लिङ्गत्वेन नियमार्थमुपादानम् ॥ ३

स्नमदाम-शिरो-नभः ॥ ८।१।३२ ॥

दामन्शिरस्नभस्वर्जित सकारान्त नकारान्त च शब्दरूप पुंसि
प्रयोक्तव्यम् ॥ सान्तम् । जसो । पओ । तमो । तेओ । उरो ॥ नान्तम् ।
जम्मो । नम्मो । मम्मो ॥ अदामशिरोनभ इति किम् । दाम । सिर ।
नह । यच्च सेथ वथ सुमण सम्म चम्ममिति दृश्यते तद् बहुलाधिकारान् ॥ ३२ ॥

वाक्ष्यर्थ-वचनाद्याः ॥ ८।१।३३ ॥

अक्षिपर्याया वचनादयश्च शब्दा पुंसि वा प्रयोक्तव्या ॥ अक्ष्यर्था ।
अज्जवि सा सवड ते अच्छी । नच्चावियाइ तेण्ह अच्छीइ ॥ अज्जल्या-
दिपाठादक्षिशब्द स्त्रीलिङ्गेऽपि । एसा अच्छी । चक्खू चक्खूइ । नयणा
नयणाइ । लोअणा लोअणाइ ॥ वचनादि । वयणा वयणाइ ॥ विज्जुणा
विज्जूए । कुलो कुल । छन्दो छन्द । माहप्पो माहप्प । दुक्खा दुक्खाइ ॥
भायणा भायणाइ । इत्यादि । इति वचनादय ॥ नेत्ता नेत्ताइ । कमला
कमलाइ इत्यादि तु सस्कृतवदेव सिद्धम् ॥ ३३ ॥

गुणाद्याः क्लीबे वा ॥ ८।१।३४ ॥

गुणादय क्लीबे वा प्रयोक्तव्या ॥ गुणाइ गुणा । विहवेहि गुणाइ
मगान्ति । देवाणि देवा । निन्दूइ निन्दुणो । खग्ग खग्गो । मण्डलग्ग
मण्डलग्गो । कररूह कररूहो । रक्खाइ रुक्खा । इत्यादि । इति गुणा-
दय ॥ ३४ ॥

वेमाञ्जल्याद्याः स्त्रियाम् ॥ ८।१।३५ ॥

इमान्ता अञ्जल्यादयश्च शब्दा स्त्रिया वा प्रयोक्तव्या ॥ एसा गरिमा
एस गरिमा । एसा महिमा एस महिमा । एसा निल्लज्जिमा एस निल्ल-
ज्जिमा । एसा धुत्तिमा एस धुत्तिमा । अञ्जल्यादि । एसा अञ्जली एस
अञ्जली । पिट्ठी पिट्ठ । पृष्ठमित्त्वे कृते स्त्रियामेवेत्यन्ये । अच्छी अच्छि ।
पण्हा पण्हो । चोरिआ चोरिअ । एव कुच्छी । बली । निही विही ।
रस्सी । गण्ठी । इत्यञ्जल्यादय ॥ गड्ढा गड्ढो इति तु सस्कृतवदेन सिद्धम् ।
इमेति तन्त्रेण त्वादेशस्य डिमा इत्यस्य पृथ्वादीन्श्च सम्रह । त्वादेशस्य
स्त्रीत्वमेवेच्छन्त्येके ॥ ३५ ॥

बाहोरात् ॥ ८।१।३६ ॥

बाहुशब्दस्य स्त्रियामाकारोन्तादेशो भवति ॥ बाहाए जेण धरिओ
एक्काए ॥ स्त्रियामित्येव । वामेअरो बाह् ॥ ३६ ॥

अतो डो विसर्गस्य ॥ ८।१।३७ ॥

संस्कृतलक्षणोत्पन्नस्यात् परस्य विसर्गस्य स्थाने डो इत्यादेशो भवति ॥
सर्वत । सव्वओ । पुरत । पुरओ ॥ अग्रत । अग्गओ ॥ मार्गत ।
मग्गओ ॥ एव सिद्धावस्थापेक्षया । भवत । भवओ ॥ भवन्त । भवन्तो ।
सन्त । सन्तो ॥ कुत । कुदो ॥ ३७ ॥

निष्प्रती ओत्परी माल्य-स्थोर्ना ॥ ८।१।३८ ॥

निर् प्रति इत्येतौ माल्यशब्दे स्थाधातौ च परे यथासख्य ओत् परि
इत्येवरूपौ वा भवत । अभेदनिर्देश सर्वदेशार्थ ॥ ओमाल । निम्मल्ल ।
ओमालय वहइ । परिट्ठा पइट्ठा । परिट्ठिअ । पइट्ठिअ ॥ ३८ ॥

आदेः ॥ ८।१।३९ ॥

आदेरित्याधिकार 'कगचज०' [८-१-१७७] इत्यादिसूत्रात्
प्रागविशेषे वेदितव्य ॥ ३९ ॥

त्यदाद्यव्ययात् तत्स्वरस्य लुक् ॥ ८।१।४० ॥

त्यद्वदेरव्ययाच्च परस्य तयोरेव त्यदाद्यव्यययोरादे स्वरस्य बहुल लृग्

भवति ॥ अन्हेत्य अन्हे एत्य । जइमा जइ इमा । जइह जइ अह ॥४०॥

पदादपेर्ना ॥८।१।४१॥

पदात् परम्य अपेरव्ययस्यादेर्लुग् वा भवति ॥ त पि तमावि । किं पि किमवि । केण वि केणावि । कह पि कहमवि ॥ ४१ ॥

इतेः स्वरात् तश्च द्विः ॥ ८ । १ । ४२ ॥

पदात् परम्य इतेरादेर्लुग् भवति स्वरात् परश्च तकारो द्विर्भवति ॥ किं ति । ज ति । दिट् ति । न जुत् ति ॥ म्यरात् । तह चि । श्चि । पिओ ति । पुरिसो ति ॥ पदादित्येव । इअ विञ्ज-गुहा-निलयाए ॥ ४२ ॥

लुप्त-य-र-त्र-श-य-सा श-य-सां दीर्घः ॥ ८ । १ । ४३ ॥

प्राकृतलक्षणवशाद्भ्रुसा याद्या उपर्यधो वा येषा शकारपकारसकाराणां तेषामादे स्वस्य दीर्घो भवति ॥ शस्य यलोपे । पश्यति । पासइ ॥ कश्यप । कासवो ॥ आवश्यक । आवासय ॥ रलोपे । विश्राम्यति । वीसमइ ॥ विश्राम । वीसामो ॥ मिश्रम् । मीस ॥ सस्पर्श । सफासो ॥ वलोपे । अश्च । आसो ॥ विश्वसिति । वीससइ ॥ विश्वास । वीसासो ॥ शलोपे । दुश्शासन । दूसासणो ॥ मन शिला । मणासिला ॥ पस्य यलोपे । शिष्य । सीसो ॥ पुष्य । पूसो ॥ मनुष्य । मणूसो ॥ रलोपे । कर्षक । कासओ ॥ वर्षा । वासा ॥ वर्षे । वासो ॥ वलोपे । विष्वाण । वीसाणो ॥ विष्वक् । वीमु ॥ पलोपे । निष्यक्त । नीसचो ॥ सस्य यलोपे । सस्यम् । सास ॥ कस्यचिन् । कासइ ॥ रलोपे । उस्त । ऊसो ॥ विश्वम्भ । वीसम्भो ॥ वलोपे । विकस्वर । विकासरो ॥ नि स्व । नीसो ॥ सलोपे । निस्तह । नीसहो ॥ ' न दीर्घानुस्वारात् ' (८-२-९२) इति प्रतिषेधात् सर्वत्र 'अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम्' (८-२-८९) इति द्वित्वाभाव ॥४३॥

अतः समृद्ध्यादौ वा ॥ ८।१।४४ ॥

वा भवति ॥ सामिद्धी सामिद्धी । पासिद्धी पसिद्धी । पायड पयड । पाडिवआ पडिवआ । पासुचो पमुचो । पाडिसिद्धी पडिसिद्धी । सारिच्छो , सरिच्छो ।

माणसी मणसी । माणसिणी मणसिणी । आहिआई अहिआई । पारोहो परोहो । पावासू पवासू । पाटिप्फद्धी पडिप्फद्धी ॥ समृद्धि । प्रसिद्धि । प्रकट । प्रतिपत् । प्रसुप्त । प्रतिसिद्धि । सदृक्ष । मनन्विन् । मनस्विनी । अभियाति । प्ररोह । प्रवासिन् । प्रतिस्पर्द्धिन् ॥ आकृतिगणोऽयम् । तेन । अम्पर्श । आफसो ॥ परकीयम् । पारकेर । पारक ॥ प्रवचनम् । पावयण ॥ चतुरन्तम् । चाउरन्तम् । इत्याद्यपि भवति ॥ ४४ ॥

दक्षिणे हे ॥ ८११४५ ॥

दक्षिणशब्दे आदेरतो हे परे दीषो भवति ॥ दाहिणो ॥ ह इति किम् । दस्विणो ॥ ४५ ॥

इः स्वमादौ ॥ ८११४६ ॥

स्वप्न इत्येवमादिषु आदेरम्य इत्व भवति ॥ सिविणो । सिमिणो ॥ आप उकारोपि । सुमिणो । ईसि । वेडिसो । विलिअ । विअण । मुडङ्गो । किविणो । उत्तिमो । मिरिअ । दिण्ण ॥ बहुलाधिकाराणत्वाभावे न भवति । दत्त । देवदत्तो ॥ म्वम । ईपत् । वेतस । व्यलीक । व्यजन । मृदङ्ग । कृपण । उत्तम । मरिच । दत्त । इत्यादि ॥ ४६ ॥

पकाङ्गार—ललाटे वा ॥ ८११४७ ॥

एप्वादेरत इत्व वा भवति ॥ पिक् पक् । इङ्गालो अङ्गारो । णिडाल णडाल ॥ ४७ ॥

मध्यम—कतमे द्वितीयस्य ॥ ८११४८ ॥

मध्यमशब्दे कतमशब्दे च द्वितीयस्यात इत्व भवति ॥ मज्झिमो । फइमो ॥ ४८ ॥

सप्तपर्णे वा ॥ ८११४९ ॥

सप्तपर्णे द्वितीयस्यात इत्व वा भवति ॥ छत्तिवण्णो छत्तवण्णो ॥ ४९ ॥

मयट्टुड्ढवा ॥ ८११५० ॥

मयट्टुप्रत्यये आदेरत स्थाने अड इत्यादेशो भवति वा ॥ विपमय । विसमइओ विममओ ॥ ५० ॥

ईहरे वा ॥ ८।१।५१ ॥

हरशब्दे आदेरत् ईर्वा भवति ॥ हीरो हरो ॥ ५१ ॥

घनि—त्रिष्वचोरुः ॥ ८।१।५२ ॥

अनयोरादेरस्य उत्व भवति ॥ झुणी । वीमु ॥ कथ सुणओ । शुनक इति प्रकृत्यन्तरस्य ॥ श्वन्शब्दस्य तु सा साणो इति प्रयोगौ भवत ॥ ५२ ॥

वन्द्र—सण्डिते णा वा ॥ ८।१।५३ ॥

अनयोरादेरस्य णकारेण सहितस्य उत्व वा भवति ॥ वुद्र वन्द्र । खुडिओ सण्डिओ ॥ ५३ ॥

गत्रये वः ॥ ८।१।५४ ॥

गवयशब्दे वकाराकारस्य उत्व भवति ॥ गउओ । गउआ ॥ ५४ ॥

प्रथमे प—थोर्वा ॥ ८ । १ । ५५ ॥

प्रथमशब्दे पकारथकारयोरकारस्य युगपत् क्रमेण च उकारो वा भवति ॥ पुडुम पुढम पडुम पढम ॥ ५५ ॥

ज्ञो णत्वेभिज्ञादौ ॥ ८ । १ । ५६ ॥

अभिज्ञ ण्वप्रकारेषु जस्य णत्वे कृते ज्ञस्यैव अत उत्व भवति ॥ अहिण्णू । सव्वण्णू । कयण्णू । आगमण्णू ॥ णत्व इति किम् । अहिज्जो । सव्वज्जो ॥ अभिज्ञादाविति किम् । प्राज । पण्णो ॥ येषा जस्य णत्वे उत्व दृश्यते ते अभिज्ञादय ॥ ५६ ॥

एच्छय्यादौ ॥ ८ । १ । ५७ ॥

शय्यादिषु आदेरस्य एत्व भवति ॥ सेज्जा । सुन्देर । सेन्दुअ । एत्थ ॥ शय्या । सौन्दर्य । कन्दुक । अत्र ॥ आर्पे पुरेकम्म ॥ ५७ ॥

वल्लयुत्कर—पर्यन्ताश्वर्ये वा ॥ ८ । १ । ५८ ॥

एषु आदेरस्य एत्व वा भवति ॥ वेल्ली वल्ली । उक्केरो उक्करो । पेरन्तो पज्जन्तो । अच्छेर अच्छरिअ अच्छअर अच्छरिज्ज अच्छरिज्ज अच्छरीअ ॥ ५८ ॥

ब्रह्मचये चः ॥ ८ । १ । ५९ ॥

ब्रह्मचर्यशब्दे चस्य अत एत्व भवति ॥ ब्रह्मचेर ॥ ५९ ॥

तोन्तरि ॥ ८ । १ । ६० ॥

अन्तरशब्दे तस्य अत एत्व भवति ॥ अन्त पुरम् । अन्तेउर ॥ अन्त-
श्रारी । अन्तेआरी ॥ कचिन्न भवति । अन्तगाय । अन्तो-वीसम्भ-
निवेसिआण ॥ ६० ॥

ओत्पन्ने ॥ ८ । १ । ६१ ॥

पन्नशब्दे आदेरत ओत्व भवति ॥ पोम्म ॥ 'पन्नछन्न०' [८-२-२१२]
इति विश्लेषे न भवति । पउम ॥ ६१ ॥

नमस्कार-परस्यरे द्वितीयस्य ॥ ८ । १ । ६२ ॥

अनयोर्द्वितीयस्य अत ओत्व भवति ॥ नमोकारो । परोप्पर ॥ ६२ ॥

वार्षी ॥ ८ । १ । ६३ ॥

अर्पयतौ धातौ आदेरस्य ओत्व वा भवति ॥ ओप्पेइ अप्पेइ । ओप्पिअ
अप्पिअ ॥ ६३ ॥

स्वपावुच्च ॥ ८ । १ । ६४ ॥

स्वपितौ धातौ आदेरस्य ओत् उत् च भवति ॥ सोवइ ।
सुवइ ॥ ६४ ॥

नात्पुनर्यादाइ वा ॥ ८ । १ । ६५ ॥

नत्र परे पुन शब्दे आदेरस्य आ आइ इत्यादेशौ वा भवत ॥ न
उणा । न उणाइ । पक्षे । न उण । न उणो । केवलस्यापि दृश्यते ।
पुणाइ ॥ ६५ ॥

वालाव्वरप्ये लुक् ॥ ८ । १ । ६६ ॥

अलाव्वरप्यशब्दयोरादेरस्य लृग् वा भवति । लाउ अलाउ । लाऊ
अलाऊ । रण अरण्णं । अत इत्येव । आरण्ण-कुञ्जरो व्व वेळंतो ॥ ६६ ॥

वाव्यमोत्प्रातादावदातः ॥ ८ । १ । ६७ ॥

अव्ययेषु उत्प्रातादिषु च शब्देषु आदेरकारस्य अद् वा भवति ॥

अव्यय । जह जहा । तह तहा । अट्ट अट्टया । च वा ॥ ट हा । इत्यादि ।
 उक्त्वातादि । उक्स्वय उक्स्वाय । चमरो चामरो । कलओ कालओ । ठविओ
 ठाविओ । पट्टिविओ पट्टिवाविओ । सठविओ सठाविओ । पयथ पायथ ।
 तलवेण्ट तालवेण्ट । तलवोण्ट तालवोण्ट । हलिओ हालिओ । नराओ ।
 नाराओ । वलया वलाया । कुमरो कुमारो । खइर खाइर ॥ उत्खात ।
 चामर । कालक । स्थापित । प्राकृत । तालवृन्त । हालिक । नाराच ।
 बलाका । कुमार । खादिर इत्यादि ॥ केचिद् ब्राह्मणपूर्वाह्योरपीच्छन्ति ।
 ब्रह्मणो ब्राह्मणो । पुव्वण्हो पुव्वाण्हो ॥ दवग्गी । दावग्गी । चडू चाडू ।
 इति शब्दभेदात् सिद्धन् ॥ ६७ ॥

घञ्वृद्धेर्वा ॥ ८ । १ । ६८ ।

घञ्निमित्तो यो वृद्धिरूप आकारस्तस्यादिमृतस्य अद् वा भवति ॥
 पवहो पवाहो । पइरो पहारो । पयरो पयागे । प्रकार प्रचारो वा । पत्यवो
 पत्यावो ॥ क्वचिन्न भवति । राग । राजो ॥ ६८ ॥

महाराष्ट्रे ॥ ८ । १ । ६९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे आदेराकारस्य अद् भवति ॥ मरहट्ट । मरहट्टो ॥ ६९ ॥

मासादिष्वनुस्वारे ॥ ८ । १ । ७० ॥

मासप्रकारेषु अनुस्वारे सति आदेरात् अद् भवति ॥ मस । पसू ।
 पसणो । कस । कसिओ । वसिओ पडवो ससिद्धिओ । सजत्तिओ ॥
 अनुस्वार इति किम् । मास । पासू ॥ मास । पासु । पासन । कास्य ।
 कासिक । वाशिक । पाण्डव । सासिद्धिक । सायात्रिक । इत्यादि ॥ ७० ॥

श्यामाके मः ॥ ८ । १ । ७१ ॥

श्यामाके मस्य आत् अद् भवति ॥ सामओ ॥ ७१ ॥

इः मदादौ वा ॥ ८ । १ । ७२ ॥

सदादिषु शब्देषु आत् इत्वा वा भवति ॥ सइ सया । निसि-अरो
 निसा अरो । कुप्पिसो कुप्पासो ॥ ७२ ॥

आचार्ये च्चै ॥ ८।१।७३ ॥

आचार्यशब्दे चस्य आत इत्वम् अत्व च भवति ॥ आइरिओ । आय-
रिओ ॥ ७३ ॥

ईः स्त्यान-खल्त्राटे ॥ ८।१।७४ ॥

स्त्यानखल्त्राटयोरादेरात् ईर्भवति ॥ ठीण । थीण । थिण्ण । खल्लीडो ॥
सखायम् इति तु 'समः स्त्यः खा' (८-४-१५) इति खादेशे सिद्धम्
॥७४॥

उः सास्ना-स्तात्रके ॥ ८।१।७५ ॥

अनयोरादेरात् उत्व भवति ॥ सुण्हा । युवओ ॥ ७५ ॥

उद्भासारे ॥ ८।१।७६ ॥

आसारशब्दे आदेरात् ऊद् वा भवति ॥ ऊसारो । आसारो ॥ ७६ ॥

आर्याया र्यः श्वश्र्वाम ॥७।१।७७॥

आर्याशब्दे श्वश्र्वा वाच्याया र्यस्यात् ऊर्भवति ॥ अज्जू ॥ श्वश्र्वामिति
किम् । अज्जा ॥ ७७ ॥

एद् ग्राधे ॥८।१।७८॥

ग्राधशब्दे आदेरात् एद् भवति ॥ गेज्ज ॥ ७८ ॥

द्वारे वा ॥ ८।१।७९ ॥

द्वारशब्दे आत् एद् वा भवति ॥ देर । पक्षे । दुआर दार वार ॥ कथ
नेरइओ नारइओ । नैरयिकनारकिकशब्दयोर्भविष्यति ॥ आर्षे अन्यत्तापि ।
पच्छेकम्म । असहेज्ज देवासुरा ॥ ७९ ॥

पारापत्ते रो वा ॥८।१।८०॥

पारापतशब्दे रम्यस्यात् एद् वा भवति ॥ पारेवओ पारावओ ॥८० ॥

मानटि वा ॥८।१।८१॥

मानट्प्रत्यये आत् ण्द् वा भवति ॥ एत्तिअमेत्तं । एत्तिअमत्त ॥ महु-
लाधिकारात् षचिन्मालशब्देपि । भोजण-मेत्त ॥८१॥

उदोद्वादे ॥ ८१।८२॥

जाद्रशब्दे आदेरात् उद् ओञ्च वा भवतः ॥ उल्ल । ओल्ल । पक्षे । अल्ल । अद् । बाह-सलिल-पवहेण उल्लेइ ॥ ८२ ॥

ओदाल्या पडक्ता ॥ ८१।८३॥

आलीशब्दे पङ्क्तिवाचिनि आत् ओत्व भवति ॥ ओली । पङ्क्ताविति किम् । आली सखी ॥ ८३ ॥

न्हस्वः सयोगे ॥ ८१।८४॥

दीर्घस्य यथादर्शन सयोगे परे न्हस्वो भवति ॥ आत् । आम्रम् । अम्ब । ताम्रम् । तम्ब ॥ विरहाम्बि । विरहम्गी ॥ आस्यम् । अस्त ॥ ईत् । मुनीन्द्र । मुणिन्दो ॥ तीर्थम् । तित्थं ॥ ऊत् । गुरुल्लापा । गुरुल्लावा ॥ चूर्ण । चुण्णो ॥ एत् । नरेन्द्र । नरिन्दो ॥ म्लेच्छ । मिलिच्छो ॥ दिट्टिक्रयण-वट्ट ॥ ओत् । अधरोष्ठ । अहल्लुट्ट ॥ नीलोत्पलम् । नीलुत्पल ॥ सयोग इति किम् । आयास । असरो । ऊसवो ॥ ८४ ॥

इत् एद्वा ॥ ८१।८५॥

सयोग इति वर्तते । आदेरिकारस्य सयोगे परे एकारो वा भवति ॥ पेण्ड पिण्ड । धम्मेल्ल धम्मिल्ल । सेन्दूर सिन्दूर । वेण्ह विण्ह । पेट्ट पिट्ट । वेल्ल निल्ल ॥ क्वचिन्न भवति । चिन्ता ॥ ८५ ॥

किंशुके वा ॥ ८१।८६॥

किंशुकशब्दे आदेरित एकारो वा भवति ॥ केसुअ किंसुअ ॥ ८६ ॥

मिरायाम् ॥ ८१।८७॥

मिराशब्दे इत् एकारो भवति ॥ मेरा ॥ ८७ ॥

पृथ्वि-पृथिवि-प्रतिश्रुन्मूपिक-हरिद्रा-निभीतकेर्वत् ॥ ८१।८८॥

एषु आदेरितोकारो भवति ॥ परो । 'पुहई' । पुढवी । पडसुआ । मूसओ । हलदी । हलदा । बहेडओ ॥ पन्थ किर देसितेति तु पथिशब्दसमानार्थस्य पन्थशब्दस्य भविष्यति ॥ हरिद्राया विकल्प इत्यन्ये । हलिदी हलिदा ॥ ८८ ॥

- शिथिलेद्भुदे वा ॥८।१।८९॥

अनयोरादेरितोद् वा भवति ॥ सडिल । पसडिल । सिडिल । पसिडिल
अङ्गुअ । इङ्गुअ ॥ निर्मितशब्दे लु वा आत्व न विधेयम् । निर्मातनि-
र्मितशब्दाभ्यामेव सिद्धे ॥ ८९ ॥

तित्तिरौ र ॥८।१।९०॥

तित्तिरिशब्दे रस्येतोद् भवति ॥ तित्तिरो ॥ ९० ॥

इतौ तो वाक्यादौ ॥८।१।९१॥

वाक्यादिभूते इतिशब्दे यन्तस्तत्सवन्धिन इकारस्य अकारो भवति ॥
इअ जम्पिआवसाणे । इअ विअसिअ-कुसुम-सरो ॥ वाक्यादाविति किम् ।
पिओ चि । पुरिसो चि ॥ ९१ ॥

ईर्जिहा-सिंह-त्रिंशद्विंशतौ त्या ॥८।१।९२॥

जिहादिपु इकारस्य तिशब्देन सह ईर्भवति ॥ जीहा । सीहो । तीसा ।
वीसा ॥ बहुलाधिकारात् कचिन्न भवति । सिंह-दत्तो । सिंह-राओ ॥९२॥

लुकि निरः ॥८।१।९३॥

निर उपसर्गस्य रेफलोपे सति इत ईकारो भवति ॥ नीसरइ । नीसासो ॥
लुकीति किम् । निण्णओ । निस्सहाइ अक्काइं ॥ ९३ ॥

द्विन्योरुन् ॥८।१।९४॥

द्विशब्दे नाउपसर्गे च इत उद् भवति ॥ द्वि । दु-मत्तो । दु-आई ।
दु-विहो । दु-नेहो । दु-वयण । बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्प । दु-उणो ।
वि-उणो । दुइओ विइओ ॥ कचिन्न भवति । द्विज । दिओ ॥ द्विरद ।
दिरओ ॥ कचिद् ओत्वमपि । दो-वयण ॥ नि । णुमज्जइ । णुमन्नो ॥
कचिन्न भवति । निवडइ ॥ ९४ ॥

प्रवासीक्षी ॥ ८ । १ । ९५ ॥

अनयोरादेरित उत्त्व भवति ॥ पावासुओ । उच्चू ॥ ९५ ॥

युधिष्ठिरे वा ॥ ८ । १ । ९६ ॥

युधिष्ठिरशब्दे आदेरित उत्त्व वा भवति ॥ जहुट्टिलो । जहिट्टिलो ॥ ९६ ॥

ओच्च द्विधाकृगः ॥८।१।९७॥

द्विधाशब्दे कृग्धातो प्रयोगे इत ओत्व चकारादुत्व च भवति ॥ दोहा-
किज्जङ् । दुहा-किज्जङ् ॥ दोहा-ञ्ज । दुहा-इञ् ॥ कृग इति किम् ।
दिहा-गय ॥ क्वचित् केचलस्यापि । दुहावि सो सुर-वहू-सत्यो ॥ ९७ ॥

वा निर्झरे ना ॥८।१।९८॥

निर्झरशब्दे नकारेण सह इत ओकारो वा भवति ॥ ओज्झरो निज्झरो ॥ ९८ ॥

हरीतक्यामीतोत् ॥८।१।९९॥

हरीतकीशब्दे आदेरीकारम्य अद् भवति ॥ हरड्ड ॥ ९९ ॥

आत्कश्मीरे ॥८।१।१००॥

कश्मीरशब्दे ईत आद् भवति ॥ क्श्मारा ॥ १०० ॥

पानीयादिवित् ॥८।१।१०१॥

पानीयादिषु शब्देषु ईत इद् भवति ॥ पाणिअ । अलिअ । जिअइ ।
जिअउ । विलिअ । करिसो । सिरिसो । दुइअ । तइअ । गहिर । उव-
णिअ । आगिअ । पलिविअ । ओसिअन्त । पसिअ । गहिअ । चम्मिओ
तशार्णि ॥ पानीय । अलीक ॥ जीवति । जीवतु । व्रीडित । करीप ।
शिरीप । द्वितीय । तृतीय । गभीर । उपनीत । आनीत । प्रदीपित ।
अवसीदत् । प्रसीद । गृहीत । चल्मीक । तदानीम् । इति पानीयादय ॥
बहुलाधिकारदिषु क्वचिन्नित्य- षचिद् विकल्प । तेन । पाणीअ । अलीअ ।
जीअइ । करीसो । उवर्णाओ । इत्यादि सिद्धम् ॥ १०१ ॥

उज्जीर्णे ॥ ८।१।१०२ ॥

जीर्णशब्दे ईत उद् भवति ॥ जुण्ण-सुरा ॥ क्वचिन्न भवति । जिण्णे भोअ-
णमत्ते ॥ १०२ ॥

ऊर्हीन-विहीने वा ॥ ८।१।१०३ ॥

अनयोरीत ऊत्व वा भवति ॥ हूणो हीणो । विहूणो विहीणो ॥ विहीन
इति किम् । पहिण-अर मरण ॥ १०३ ॥

तीर्थे हे ॥ ८।१।१०४ ॥

तीर्थशब्दे हे सति ईत ऊत्व भवति ॥ तूहं ॥ ह इति किम् ।
तित्थ ॥ १०४ ॥

एत्पीयूपापीड-निमीतक-कीदृशेदृशे ॥ ८।१।१०५ ॥

एषु ईत एत्व भवति ॥ पेऊस । आमेलो । वहेडओ । केरिसो ।
एरिसो ॥ १०५ ॥

नीड-पीठे वा ॥ ८।१।१०६ ॥

अनयोरीत एत्व वा भवति ॥ नेड नीड । पेढ पीढ ॥ १०६ ॥

उतो मुकुलादिष्वत् ॥ ८।१।१०७ ॥

मुकुल इत्येवमादिषु शब्देषु आदेरुतोत्व भवति ॥ मउल । मउलो ।
मउर । मउड । अगरु । गलई । जट्टुट्टिलो । जहिट्टिलो । सोअमह
गलोई ॥ मुकुल । मुकुर । मुकुट । अगुरु । गुर्वी । युधिष्ठिर । सौकुमारं
गुडूची । इति मुकुलादय ॥ कचिदाकारोपि । विद्रुत । विहाओ ॥ १०७

वोपरौ ॥ ८।१।१०८ ॥

उपरानुतोद् वा भवति ॥ अवरिं । उवरिं ॥ १०८ ॥

गुरौ के वा ॥ ८।१।१०९ ॥

गुरौ स्वार्थे के सति आदेरुतोद् वा भवति ॥ गरुओ गुरुओ ॥ ।
इति किम् । गुरू ॥ १०९ ॥

इभ्रुकुटौ ॥ ८।१।११० ॥

भ्रुकुटावादेरुत इभ्रवति ॥ भिउडी ॥ ११० ॥

पुरुषे रोः ॥ ८।१।१११ ॥

पुरुषशब्दे रोरुत इभवति ॥ पुरिमो । पउरिसि ॥ १११ ॥

ईः क्षुते ॥ ८।१।११२ ॥

क्षुतशब्दे आदेरुत ईत्व मवति ॥ छीअ ॥ ११२ ॥

उत्सुमग-मुमले वा ॥ ८।१।११३ ॥

अनयोरादेरुत ऊद् वा भवति ॥ मूहवो मुहओ । मूमल मुसलं ॥ ११३ ॥

अनुत्साहोत्सन्ने त्सच्छे ॥ ८।१।११४ ॥

उत्साहोत्सन्नवर्जिते शब्दे यौ त्सच्छौ तयो पर्योरादेरुत ऊर् भवति ॥
त्स । ऊसुओ । ऊसवो । ऊसितो । ऊसरइ ॥ छ । उद्वता शुका यस्मात्
स ऊसुओ । ऊमसइ ॥ अनुत्साहोत्सन्न इति किम् । उच्छाहो ।
उच्छना ॥ ११४ ॥

लुंकि दुरो वा ॥ ८।१।११५ ॥

दुर्उपसर्गस्य रेफस्य लोपे सति उत उत्व वा भवति ॥ दूस्हो
दुसटो । दृहवो दुहवो ॥ लुंकीति किम् । दुस्सहो विरहो ॥ ११५ ॥

ओत्सयोगे ॥ ८।१।११६ ॥

सयोगे परे आदेरुत ओत्व भवति ॥ तोण्ड । मोण्ड । पोक्खर । कोट्टिम ।
पोत्थओ । लोद्धओ । मोत्था । मोगगरो । पोगगल । कोण्डो । कान्तो ।
वोक्कन्त ॥ ११६ ॥

कुतूहले वा ऱ्हस्वश्च ॥ ८।१।११७ ॥

कुतूहलशब्दे उत ओद् वा भवति तत्सनियोगे ऱ्हस्वश्च वा ॥ कोऊहल
कुऊहल कोऊहल ॥ ११७ ॥

अदूतः सूस्मे वा ॥ ८।१।११८ ॥

सूस्मशब्दे अतोद् वा भवति ॥ सण्ह सुण्ह ॥ आपे । सुहुम ॥ ११८ ॥

दुकूले वा लश्च द्विः ॥ ८।१।११९ ॥

दुकूलशब्दे ऊकारस्य अत्व वा भवति तत्सनियोगे च लकारो द्विर्भवति ॥
दुअल दुऊल ॥ आपे दुगुल ॥ ११९ ॥

ईर्वोद्व्यूदे ॥ ८।१।१२० ॥

उद्व्यूदशब्दे ऊत ईत्व वा भवति ॥ उर्वीढ । उव्वूढ ॥ १२० ॥

उर्ध्व-हनूमत्कण्डूय-त्रातूले ॥ ८।१।१२१ ॥

एषु ऊत उत्व भवति ॥ मुमया । हगुमन्तो । कण्डुअइ । वाउलो ॥ १२१ ॥

मधूके वा ॥ ८।१।१२२ ॥

मधूकशब्दे ऊत उद् वा भवति ॥ महुअ महूअ ॥ १२२ ॥

इदेतौ नूपुरे वा ॥ ८।१।१२३ ॥

नूपुरशब्दे ऊन इत् एत् इत्येतौ वा भवत ॥ निउर नेउर । पं
नूउर ॥ १२३ ॥

ओत्कूष्माण्डी-तूणीर-कूर्पर-त्थल-ताम्बूल-गुडूची-मूल्ये ॥ ८।१।१२४ ॥

एषु ऊत ओद् भवति ॥ कोहण्डी कोहली । तोणीर । कोप्परं । धोर
तम्बोल । गलोई । मोल्ल ॥ १२४ ॥

स्थूणा-तूणे वा ॥ ८।१।१२५ ॥

अनयोरूत ओत्व वा भवति ॥ थोणा थूणा । तोण तूण ॥ १२५ ॥

ऋतोत् ॥ ८।१।१२६ ॥

आदेर्ऋकारस्य अत्व भवति ॥ घृतम् । घय । तृणम् ॥ तण ॥ कृतम्
कय ॥ धृपम । वसहो ॥ मृग । मओ ॥ घृष्ट । घटो ॥ दुहाइअभिदि
कृपादिपाठात् ॥ १२६ ॥

आत्कृशा-मृदुक-मृदुत्वे वा ॥ ८।१।१२७ ॥

एषु आदेर्ऋत आद् वा भवति ॥ रासा विसा । माउक मउअ
माउक मउत्तण ॥ १२७ ॥

इत्कृपादी ॥ ८।१।१२८ ॥

कृपा इत्यादिषु शब्देषु आदेर्ऋत इत्व भवति ॥ किवा । हियय । नि
रसे एव । अन्यत्र मट्ट । दिट्ट । दिट्ठी । सिट्ट । सिट्ठी । गिण्ठी । पिच्छी
मिळ्ळ । मिळ्ळो । मिळ्ळारो । सिळ्ळारो । सिआळ्ळो । षिणा । घुसिण
विद्धकर्ई । समिद्धी । इद्धी । गिद्धी । निसो । किमाणू । किमा
किच्छ । तिप्प । किसिओ । निवो । किच्चा । किई । धिई । विओ
किविणो । विवाण । विन्नुओ । वित्त । विर्त्ती । हिअ । वाहिच । वि
हिओ । विसी । र्सी । विष्णो । छिहा । सइ । उक्किट्ट । निससो ॥
फचिन्न भवति । रिद्धी ॥ कृपा । हृदय । मृष्ट । दष्ट । दष्टि । मृष्ट
सृष्टि । गृष्टि । पृष्ठी । भृगु । भृङ्ग । भृङ्गार । शृङ्गार । नृगात् ।
धृणा । धुत्तण । धृद्धकवि । समृद्धि । ऋद्धि । गृद्धि । वृश । वृशानु ।

कृसरा । कृच्छ्र । कृत । कृपित । कृप । कृत्वा । कृति । धृति । कृप ।
कृपण । कृपाण । वृथिक । वृत्त । वृत्ति । हृत । व्याहृत । वृहित । वृसी ।
ऋषि । वितृष्ण । स्पृहा । सरुन् । उत्कृष्ट । नृगस ॥ १२८ ॥

पृष्ठे वानुत्तरपदे ॥ ८ । १ । १२९ ॥

पृष्ठशब्देनुत्तरपदे ऋत इद् भवति वा ॥ पिट्टी पट्टी । पिट्टि-परिट्टिविभ ॥
अनुत्तरपद इति किम् । महि-वट्ट ॥ १२९ ॥

मसृण-मृगाङ्ग-मृत्यु-मृङ्ग-मृष्टे वा ॥ ८ । १ । १३० ॥

एषु ऋत इद् वा भवति ॥ मसिण मसण । मिअङ्को मयङ्को । मिच्च
मच्चू । सिङ्ग सङ्ग । धिट्टो धट्टो ॥ १३० ॥

उदत्त्वादी ॥ ८ । १ । १३१ ॥

ऋतु इत्यादिषु शब्देषु आदेर्ऋत उद् भवति ॥ उऊ । परामुट्टो । पुट्टो ।
पुहई । पउत्ती । पाउसो । पाउओ । मुई । पहुडि । पाहुड । परहुओ ।
निहुअ । निउअ । विउअ । सउअ । वुत्तन्तो । निव्वुअ निव्वुई । वुन्द ।
वुन्दावणो । वुडो । वुड्डी । उसहो । मुणाल । उज्जू । जामाउओ ।
गाउओ । माउआ । भाउओ । पिउओ । पुहुवी ॥ ऋतु । परामृष्ट ।
स्पष्ट । प्रमृष्ट । पृथिवी । प्रवृत्ति । प्रावृप् । प्रावृत । भृति । प्रभृति । प्राभृत ।
परभृत । निभृत । निवृत । विवृत । सवृत । वृत्तान्त । निर्वृत । निर्वृति ।
वृन्द । वृन्दावन । वृद्ध । वृद्धि । ऋषभ । मृणाल । ऋजु । जामातृक ।
मातृक । मातृका । आतृक । पितृक । पृथ्वी । इत्यादि ॥ १३१ ॥

निवृत्त-वृन्दारके वा ॥ ८ । १ । १३२ ॥

अनयोर्ऋत उद् वा भवति ॥ निवृत्त निअत्त । वुन्द । रया वन्दा-
रया ॥ १३२ ॥

वृषभे वा वा ॥ ८ । १ । १३३ ॥

वृषभे ऋतो वेन सह उद् वा भवति ॥ उसहो वसहो ॥ १३३ ॥

गौणान्त्यस्य ॥ ८ । १ । १३४ ॥

गौणशब्दस्य योन्त्य ऋत् तस्य उद् भवति ॥ माउ-मण्डल । माउ-

हर । पिउ-हर । माउ-सिआ । पिउ-सिआ । पिउ-वण । पिउ-वई ॥१३४

मातुरिद्धा ॥ ८।१।१३५ ॥

मातृशब्दस्य गौणस्य ऋत इद् वा भवति ॥ माइ-हर । माउ हर
कचिदगौणम्यापि । माईण ॥ १३५ ॥

उदूदोन्मृपि ॥ ८।१।१३६ ॥

मृषाशब्दे ऋत उत् ऊत् ओच्च भवति ॥ मुसा । मूसा । मोसा
मुसा-वाओ । मूसा-नाओ । मोसा-वाओ ॥ १३६ ॥

इदुतौ वृष्ट-वृष्टि-वृथइ-मृदङ्ग-नप्तृके ॥ ८।१।१३७ ॥

एषु ऋत इकारोकारौ भवत ॥ विट्टो वुट्टो । विट्टी वुट्टी । पिह पुह
मिइङ्गो मुइङ्गो । नत्तिओ नत्तुओ ॥ १३७ ॥

वा बृहस्पतौ ॥ ८।१।१३८ ॥

बृहस्पतिशब्दे ऋत इदुतौ वा भवत. ॥ निहप्फई वुहप्फई । पक्षे । बह
प्फई ॥ १३८ ॥

इदेदोद्बृन्ते ॥ ८।१।१३९ ॥

वृन्तशब्दे ऋत इत् एत् ओच्च भवन्ति ॥ गिण्ट वेण्ट वोण्ट ॥१३९॥

रिः केवलस्य ॥ ८।१।१४० ॥

केवलस्य व्यञ्जनेनासपृक्तस्य ऋतो रिरादेशो भवति ॥ रिद्धी रिच्छो ।
॥ १४० ॥

ऋणजृषभन्वृषौ वा ८।१।१४१ ॥

ऋणऋजुऋषभऋतुऋपिषु ऋतो रिर्वा भवति ॥ रिण अण । रिग्
उज्जू । रिसहो उसहो । रिऊ उऊ । रिसी इसी ॥ १४१ ॥

दृशः क्किप्-टक्मऋः ॥ ८।१।१४२ ॥

क्किप् टक् सक् इत्येतदन्तस्य द्योर्धातोर्ऋतो रिरादेशो भवति ।
सदृक् । सरि-वण्णो । सरि-ऋव्यो । मरि-वन्दीण ॥ सदृग । सरिसो ।
सदृह । सरिच्छो ॥ एवम् एआरिसो । मवारिसो । जारिमो । तारिमो ।
केरिसो । णरिसो । अन्वारिसो । अम्हारिसो । तुम्हारिमो । ट्यमन्साइच

यात् 'त्यदाद्यन्या'दि (हे० ५-१-१५२.) सूत्रविहित किन्निह गृह्यते
॥ १४२ ॥

आद्यते ढिः ॥ ८।१।१४३ ॥

आद्यतशब्दे ऋतो ढिरादेशो भवति ॥ आढिओ ॥ १४३ ॥

अग्निर्धे ॥ ८।१।१४४ ॥

द्यतशब्दे ऋतोरिरादेशो भवति ॥ दरिओ । दरिअ-सीहेण ॥ १४४ ॥

लृत्त डलिः क्लृप्त-यलृत्ने ॥ ८।१।१४५ ॥

अनयोर्लृत्त डलिरादेशो भवति ॥ किलित्त-कुमुमोवयारेमु ॥ धारा-
किलित्त-यत्त ॥ १४५ ॥

एत इडा वेदना-चपेटा-देवर-केसरे ॥ ८।१।१४६ ॥

वेदनादिपु एत इत्त्व वा भवति ॥ विअणा वेअणा । चविडा । विअड-
चवेडा-विणोआ । दिअरो देवरो ॥ महमहिअ-उसण-किसर । केसर ॥
महिला महेला इति तु महिलामहेलाभ्या शब्दाभ्या सिद्धम् ॥ १४६ ॥

ऊः स्तेने वा ॥ ८।१।१४७ ॥

स्तेने एत उद् वा भवति ॥ धूणो थेणो ॥ १४७ ॥

ऐत एत् ॥ ८।१।१४८ ॥

ऐकारस्यादौ वर्तमानस्य एत्त्व भवति ॥ सेला । तेलुक्क । एरावणो ॥
केलासो । वेज्जो । केढवो । वेहन्य ॥ १४८ ॥

इत्सैन्धव-शनैश्वरे ॥ ८।१।१४९ ॥

एतयोरैत इत्त्व भवति ॥ सिन्धव । सणिच्छरो ॥ १४९ ॥

सैन्ये वा ॥ ८।१।१५० ॥

सैन्यशब्दे ऐत इद् वा भवति ॥ सिन्न सेन्न ॥ १५० ॥

अइर्देत्यादौ च ॥ ८।१।१५१ ॥

सैन्यशब्दे दैत्य इत्येवमादिपु च ऐतो अइ इत्यादेशो भवति । एत्वा-
पवाद ॥ सडन्न । दइच्चो । दइन्न । अदसरिअ । भइरवो । वइजवणो ।
दइवअ । वइआलीअ । वइएसो । वइएहो । वइदब्भो । वइस्साणरो ।

कइअव । वइसाहो । वइसालो । सइर । चइत्त ॥ दैत्य । देन्य । ऐश्वर्य ।
 भैरव । वैजवन । दैवत । वैतालीय । वैदेश । वेदेह । वैदर्भ । वैश्वानर ।
 कैतव । वेशारस । वैशाल । स्वैर । चैत्य । इत्यादि ॥ विधेये न भवति ।
 चैत्यम् । चेइअ ॥ आपे । चैत्यवन्दनम् । ची-वन्दण ॥ १५१ ॥

वैरादी वा ॥ ८।१।१५२ ॥

वैरादिषु ऐत अइरादेशो वा भवति । वइर वेर । कइलासो केलासो ।
 कइरव केरव । वइसवणो वेसवणो । वइसम्पायणो । वेसम्पायणो । वइआ-
 लिओ वेआलिओ । वइसिअ वेसिअ । चइत्तो वेत्तो ॥ वैर । कैलास ।
 कैरव । वैश्रवण । वैशम्पायन । वैतालिक । वैशिक । चैत्र ॥ इत्यादि ॥ १५२ ॥

एच्च दैवे ॥ ८।१।१५३ ॥

दैवशब्दे ऐत एत् अइश्चादेशो भवति । देन्व दइव्व दइव ॥ १५३ ॥

उच्चैर्नीचैस्स्यअः ॥ ८।१।१५४ ॥

अनयोरैत अअ इत्यादेशो भवति ॥ उच्चअ । नीचअ । उच्चनीचाम्या
 के सिद्धम् । उच्चैर्नीचैसोस्तु रूपान्तरनिवृत्त्यर्थं वचनम् ॥ १५४ ॥

ईर्द्धये ॥ ८।१।१५५ ॥

धैर्यशब्दे ऐत ईद् भवति ॥ धीर हरइ विसाओ ॥ १५५ ॥

ओतोद्धान्योन्य-प्रकोष्ठातोद्य-शिरोपेदना-मनोहर-

सरोरुहे क्तौश्च वः ॥ ८।१।१५६ ॥

एषु ओतोच्च वा भवति तत्संनियोगे च यथासंभव षकारतकारयोर्वा-
 देशः ॥ अन्नन्न अन्नन्न । पउट्टो पउट्टो । आवज्ज आउज्ज । सिर-विअणा
 सिरो-विअणा । मणहर मणोहर । सररुइ सरोरुट्ट ॥ १५६ ॥

ऊन्सोच्चुमि ॥ ८।१।१५७ ॥

सोच्चुमशब्दे ओत ऊद् भवति ॥ सोच्चुमस । मूससो ॥ १५७ ॥

गव्यउ-आअः ॥ ८।१।१५८ ॥

गोशब्दे अते अउ आअ इत्यादेशौ भवत ॥ गउओ । गउआ ।
 गाओ । हरस्स णसा गाई ॥ १५८ ॥

औत औत् ॥ ८।१।१५९ ॥

ओकारस्यादेरोद् भवति ॥ कोमुदी । कोमुई ॥ यौवनम् । जोव्वण ।
कौस्तुभ । कोत्युहो ॥ कौशाम्बी । कोसम्बी ॥ क्रोज्व कोज्वो ॥
कौशिक । कोसिओ ॥ १५९ ॥

उत्सोन्दर्यादी ॥ ८।१।१६० ॥

सोन्दर्यादिषु शब्देषु औत उद् भवति ॥ सुन्देर सुन्दरिअ । मुञ्जायणो
सुण्डो । सुद्धोअगी । दुनारिओ । सुगन्धत्तण । पुलोमी । सुवण्णिओ ॥
सौन्दर्य । मोञ्जायन । शौण्ड । शौद्धोअग्नि । दौवारिक । सँगन्धय ।
पौलोमी । सोवर्णक ॥ १६० ॥

कौक्षेयके वा ॥ ८।१।१६१ ॥

कौक्षेयकशब्दे औत उद् वा भवति ॥ कुच्छेअय । कोच्छेअय ॥ १६१ ॥

अउः पौरादी च ॥ ८।१।१६२ ॥

कौक्षेयके पौरादिषु च औत अउरादेशो भवति ॥ कउच्छेअय ॥
पौर । पउरो । पउर-जणो ॥ कोरव । कउरवो ॥ कौशलन् । कउसल ॥
पौरुपम् । पउरिस ॥ सोधम् । सउह ॥ गौड । गउडो ॥ मौलि । मउली ॥
मौनम् । मउण ॥ 'पौरा' । सउरा ॥ कौला । कउला ॥ १६२ ॥

आच्च गौरवे ॥ ८।१।१६३ ॥

गौरवशब्दे औत आत्वन् अउश्च भवति ॥ गारव । गउरव ॥ १६३ ॥

नाव्याव ॥ ८।१।१६४ ॥

नौशब्दे औत आवादेशो भवति ॥ नावा ॥ १६४ ॥

एचयोदशादी स्वरस्य सस्वरव्यञ्जनेन ॥ ८।१।१६५ ॥

तयोदश इत्येवप्रकारेषु सख्याशब्देषु आदे स्वरस्य परेण सस्वरेण
व्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ तेरह । तेवीसा । तेतीसा ॥ १६५ ॥

स्थानि-त्रिचकिलायस्कारे ॥ ८।१।१६६ ॥

एषु आदे भ्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ येरो ।
वेइल । मुद्ध-विअइल-पत्तूणपुञ्जा इत्यपि दृश्यते । एकारो ॥ १६६ ॥

उचोपे ॥ ८।१।१७३ ॥

४

उपशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऊन् ओच्चादेशो वा भवत ॥ ऊहसिअ ओहसिअ उयहसिअ । ऊञ्ज्ञाओ ओञ्ज्ञाओ उव-
ञ्ज्ञाओ । ऊआसो ओआसो उववासो ॥ १७३ ॥

उमो निषण्णे ॥ ८।१।१७४ ॥

निषण्णशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह उम आदेशो वा भवति ॥ गुमण्णो । णिसण्णो ॥ १७४ ॥

प्रावरणे अङ्ग्राऊ ॥ ८।१।१७५ ॥

प्रावरणशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह अङ्गु आउ इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पङ्गुरण पाउरण पावरण ॥ १७५ ॥

स्वरासयुक्तस्थानादेः ॥ ८।१।१७६ ॥

अधिकारोयम् । यदित ऊर्जमनुकमिप्यामस्तत्स्वरात्परस्यासयुक्तम्यानादे-
र्भवतीति वेदितव्यम् ॥ १७६ ॥

क-ग-च-ज-त-ड-प-य-वा प्रायो लुग् ॥ ८।१।१७७ ॥

स्वरात्परेषामनाम्भूतानामसयुक्ताना कगचजतदपयवाना प्रायो लुग् भवति ॥ क । तित्थयरो । लोओ । सयद ॥ ग । नओ । नयर । मयङ्को ॥ च । सई । कय-ग्गहो ॥ ज । रयय । पयावई । गओ ॥ त । विआण । रमा-यल । जई ॥ द । गया । मयणो ॥ प । रिऊ । मुउरिसो ॥ य । दयालू । नयण । विओओ ॥ व । लायण्ण । विउहो । वलयाणलो ॥ प्रापोग्रहणात्कचिन्न भवति । सुकुसुम । पयागजल । सुगओ । अगरू । सचाव । विजण । सुतार । विदुरो । सपाव । समवाओ । देवो । दाणरो ॥ स्वरादित्येव । सकरो । सगमो । नक्कचरो । धणजओ । विसतवो । पुर-
दरो । सनुडो । सवरो ॥ असयुक्तस्थेत्येव । अणो । वग्गो । अच्चो । वज्ज । युत्तो । उद्दामो । विप्पो । कज्ज । सन्व ॥ कवित्सयुक्तस्यापि । नक्तचर नक्कचरो ॥ अनादेरित्येव । कालो । गन्धो । चोरो । जारो । तरू । दवो । पाव । वण्णो । यकारस्य तु जत्वम् आदौ वक्ष्यते । समासे

तु वान्यविभक्त्यपेक्षया भिन्नपदत्वमपि विवक्ष्यते । तेन तत्र यथादर्शनमु-
भयमपि भवति । सुहकरो सुहयरो । आगमिओ आयमिओ । जलचरो
जलयरो । नहुतरो बहुअरो । सुट्टो । सुहओ । इत्यादि ॥ कचिददेरपि ।
स पुन । स उण ॥ स च । सो अ । चिह् । इन्ध ॥ कचिच्चम्य ज ।
पिशाची । पिशाजी ॥ एकच्चम् । एगत्त ॥ एक । एगो ॥ अनुक ।
अमुगो ॥ अमुक । अमुगो ॥ श्रावक । सावगो । आकार । आगारो ॥
तीर्थकर तित्थगरो ॥ आकर्ष । आगरिसो ॥ लोगस्तुज्जोअगरा । इत्यादिपु
तु 'व्यत्ययश्च' (८-४-४४७) इत्येव कस्य गत्वम् ॥ आर्ये अन्यत्रपि
दृश्यते । आकुञ्चन । आउण्टण । अत्र चस्य टत्वम् ॥ १७७ ॥

यमुना-चामुण्डा-कामुकातिवृक्तके मोनुनासिकश्च ॥ ८।१।१७८ ॥

एषु मस्य लुग् भवति लुकि च सति मस्य स्थाने अनुनासिको भवति ॥
जँउणा । चँउण्डा । काँउओ । अणिउँतय ॥ कचिन्न भवति । अइमुन्तय ।
अइमुत्तय ॥ १७८ ॥

नागणात्यः ॥ ८।१।१७९ ॥

अवर्णान्परस्थानादे पस्य लुग् न भवति ॥ सवटो । सावो ॥ अनादे-
रित्येन । परउट्टो ॥ १७९ ॥

अवर्णो यश्रुतिः ॥ ८।१।१८० ॥

कगचजेत्यादिना लुकि सति शेष अवर्ण अवर्णात्यरो लघुप्रयत्नतर-
यकारश्रुतिर्भवति ॥ तिथयरो । सयट् । नयर । मयट्टो । कप्रग्गट्टो ।
काय-भणी । रथय । पयावई । रसायल । पायान् । मयणो । गया ।
नयण । दयालू । लायण्ण ॥ अवर्ण इति किम् । मउणो । पउणो । पउरं ।
राईव । निटओ । निनओ । वाऊ । कई । अवर्णान्त्येव ॥ लोअस्त ।
देअरो ॥ कचिद् भवति । पियइ ॥ १८० ॥

कुञ्ज-कपर-कीले कः सोपुण्ये ॥ ८।१।१८१ ॥

गणु कस्य सो भवति पुण्य चेत् कुञ्जाभिधेयं न भवति ॥ सुज्जो ।

खप्पर । खीलओ ॥ अपुण्य इति किम् । वधेउ कुञ्जय-पम्पूण । आपेन्य-
त्रापि । कासित । खासिअ । कसित । गसिअ ॥ १८१ ॥

मरकत-मदकले गः कन्दुके त्वादेः ॥ ८।१।१८२ ॥

अनयो कस्य गो भवति कन्दुके त्वाद्यस्य कस्य ॥ मरगय । मयगलो ।
गेन्दुअ ॥ १८२ ॥

किराते चः ॥ ८।१।१८३ ॥

किराते कस्य चो भवति ॥ चिलाओ ॥ पुलिन्द्र एवाय विधि । काम-
रूपिणि तु नेच्यते । नमिमो हर-किराय ॥ १८३ ॥

शीकरे भ-हौ वा ॥ ८।१।१८४ ॥

शीकरे कस्य भहौ वा भवत ॥ सीभरो सीहरो । पक्षे । सीभरो ॥
॥ १८४ ॥

चन्द्रिकाया मः ॥ ८।१।१८५ ॥

चन्द्रिकाशब्दे कस्य मो भवति ॥ चन्दिमा ॥ १८५ ॥

निकप-स्कटिक-चिकुरे हः ॥ ८।१।१८६ ॥

एषु कस्य हो भवति ॥ निहसो । फलिहो । चिुरो । चिहुरशब्द
संस्कृतेपि इति दुर्ग ॥ १८६ ॥

ख-घ-थ-ध-माम् ॥ ८।१।१८७ ॥

स्वरात्परेपामसयुक्तानामनादिभूताना ख घ थ ध भ इत्येतेषा वर्णाना
प्रायो हो भवति ॥ ख । साहा । मुह । मेहला । लिहइ ॥ घ । मेहो ।
जहण । माहो । गहः ॥ य । नाहो । आवसहो । मिहुण । कहइ ॥
ध । साह । वाहो । वहिरो । वाहइ । इन्द्र-इण्ट ॥ म । सहा । सहावो ।
न्ह । थणहरो । सोहइ ॥ स्वरादित्येव । सखो । समो । कथा । वधो ।
खमो ॥ असयुक्तस्थित्येव । अखइ । अग्वः । कथइ । सिद्धओ ।
बन्धइ । लब्धः ॥ अनादेरित्येव । गज्जन्ने खे मेहा ॥ गच्छइ घणो ॥
प्राय इत्येव । सरिसखलो । पलय-णो । अयिरो । जिण-धम्मो ।
पगट्ट-मओ ॥ नभ ॥ १८७ ॥

पृथक् धो वा ॥ ८।१।१८८ ॥

पृथक्शब्दे थम्य धो वा भवति ॥ पिथ पुथ । पिह पुह ॥ १८८

शृङ्खले खः कः ॥ ८।१।१८९ ॥

शृङ्खले खस्य को भवति ॥ सङ्खल ॥ १८९ ॥

पुत्राग-भागिन्योर्गो मः ॥ ८।१।१९० ॥

अनयोर्गस्य मो भवति ॥ पुत्रामाङ् वसन्ते । भाभिणी ॥ १९० ॥

छागे लः ॥ ८।१।१९१ ॥

छागे गस्य लो भवति ॥ छालो । छाली ॥ १९१ ॥

उत्त्वे दुर्भग-सुभगे वः ॥ ८।१।१९२ ॥

अनयोरुत्त्वे गस्य वो भवति ॥ दूहवो । सूहवो ॥ उन्व इति किम् ।
दुहवो । सुहवो ॥ १९२ ॥

रुचित-पिशाचयोश्चः स-ल्लौ वा ॥ ८।१।१९३ ॥

अनयोश्चस्य यथासम्य स ल् इत्यादेशौ वा भवत ॥ खसिओ सइओ ।
पिसल्लो पिसाओ ॥ १९३ ॥

जटिले जो झो वा ॥ ८।१।१९४ ॥

जटिले जस्य जो वा भवति ॥ झडिलो जडिलो ॥ १९४ ॥

टो ढः ॥ ८।१।१९५ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तानादेष्टस्य टो भवति ॥ नडो । भटो घडो ॥
घडइ ॥ स्वरादित्येव । घटा ॥ असयुक्तस्येत्थेव । खट्टा । अनादेरित्येव ।
टको ॥ कचिन्न भवति । अटति । अटइ ॥ १९५ ॥

सटा-शकट-कैटभे ढ ॥ ८।१।१९६ ॥

एषु टस्य ढो भवति ॥ सडा । सयडो । केढयो ॥ १९६ ॥

स्फटिके लः ॥ ८।१।१९७ ॥

स्फटिके टम्य लो भवति ॥ फल्लिहो ॥ १९७ ॥

चपेटा-पाटी वा ॥ ८।१।१९८ ॥

चपेटाशब्दे ष्यन्ते च पाटिपाटी टम्य लो वा भवति ॥ चविटा चविटा ।
पालेइ पाडेइ ॥ १९८ ॥

ठो ढ ॥ ८ । १ । १९९ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तम्यानादेष्टस्य ढो भवति ॥ मढो । सढो । कमढो ।
कुढारो । पढः ॥ स्वरादित्येव । वेकुठो ॥ असयुक्तस्येत्येव । चिढुइ ॥
अनादेरित्येव । हिअए ठाः ॥ १९९ ॥

अङ्कोठे छ ॥ ८ । १ । २०० ॥

अङ्कोठे ठस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ अङ्कोलतेल-तुप्प ॥ २०० ॥

पिठरे हो वा रथ डः ॥ ८ । १ । २०१ ॥

पिठरे ठस्य हो वा भवति तत्सन्नियोगे च रस्य डो भवति ॥ पिहडो
पिढरो ॥ २०१ ॥

डोल ॥ ८ । १ । २०२ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्ढस्य प्रायो लो भवति ॥ वडवानुखम् । वल्या-
मुह ॥ गल्लो । तलाप । कीलइ ॥ स्वरादित्येव । मोंड । कोंड ॥
असयुक्तस्येत्येव । रगगो ॥ अनादेरित्येव । रमइ डिम्भो ॥ प्रायोम्रहणात्
कचिद् विकल्प । वलिस वडिस । दालिम दाडिम । गुलो गुडो । णाली
णाडी । णल णड । आमेलो आवेडो ॥ कचिन्न भवत्येव । निमिड ।
गडडो । पीडिअ । नीढ । उडू । तडी ॥ २०२ ॥

वेणौ णो वा ॥ ८ । १ । २०३ ॥

वेणौ णस्य लो वा भवति ॥ वेळ् वेणू ॥ २०३ ॥

तुच्छे तश्च-छौ वा ॥ ८ । १ । २०४ ॥

तुच्छशब्दे तस्य च छ इत्यादेशौ वा भवत ॥ चुच्छ छुच्छ ।
तुच्छ ॥ २०४ ॥

तगर-त्रसर-तूवरे ट ॥ ८ । १ । २०५ ॥

एषु तस्य टो भवति ॥ टगरो । टसरो । टूवरो ॥ २०५ ॥

प्रत्यादौ ड ॥ ८ । १ । २०६ ॥

प्रत्यादिषु तस्य डो भवति ॥ पडिवन्न । पडिहासो । पडिहारो । पाडि-
फ्फद्वी । पडिसारो । पडिनिअत्त । पडिमा । पडिवया । पटसुआ । पडि-

करद् । पहुडि । पाहुट । वावडो । पटाया । बहेडओ । हरडई । मडय ॥
 ओपे । दुष्कृतम् । दुब्ड ॥ सुकृतम् । सुकड ॥ आहृतम् । आहड ॥
 अवहृतम् । अवहड । इत्यादि ॥ प्राय इत्येव । प्रतिसमयम् । पस्सम् ।
 प्रतीपम् । पईव ॥ सप्रति । सपड ॥ प्रतिष्ठानम् । पइट्टाण ॥ प्रतिष्ठा ।
 पइट्टा ॥ प्रतिज्ञा । पइण्णा ॥ प्रति । प्रभृति । प्राभृत । व्याष्टत । पनाका ।
 विभीतक । हरीतकी । मृतक । इत्यादि ॥ २०६ ॥

इत्वे वेतसे ॥ ८ । १ । २०७ ॥

वेतसे तस्य डो भवति इत्वे सति ॥ वेडिसो ॥ इत्व इति किम् ।
 वेअसो ॥ 'डः स्प्रमादी' (८-१-४६) इति इकारो न भवति इत्व इति
 व्यावृत्तिवलात् ॥ २०७ ॥

गर्भितातिमुक्तके णः ॥ ८ । १ । २०८ ॥

अनयोस्तस्य णो भवति ॥ गाब्भिणो । अणिउँतथ ॥ फचिन्न भवत्यपि ।
 अइमुत्तय ॥ कथम् एरावणो । ऐरावणशब्दस्य । एरावओ इति तु ऐरा-
 वतस्य ॥ २०८ ॥

रुदिते दिना णः ॥ ८ । १ । २०९ ॥

रुदिते दिना सह तस्य द्विरुक्तो णो भवति ॥ रुण्ण ॥ अत्र केचिन्
 ऋन्वादिषु ऋ इत्यारब्धयन्त स तु शौरसेनीमागर्धाविषय एव दृश्यते
 इति नोच्यते । प्राकृते हि । ऋतु । रिऊ । उऊ ॥ रजतम् । रयय ॥
 एतद् । एभ ॥ गत । गओ ॥ आगत । आगओ ॥ साम्रतम् । सपर ॥
 यत । जओ ॥ तत । तओ ॥ कृतम् । कर ॥ हृतम् । हय ॥ हताग ।
 ह्यासो ॥ श्रुत । सुओ ॥ आकृति । आकिई ॥ निर्वृत । निन्वुओ ॥
 तात । ताओ ॥ कनर । कयरो । द्वितीय । दुइओ । इन्वाद्य प्रयोगा
 भवन्ति । न पुन उद् रयदमित्यादि ॥ फचिन् भाषेपि ' व्यत्ययथ '
 (८-४-४४७) इत्वे सिद्धम् ॥ द्विती इत्येनदर्थं तु ' धृतेर्दिहिः '
 (२-१३१) इति वक्ष्याम ॥ २०० ॥

सप्तती रः ॥ ८ । १ । २१० ॥

सप्तती तस्य रो भवति ॥ सत्तरी ॥ २१० ॥

अतसी-सातवाहने लः ॥ ८ । १ । २११ ॥

अनयोस्तस्य लो भवति ॥ अलसी । सालाहणो । सालवाहणो ।
सालाहणी भासा ॥ २११ ॥

पलिते वा ॥ ८ । १ । २१२ ॥

पलिते तस्य लो वा भवति ॥ पलिल । पलिअ ॥ २१२ ॥

पीते वो ले वा ॥ ८ । १ । २१३ ॥

पीते तस्य वो वा भवति स्वार्थलकारे परे ॥ पीवल । पीअल ॥ ल
इति किम् । पीअ ॥ २१३ ॥

वितस्ति-वसति-मरत-कातर-मातुलिङ्गे ह ॥ ८ । १ । २१४ ॥

एषु तस्य हो भवति ॥ विहर्था । वसही ॥ बहुलाधिकारात् क्वचित्
भवति । वसई । भरहो । काहलो । माहुलिङ्ग । मातुलुङ्गशब्दस्य तु माउलुङ्ग
॥ २१४ ॥

मेथि-शिथिर-शिथिल-प्रथमे थस्य ढः ॥ ८ । १ । २१५ ॥

एषु-थस्य ढो भवति । हापवादः ॥ मेढी । सिदिलो । सिदिलो ।
पढमो ॥ २१५ ॥

निशीथ-शुथिव्योर्वा ॥ ८ । १ । २१६ ॥

अनयोस्तस्य ढो वा भवति ॥ निसीढो । निसीहो । पुढवी । पुहवी
॥ २१६ ॥

दशन-दष्ट-दग्ध-दोला-दण्ड-दर-दाह-दम्भ-दर्भ-कदन-दोहदे
दो वा ढः ॥ ८ । १ । २१७ ॥

एषु दस्य ढो वा भवति ॥ ढसण दसण । ढट्टो दट्टो । ढड्डो दड्डो । डोला
दोला । ढण्डो दण्डो । डरो दरो । डारो दाहो । डम्भो दम्भो ।
ढम्भो दम्भो । कडण कयण । डोहलो दोहलो ॥ दरशब्दस्य च भयार्थ-
वृत्तेरेव भवति । अन्यत्र दर-दलिअ ॥ २१७ ॥

दंश-दहोः ८।१।२१८ ॥

अनयोर्धात्वोर्दस्य ङो भवति ॥ डसङ् । डहङ् ॥ २१८ ॥

संख्या-गद्गदे रः ॥ ८।१।२१९ ॥

संख्यावाचिनि गद्गदशब्दे च दस्य रो भवति ॥ एआरह । गग्
तेरह । गग्गर ॥ अनादेरित्येव । ते ङस ॥ असयुक्तस्येव ॥ चङ्
॥ २१९ ॥

कदल्यामद्गुमे ॥ ८।१।२२० ॥

कदलीशब्दे अद्गुमवाचिनि दस्य रो भवति ॥ करली ॥ अद्गुम
किम् । कयली । केली ॥ २२० ॥

प्रदीपि-दोहदे लः ॥ ८।१।२२१ ॥

प्रपूर्वे दीप्यतौ धातौ दोहदशब्दे च दस्य लो भवति ॥ पलीवेह । पलि
दोहलो ॥ २२१ ॥

कदम्बे वा ॥ ८।१।२२२ ॥

कदम्बशब्दे दस्य लो वा भवति ॥ कलम्बो कयम्बो ॥ २२२ ॥

दीपौ धो वा ॥ ८।१।२२३ ॥

दीप्यतौ दस्य धो वा भवति ॥ धिप्पङ् । दिप्पङ् ॥ २२३ ॥

कदर्थिते वः ॥ ८।१।२२४ ॥

कदर्थिते ढस्य वो भवति ॥ क्वट्टिओ ॥ २२४ ॥

ककुटे हः ॥ ८।१।२२५ ॥

ककुटे ढस्य हो भवति ॥ कउह ॥ २२५ ॥

निपधे धो ङः ॥ ८।१।२२६ ॥

निपधे ढस्य ङो भवति ॥ निमढो ॥ २२६ ॥

वौपधे ॥ ८।१।२२७ ॥

वौपधे ढस्य ङो वा भवति । ओसढं । ओसहं ॥ २२७ ॥

नौ णः ॥ ८।१।२२८ ॥

स्वरात्परम्यासयुक्तम्यानादेर्नम्य णो भवति ॥ कण्ण । मयणो । यण्ण ।

नयण । माणइ । आपे । आरनाल । अनिलो । अनलो । इत्या-
धिपि ॥ २२८ ॥

वादी ॥ ८ । १ । २२९ ॥

असयुक्तस्यादो वर्तमानस्य नस्य णो वा भवति ॥ णरो नरो । णई
नई । णेइ नेइ ॥ असयुक्तस्येत्येव ॥ न्याय । नाओ ॥ २२९ ॥

निम्ब-नापिते ल-ण्हं वा ॥ ८ । १ । २३० ॥

अनयोर्नस्य ल ण्ह इत्येतौ वा भवत ॥ लिम्बो निम्बो । ण्हाविओ
नाविओ ॥ २३० ॥

पो वः ॥ ८ । १ । २३१ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्थानादे पस्य प्रायो वो भवति ॥ सवहो । सावो ।
उवसगो । पईवो । कासवो । पाव । उवमा । कविल । कुणव । कलावो ।
कवाल । महि-वालो । गो-वइ । तवइ ॥ स्वरादित्येव । कम्पइ ॥ अ-
सयुक्तस्येत्येव । अप्पमत्तो ॥ अनादेरित्येव । सुट्टेण पढइ ॥ प्राय इत्येव । कई ।
रिऊ ॥ एतेन पकारस्य भातयोर्लोपवकारयोर्धस्मिन् कृते श्रुतिमुखमुत्पद्यते
स तत्र कार्यः ॥ २३१ ॥

पाटि-परुप-परिघ-परिखा-पनस-पारिभद्रे फः ॥ ८।१।२३२ ॥

प्यन्ते पटिघातौ परुपादिषु च पस्य फो भवति ॥ फालेइ फाडेइ ।
फरुसो । फलिहो । फलिहा । फणसो । फालिहहो ॥ २३२ ॥

प्रभूते व ॥ ८।१।२३३ ॥

प्रभूते पस्य वो भवति ॥ बहुत्त ॥ २३३ ॥

नीपापीडे मो वा ॥ ८।१।२३४ ॥

अनयो पस्य मो वा भवति ॥ नीमो नीवो । आमेलो आवेडो ॥ २३४ ॥

पापध्दौ र ॥ ८।१।२३५ ॥

पापध्दावपदादौ पकारस्य रो भवति ॥ पारद्धो ॥ २३५ ॥

फो भ-हौ ॥ ८।१।२३६ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्थानादे फस्य भहौ भवत । कचिद् भ । रेफ । रेमो ॥

शिफा । सिमा ॥ कचितु ह । मुत्ताहल ॥ क्वचिदुभांविपि । समल सह ।
 सेभालिआ सेहालिआ । समरी सहरी । गुमइ गुहइ ॥ स्वेरदित्येव । गुध
 असयुक्तस्येत्येव । पुप्फ ॥ अनादेरित्येव । चिट्टइ फणी ॥ प्राय इत्ये ।
 कसण-फणी ॥ २३६ ॥

वो व ॥ ८ । १ । २३७ ॥

म्बरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्वस्य वो भवति ॥ अलावू । अला ।
 अलाऊ ॥ शनल । सवलो ॥ २३७ ॥

निसिन्या भ ॥ ८ । १ । २३८ ॥

निसिन्या वस्य भो भवति ॥ भिसिणी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्देशादिह न भवति ।
 विस-नन्तु-नेलवाण ॥ २३८ ॥

कवन्धे म-यौ ॥ ८ । १ । २३९ ॥

कवन्धे वस्य मयौ भवति ॥ कमन्धो क्यन्धो ॥ २३९ ॥

केटभे भो वः ॥ ८ । १ । २४० ॥

केटभे वस्य वो भवति ॥ केटवो ॥ २४० ॥

विपमे मो ढो वा ॥ ८ । १ । २४१ ॥

विपमे वस्य ढो वा भवति ॥ विसढो । विसमो ॥ २४१ ॥

मन्मथे वः ॥ ८ । १ । २४२ ॥

मन्मथे वस्य वो भवति ॥ वम्महो ॥ २४२ ॥

वाभिमन्थ्या ॥ ८ । १ । २४३ ॥

अभिमन्थुशब्दे भो वो वा भवति ॥ अद्विवन् । अद्विमन् ॥ २४३ ॥

अमरे सो वा ॥ ८ । १ । २४४ ॥

अमरे वस्य सो वा भवति ॥ ममलो ममरो ॥ २४४ ॥

आदेर्यो जः ॥ ८ । १ । २४५ ॥

पदादेर्यस्य जो भवति ॥ असो । जमो । जाइ ॥ आदेरिति किम् ।
 अरन्तो । विणओ ॥ यदुलाधिकारान सोपमर्गान्यानादेरपि । संजमो ।

पजोगो । अवजसो ॥ कचिन्न भवति । पओओ ॥ आर्षे लोपोऽपि । यथा-
ल्यातम् । अहकलाय ॥ यथाजातम् । अहाजाय ॥ २४५ ॥

युष्मद्यर्थपरे तः ॥ ८ । १ । २४६ ॥

युष्मच्छब्दार्थपरे यस्य तो भवति ॥ तुम्हारिसो । तुम्हकेरो ॥ अर्थपर
इति किम् । जुम्हदम्ह-परण ॥ २४६ ॥

यष्टया लः ॥ ८ । १ । २४७ ॥

यष्टया यस्य लो भवति ॥ लट्टी । वेणु-लट्टी । उच्छु-लट्टी । महु-
लट्टी ॥ २४७ ॥

उत्तरीयानीय-तीय-कृत्ये ज्ज ॥ ८ । १ । २४८ ॥

उत्तरीयशब्दे अनीयतीयकृत्यप्रत्ययेषु च यस्य द्विरुक्तो जो वा भवति ॥
उत्तरिज्ज उत्तरीअ ॥ अनीय । करणिज्ज करणीअ । विन्ध्यणिज्ज विन्ध-
यणीअ । जवाणिज्ज जवणीअ ॥ तीय । निइज्जो वीओ ॥ कृत्य । पेज्जा
पेआ ॥ २४८ ॥

छायाया होकान्तौ वा ॥ ८ । १ । २४९ ॥

अकान्तौ वर्तमाने छायाशब्दे यस्य हो वा भवति ॥ वच्छस्स छाही
वच्छस्स छाया । आतपाभाव । सच्छाह सच्छाय ॥ अकान्ताविति किम् ॥
मुह-छाया । कान्तिरित्यर्थे ॥ २४९ ॥

डाह-वौ कतिपये ॥ ८ । १ । २५० ॥

कतिपये यस्य डाह व इत्येतौ पर्यायेण भवत ॥ कइवाहे । कइ-
अव ॥ २५० ॥

किरि-भेरे रो डः ॥ ८ । १ । २५१ ॥

अनयो रस्य डो भवति ॥ किडी । भेडो ॥ २५१ ॥

पर्याणे डा वा ॥ ८ । १ । २५२ ॥

पर्याणे रस्य डा इत्यादेशो वा भवति ॥ पढायाण पढाण ॥ २५२ ॥

करवीरे णः ॥ ८ । १ । २५३ ॥

करवीरे प्रथमस्य रस्य णो भवति ॥ कणवीरो ॥ २५३ ॥

हरिद्रादी लः ॥ ८।२।२५४ ॥

हरिद्रादिषु शब्देषु अस्युक्तस्य रस्य लो भवति ॥ हलिद्दी । दलिद्दी । दलिद्दो । दालिद् । हलिद्दो । जहुट्टिलो । सिट्टिलो । मुहलो । चणुणो । वजुणो । कजुणो । इङ्गालो । सफालो । सोमालो । चिलाओ । फट्टि । फलिहो । फालिहद्दो । काहलो । लुक्को । अत्रदाल । भसलो । उन्नवढलो । निट्टुलो ॥ बहुलाधिकाराच्चरणशब्दस्य पादार्थवृत्तेरेव । अन्चरण—करण ॥ अमरे ससनियोगे ण्व । अन्यत्र अमरो ॥ तथा । जठवढरो । निट्टुरो इत्याद्यपि ॥ हरिद्रा । दरिद्राति । दरिद्र । दारिद्रहरिद्र । युधिष्ठिर । शिथिर । मुखर । चरण । वरुण । करुण । अन्नारसत्कार । सकुमार । किरात । परिखा । परिष । पारिभद्र । वातरुग्ण । अपद्दार । अमर । जठर । बठर । निष्ठुर । इत्यादि ॥ आपे दुवसन्ने इत्याद्यपि ॥ २५४ ॥

स्थूले लो रः ॥ ८।१।२५५ ॥

स्थूले लस्य रो भवति ॥ योर ॥ कथं थूलमद्दो । स्थूरस्य हरिद्रादिर्भावप्यति ॥ २५५ ॥

लाहल—लाङ्गल—लाङ्गूले वादेर्ण ॥ ८।१।२५६ ॥

एषु आदेर्लस्य णो वा भवति ॥ णाहलो । लाहलो । णङ्गळ । लङ्गणङ्गळ । लङ्गळ ॥ २५६ ॥

ललाटे च ॥ ८।१।२५७ ॥

ललाटे च आदेर्लस्य णो भवति ॥ चकार आदेरनुवृत्त्यर्थ ॥ णिङ्गणङ्गळ ॥ २५७ ॥

शवरे चो मः ॥ ८।१।२५८ ॥

शवरे मस्य मो भवति ॥ समरो ॥ २५८ ॥

स्वम—नीन्योर्वा ॥ ८।१।२५९ ॥

अनायोर्वस्य मो वा भवति ॥ मिमिणो । मिविणो । नीमीर्वा ॥ २५९ ॥

श-पोः सः ॥ ८।१।२६० ॥

शकारपकारयो सो भवति ॥ श।सदो । कुसो । निसंसो । वसो । सामा ।
मुद्द । दस । सोहइ । विसइ ॥ ५ । सण्डो । निहसो । फसाओ ।
घोसइ ॥ उभयोरपि । सेसो । विसेसो ॥ २६० ॥

स्नुपाया ष्हो न वा ॥ ८।१।२६१ ॥

स्नुपाशब्दे पस्य ष्ह णकाराक्रान्तो हो वा भवति ॥ सुण्डा सुसा
॥ २६१ ॥

दश-पापाणे हः ॥ ८।१।२६२ ॥

दशनशब्दे पापाणशब्दे च शपोर्यथादर्शन हो वा भवति ॥ दहमुहो
दस-मुहो । दहवलो दस-वलो । दह-रहो दस-रहो । दह दस ।
एजारह वारह । तेरह । पाहाणो पासाणो ॥ २६२ ॥

दिवसे स ॥ ८।१।२६३ ॥

दिवसे सस्य हो वा भवति ॥ दिवहो । द्विसो ॥ २६३ ॥

हो घोऽनुस्वारात् ॥ ८।१।२६४ ॥

अनुस्वरात्परस्य हस्य घो वा भवति ॥ सिंघो । सीहो ॥ सघारो ।
संहारो । कचिदननुस्वारादपि । दाह । दाघो ॥ २६४ ॥

पद्-शमी-शान-सुधा-सप्तपर्णेन्वादेश्छः ॥ ८।१।२६५ ॥

एषु आदेर्वर्णस्य छो भवति ॥ छट्टो । छट्टी । छप्पओ । छमुहो ।
छर्मी । छावो । छुवो । छुहा । छत्तिवणो ॥ २६५ ॥

शिराया वा ॥ ८।१।२६६ ॥

शिराशब्दे आदेश्छो वा भवति ॥ छिरा शिरा ॥ २६६ ॥

लुग् भाजन-दनुज-राजकुले जः सस्वरस्य न वा ॥ ८।१।२६७ ॥

एषु सस्वरजकारस्य लुग् वा भवति ॥ भाण । भायण । दणु-वहो ।
दणुअ-वहो । रा-उल । राय-उल ॥ २६७ ॥

व्याकरण-प्राकारागते कगोः ॥ ८।१।२६८ ॥

एषु को गश्च सस्वरस्य लुग् वा भवति ॥ वारण वायरण । पारो
पायारो ॥ आओ आगओ ॥ २६८ ॥

किसलय-कालायस-रुदये यः ॥ ८।१।२६९ ॥

एषु सस्वरयकारस्य लुग् वा भवति ॥ किसल किसलय ।
कालायस । महण्णव-समा सहिआ । जाला ते सहिअएहिं दे
निसमणुप्पिअ-हिअस्स हिअय ॥ २६९ ॥

दुर्गादेव्युदुम्बर-पादपतन-पादपीठेन्तर्दः ॥ ८।१।२७०

एषु सस्वरस्य दकारस्य अन्तर्मध्ये वर्तमानस्य लुग् वा भवति ।
वी । दुग्गा-एवी । उम्बरो उउम्बरो । पा-वडण पाय-वडण । पा
पाय-वीढ ॥ अन्तरिति किम् । दुर्गादेव्यामादौ मा भूत् ॥ २७०
यावत्तावज्जीवितावर्त्तमानावट-प्राचारक-देवकुलैवमेवे व ॥ ८।१

यावदादिषु सस्वरवकारस्यान्तर्वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ जा
ता ताव । जीअ जीविअ । अत्तमाणो आवत्तमाणो । अडो
पारओ पावरओ । दे-उल देव-उल । एमेव एवमेव ॥ अन्तरित्ये
मेवेन्त्यस्य न भवति ॥ २७१ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञश्

नुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य प्रथम पाद ॥

यद् दोर्मण्डलकुण्डलीकृतधनुर्दण्डेन सिद्धाधिप

कीत वैरिकुलात् त्वया किल दलकुन्तावदात् यश ।

भ्रान्त्वा त्रीणि जगन्ति खेदविवश तन्मालवीना व्याधा-

दापाण्डौ स्तनमण्डले च धवले गण्डस्थले च स्थितिम् ॥ १ ॥

अहं

संयुक्तस्य ॥ ८।२।१ ॥

अधिकारोय "ज्यायामीत्" (८-२-११५) इति यावत् । यदित उर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्तत्सयुक्तस्येति वेदितव्यम् ॥ १ ॥

शक्त-मुक्त-दष्ट-रुण-मृदुत्वे को वा ॥ ८।२।२ ॥

एषु सयुक्तस्य को वा भवति ॥ सको सत्तो । मुको मुत्तो । ढको दट्टो । लुको लुगो । माउफ माउत्तण ॥ २ ॥

क्ष ख फचित्तु छ-झौ ॥ ८।२।३ ॥

क्षस्य खो भवति । । फचित्तु छझावपि ॥ खओ । छखण । फचित्तु छझावपि । खीण । छीण । झीण । शिञ्जइ ॥ ३ ॥

ष्क-स्कयोर्नाम्नि ॥ ८।२।४ ॥

अनयोर्नाम्नि सजाया खो भवति ॥ ष्क । पोक्खर । पोक्खरिणी । निक्खं ॥ स्क । खन्धो । खन्धावारो । अवक्खन्दो ॥ नाम्नीति किम् । दुक्कर । निक्कम्प । निक्कओ । नमोकारो । सक्य । सकारो । तक्करो ॥ ४ ॥

शुष्क-स्कन्दे वा ॥ ८।२।५ ॥

अनयो ष्कस्कयो खो वा भवति ॥ सुक्ख सुक्क । खन्दो कन्दो ॥ ५ ॥

क्ष्वेटकादौ ॥ ८।२।६ ॥

क्ष्वेटकादिषु सयुक्तस्य खो भवति ॥ खेडओ । क्ष्वेटकशब्दो विपर्याय ॥ क्ष्वोटक । खोडओ ॥ स्फोटक । खोडओ ॥ स्फेटक । खेडओ ॥ स्फेटिक । खेडिओ ॥ ६ ॥

स्थाणावहरे ॥ ८।२।७ ॥

स्थाणौ सयुक्तस्य खो भवति हरश्चेद् वाच्यो न भवति ॥ खाणू ॥ अहर इति किम् । थाणुणो रेहा ॥ ७ ॥

स्तम्भे स्तो वा ॥ ८।२।८ ॥

स्तम्भशब्दे स्तस्य खो वा भवति ॥ खम्भो । थम्भो । काष्ठादि-मय ॥ ८ ॥

थ-ठवस्पन्दे ॥ ८।२।९ ॥

स्पन्दाभाववृत्तौ स्तम्भे स्तस्य थठौ भवत ॥ थम्भो । ठम्भो । स्तस्य
ते । थम्भिज्जइ । ठम्भिज्जइ ॥ ९ ॥

रक्ते गो वा ॥ ८ । २ । १० ॥

रक्तशब्दे सयुक्तस्य गो वा भवति ॥ रगो रत्तो ॥ १० ॥

शुल्के ज्ञो वा ॥ ८।२।११ ॥

शुल्कशब्दे सयुक्तस्य ज्ञो वा भवति ॥ सुङ्ग सुक ॥ ११ ॥

कृत्ति-चत्वरे चः ॥ ८।२।१२ ॥

अनयो सयुक्तस्य चो भवति ॥ किच्ची । चच्चर ॥ १२ ॥

त्योचैत्ये ॥ ८।२।१३ ॥

चैत्यवर्जिते त्यस्य चो भवति ॥ सच्च पच्चओ ॥ अचैत्य इति किम् ।
चइत्त ॥ १३ ॥

प्रत्यूपे पश्च हो वा ॥ ८।२ । १४ ॥

प्रत्यूपे त्यस्य चो भवति तत्सनियोगे च पस्य हो वा भवति ॥ पच्चूहो ।
पच्चूसो ॥ १४ ॥

त्व-थ्व-द्व-ध्वां च-छ-ज-ज्ञाः क्वचित् ॥ ८ । २।१५ ॥

एषा यथासंख्यमेते क्वचिन् भवन्ति ॥ भुम्त्वा । भोच्चा ॥ ज्ञात्वा ।
णच्चा ॥ श्रुत्वा । सोच्चा ॥ पृथ्वी । पिच्छी ॥ विद्वान् । विज्ज ॥ बुच्छा ।
बुज्जा ॥

भोच्चा सयल पिच्छिंठ विज्ज बुज्जा अणणय-ग्गामि ।

चइऊण तव काउ सन्ती पत्तो सिव परम ॥ १५ ॥

वृश्चिके श्वेञ्चुर्वा ॥ ८ । २ । १६ ॥

वृश्चिके श्वे सस्वस्य स्थाने ञ्चुरादेशो वा भवति । ञ्छापघाद ॥
विञ्चुओ विञ्चुओ । पक्षे । विञ्छिओ ॥ १६ ॥

छोस्यादी ॥ ८।२।१७ ॥

अक्ष्यादिषु सयुक्तस्य छो भवति । खस्यापवाद ॥ अच्चिंठ । उच्चू ।

लच्छी । कच्छो । छीआ छीरं । सरिच्छो । वच्छो । मच्छिआ । छेत् ।
 छुहा । दच्छो । कुच्छी । वच्छ । छुण्णो । कच्छा । छारो । कुच्छेअय ।
 छुरो । उच्छा । छय । सारिच्छ ॥ अक्षि । इक्षु । लक्ष्मी । कक्ष । क्षुत ।
 क्षीर । सदक्ष । वृक्ष । मक्षिका । क्षेत्र । क्षुप् । दक्ष । कुक्षि । वक्षस् ।
 क्षुण्ण । कक्षा । क्षार । कोक्षेयक । क्षुर । उक्षन् । क्षत । सादक्ष्य ॥
 क्वचित् स्थगितशब्देऽपि । छइअ ॥ आपें । इक्खू । खीर । सारिक्ख-
 मित्याद्यपि दृश्यते ॥१७॥

क्षमाया कौ ॥ ८।२।१८ ॥

कौ पृथिव्या वर्तमाने क्षमाशब्दे सयुक्तस्य छो भवति । छमा पृथिवी ॥
 लाक्षणिकस्यापि क्षमादेशस्य भवति । क्ष्मा । छमा ॥ काविती किम् । खमा
 क्षान्ति ॥ १८ ॥

ऋक्षे वा ॥ ८।२।१९ ॥

ऋक्षशब्दे सयुक्तस्य छो वा भवति ॥ रिच्छ । रिक्ख । रिच्छो ।
 रिक्खो ॥ कथं दूढ क्षिप्त । “वृक्ष-क्षिप्तयो रुक्ख-दूढौ” (८-२-१२७)
 इति भविष्यति ॥ १९ ॥

क्षण उत्सरे ॥ ८।२।२० ॥

क्षणशब्दे उत्सवाभिधापिनि सयुक्तस्य छो भवति ॥ छणो ॥ उत्सव
 इति । किम् । खणो ॥ २० ॥

ह्रस्वात् थ्य-श्च-त्स-प्सामानिश्चले ॥ ८।२।२१ ॥

ह्रस्वात्परेषा थ्यश्चत्सप्सा छो भवति निश्चले तु न भवति ॥ थ्य । पच्छ ।
 पच्छा । मिच्छा ॥ थ्य । पच्छिम । अच्छेर । पच्छा ॥ त्स । उच्छाहो ।
 मच्छलो । मच्छरो । सवच्छलो । चिइच्छइ ॥ प्स । लिच्छइ । जुगुच्छइ ।
 अच्छरा ॥ ह्रस्वादिति किम् । ऊसारिओ ॥ अनिश्चल इति किम् ।
 निश्चलो-॥ आर्षे तथ्ये चोपि । तच्च ॥२१॥

सामर्थ्योत्सुकोत्सरे वा ॥ ८।२।२२ ॥

एषु सयुक्तस्य छो वा भवति ॥ सामच्छ सामत्थ । उच्छुओ ऊसुओ ।
 उच्छवो ऊसवो ॥ २२ ॥

स्पृहायाम् ॥ ८।२।२३॥

स्पृहाशब्दे सयुक्तस्य छो भवति । फस्यापवादः ॥ छिहा ॥ बहुलाधि
कारात्कचिदन्यदपि । निष्पिहो ॥ २३ ॥

घ-य्य-र्या जः ॥ ८।२।२४ ॥

एषा सयुक्ताना जो भवति ॥ घ । मज्ज । अवज्ज । वेज्जो । जुई ।
जोओ ॥ य्य । जज्जो । सेज्जा ॥ र्य । भज्जा । चौर्यसमत्वात् । भारिआ ।
कज्ज । वज्ज । पज्जाओ । पज्जत्त । मज्जाया ॥ २४ ॥

अभिमन्यौ ज-ञ्जौ वा ॥ ८।२।२५ ॥

अभिमन्यौ सयुक्तस्य जो ञ्जश्च वा भवति ॥ अहिमज्जू । अहिमञ्जू ।
पक्षे । अहिमन्नु ॥ अभिग्रहणादिह न भवति मन्नु ॥ २५ ॥

साध्वस-ध्य-ह्या झः ॥ ८।२।२६ ॥

साध्वसे सयुक्तस्य ध्यह्ययोश्च झो भवति ॥ सज्झस ॥ ध्य । वज्झए ।
झाण । उवज्झाओ । सज्झाओ । सज्झ । विञ्झो ॥ ह्य । सज्झो । मज्झ ।
गुज्झ । णज्झइ ॥ २६-॥

ध्वजे वा ॥ ८।२।२७॥

ध्वजशब्दे सयुक्तस्य झो वा भवति ॥ झओ, धओ ॥ २७ ॥

इन्धौ झा ॥ ८।२।२८ ॥

इन्धौ धातौ सयुक्तस्य झा इत्यादेशो भवति । समिज्झाइ ।
विज्झाइ ॥ २८ ॥

वृत्त-प्रवृत्त-मृत्तिका-पत्तन-कदर्थिते टः ॥ ८।२।२९ ॥

एषु सयुक्तस्य टो भवति ॥ वट्टो । पयट्टो । मट्टिआ । पट्टण । कव-
ट्टिओ ॥ २९ ॥

र्त्स्याधूर्तादीं ॥ ८।२।३० ॥

र्त्स्य टो भवति धूर्तादीन् वर्जयित्वा ॥ केवट्टो । वट्टी । जट्टो । पय-
ट्टइ ॥ वट्टुल । रायवट्टय । नट्टेई । सवट्टिअं ॥ अधूर्तादाविति किम् ।
धुत्तो । किच्ची । वत्ता । आवत्तण । निवत्तण । पवत्तण । सवत्तण । आग-

त्तओ । निवत्तओ । निञ्चत्तओ । पवत्तओ । सवत्तओ । वत्तिआ । वात्तिआ ।
कत्तिओ । उकत्तिओ । कत्तरी । मुत्ती । मुत्तो । मुद्दत्तो ॥ बहुला-
धिकाराद् वट्टा ॥ धूर्त्त । कीर्त्ति । वार्त्ता । आवर्त्तन । निवर्त्तन । प्रवर्त्तन ।
सवर्त्तक । आवर्त्तक । निवर्त्तक । निर्वर्त्तक । प्रवर्त्तक । सवर्त्तका । वर्त्तिका ।
वार्त्तिका । कार्त्तिक । उत्कर्त्तित । कर्त्तरी । मूर्त्ति । मूर्त्त । मुहूर्त्त । इत्यादि ॥३०॥

घृन्ते ष्टः ॥ ८।२।३१ ॥

घृन्ते सयुक्तस्य ष्टो भवति ॥ वेण्ट । तालवेण्ट ॥ ३१ ॥

ठोस्थि-विसंस्थुले ॥ ८।२।३२ ॥

अनयो सयुक्तस्य ठो भवति ॥ अठ्ठी । विसंठुल ॥ ३२ ॥

स्त्यानचतुर्थार्ये वा ॥ ८।२।३३ ॥

एषु सयुक्तस्य ठो वा भवति । ठीण । थीण । चउठ्ठी । चउत्थो ।
अठ्ठी प्रयोजनम् । अत्थो धनम् ॥

ष्टस्यानुष्टेष्टासंदष्टे ॥ ८।२।३४ ॥

उष्टादिवर्जिते ष्टस्य ठो भवति ॥ लठ्ठी । मुठ्ठी । दिठ्ठी । सिठ्ठी । पुठ्ठी ।
कठ्ठ । सुरठ्ठा । इठ्ठी । अणिठ्ठ ॥ अनुष्टेष्टासदष्ट इति किम् । उष्टो । इष्टा-
चुण्ण व । सदष्टो ॥ ३४ ॥

गर्ते ङः ॥ ८।२।३५ ॥

गर्तशब्दे सयुक्तस्य ङो भवति । टापवाद ॥ गङ्गो । गङ्गा ॥ ३५ ॥

संमर्द-वितर्दि-विच्छर्द-च्छर्दि-कपर्द-मर्दिते र्दस्य ॥ ८।२।३६ ॥

एषु र्दस्य ङत्व भवति ॥ सम्मङ्गो । विअङ्गी । विच्छङ्गो । छङ्गइ ।
छङ्गी । कवङ्गो । मङ्गिओ । सम्मङ्गिओ ॥ ३६ ॥

गर्दभे वा ॥ ८।२।३७ ॥

गर्दभे र्दस्य ङो वा भवति ॥ गङ्गहो । गद्गहो ॥ ३७ ॥

कन्दरिका ङः ॥ ८।२।३८ ॥

अनयो सयुक्तस्य कण्डलिआ । मिण्डिवालो ॥ ३८ ॥

स्तब्धे ठ-ढौ ॥ ८।२।३९ ॥

स्तब्धे सयुक्तयोर्वथाक्रम ठढौ भवत. ॥ ठड्डो ॥ ३९ ॥

दग्ध-विदग्ध-गृद्धि-गृद्धे ढः ॥ ८।२।४० ॥

एषु सयुक्तस्य ढो भवति ॥ दड्डो । विअड्डो । वुड्डो । वुड्डो ॥ क्वचिन् भवति । विद्ध-कड्-निस्त्रिअ ॥ ४० ॥

श्रद्धर्द्धि-मूर्धार्धन्ते वा ॥ ८।२।४१ ॥

एषु अन्ते वर्तमानस्य संयुक्तस्य ढो वा भवति ॥ सड्डा सद्धा । इड्डी रिद्धी । मुण्डा मुद्धा । अड्ड अद्ध ॥ ४१ ॥

मज्ञोर्णः ॥ ८।२।४२ ॥

अनयोर्णो भवति ॥ म । निण्ण । पज्जुण्णो ॥ ज । णाण । सण्णा । पण्णा । विण्णाण ॥ ४२ ॥

पंचाशत्पंचदश-दत्ते ॥ ८।२।४३ ॥

एषु सयुक्तस्य णो भवति ॥ पण्णासा । पण्णरह । दिण्ण ॥ ४३ ॥

मन्यौ न्तो वा ॥ ८।२।४४ ॥

मन्युशब्दे सयुक्तस्य न्तो वा भवति ॥ मन्तू मन्तू ॥ ४४ ॥

स्तस्य थोस-स्त-स्तम्बे ॥ ८।२।४५ ॥

समस्तस्तम्बवर्जिते स्तस्य थो भवति ॥ हत्थो । थुई । थोत्त । थोअ । पत्थरो । पसत्थो । अत्थि । सत्थि ॥ असमस्तस्तम्ब इति किम् । समतो तम्बो ॥ ४५ ॥

स्तने ॥ ८।२।४६ ॥

स्तवशब्दे स्तस्य थो वा भवति ॥ थवो तवो ॥ ४६ ॥

पर्यस्ते थ-टौ ॥ ८।२।४७ ॥

पर्यस्ते स्तस्य पर्यायेण थटौ भवत ॥ पल्लत्थो पल्लट्टो ॥ ४७ ॥

वोत्साहे थो हश्च रः ॥ ८।२।४८ ॥

उत्साहशब्दे संयुक्तस्य थो वा भवति तत्सन्नियोगे च हस्य र ॥ उत्वारो । उच्छाहो ॥ ४८ ॥

आश्लिष्टे ल-धौ ॥ ८।२।४९ ॥

आश्लिष्टे संयुक्तयोर्यथासंख्यं ल ध इत्येतौ भवत ॥ आश्लिद्धो ॥ ४९ ॥

चिन्हे न्यो वा ॥ ८।२।५० ॥

चिन्हे संयुक्तस्य न्यो वा भवति । ण्हापवाद ॥ पक्षे सोपि ॥ चिन्ध इन्ध चिष्ट ॥ ५० ॥

भस्मात्मनोः पो वा ॥ ८।२।५१ ॥

अनयो. संयुक्तस्य पो वा भवति ॥ भप्पो भस्तो । अप्पा अप्पाणो । पक्षे । अत्ता ॥ ५१ ॥

ङ्ग-कमोः ॥ ८।२।५२ ॥

ङ्गकमोः पो भवति ॥ कुङ्गलम् । कुम्पल । रुक्मिणी । रुष्मिणी ॥ क्वचित् च्मोपि । रुच्मी रुष्मी ॥ ५२ ॥

प्प-स्पयोः फः ॥ ८।२।५३ ॥

प्पस्पयो फो भवति ॥ पुप्पम् । पुप्फ ॥ शप्पम् । सप्फ ॥ निप्पेप- । निप्फेसो ॥ निप्पाव । निप्फावो ॥ स्पन्दनम् । फन्दण ॥ प्रतिस्पर्धिन् । पाडिप्फद्धी ॥ बहुलाधिकारात् क्वचिद् विकल्प । बुहप्फई बुहप्पई ॥ क्वचिन्न भवति । निप्पहो । णिप्पुसण । परोप्परम् ॥ ५३ ॥

भीप्पे प्मः ॥ ८।२।५४ ॥

भीप्पे प्मस्य फो भवति । मिप्फो ॥ ५४ ॥

श्लेष्मणि वा ॥ ८।२।५५ ॥

श्लेष्मशब्दे प्मस्य फो वा भवति ॥ सेफो सिलिम्हो ॥ ५५ ॥

ताम्रात्रे म्वः ॥ ८।२।५६ ॥

अनयो. संयुक्तस्य मयुक्तो वो भवति ॥ तम्ब । अम्ब ॥ अम्बिर तम्बिर इति देख्यौ ॥ ५६ ॥

हो भो वा ॥ ८।२। ५७ ॥

हस्य भो वा भवति ॥ जिब्भा जीहा ॥ ५७ ॥

वा पिह्ले वौ वश्च ॥ ८।२।५८ ॥

विह्ले हस्य भो वा भवति तत्सन्नियोगे च विशब्दे वस्य वा भवति ॥ विब्भलो विब्भलो विह्लो ॥ ५८ ॥

वोर्ध्वे ॥ ८।२।५९ ॥

ऊर्ध्वशब्दे सयुक्तस्य भो वा भवति ॥ उब्भ उद्ध ॥ ५९ ॥

कश्मीरे भ्मो वा ॥ ८।२।६० ॥

कश्मीरशब्दे सयुक्तस्य भ्मो वा भवति ॥ कम्भारा कम्हारा ॥ ६० ॥

न्मो मः ॥ ८।२।६१ ॥

न्मस्य मो भवति । अधोलोपापवाद ॥ जम्मो । वम्महो । मम्मण ॥ ६१ ॥

ग्मो वा ॥ ८।२।६२ ॥

ग्मस्य मो वा भवति ॥ युग्मम् । जुग्म जुग्म ॥ तिग्मम् । तिग्मं तिग्म ॥ ६२ ॥

ब्रह्मचर्य-तूर्य-सौन्दर्य-शौण्डीर्ये यो रः ॥ ८।२।६३ ॥

एषु र्यस्य रो भवति । जापवाद ॥ ब्रह्मचर । चौर्यसमत्वाद् ब्रह्मचारि । तूर । सुन्देर । शौण्डीर ॥ ६३ ॥

धैर्ये वा ॥ ८।२।६४ ॥

धैर्ये र्यस्य रो वा भवति ॥ धीरधिज्ज । सूरु सुज्जो इति तु सूरस्यै-प्रकृतिभेदात् ॥ ६४ ॥

एतः पर्यन्ते ॥ ८।२।६५ ॥

पर्यन्ते एकारात्परस्य र्यस्य रो भवति ॥ पेरन्तो ॥ एत इति किम् । पज्जन्तो ॥ ६५ ॥

आश्चर्ये ॥ ८।२।६६ ॥

आश्चर्ये एत परस्य र्यस्य रो भवति ॥ अच्छेर ॥ एत इत्येव । अच्छरि ॥ ६६ ॥

अतो रिआर-रिज्ज-रीअं ॥८।२।६७॥

आश्चर्ये अकारात्परस्य र्यस्य रिअ अर रिज्ज रीअ इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ अच्छरिअ अच्छअर अच्छरिज्ज अच्छरीअ ॥ अत इति किम् । अच्छेर ॥६७॥

पर्यस्त-पर्याण-सौकुमार्ये छः ॥ ८।२।६८ ॥

एषु र्यम्य लो भवति ॥ पर्यस्त पल्लट्ट पल्लत्थ । पल्लाण । सोअमल्ल ॥ मल्लको इति च पल्यङ्कशब्दस्य यलोपे द्वित्वे च ॥ पलिअको इत्यपि चौर्य-मत्वात् ॥ ६८ ॥

वृहस्पति-वनस्पत्योः सो वा ॥ ८।२।६९ ॥

अनयो सयुक्तस्य सो वा भवति ॥ वहस्सई । वहप्फई । भयस्सई । भयप्फई । वणस्सई वणप्फई ॥ ६९ ॥

वाप्ये होश्रुणि ॥८।२।७०॥

वाप्यशब्दे सयुक्तस्य हो भवति अश्रुण्यभिधेये ॥ बाहो नेत्रजलम् ॥ अश्रुणीति किम् ॥ वप्फो ऊप्मा ॥ ७० ॥

कार्पापणे ॥ ८।२।७१ ॥

कार्पापणे सयुक्तस्य हो भवति ॥ काहावणो ॥ कथ कहावणो । 'ह्रस्वः संयोगे' (८-१-८४) इति पूर्वमेव ह्रस्वत्वे पश्चादादेशे । कार्पापणशब्दस्य वा भविष्यति ॥ ७१ ॥

दुःख-दक्षिण-तीर्थे वा ॥८।२।७२ ॥

एषु सयुक्तस्य हो वा भवति ॥ दुह दुक्ख । पर-दुक्खे दुक्खिआ वेरला । दाहिणो दक्खिणो । तूह तित्थ ॥ ७२ ॥

कूप्माण्ड्या प्मो लस्तु षो वा ॥ ८।२।७३ ॥

कूप्माण्ड्या प्मा इत्येतस्य हो भवति षड इत्यस्य तु वा लो भवति ॥ कोहली कोहण्डी ॥ ७३ ॥

पक्ष्म-श्म-म्-स्म-झा-म्हः ॥ ८।२।७४ ॥

पक्ष्मशब्दसबन्धिन सयुक्तस्य श्मप्मस्मष्मा च मकाराक्रान्तो हकार

प्रादेशो भवति ॥ पक्ष्मम् । पम्हाइ । पम्हल-लोअणा ॥ श्म । कुम्हाणो । कश्मीरा । कम्हारा ॥ प्म । ग्रीप्म । गिम्हो । उम्हा ॥ स्म । अस्मादश । अम्हारिसो । विम्मय । विम्हओ । वम्हा । वम्हा ॥ सुम्हा । सुम्हा ॥ वम्हणो । वम्हचेर ॥ क्वचित् दृश्यते । वम्भणो । वम्भचेर । सिम्भो । क्वचिन्न भवति । रश्मि । स्मर सरो ॥ ७४ ॥

सूक्ष्म-श्-ष्ण-ल-ह-क्षणा ष्हः ॥ ८ । २ । ७५ ॥

सूक्ष्मशब्दसवन्धिन सयुक्तस्य श्णष्णस्नहक्षणा च णकारात् हकार आदेशो भवति ॥ सुक्ष्म । सष्ह ॥ श् । पष्हो । सिष्हो ॥ विष्हू । जिष्हू । कष्हो । उष्हीस ॥ स्न । जोष्हा । ष्हाओ । पष्हुह । वष्ही । जष्हू ॥ हु । पुष्वष्हो । अवरष्हो ॥ क्ष्ण । सष्ह । विप्रकर्षे तु कृष्णकृत्स्नशब्दयो कसणो । कसिणो ॥ ७५ ॥

हो ल्हः ॥ ८ । २ । ७६ ॥

ह स्थाने लकारान्तो हकारो भवति ॥ कल्हार । पल्हाओ ॥ क-ग-ट-ड-ज-द-प-श-य-स-ः क-ः पामूर्ध्वं लुक् ॥ ८ । २ । ७७ ॥ एषा सयुक्तवर्णसवन्धिनामूर्ध्वं स्थिताना लुग् भवति ॥ क । सित्थ ॥ ग । दुद्ध । मुद्ध ॥ ट । पट्पद । छप्पओ ॥ कट्प कप्फल ॥ ड । खड्ड । सम्गो ॥ पड्डज । सज्जो ॥ त । उ उप्पाओ ॥ द । मद्गु । मग्गू । मोग्गरो ॥ प । सुत्तो । गुत्तो । ल्ह ॥ निचलो । चुअइ ॥ प । गोट्टी । छट्टो । निट्टुरो ॥ स । खि नेहो । ःक । दुःखम् । दुक्ख ॥ ःप । अतःपात । अतप्पाओ ॥

अधो म-न-याम् ॥ ८ । २ । ७८ ॥

मनया सयुक्तस्याधो वर्तमानाना लुग् भवति ॥ म । जुग्ग । सरो । सेर ॥ न । नग्गो । लग्गो ॥ य । सामा । कुड्ड । वाहो ॥

सर्वत्र ल-व-रामवन्द्रे ॥ ८ । २ । ७९ ॥

वन्द्रेण्यब्दादन्यत्र लरा सर्वत्र सयुक्तस्योर्ध्वमधश्च स्थिताना लुग्

ऊर्ध्वं ॥ ल । उल्का । उक्ता ॥ वल्कलम् । वफल ॥ व । शब्द । सहो ॥
 अब्द । अहो ॥ लुब्धक । लोद्धओ ॥ र । अर्क । अघो ॥ वर्ग ।
 वगो ॥ अघ । शृङ्गणम् । सण्ह ॥ विक्लव । विववो ॥ पफम् । पक्त
 पिक ॥ ध्वस्त । धत्यो ॥ चक्रम् । चफ ॥ ग्रह । गहो ॥ रात्रि ।
 रची ॥ अत्र द्व इत्यादिसयुक्तानामुभयप्राप्तौ यथादर्शन लोप ॥ कचिद्-
 ध्वम् । उद्विम् । उव्विगो ॥ द्विगुण । वि-उणो ॥ द्वितीय । वीओ ॥
 कल्मषम् । कम्मस ॥ सर्वम् । सब्व ॥ शुल्बम् । सुव्व ॥ कचित्त्वध ।
 काव्यम् । कव्व ॥ कुल्या । कुला ॥ माल्यम् । मल्ल ॥ द्विप । दिओ ॥
 द्विजाति । दुआई ॥ कचित्पर्यायेण । द्वारम् । वार । दार ॥ उद्विम् ।
 उव्विगो । उव्विणो ॥ अवन्द्र इति किम् । वन्द्र । सस्कृतसमोय प्राकृत-
 शब्द । अत्रोत्तरेण विकल्पोपि न भवति निषेधसामर्थ्यात् ॥७९॥

द्रे रो न वा ॥ ८ । २ । ८० ॥

द्रशब्दे रेफस्य वा लुग् भवति ॥ चन्दो चन्द्रो । रुदो रुद्रो । भद्र भद्र ।
 समुदो समुद्रो ॥ द्रदशब्दस्य स्थितिपरिवृत्तौ द्रह इति रूपम् । तत्र द्रहो
 दहो । केचिद् रलोप नेच्छन्ति । द्रदशब्दमपि कश्चित् सस्कृत मन्दते ॥
 वोद्रहादयस्तु तरुणपुरुपादिवाचका नित्य रेफसयुक्ता देश्या एव । सिक्खन्तु
 वोद्रहीओ । वोद्रह-द्रहम्भि पडिआ ॥ ८० ॥

घात्र्याम् ॥ ८ । २ । ८१ ॥

घात्रीशब्दे रस्य लुग् वा भवति ॥ घत्ती । ह्रस्वात् प्रागेव रलोपे घाई ।
 पक्षे धारी ॥ ८१ ॥

तीक्ष्णे णः ॥ ८ । २ । ८२ ॥

तीक्ष्णशब्दे णस्य लुग् वा भवति ॥ तिक्ख । तिण्ट ॥ ८२ ॥

ज्ञो ञः ॥ ८ । २ । ८३ ॥

ज्ञ सम्बन्धिनो जस्य लुग् वा भवति । जाण णाण । सब्वज्जो सब्वण्णू ।
 अप्पज्जो अप्पण्णू । दइवज्जो दइवण्णू । इज्जिअज्जो इज्जिअण्णू । मणोज्ज
 मणोण्ण । अहिज्जो अहिण्णू । पज्जा पण्णा । अज्जा आणा । सज्ञा
 सण्णा ॥ कचिन्न भवति । विण्णाण ॥ ८३ ॥

मध्याहे हः ॥ ८।२।८४ ॥

मध्याहे हस्य लृग् वा भवति ॥ मज्जन्नो मज्जण्हो ॥ ८४ ॥

दशार्हे ॥ ८।२।८५ ॥

पृथग्योगाद्वेति निवृत्तम् । दशार्हे हस्य लृग् भवति ॥ दसरो ॥ ८५ ॥

आदेः स्मश्रु-श्मशाने ॥ ८।२।८६ ॥

अनयोरदेर्लृग् भवति ॥ मासू मसू मस्तू ॥ मसाण । आर्षे श्मशान
शब्दस्य सीआण सुसाणमत्यपि भवति ॥ ८६ ॥

श्वो हरिश्चन्द्रे ॥ ८।२।८७ ॥

हरिश्चन्द्रशब्दे श्व इत्यस्य लृग् भवति ॥ हरिअन्दो ॥ ८७ ॥

रात्रौ वा ॥ ८।२।८८ ॥

रात्रिशब्दे सयुक्तस्य लृग् वा भवति ॥ राई रत्ती ॥ ८८ ॥

अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम् ॥ ८।२।८९ ॥

पदस्यानादौ वर्तमानस्य शेषस्यादेशस्य च द्वित्व भवति ॥ शेष । कम्-
तरू । भुत् । दुद्ध । नगो । उक्ता । अको । मुखो ॥ आदेश । डको ।
जम्बो । रम्गो । किच्ची । रूपी ॥ कचिन्न भवति । कसिणो ॥ अनादा
विति किम् । खलिअ । येरो । खम्भो ॥ द्वयोस्तु द्वित्वमस्त्येवेति न मन्दि
विञ्चुओ । भिण्डिवालो ॥ ८९ ॥

द्वितीयतुर्ययोरुपरि पूर्वः ॥ ८।२।९० ॥

द्वितीयतुर्ययोर्द्वित्वप्रसङ्गे उपरि पूर्वो भवत ॥ द्वितीयस्योपरि प्रथमश्चतुर्थ
स्योपरि तृतीय इत्यर्थ ॥ शेष । नक्खाण । वग्घो । मुच्छा । निज्जरो ।
कट्टु । तित्थ । निद्धणो । गुण्फ । निव्वरो ॥ आदेश । जक्खो ॥ दन्
नास्ति ॥ अच्छी । मज्ज । पट्टी बुद्धो । हत्थो । आलिद्धो । पुण्फ
भिम्भलो ॥ 'तैलादौ' (८-२-९८) द्वित्वे ओम्भल ॥ सेक्क
(८-२-९९) नक्खा । नहा ॥ समासे । कइ-द्वओ कइ-धओ ॥ दि
इत्येव । साओ ॥ ९० ॥

दीर्घे वा ॥ ८।२।९१ ॥

दीर्घशब्दे शेषस्य घस्य उपरि पूर्वो वा भवति ॥ दिग्घो दीहो ॥ ९१ ॥

न दीर्घानुस्वारात् ॥ ८।२।९२ ॥

दीर्घानुस्वाराभ्यां लाक्षणिकाभ्यामलाक्षणिकाभ्यां च परयो शेषादेशयो-
द्वित्व न भवति ॥ दूदो । नीसासो । फासो ॥ अलाक्षणिक । पार्धम् ।
पास ॥ शीर्षम् । सीस ॥ ईधर । ईसरो ॥ द्वेष्य । वेसो ॥ लास्यम् ।
लास ॥ आस्यम् । आस ॥ प्रेष्य । पेसो ॥ अवमाल्यम् । ओमाल ॥
आज्ञा । आणा ॥ आज्ञाति । आणची ॥ आज्ञपन । आणवण ॥ अनुस्वा-
रात् । व्यसम् । तस ॥ अलाक्षणिक । सज्ञा । विशो । कसालो ॥ ९२ ॥

र-होः ॥ ८।२।९३ ॥

रेफहकारयोर्द्वित्व न भवति ॥ रेफ शेषो नास्ति ॥ आदेश । सुन्देर ।
ब्रह्मचेर । पेरन्त ॥ शेषस्य हस्य । विहलो ॥ आदेशस्य । कहावणो ॥ ९३ ॥

धृष्टद्युम्ने णः ॥ ८ । २ । ९४ ॥

धृष्टद्युम्नशब्दे आदेशस्य णस्य द्वित्व न भवति ॥ धृष्टज्जुणो ॥ ९४ ॥

कर्णिकारे वा ॥ ८।२।९५ ॥

कर्णिकारशब्दे शेषस्य णस्य द्वित्व वा न भवति ॥ कणिआरो कणि-
आरो ॥ ९५ ॥

दृप्ते ॥ ८।२।९६ ॥

दृप्तशब्दे शेषस्य द्वित्व न भवति ॥ दरिअ-सीहेण ॥ ९६ ॥

समासे वा ॥ ८।२।९७ ॥

शेषादेशयो समासे द्वित्व वा भवति ॥ नइ-ग्गामो नइ-गामो । कुसुम-प्पयरो
कुसुम-मयरो । देव-त्थुई । देव-युई । हर-क्खन्दा हरखन्दा । आणाल-क्खम्भो
आणाल-खम्भो । बहुलाधिकारादेशेषादेशयोरपि । स-पिवासो स-प्पिवासो ।
बद्ध-फलो बद्ध-प्फलो । मलय-सिहर-क्खण्ड मलय-सिहर-खण्ड ।
पम्मुक्क पमुक्क । अदसण अदसण । पडिक्कूल पडिक्कूल । तेल्लोक्क तेल्लोक्क
इत्यादि ॥ ९७ ॥

तैलादौ ॥ ८।२।९८ ॥

तैलादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्थानन्त्यस्य च व्यञ्जनस्य द्वित्व

भवति ॥ तेल्ल । मण्डुको । वेइल्ल । उज्जू । विड्डा । बहुत्त ॥ अनन्त्यर ।
सोत्त । पेम्म । जुव्वण ॥ आर्पे । पडिसोओ । विस्सोअसिआ ॥ तैत्त ।
मडूक् । विचकिल । ऋजु । व्रीडा । प्रभूत्त । सोत्तस् । प्रेमन् । यौवन ।
इत्यादि ॥ ९८ ॥

सेवादौ वा ॥ ८।२।९९ ॥

सेवादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च द्वित्वं वा भवति ॥ सेवा
सेवा ॥ नेड्डं नीड । नक्खा नहा । निहितो निहियो । वाहितो वाहियो ।
माउक्क माउअ । एक्को एओ । कोउहल्ल कोउहल । वाउल्लो वाउलो । युल्लो
थोरो । हुत्त हूअ । दइव्व दइव । तुण्हिको तुण्हिओ । मुक्को मूओ ।
खण्णू खाणू । थिण्ण थिण ॥ अनन्त्यस्य । अम्हक्केर अम्हकेर । तच्चेअ
त चेअ । सो च्चिअ सो चिअ ॥ सेवा । नीड । नख । निहित । व्याहृत ।
मूदुक । एक । कुतूहल । व्याकुल । थूस्ल । हूत्त । दैव । तूष्णीक ।
मूक । स्थाणु । स्त्यान । अस्मदीय । चेअ । चिअ । इत्यादि ॥ ९९ ॥

शाङ्गे ङात्पूर्वात् ॥ ८।२।१०० ॥

शाङ्गे ङात्पूर्वे अकारो भवति ॥ सारङ्ग ॥ १०० ॥

क्ष्मा-श्लाघा-रत्नेन्त्यव्यञ्जनात् ॥ ८ । २ । १०१ ॥

एषु सयुक्तस्य यदन्त्यव्यञ्जनं तस्मात्पूर्वोद् भवति ॥ छमा । सलाहा ।
र्यण । आर्पे सूक्ष्मेपि । सुहमं ॥ १०१ ॥

स्नेहाग्र्योर्वा ॥ ८।२।१०२ ॥

अनयो सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोकारो वा भवति ॥ सणेहो नेहो ।
अगणी अगी ॥ १०२ ॥

पुक्षे लात् ॥ ८।२।१०३ ॥

पुक्षशब्दे सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोद् भवति ॥ पलक्खो ॥ १०३ ॥
हँ-थी-ही-कृत्त-क्रिया-दिष्ट्यास्वित् ॥ ८ । २ । १०४ ॥
एषु सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व इकारो भवति ॥ हँ । अरिहइ । अरिहा ।
गरिहा । बरिहो ॥ थी । सिरी । ही । हिरी ॥ हीत्त । हिरीओ ॥

अहीक । अहिरीओ ॥ कृत्ल । कसिणो ॥ क्रिया । किरिआ ॥ अर्पे तु

ह्य नाण किया-हीण ॥ दिष्ट्या । दिष्टिआ ॥ १०४ ॥

शै-र्य-तप्त-वज्रे ॥ ८।२।१०५ ॥

शैर्ययोस्तप्तवज्रयोश्च सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो वा भवति ॥ शै ।

आयरिसो आयसो । सुदरिसणो सुदसणो । दरिसण दसण ॥ र्ध । वरिस

वास । वरिसा वामा । वरिस--सय वाससय ॥ व्यवस्थितविभाषया कचि-

नित्यम् । परामरिसो । हरिसो । अमरिसो ॥ तप्त । तविओ तत्तो ॥ वज्र ।

वइर वज्र ॥ १०५ ॥

लात् ॥ ८।२।१०६ ॥

सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इद् भवति ॥ किलिन्न । किलिट्ट । सिलिट्ट

पिलिट्ट । पिलोसो । सिलिन्हो । सिलेसो । सुक्लि । सुइळ । सिलोओ ।

किलेसो । अम्भिल । गिलाइ । गिलाण । मिलाइ । मिलाण । किलम्मइ ।

किलन्त । कचिन्न भवति ॥ कमो । पवो । पिप्पवो । सुक्क--पक्खो ॥

उत्प्लावयति । उप्पाव्हेइ ॥ १०६ ॥

स्याद्-भ्रव्य-चैत्य-चौर्यसमेपु यात् ॥ ८।२।१०७ ॥

स्यादादिपु चौर्यशब्देन समेषु च सयुक्तस्य यात्पूर्वं इद् भवति ॥

सिआ । सिआ--वाओ । भविओ । चेइअ ॥ चौर्यसम । चोरिअ । येरिअ ।

भारिआ । गम्भीरिअ । गहीरिअ । आयरिओ । मुन्दरिअ । सोरिअ ।

वीरिअ । वरिअ । सूरिओ । धीरिअ । वल्लचरिअ ॥ १०७ ॥

स्वमे नात् ॥ ८।२।१०८ ॥

स्वप्नशब्दे नकारात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिविणो ॥ १०८ ॥

स्निग्धे वादितौ ॥ ८।२।१०९ ॥

स्निग्धे संयुक्तस्य नात्पूर्वां अदितौ वा भवत ॥ सणिद्ध सिणिद्ध । पक्षे

निद्ध ॥ १०९ ॥

कृष्णे वर्णे वा ॥ ८।२।११० ॥

कृष्णे वर्णवाचिनि सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वां अदितौ वा भवत ॥

कसणो कसिणो कण्हो ॥ वर्ण इति किम् ॥ विष्णौ कण्हो ॥ ११० ॥

उच्चार्हतः ॥ ८।२।१११ ॥

अर्हत-शब्दे सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उत् अदितौ च भवत
अदितौ च भवत ॥ अरुहो अरहो अरिहो । अरुहन्तो अरहन्तो अ
हन्तो ॥ १११ ॥

पद्म-छम्-मूर्ख-द्वारे वौ ॥ ८।२।११२ ॥

एषु सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उद् वा भवति ॥ पउम पोम । छ
छम् । मुरुक्खो मुक्खो । दुवार । पक्षे । वार । देर । दार ॥ ११२ ॥

तन्वीतुल्येषु ॥ ८।२।११३ ॥

उकारान्ता डीप्रत्ययान्तास्तन्वीतुल्या । तेषु सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्
उकारो भवति ॥ तणुवी । लहुवी । गुरुवी । बहुवी । पुहुवी । मउवी
कचिदन्यत्रापि । सुमम् । मुरुग्घ ॥ ओषे । सूक्ष्मम् । सुहुम् ॥ ११३ ॥

एकस्वरे श्वः-स्त्रे ॥ ८।२।११४ ॥

एकस्वरे पदे यौ श्वस् स्व इत्येतौ तयोरन्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उद् भवति
श्व. कृतम् । सुवे कय ॥ स्त्रे जना । सुवे जणा । एकस्वर इति किम्
स्व-जन । स-यणो ॥ ११४ ॥

ज्यायामीत् ॥ ८।२।११५ ॥

ज्याशब्दे अन्त्यव्यञ्जनात्पूर्व ईद् भवति ॥ जीआ ॥ ११५ ॥

करेणू-वाराणस्यो र-गौर्य्यत्ययः ॥ ८।२।११६ ॥

अनयो रेफणकारयोर्य्यत्यय स्थितिपरिवृत्तिर्भवति ॥ कणेरू । वारण-
रसी ॥ खीलिकनिर्देशात्पुसि न भवति । एसो करेणू ॥ ११६ ॥

आलाने लनोः ॥ ८।२।११७ ॥

आलानशब्दे लनोर्य्यत्ययो भवति ॥ आणालो । आणाल-स्त
म्भो ॥ ११७ ॥

अचलपुरे च-लोः ॥ ८।२।११८ ॥

अचलपुरशब्दे चकारलकारयोर्य्यत्ययो भवति ॥ अलचपुर ॥ ११८ ॥

महाराष्ट्रे ह-रोः ॥ ८।२।११९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे हरोर्व्यत्ययो भवति ॥ मरहट्ट ॥ ११९ ॥

, ह्रदे ह-दोः ॥ ८।२।१२० ॥

ह्रदशब्दे हकारढकारयोर्व्यत्ययो भवति ॥ द्रहो ॥ आर्षे । हरए मह-
पुण्डरिए ॥ १२० ॥

हरिताले र-लोर्न वा ॥ ८।२।१२१ ॥

हरितालशब्दे रकारलकारयोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ हलिमारो हरि-
मालो ॥ १२१ ॥

लघुके ल-होः ॥ ८।२।१२२ ॥

लघुकशब्दे घस्य हत्वे कृते लहोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ हलुअ । लहुअ ॥
घस्य व्यत्यये कृते पदादित्वात् हो न प्राप्नोतीति हकरणम् ॥ १२२ ॥

ललाटे ल-डोः ॥ ८।२।१२३ ॥

ललाटशब्दे लकारढकारयोर्व्यत्ययो भवति वा ॥ णडाल । णलाड ।
'ललाटे च' (८-१-२५७) इति आदेर्लस्य णत्वविधानादिह द्वितीयो
ल. स्थानी ॥ १२३ ॥

ह्ये ह्योः ॥ ८।२।१२४ ॥

ह्यशब्दे हकारयकारयोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ गुह्यम् । गुह्य । गुह्य ॥
सख । सख्यो सज्जो ॥ १२४ ॥

स्तोकस्य थोक्-थोव-थेवाः ॥ ८।२।१२५ ॥

स्तोकशब्दस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति वा ॥ थोक् थोव थेव । पक्षे ।
थोअ ॥ १२५ ॥

दुहित्-भगिन्योर्धूआ-वहिण्यौ ॥ ८।२।१२६ ॥

अनयोरेतावादेशौ वा भवत ॥ धूआ दुहिआ । वहिणी भइणी ॥ १२६ ॥

वृक्ष-क्षिप्तयो रुक्ख-ह्रदौ ॥ ८।२।१२७ ॥

वृक्ष-क्षिप्तयोर्ध्यासख्य रुक्ख ह्रद इत्यादेशौ वा भवत ॥ रुक्खो
वच्छो । ह्रद खित्त । उच्छूद । उक्खित्त ॥ १२७ ॥

वनिताया विलया ॥ ८।२।१२८ ॥

वनिताशब्दस्य विलया इत्यादेशो वा भवति ॥ विलया वणिआ ॥
विलयेतिसस्कृतेपीति केचित् ॥ १२८ ॥

गौणस्येपतः कूरः ॥ ८।२।१२९ ॥

ईषच्छब्दस्य गौणस्य कूर इत्यादेशो वा भवति ॥ चिष च्च कूर पिष्ठा ।
पक्षे । ईसि ॥ १२९ ॥

स्त्रिया इत्थी ॥ ८।२।१३० ॥

स्त्रीशब्दस्य इत्थी इत्यादेशो वा भवति ॥ इत्थी थी ॥ १३० ॥

धृतेर्दिहिः ॥ ८।२।१३१ ॥

धृतिशब्दस्य दिहिरित्यादेशो वा भवति ॥ दिही धिई ॥ १३१ ॥

मार्जारस्य मञ्जर-ञ्जरौ ॥ ८।२।१३२ ॥

मार्जारशब्दस्य मञ्जर वञ्जर इत्यादेशौ वा भवत ॥ मञ्जरो वञ्जरो ।
पक्षे । मजारो ॥ १३२ ॥

वैडूर्यस्य वेरुलिअं ॥ ८।२।१३३ ॥

वैडूर्यशब्दस्य वेरुलिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ वेरुलिअं । वेडुअ
॥ १३३ ॥

एण्हि एत्ताहे इदानीमः ॥ ८।२।१३४ ॥

अस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ एण्हि । एत्ताहे । ईआणि ॥ १३४ ॥

पूर्वस्य पुरिमः ॥ ८।२।१३५ ॥

पूर्वस्य स्थाने पुरिम इत्यादेशो वा भवति ॥ पुरिम पुव्व ॥ १३५ ॥

त्रस्तस्य हित्थ-तट्ठी ॥ ८।२।१३६ ॥

त्रस्तशब्दस्य हित्थ तट्ठी इत्यादेशौ वा भवत ॥ हित्थं तट्ठ तत्थं ॥ १३६ ॥

बृहस्पतौ बहो भयः ॥ ८।२।१३७ ॥

बृहस्पतिशब्दे बह इत्यम्यावयवस्य भय इत्यादेशो वा भवति ॥ भयस्सई
भयप्फई भयप्पई ॥ पक्षे । बहस्सई । बहप्फई । बहप्पई ॥ 'वा बृहस्पतौ'
(८-१-१३८) इति इकारे उकारे च विहस्सई । विहप्फई । विहप्पई ।
बुहस्सई । बुहप्फई । बुहप्पई ॥ १३७ ॥

मलिनोमय-शुक्ति-शुभ्रारब्ध-पदातेर्मइलावह-सिप्पि-छिक्का-ढच-पाइर्क

॥ ८।२।१३८ ॥

मलिनादीना यथासख्य मइलादय आदेशा वा भवन्ति ॥ मलिन ।
मइल मलिण ॥ उभय । अवह । उवहमित्यपि केचित् । अवहोआस ।
उभयवल । आर्षे । उभयोकाल ॥ शुक्ति । सिप्पी सुक्ती ॥ छुप्त । छिको
छुत्तो ॥ आरब्ध । आढत्तो आरद्धो ॥ पदाति । पाइको पयाई ॥ १३८ ॥

दंष्ट्राया दाढा ॥ ८।२।१३९ ॥

पृथग्योगाद्वेति निवृत्तम् । दंष्ट्राशब्दस्य दाढा इत्यादेशो भवति ॥ दाढा ।
अय सस्कृतेपि ॥ १३९ ॥

वाहिसो वाहिं-वाहिरौ ॥ ८।२।१४० ॥

वाहि शब्दस्य वाहिं वाहिर इत्यादेशो भवति ॥ वाहिं वाहिर ॥ १४० ॥

अघसो हेट्टं ॥ ८।२।१४१ ॥

अघसशब्दस्य हेट्ट इत्ययमादेशो भवति ॥ हेट्ट ॥ १४१ ॥

मातृ-पितुः स्वसुः सिआ-छौ ॥ ८।२।१४२ ॥

मातृपितृभ्या परस्य स्वसुशब्दस्य सिआ छा इत्यादेशो भवति ॥ माउ-
सिआ । माउ-च्छा । पिउ-सिआ । पिउ-च्छा ॥ १४२ ॥

तिर्यचस्तिरिच्छि ॥ ८।२।१४३ ॥

तिर्यचशब्दस्य तिरिच्छिरित्यादेशो भवति ॥ तिरिच्छि पेच्छइ ॥ आर्षे
तिरिआ इत्यादेशोपि । तिरिआ ॥ १४३ ॥

गृहस्य घरोपतौ ॥ ८।२।१४४ ॥

गृहशब्दस्य घर इत्यादेशो भवति पतिशब्दश्चेत् परो न भवति ॥ घरो ।
घर-सामी । राय-हर ॥ अपताविति किम् । गह-वई ॥ १४४ ॥

शीलाद्यर्थस्येर ॥ ८।२।१४५ ॥

शीलधर्मसाध्वर्थे विहितस्य प्रत्ययस्य इर इत्यादेशो भवति ॥ हसनशीलः
हसिरो । रोविरो । लज्जिरो । जम्पिरो । वेविरो । भमिरो । ऊससिरो ।

केचित् तृण एव इरमाहुस्तेषा नमिरगुमिरादयो न सिध्यन्ति । तृणे
रादिना बाधितत्वात् ॥ १४५ ॥

क्त्वस्तुमत्तूण-तुआणाः ॥ ८।२।१४६ ॥

क्त्वाप्रत्ययस्य तुम् अत् तूण तुआण इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ तुम्
दट्टु । मोत्तु ॥ अत् । भमिअ । रमिअ ॥ तूण । धेतूण । काञ्ण ।
तुआण । भेतुआण । सोउआण ॥ वन्दितु इत्यनुस्वारलोपात् ॥ वन्दित
इति सिद्धसस्कृतस्यैव वलोपेन ॥ कट्टु इति तु आर्षे ॥ १४६ ॥

इदमर्थस्य केरः ॥ ८।१।१४७ ॥

इदमर्थस्य प्रत्ययस्य केर इत्यादेशो भवति ॥ युष्मदीय । तुम्हेको ।
अस्मदीय । अम्हेकेरो ॥ न च भवति । मईअ-पक्खे । पाणिणाआ ॥ १४७ ॥

पर-राजभ्या क-डिकौ च ॥ ८।२।१४८ ॥

पर राजन् इत्येताभ्या परस्येदमर्थस्य प्रत्ययस्य यथासख्य सयुक्तौ हे
डित् इक्श्वादेशो भवत । चकारात्केरश्च ॥ परकीयम् । पारक्क । परक्
पारकेर ॥ राजकीयम् । राइक्क । रायकेर ॥ १४८ ॥

युष्मदस्मदोअ-एच्चयः ॥ ८।२।१४९ ॥

आभ्या परस्येदमर्थस्याज एच्चय इत्यादेशो भवति ॥ युष्माकमिद यौआ
कम् । तुम्हेच्चय । एवम् अम्हेच्चय ॥ १४९ ॥

वतेर्व्वः ॥ ८।२।१५० ॥

वते प्रत्ययस्य द्विरुक्तो वो भवति ॥ महुरव्व पाडलिउत्ते पासाया ॥ १५० ॥

सर्वाङ्गादीनस्येकः ॥ ८।२।१५१ ॥

सर्वाङ्गात् सर्वादे पय्यङ्ग (हे० १७-२०) इत्यादिना विहितम्येनम्
स्थाने इक इत्यादेशो भवति ॥ सर्वाङ्गीण । सव्वङ्गीओ ॥ १५१ ॥

पथो णस्येकट् ॥ ८।२।१५२ ॥

‘ नित्यं णः पन्थञ्च ’ (हे० ६-८९) इति य पथो णो विहितम्यम्
इकट् भवति ॥ पान्य । पहिओ ॥ १५२ ॥

ईयस्यात्मनो णयः ॥ ८।२।१५३ ॥

। आत्मन परस्य ईयस्य णय इत्यादेशो भवति ॥ आत्मीयम् । अप्पणम्
॥ १५३ ॥

त्वस्य डिमा-त्तणौ वा ॥ ८।२।१५४ ॥

। त्वप्रत्ययस्य डिमा त्तण इत्यादेशो वा भवतः ॥ पीणिमा । पुप्फिमा ।
। पीणत्तण । पुप्फत्तण । पक्षे । पीणत्त । पुप्फत्त ॥ इम्न पृथ्वादिषु नियत-
त्वात् तदन्यप्रत्ययान्तेषु अस्य विधि ॥ पीणता इत्यस्य प्राकृते पीणया इति
भवति । पीणदा इति तु भाषान्तरे । तेनेट् तलो दा न क्रियते ॥ १५४ ॥

अनङ्कोठात्तैलस्य डेल्लः ॥ ८।२।१५५ ॥

। अनङ्कोठवर्जिताच्छब्दात्परस्य तैलप्रत्ययस्य डेल्ल इत्यादेशो भवति ॥
। सुरहि-जलेण कडुएल्ल ॥ अनङ्कोठादिति किम् । अङ्कोल्लतैल ॥ १५५ ॥

यत्तदेतदोतोरितिअ एतल्लुकू च ॥ ८।२।१५६ ॥

। एभ्य परस्य डावादेरेतो परिणामार्थस्य इतिअ इत्यादेशो भवति एतदो
ल्लुकू च ॥ यावत् । जित्तिअ ॥ तावत् । तित्तिअ ॥ एतावत् । इत्तिअ
॥ १५६ ॥

इदंकिमश्च डेत्तिअ-डेत्तिल-डेद्दहाः ॥ ८।२।१५७ ॥

। इदंकिम्या यत्तदेतद्द्वयश्च परस्यातोर्डावतोर्वा डित एत्तिअ एत्तिल एद्दह
इत्यादेशा भवन्ति एतल्लुकू च ॥ इयत् । एत्तिअ । एत्तिल । एद्दह ॥
क्रियत् । केत्तिअ । केत्तिल । केद्दह ॥ यावत् । जेत्तिअ । जेत्तिल । जेद्दह ॥
तावत् । तेत्तिअ । तेत्तिल । तेद्दह ॥ एतावत् । एत्तिअ । एत्तिल ।
एद्दह ॥ १५७ ॥

कृत्वसौ हुत्तं ॥ ८।२।१५८ ॥

। 'वारे कृत्वस्' (हे० ७-२-१०९) इति य कृत्वस् विहितस्तस्य
हुत्तमित्यादेशो भवति ॥ सयहुत्त । सहस्सहुत्त ॥ कथ प्रियाभिमुख
पियहुत्त । अभिमुखार्थेन हुत्तशब्देन भविष्यति ॥ १५८ ॥

आल्विल्लोलाल-उन्त-मन्तेतेर-मणा मतोः ॥ ८।२।१५९ ॥

आलु इत्यादयो नव आदेशा मतो. स्थाने यथाप्रयोग भवन्ति ॥ अ
नेहालू । दयालू । ईसालू । लज्जाउआ ॥ इल्ल । सोहिल्लो । छाड्लो ।
जामइल्लो ॥ उल्ल । विआरुल्लो । मसुल्लो । दप्पुल्लो ॥ आल । सदारो ।
जडालो । फडालो । रसालो । जोण्हालो ॥ वन्त ॥ घणवन्तो । भवि
वन्तो ॥ मन्त । हणुमन्तो । सिरिमन्तो । पुण्णमन्तो ॥ इत्त । कन्वत्तो ।
माणत्तो ॥ इर । गव्विरो । रेहिरो ॥ मण । घणमणो ॥ केचिमादेश
मपीच्छन्ति । हणुमा ॥ मतोरिति किम् । घर्णा । अथिओ ॥ १५९ ॥

चो दो तसो वा ॥ ८।२।१६० ॥

तस प्रत्ययस्य स्थाने चो दो इत्यादेशौ वा भवत ॥ सव्वचो सव्वदो ।
एकचो एकदा । अन्नचो अन्नदो । कचो कदो । जचो जदो । तचो तदो ।
इचो इदो । पक्षे । सव्वओ । इत्यादि ॥ १६० ॥

त्रपो हि-ह-त्था ॥ ८।२।१६१ ॥

त्रप्रत्ययस्य एते भवन्ति ॥ यत्त । जहि । जह । जत्थ ॥ तत्र । तहि ।
तह । तत्थ ॥ कुत्त । कटि । कह । कत्थ ॥ अन्यत्त । अन्नहि । अन्नह ।
अन्नत्थ ॥ १६१ ॥

वैकाहः मि सिअं इआ ॥ ८।२।१६२ ॥

एकशब्दात्परस्य दाप्रत्ययस्य सि सिअ इआ इत्यादेशा वा भवन्ति ॥
एकदा । एगसि । एकसिअ । एकइआ । पक्षे । एगया ॥ १६२ ॥

डिल्ल-इल्लो मवे ॥ ८।२।१६३ ॥

भवेर्धे नाम परौ इल्ल उल्ल इत्तेतौ डित्तौ प्रत्ययौ भवत ॥ गामिल्लिआ ।
पुरिल्ल । देट्टिल्ल । उवरिल्ल । अप्पुल्ल ॥ १६३ ॥

स्वार्थे

स्वार्थे कश्चकारान्ति

रय । चन्दओ । गयणयग्नि

टिअयप । इहय । आलेट्टुअ

२।१२

वा

॥

॥

ककारोच्चारण पैशाचिकभाषार्थम् । यथा । वतनके वतनक सम्प्लेत्तुन ॥
इल्ल । निज्जिआसोअ-पल्लविल्लेण । पुरिल्लो । पुरा पुरो वा ॥ उल्ल । मह
पिउल्लओ । मुहुल्ल । हत्थुल्ला । पक्षे । चन्दो । गयण । इह । आलेट्टु ।
बहु । बहुअ । मुह । हत्था ॥ कुत्तादिविशिष्टे तु मस्कृतवदेव कप् सिद्ध ॥
यावादिलक्षण क प्रतिनियतविषय एवेति वचनम् ॥ १६४ ॥

ल्लो नवैकाद्वा ॥ ८।२।१६५ ॥

आभ्या स्वार्थे सयुक्तो ल्लो वा भवति ॥ नवल्लो । एकल्लो ॥ सेवादि-
त्वात् कस्य द्वित्वे एकल्लो ॥ पक्षे । नवो । एक्यो । एओ ॥ १६५ ॥

उपरे संच्याने ॥ ८।२।१६६ ॥

सच्यानेर्थे वर्तमानादुपरिशब्दात् स्वार्थे ल्लो भवति ॥ अवरिल्लो ॥
सच्यान इति किन् । अवरिं ॥ १६६ ॥

भुमो मया डमया ॥ ८।२।१६७ ॥

भ्रूशब्दात्स्वार्थे मया डमया इत्येतौ प्रत्ययौ भवत ॥ भुमया ।
भमया ॥ १६७ ॥

शनैसो डिअम् ॥ ८।२।१६८ ॥

शनैसुशब्दात्स्वार्थे डिअम् भवति ॥ सणिअमचणूढो ॥ १६८ ॥

मनाको न वा डयं च ॥ ८।२।१६९ ॥

मनाकुशब्दात्स्वार्थे डयम् डिअम् च प्रत्ययो वा भवति ॥ मणयं ।
मणिय । पक्षे । मणा ॥ १६९ ॥

मिश्राङ्गालिअः ॥ ८।२।१७० ॥

मिश्रशब्दात्स्वार्थे ङालिअ प्रत्ययो वा भवति ॥ मीसाङ्गलिअ । पक्षे ।
मीस ॥ १७० ॥

रो दीर्घात् ॥ ८।२।१७१ ॥

दीर्घशब्दात्पर स्वार्थे रो वा भवति ॥ दीहर दीह ॥ १७१ ॥

त्वाङ्गेः सः ॥ ८।२।१७२ ॥

‘भावे त्व-तल’ (हे० ७-१-५५) इत्यादिना विहिताच्चादे पर

स्वार्थे स एव त्वादिर्वा भवति ॥ मृद्रुकत्वेन । मउअत्तयाइ ॥ आतिशा
कात्त्वातिशायिक सस्कृतवदेव सिद्ध । जिठ्ठयरो । कणिठ्ठयरो ॥ १७२

विद्युत्पत्र-पीतान्घाल्ल ॥ ८।२।१७३ ॥

एभ्य स्वार्थे लो वा भवति ॥ विज्जुला । पत्तल । पीवल । पीअत्त ।
अन्धलो । पक्षे । विज्जू । पत्त । पीअ । अन्धो ॥ कथ जमल । य
लमिति सस्कृतगठ्ठाद् भविष्यति ॥ १७३ ॥

गोणादयः ॥ ८।२।१७४ ॥

गोणादय शब्दा अनुक्तप्रकृतिप्रत्ययलोपागमवर्णविकारा बहुल निपा
त्यन्ते ॥ गौ । गोणो । गावी ॥ गाव । गावीओ ॥ बलीवर्द । बह्लो ॥
आप । आऊ ॥ पञ्चपञ्चाशत् । पञ्चावण्णा । पणपत्ता ॥ त्रिपञ्चाशत् ।
तेवण्णा । त्रिचत्वारिंशत् । तेआलीसा ॥ व्युत्सर्ग । विउसगो । व्युत्सर्
नम् । वोसिरण ॥ बहिर्मेथुन वा । बहिद्धा । कार्यम् । णामुक्कसिन्न ।
क्कचित् । कत्थइ ॥ उद्धहति । मुव्वहइ ॥ अपस्मार । वन्टलो ॥ उत्तलम् ।
कन्दुट्ट ॥ धिक्धिक् । छिच्छि । द्विद्धि ॥ धिगस्तु । धिरत्यु । प्रतिस्पर्धा ।
पडिसिद्धी । पाडिसिद्धी ॥ स्थासक् । चच्चिक्क ॥ निलय । निट्टेण ॥
मधवान् । मधोणो ॥ साक्षी । सक्खिणो ॥ जन्म । जम्मणं ॥ महान् ।
महन्तो ॥ भवान् । भवन्तो ॥ आशी । आसीसा । कचित् । एभ्य
इभौ । उहत्तरम् । वड्डयर ॥ हिमोर । भिमोरो ॥ ह्म्य इ । सुल्लक् ।
खुड्डओ ॥ घोपाणामग्नेतनो गायन । घायणो ॥ वड । वडो ॥ कुरुट्टम् ।
ककुप ॥ अकाण्डम् । अत्थक्क ॥ लज्जावती । लज्जाणुइणी ॥ कुतुहलम् ।
कुट्ट ॥ चूत । मायन्दो । माकन्दशब्द सस्कृतेपीत्यन्थे ॥ विष्णु ।
भट्टिओ ॥ इमशानम् । करसी ॥ असुरा । अगया ॥ खेलम् । खेड्ड ॥
पौव्य रज । तिक्किच्छि ॥ त्तिन्नम् ॥ अल्ल ॥ समर्थ । पक्कलो ॥ पण्डक् ।
णेलच्छो ॥ कर्पाम । पल्ही ॥ बली । उज्जल्लो ॥ ताम्बूलम् । शसुर ।
पुधली । ठिठ्ठई ॥ शाब्बा । साहुली । इत्यादि ॥ वाधिकारात्पक्षे यथा
दर्शन गउओ इत्याद्यपि भवति ॥ गोला गोआवरी इति तु गोन्नागोदा

व्या सिद्धम् ॥ मापाशब्दाश्च । आहित्य । ललक । विडिर । पञ्चद्विअ ।
हड । मडप्फर । पड्डिच्छिर । अट्टमट्ट । विहडप्फड । उज्जल । हल-
इत्यादयो महाराष्ट्रविदर्भादिदेशप्रसिद्धा लोकतोवगन्तव्या ॥ क्रिया-
शश्च । अवयासइ । फुम्फुलइ । उप्फालेइ । इत्यादय । अत एव च
-घृष्ट-वाक्य-विद्वस्-वाचस्पति-विष्टरश्रवस्-प्रचेतस्-प्रोक्त-प्रोतादीना
॥दिप्रत्ययान्ताना च अग्निचित्सोमसुत्सुगलसुम्भेत्यादीना पूर्वेः कविभिर-
काना प्रतीतिवैपम्यपर प्रयोगो न कर्तव्य शब्दान्तरैरेव तु तदर्थो-
र्थ्य । यथा कृष्ट कुशल । वाचस्पतिर्गुरु । विष्टरश्रवा हरिरित्यादि ॥
शब्दस्य तु सोपसर्गस्य प्रयोग इष्यत एव । मन्दर-यड-परिघट्ट ।
अस-निहट्टाणङ्ग इत्यादि ॥ आपे तु यथादर्शन सर्वमविरुद्धम् । यथा ।
। मट्टा । विउसा । सुअ-लक्वणाणुसारेण । वकन्तरेसु अ पुणो
॥दि ॥ १७४ ॥

अव्ययम् ॥ ८।२।१७५ ॥

अधिकारोयन् । इत पर ये वक्ष्यन्ते आपादसमाप्तेस्तेव्ययसजा
तव्या ॥ १७५ ॥

त वाक्योपन्यासे ॥ ८।२।१७६ ॥

तमिति वाक्योपन्यासे प्रयोक्तव्यम् ॥ त त्रिअस-बन्दि-मोक्त्त ॥ १७६ ॥

आम अभ्युपगमे ॥ ८।२।१७७ ॥

आमेत्यभ्युपगमे प्रयोक्तव्यम् ॥ आम बहला वणोली ॥ १७७ ॥

णवि वैपरीत्ये ॥ ८।२।१७८ ॥

णवीति वैपरीत्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ णवि हा वणे ॥ १७८ ॥

पुणरुत्तं कृतकरणे ॥ ८-२-१७९ ॥

पुणरुत्तमिति कृतकरणे प्रयोक्तव्यम् ॥

अइ सुप्पट्ट पसुलि णोसहेहि अङ्गेहि पुणरुत्त ॥ १७९ ॥

हन्दि विषाद-विकल्प-पश्चात्ताप-निश्चय-सत्ये ॥ ८।२।१८० ॥

हन्दि इति विषादादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥

हन्दि चलणे णओ सो न माणिओ हन्दि हुज्ज एत्ताइ ।

हन्दि न होही भाणिरी सा सिज्जइ हन्दि तुह कज्जे ॥

हन्दि । सत्यमित्यर्थ ॥ १८० ॥

हन्द च गृहाणार्थे ॥ ८।२।१८१ ॥

हन्द हन्दि च गृहाणार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ हन्द पलोपसु इम । हन्दि
गृहाणेत्यर्थ ॥ १८१ ॥

मिव पिव विव व्व व विअ इवार्थे वा ॥ ८।२।१८२ ॥

एते इवार्थे अव्ययसज्ञका प्राकृते वा प्रयुज्यन्ते ॥-कुमुअ नि
चन्दण पिव । हसो विव । साअरो व्व खीरोओ । सेसम्स व निम्पोपं
कमल विअ । पक्षे । नीलुप्पल-माला इव ॥ १८२ ॥

जेण तेण लक्षणे ॥ ८।२।१८३ ॥

जेण तेण इत्येतौ लक्षणे प्रयोक्तव्यौ ॥ भमर-इअं जेण कमर-व्वं ।
भमर-रुअ तेण कमल-व्वण ॥ १८३ ॥

णइ चेअ चिअ च अणधारणे ॥ ८।२।१८४ ॥

एतेवधारणे प्रयोक्तव्या ॥ गर्हण णइ । ज चेअ मउलण लोअनचं
अणुवद्ध त चिअ कामिणीण ॥ सेरादित्वाद् द्वित्वमपि । ते चिअ धर
ते धेअ सुपुरिसा । च । स च य ख्वेण । स च सीलेण ॥ १८४ ॥

वले निर्धारण-निश्चययोः ॥ ८।२।१८५ ॥

वले इति निर्धारणे निश्चये च प्रयोक्तव्यम् ॥ निर्धारणे । वले दुट्टे
धणजिओ खत्तिआण ॥ निश्चये । वले सीहो । सिट् ण्वायम् ॥ १८५ ॥

किरेर हिर किलार्थे वा ॥ ८।२।१८६ ॥

किर इर हिर इत्येते किलार्थे वा प्रयोक्तव्या ॥ कल्ल किर मरी
अओ । तस्स इर- । पिअ-यसो हिर । पक्षे । एव किउ तेण सिदिन
भाणिआ ॥ १८६ ॥

णवर केवले ॥ ८।२।१८७ ॥

केवलेण्येणवर इति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवर पिआइ चिअ दिव
दन्ति ॥ १८७ ॥

आनन्तर्ये णवरि ॥ ८।२।१८८ ॥

आनन्तर्ये णवरीति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवरि अ से रहु-वइणा ॥ केचिदु
केवलानन्तर्यार्थयोर्णवरणवरि इत्येकमेव सूत्र कुर्वते तन्मते उभावप्युम-
यार्थौ ॥ १८८ ॥

अलाहि निवारणे ॥ ८।२।१८९ ॥

अलाहीति निवारणे प्रयोक्तव्यम् ॥ अलाहि किं वाइएण लेहेण ॥ १८९ ॥

अण णाईं नञर्थे ॥ ८।२।१९० ॥

अण णाईं इत्येतौ नञर्थे प्रयोक्तव्यौ ॥ अणचिन्तिअममुणन्ती ।
णाइ करेमि रोस ॥ १९० ॥

माईं मार्थे ॥ ८।२।१९१ ॥

माइ इति मार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ माइ काहीअ रोस । मा कार्पाइ
रोषम् ॥ १९१ ॥

हद्दी निर्वेदे ॥ ८।२।१८२ ॥

हद्दी इत्यव्ययमतएव निर्देशात् हाधिकशब्दादेशो वा निर्वेदे प्रयोक्तव्यम् ॥
हद्दीहद्दी । हा धाहघाट ॥ १९२ ॥

वेव्वे भय-वारण-विपादे ॥ ८।२।१९३ ॥

भयवारणविपादेपु वेव्वे इति प्रयोक्तव्यम् ॥

वेव्वेत्ति भये वेव्वेत्ति वारणे जूरणे अ वेव्वेत्ति ।

उल्लाविरीइ वि तुह वेव्वेत्ति मयच्छि किं णेअ ॥

किं उल्लावेन्तीए उअ जूरन्तीएँ किं तु भीआए ।

उव्वाडिरीएँ वेव्वेत्ति तीएँ भणिअ न विम्हरिमो ॥ १९३ ॥

वेव्व च आमन्त्रणे ॥ ८।२।१९४ ॥

वेव्व वेव्वे च आमन्त्रणे प्रयोक्तव्ये ॥ वेव्वे गोले । वेव्वे मुरन्दले
बहसि पाणिअ ॥ १९४ ॥

मामि हला हले सख्या वा ॥ ८।२।१९५ ॥

एते सख्या आमन्त्रणे वा प्रयोक्तव्या ॥ मामि सरिसक्खराण वि ॥

पणवह माणस्स हला । हले ० ह्यासस्स । पक्षे । सहि एरिसि ।
गहुंजी १९५ ॥

दे संमुखीकरणे च ॥ ८।२।१९६ ॥

समुखीकरणे सख्या आमन्त्रणे च दे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ दे पक्षि
ताव सुन्दरि ॥ दे आ०पसिअ निअत्तसु ॥ १९६ ॥

हुं दान-पृच्छा-निवारणे ॥ ८।२।१९७ ॥

हु इति दानादिषु प्रयुज्यते ॥ दाने । हु गेण्ह अप्पणो विव ।
पृच्छायाम् । हु साहसु-सम्भाव ॥ निवारणे । हु निलज्ज समोसर ॥ १९७ ॥

हु खु निश्चय-वितर्क-संभावन विस्मये ॥ ८।२।१९८ ॥

हु खु इत्येतौ निश्चयादिषु प्रयोक्तव्यौ ॥ निश्चये । तपि हु अछित्तिस्सरी
त खु सिरीए रहस्स ॥ वितर्क ऊह सशयो वा । ऊहे । न हु णवर, सा
हिआ । एअ खु हसइ ॥ सशये । जलहरो खु धूमवडलो खु ॥ संभावे
तरिअ ण हु णवर इम । एअ खु हसइ ॥ विस्मये । को खु णसो सहस्स
सिरो । बहुलाधिकारादनुस्वारात्परो हुर्न प्रयोक्तव्य ॥ १९८ ॥

ऊ गर्हाक्षेप-विस्मय-सूचने ॥ ८।२।१९९ ॥

ऊ इति गर्हादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ गर्हा । ऊ णिलज्ज ॥ प्रवान्
वाक्यस्य विपर्यासाशङ्काया विनिवर्तनलक्षण आक्षेप ॥ ऊ किं मए मरिअ
विस्मये । ऊ कह मुणिआ अहय ॥ सूचने । ऊ केण न विष्णाया ॥ १९९ ॥

यू कुत्सायाम् ॥ ८।२।२०० ॥

यू इति कुत्साया प्रयोक्तव्यम् ॥ यू निलज्जे लोओ ॥ २०० ॥

रे अरे संभाषण-रतिकलहे ॥ ८।२।२०१ ॥

अनयोरर्थयोर्गथासम्बन्धेतौ प्रयोक्तव्यौ ॥ रे संभाषणे । रे हिअह मरि
सरिआ ॥ अरे रतिकलहे । अरे मण सम मा करेसु उवहासं ॥ २०१ ॥

हरे क्षेपे च ॥ ८।२।२०२ ॥

क्षेपे संभाषणरतिकलहयोश्च हरे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ क्षेपे । हरे णित्त
संभाषणे । हरे पुरिआ ॥ रतिकलहे । हरे बहु-वल्ह ॥ २०२ ॥

ओ सूचना-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०३ ॥

ओ इति सूचनापश्चात्तापयो प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । ओ अवि-
णय-तत्तिले ॥ पश्चात्तापे । ओ न मए छाया इत्तिआण ॥ विकल्पे तु
उतादेशेनैवौकारेण सिद्धम् ॥ ओ विरएमि नहयले ॥ २०३ ॥

अव्वो सूचना-दुःख-संभाषणापराध-विस्मयानन्दादर-भय-
खेद-विपाद-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०४ ॥

अव्वो इति सूचनादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । अव्वो दुक्करयारय ।
दु खे । अव्वो ढलन्ति हियय ॥ संभाषणे । अव्वो किमिण किमिण ॥
अपराधविस्मययो ।

अव्वो हरन्ति रिअय तहवि न वेसा हवन्ति जुवईण ।

अव्वो किंपि रहस्स मुणन्ति धुत्ता जणब्भहिआ ॥

आनन्दादरमयेषु ।

अव्वो सुपहायमिण अव्वो अज्जम्ह सप्फळं जीअं ।

अव्वो अइअम्मि तुमे नवर जइ सा न जूरिहिइ ॥

सेदे । अव्वो न जामि छेत्तं ।

विपादे ।

अव्वो नासेन्ति दिहिं मुलय चट्टेन्ति देन्ति रणरणय ।

एण्हि तस्सेअ गुणा ते च्चिअ अव्वो कह णु एअ ॥

पश्चात्तापे ।

अव्वो तह तेण कया अहय जह कस्य साहेमि ॥ २०४ ॥

अइ संभावने ॥ ८ । २ । २०५ ॥

सभावने अइ इति प्रयोक्तव्यम् ॥ अइ दिअर किं न पेच्छसि ॥ २०५ ॥

वणे निश्चय-विकल्पानुकम्प्ये च ॥ ८ । २ । २०६ ॥

वणे इति निश्चयादौ संभावने च प्रयोक्तव्यम् ॥ वणे देमि निश्चय
ददामि ॥ विकल्पे । होई वणे न होइ । भवति वा न भवति ॥ अनु-
कम्प्ये । दासो वणे न मुच्चइ । दासोनुकम्प्यो न त्यजेते ॥ संभावने ।
नत्थि वणे जं न देइ विहि-परिणामो । समाव्यते एतदित्यर्थ ॥ २०६ ॥

मणे विमर्शे ॥ ८।२।२०७॥

मणे इति विमर्शे प्रयोक्तव्यम् ॥ मणे स्रो । किं स्वित्सूर्य ॥
मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति ॥ २०७ ॥

अम्मो आश्चर्ये ॥ ८।२।२०८॥

अम्मो इत्याश्चर्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ अम्मो कह पारिज्जइ ॥ २०८ ॥

स्वयमोर्थे अप्पणो न वा ॥ ८।२।२०९॥

स्वयमित्यस्यार्थे अप्पणो वा प्रयोक्तव्यम् ॥ विसय विसअन्ति १५५
कमळ—सरा । पक्षे । सय चेअ मुणसि करणिज्ज ॥ २०९ ॥

प्रत्येकमः पाडिकं पाडिएकं ॥ ८।२।२१०॥

प्रत्येकमित्यस्यार्थे पाडिकं पाडिएकं इति च प्रयोक्तव्यं वा ॥ पाडि
पाडिएक । पक्षे । पचेअ ॥ २१० ॥

उअ पश्य ॥ ८।२।२११॥

उअ इति पश्येत्यस्यार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥

उअ निच्चलनित्फदा भिसिणीपत्तमि रेहइ बलाआ ।

निम्मळ-मरगय-मायण-परिट्ठिआ सख-सुत्ति च्व ॥

पक्षे पुलआदय ॥ २११ ॥

इहरा इतरया ॥ ८।२।२१२ ॥

इहरा इति इतरयार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥ इहरा नीसामजेहि । प्पे
इअरहा ॥ २१२ ॥

एकसरिअं ज्ञागिति संप्रति ॥ ८।२।२१३ ॥

एकसरिअं ज्ञागित्यर्थे सप्रत्यर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ एकसरिअं । इति
साप्रत वा ॥ २१३ ॥

मोरउल्ला मुघा ॥ ८।२।२१४ ॥

मोरउल्ला इति मुघार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ मोरउल्ला । मुघेन्यर्थ ॥ २१४ ॥

दरार्घाल्ये ॥ ८।२।२१५ ॥

दर इत्यव्ययमर्घार्थे ईषदर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ दर-विआसिअ । अर्घेन्यर्थ
विकसितमित्यर्थ ॥ २१५ ॥

किणो प्रश्ने ॥ ८।२।२१६ ॥

किणो इति प्रश्ने-प्रयोक्तव्यम् ॥ किणो ध्रुवसि ॥ २१६ ॥

इ-जे-राः पाद-पूरणे ॥ ८।२।२१७ ॥

इ जे र इत्येते पादपूरणे प्रयोक्तव्या ॥ नउणा इ अच्छीइ । अणुकूल

शोचु जे । गेण्हइ र कलम-गोवी ॥ अहो । हहो । हेहो । हा । नाम ।

अहह । हीसि । अपि । अहाह । अरिरीहो इत्यादयस्तु सस्कृतसमत्वेन

सिद्धाः ॥ २१७ ॥

प्यादयः ॥ ८।२।२१८ ॥

प्यादयो नियतार्थवृत्तय प्राकृते प्रयोक्तव्या ॥ पि वि अप्यर्थे ॥ २१८ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रसूरीविरचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधान-

स्वोपज्ञशब्दानुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य

द्वितीय पाद समाप्त ॥

द्विपत्पुरक्षोदविनोदहेतोर्मवादवामस्य भवद्भुजस्य ।

अय विशेषो मुवनैकवीर पर नै यत्काममपाकरोति ॥ १ ॥

अर्हं

वीप्स्यात्स्यादेवोप्स्ये स्वरे मो वा ॥ ८।३।१ ॥

वीप्सार्थात्पदात्परस्य स्यादे स्थाने स्वंरादौ वीप्सार्थे पदे परे मे भवति ॥ एकैकम् । एकमेक । एकमेकेण । अङ्गे अङ्गे । अङ्गमङ्गभि । एते । एकैकमित्यादि ॥ १ ॥

अतः सेडोः ॥ ८।३।२ ॥

अकारान्तान्नाम्न परस्य स्यादे से स्थाने डो भवति ॥ वच्छो ॥ २ ॥

वैतत्तदः ॥ ८।३।३ ॥

एतत्तदोकारात्परस्य स्यादे सेडो वा भवति ॥ एतो एस । सो षो स णरो ॥ ३ ॥

जस्-शसोर्लुक् ॥ ८।३।४ ॥

अकारान्तान्नाम्न परयो स्यादिसनन्धिर्नोर्जस् शसोर्लुग् भवति ॥ कश्च ए । वच्छे पेच्छ ॥ ४ ॥

अमोस्य ॥ ८।३।५ ॥

अत परस्य मोकारस्य लुग् भवति ॥ वच्छ पेच्छ ॥ ५ ॥

टा-आमोर्णः ॥ ८।३।६ ॥

अत परस्य टा इत्येतस्य षोर्बहुवचनस्य च आमो णो भवति ॥ वच्छेण । वच्छाण ॥ ६ ॥

मितो हि हिँहिँ ॥ ८।३।७ ॥

अत परस्य मित् स्थाने केवठ सानुनासिक सानुस्वारश्च हिँहिँ वच्छेहिँ । वच्छेहिँ । वच्छेहिँ कया छाही ॥ ७ ॥

ठमेम् चो-दो-दु-हि-हिन्तो-लुक् ॥ ८।३।८ ॥

अत परस्य ठसे चो दो दु हि हिन्तो लुक् इत्येते षडादेशा भवन्ति ॥ वच्छो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छाठकारकरणं भाषान्तरार्थम् ॥ ८ ॥

म्यसस् तो दो दु हि हिस्तोऽमुन्तो ॥ ८ । ३ । ९ ॥

अतः परस्य म्यस स्थाने तो दो दु हि हिन्तो मुन्तो-इत्यादेशा
भवन्ति ॥ वृक्षेभ्यः । वच्छतो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छेहि ।
वच्छाहिन्तो । वच्छेहिन्तो । वच्छामुन्तो । वच्छेमुन्तो ॥ ९ ॥

डसः स्सः ॥ ८ । ३ । १० ॥

अतः परस्य डस सयुक्त सो भवति ॥ पियम्स । पेम्सस् । उपकुम्भ
शैत्यम् । उपकुम्भस्स सीअलक्षण ॥ १० ॥

डे म्मि डेः ॥ ८ । ३ । ११ ॥

अतः परस्य डेडित् एकार सयुक्तो मिश्र भवति ॥ वच्छे । वच्छम्मि ॥
देवम् । देवम्मि । तम् । तम्मि । अत्र 'द्वितीयातृतीययोः सप्तमी'
(८-३-१३५) इत्यमो डि ॥ ११ ॥

जस्-शस्-डसि-तो-दो-द्वामि दीर्घः ॥ ८ । ३ । १२ ॥

एषु अतो दीर्घो भवति ॥ जासि शसि च । वच्छा ॥ डसि । वच्छा-
ओः । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छा ॥ तोदोदुपु । वृक्षेभ्यः ।
वच्छतो । 'न्हस्वः संयोगे' (८-१-८४) इति-हस्व ॥ वच्छाओ ।
वच्छाउ ॥ आमि । वच्छाण ॥ डसिनेव सिद्धे तोदोदुग्रहण । म्यसि
एत्ववाधनार्थम् ॥ १२ ॥

म्यसि वा ॥ ८-३-१३ ॥

म्यसादेशे परे अतो दीर्घो वा भवति ॥ वच्छाहिन्तो । वच्छेहिन्तो ।
वच्छामुन्तो । वच्छेमुन्तो । वच्छाहि वच्छेहि ॥ १३ ॥

टाण-शस्येत् ॥ ८ । ३ । १४ ॥

टादेशे णे शसि च परे अस्य एकारो भवति ॥ टाण । वच्छेण ॥
णेति किम् । अप्पणा । अप्पणिआ । अप्पणइआ ॥ शस् । वच्छे
पेच्छे ॥ १४ ॥

मिस्म्यस्सुपि ॥ ८ । ३ । १५ ॥

एषु अत एर्भवति ॥ मिसु । वच्छेहि । वच्छेहि । वच्छेहि ॥ म्यसु ।
वच्छेहि । वच्छेहिन्तो । वच्छेमुन्तो ॥ सुप् । वच्छेसु ॥ १५ ॥

इदुतो दीर्घः ॥ ८ । ३ । १६ ॥

इकारस्य उकारस्य च भिस्म्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो भवति ॥ गिरिहाह । बुद्धीहिं । दहीहिं । तरूहिं । धेणूहिं । महुहिं क्य ॥ गिरीओ । बुद्धीओ । दहीओ । तरूओ । धेणूओ । महुओ आगओ ॥ गिरीहिन्तो । गिरीसुन्तो आगओ इत्याद्यपि ॥ सुप् । गिरीसु । बुद्धीदहीसु । तरूसु । धेणूसु । महुसु ठिअ ॥ क्वचिन्न भवति । दिअ-दाणजलोल्लिआइ ॥ इदुत इति किम् । वच्छेहिं । वच्छेसुन्तो । वच्चे भिस्म्यस्सुपीत्येव । गिरिं तरु पेच्छ ॥ १६ ॥

चतुरो वा ॥ ८ । ३ । १७ ॥

चतुर उदन्तस्य भिस्म्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो वा भवति ॥ चउहि । चऊओ चउओ । चऊसु । चउसु ॥ १७ ॥

लुप्ते शसि ॥ ८ । ३ । १८ ॥

इदुतो शसि लुप्ते दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरू । धेणू पेच्छ लुप्त इति किम् । गिरिणो । तरुणो पेच्छ ॥ इदुत इत्येव । वच्छे पेच्छ ' जस्-शस् ' (८-३-१२) इत्यादिन - शसि दीर्घस्य लक्ष्यानुषंगयोगः । लुप्त इति तु णवि प्रतिप्रसवार्थशङ्कानिवृत्त्यर्थम् ॥ १८ ॥

अक्लीवे सौ ॥ ८ । ३ । १९ ॥

इदुतोक्लीवे नपुसकादन्यत्र सौ दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । धेणू ॥ अक्लीव इति किम् । दहिं । महु ॥ साविति किम् । गिरिं । बुद्धीं तरु । धेणु ॥ केचित्तु दीर्घत्व विकल्प्य तदभावपक्षे सेमादेशमपीच्छन्ति । अग्निं । निहिं । वाउं । विहु ॥ १९ ॥

पुंमि जमो डउ डआ वा ॥ ८ । ३ । २० ॥

इदुत इतीह पञ्चभ्यन्न सव्यते ॥ इदुत परम्य जम पुंसि अउ अन् इत्यादेशौ डितौ वा भवत ॥ अगउ अगओ । वायउ वायओ निवृत्तिपक्षे । अगिणो । वाउणो ॥ शेषे अदन्तवद्भावाद् अगी । वाऊ ॥ पुंमि किम् । बुद्धीओ । धेणूओ । दहीइ । महुइ ॥ जस इति किम् । अग्नी

॥ गमिणो । वाऊ । वाउणो पेच्छइ ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ॥ २० ॥

वोतो डवो ॥ ८ । ३ । २१ ॥

उदन्तात्परस्य जस. पुसि डित् अघो इत्यादेशो वा भवति ॥ साहवो ।
पक्षे । साहओ । साहट । साहू । साहुणो ॥ उत इति किम् । वच्छा ॥
पुसीत्येव । धेणू । महूइ ॥ जस इत्येव । साहू । साहुणो पेच्छ ॥ २१ ॥

जस-शसोर्णो वा ॥ ८।३।२२ ॥

इदुत परयोर्जस्-शसो पुसि णो इत्यादेशो वा भवति ॥ गिरिणो ।
तरुणो रेहान्ति पेच्छ वा । पक्षे । गिरी । तरू ॥ पुसीत्येव । दहीइ ।
महूइ ॥ जस्-शसोरिति किम् । गिरिं । तरु ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ।
वच्छे ॥ जस्-शसोरिति द्वित्वमिदुत इत्यनेन यथासस्याभावार्थम् । एव-
मुत्तरसूत्रेपि ॥ २२ ॥

डसि-डसो पुं-क्रीवे वा ॥ ८।३।२३ ॥

पुसि क्रीवे च वर्तमानादिदुत परयोर्डसिडसोर्णो वा भवति ॥ गिरिणो ।
तरुणो । दहिणो । महुणो आगओ विआरो वा । पक्षे । डसे । गिरीओ ।
गिरीड । गिरीहिन्यो । तरूओ । तरूड । तरूहिन्यो ॥ टिलुकौ-
निपेत्स्येते ॥ डस । गिरिस्स । तरुस्स ॥ डसिडसोरिति किम् । गिरिणा ।
तरुणा कय ॥ पुक्रीव इति किम् । बुद्धीअ । धेणूअ लद्ध समिद्धी वा ॥
इदुत इत्येव । कमलाओ । कमलस्स ॥ २३ ॥

टो णा ॥ ८ । ३ । २४ ॥

पुक्रीवे वर्तमानादिदुत परस्य टा इत्यस्य णा भवति ॥ गिरिणा ।
गामणिणा । खलपुणा । तरुणा । दहिणा । महुणा ॥ ट इति किम् ।
गिरी । तरू । दहिं । महु ॥ पुक्रीव इत्येव । बुद्धीअ । धेणूअ कय ॥
इदुत इत्येव । कमलेण ॥ २४ ॥

क्रीवे स्वरान्म् से ॥ ८।३।२५ ॥

क्रीवे वर्तमानात्स्वरान्तात्तान्नाम् से स्थाने भ् भवति ॥ वण । पेम्म ।
दहिं । महु ॥ दहि महु इति तु सिद्धापेक्षया ॥ केचिदनुनासिकमपीच्छ-

तीओ । ताओ । इत्यादि ॥ अस्यमातीति किम् । का । जा । सा ।
जं । त । काण । जाण । ताण ॥ ३३ ॥

छाया-हरिद्रयोः ॥ ८ । ३ । ३४ ॥

अनयोराप्प्रसङ्गे नाम्न स्त्रिया ङीर्वा भवति ॥ छाही छाया ।
हलद्वा ॥ ३४ ॥

स्वसादेर्डा ॥ ८ । ३ । ३५ ॥

स्वसादे स्त्रिया वर्तमानात् डा प्रत्ययो भवति ॥ ससा । नणदा ।
दुहिआ । दुहिआर्हि । दुहिआसु । दुहिआ-सुओ । गउआ ॥ ३५ ॥

ह्रस्वोमि ॥ ८ । ३ । ३६ ॥

स्त्रीलिङ्गस्य नाम्नोमि परे ह्रस्वो भवति ॥ माल । नह । वहु ।
माणि । हसमाण पेच्छ ॥ अमीति किम् । माला । सही । वह ॥ ३६ ॥

नामन्व्यात्सौ मः ॥ ८ । ३ । ३७ ॥

आमन्व्यार्थात्परे सौ सति ' क्लीबे स्वरान्म सेः ' (८-३-२५) इति
यो म् उक्त स न भवति ॥ हे तण । हे दहि । हे महु ॥ ३७ ॥

डो दीर्घो वा ॥ ८ । ३ । ३८ ॥

आमन्व्यार्थात्परे सौ सति ' अतः सेडोः ' (३-२) इति यो नि
डो प्रातो यश्च ' अक्लीबे सौ ' (३-१९) इति इदुतोरकारान्तस्य च
प्रातो दीर्घ स वा भवति ॥ हे देव हे देवो ॥ हे स्वमा-समण हे स्व
स-णो । हे अज्ज हे अज्जो ॥ दीर्घ । हे हरी हे हरि । हे गुरु हे गुरु ।
जाइ-विमुद्धेण प्ह । हे प्रभो इत्यर्थ । एव दोण्णि प्ह जिअ-लोअे ।
पक्षे । हे पहु । एषु प्राप्ते विकल्प ॥ इह त्वप्राप्ते हे गोअमा हे गोअम । हे
कासवा हे कासव । रेरे चप्फल्या । रेरे निग्घिणया ॥ ३८ ॥

ऋतोद्वा ॥ ८ । ३ । ३९ ॥

ऋकारान्तम्यामन्त्रणे सौ परे अकारोन्तादेशो वा भवति ॥ हे पित ।
हे पिअ ॥ हे दात । हे दाय । पक्षे । हे पिअर । हे दायार ॥ ३९ ॥

नाम्यरं वा ॥ ८ । ३ । ४० ॥

ऋदन्तस्यामन्त्रणे सौ परे नाम्नि सजाया विषये अर इति अन्तादेशो ना
वति ॥ हे पित । हे पिअर । पक्षे । हे पिअ ॥ नाम्नीति किम् । हे
र्त । हे कर्तार ॥ ४० ॥

वाप ए ॥ ८ । ३ । ४१ ॥

आमन्त्रणे सौ परे आप एत्व व भवति ॥ हे माले । हे महिले ।
पज्जिए । पज्जिए । पक्षे । हे माला । इत्यादि ॥ आप इति किम् ।
पिउच्छा । हे माउच्छा ॥ बहुलाधिकारात् कचिदोत्वमपि । अम्मो
णामि भणिए ॥ ४१ ॥

ईदूतोर्हस्वः ॥ ८ । ३ । ४२ ॥

आमन्त्रणे सौ परे ईदूदन्तयोर्हस्वो भवति ॥ हे नह । हे गामणि । हे
नमणि । हे बहु । हे खलपु ॥ ४२ ॥

किपः ॥ ८ । ३ । ४३ ॥

किमन्तस्येदूदन्तस्य ह्रस्वो भवति ॥ गामणिणा । खलपुणा । गाम-
णिणो । खलपुणो ॥ ४३ ॥

ऋतामुदस्यमौसु वा ॥ ८ । ३ । ४४ ॥

सिअम्औवर्जिते अर्थात् स्यादौ परे ऋदन्तानामुदन्तादेशो
वा भवति ॥ जस् । भत् । भत्तुणो । भत्तु । भत्तुओ । पक्षे । भत्तारा ॥
शस । भत् । भत्तुणो । पक्षे । भत्तारे ॥ टा । भत्तुणा । पक्षे ।
भत्तारेण ॥ भिस् । भत्तूहिं । पक्षे । भत्तारेहिं ॥ ङसि । भत्तुणो । भत्तुओ ।
भत्तु । भत्तूहि । भत्तूहिन्तो । पक्षे । भत्ताराओ । भत्ताराउ । भत्ताराहि ।
भत्ताराहिन्तो । भत्तारा । ङस् । भत्तुणो । भत्तुस्स । पक्षे भत्तारस्स । सुप् । भत्तुसु ।
पक्षे भत्तारेसु ॥ बहुवचनस्य व्याप्त्यर्थत्वात् यथादर्शन नाम्न्यपि उद् वा भवति
नस्सशस्डसिडस्सु । पिउणो । जामाउणो । माउणो ॥ टायाम् । पिउणा ॥
भिसि । पिऊहिं ॥ सुपि । पिऊसु । पक्षे । पिअरा । इत्यादि ॥ अस्स्य-
मौस्विति किम् । सि । पिआ ॥ अम् । पिअर ॥ औ । पिअरा ॥ ४४ ॥

आरः स्यादौ ॥ ८ । ३ । ४५ ॥ ७

स्यादौ परे ऋत आर इत्यादेशो भवति ॥ भत्तारो । भत्तारा । भत्तार । भत्तारे । भत्तारेण । भत्तारेहि ॥ एव षस्यादिपूदाहार्यम् ॥ लुप्तस्याषपेक्षम् । भत्तार-विहिज ॥ ४५ ॥

आ अराः मातुः ॥ ८ । ३ । ४६ ॥

मातृसम्बन्धिन ऋत स्यादौ परे आ अरा इत्यादेशो भवत ॥ माआ । माअरा । माआउ । माआओ । माअराउ । माअराओ । माअ । माअर । इत्यादि ॥ बाहुलकाज्जनन्यर्थस्य आ देवतार्थस्य तु अरा इत्यादेश । मा, आप् कुच्छीप् । नमो माअराण ॥ 'मातुरिद्धा' (८-१-१३५) इतीति मार्ण इति भवति ॥ 'ऋतामुद' (८-३-४४) इत्यादिना उत्त्वे तु माअर समन्निज वन्दे इति ॥ स्यादावित्येव । माइदेवो । माइ-गणो ॥ ४६ ॥

नाम्यरः ॥ ८ । ३ । ४७ ॥

ऋदन्तस्य नाम्नि संज्ञाया स्यादौ परे अर इत्यन्तादेशो भवति ॥ पिअरा । पिअर । पिअरे । पिअरेण । पिअरेहि । जामायरा । जामायर । जामायेर । जामायरेण । जामायरेहि । भायरा । भायर । भायरे । भायरेण । भायरेहि ॥ ४७ ॥

आ सौ न त्रा ॥ ८ । ३ । ४८ ॥

ऋदन्तस्य सौ परे आकारो वा भवति ॥ पिआ । जामासा । भाया क्त्ता । पक्षे । पिअरो । जामायरो । भायरो । क्तारो ॥ ४८ ॥

राज्ञः ॥ ८ । ३ । ४९ ॥

राज्ञो नलोपेन्त्यस्य आत्व वा भवति सौ परे ॥ राया । हे राया । पक्षे आष्ठादेशे । रायाणो ॥ हे राया । हे रायमिति तु शौरसेन्याम् । एव अप् । हे अप् ॥ ४९ ॥

॥ जस्-शस्-इसि-इसा णो ॥ ८ । ३ । ५० ॥

राजनृशब्दात्परेषा णो इत्यादेशो वा भवति ॥ जस् । रायोणो विट् । पक्षे । राया ॥ शस् । रायाणो पेन्ठ । पक्षे । राया । राप् ॥ इसि । राप्

आगओ । पक्षे । रायाओ । रायाउ । रायाहि । रायाहिन्तो । राया ॥
राइणो रण्णो धण । पक्षे । रायस्स ॥ ५० ॥

टो णा ॥ ८ । ३ । ५१ ॥

राजनृशब्दात्परस्य टा इत्यस्य णा इत्यादेशो वा भवति ॥ राइणा । रण्णा ।
रायेण क्य ॥ ५१ ॥

ईर्जस्य णो-णा-डो ॥ ८ । ३ । ५२ ॥

राजनृशब्दसवन्धिनो जकारस्य स्थाने णोणाडिपु परेषु इकारो वा
भवति ॥ राइणो चिट्ठन्ति पेच्छ आगओ धण वा ॥ राइणा क्य । राइग्मि ।
रायाणो । रण्णो । रायणा । राएण । रायग्मि ॥ ५२ ॥

इणममामा ॥ ८ । ३ । ५३ ॥

राजनृशब्दसवन्धिनो जकारस्य अमाग्भ्या सहितस्य स्थाने इणम् इत्या-
वा भवति ॥ राइण पेच्छ । राइण धण । पक्षे । राय । राईणा ॥ ५३ ॥
ईर्द्धिस्म्यसाम्मुपि ॥ ८ । ३ । ५४ ॥

राजनृशब्दसवन्धिनो जकारस्य भिसादिपु परतो वा ईकारो भवति ॥
राईहि ॥ भ्यस् । राईहि । राईहिन्तो राईमुन्तो ॥ आम् । राईण ॥
राईसु । पक्षे । रायाणेहि । इत्यादि ॥ ५४ ॥

आजस्य टा-ड-सि डस्सु सणाणोष्वण् ॥ ८ । ३ । ५५ ॥

राजनृशब्दसवन्धिन आज इत्यवयवस्य टाडसिडस्सु णा णो इत्यादेशा-
पु परेषु अण् वा भवति ॥ रण्णा राइणा क्य । रण्णो राइणो आग-
धण वा ॥ टाडसिडस्स्विति किम् । रायाणो चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥
राणेप्विति किम् । राएण । रायाओ । रायस्स ॥ ५५ ॥

पुंस्यन आणो राजवच्च ॥ ८ । ३ । ५६ ॥

पुलिङ्गे वर्तमानस्यान्नन्तस्य स्थाने आण इत्यादेशो वा भवति । पक्षे ।
रादर्शन राजवत् कार्यं भवति ॥ आणादेशे च 'अतः सेडो' (८-३-२)
यादय प्रवर्तन्ते । पक्षे तु 'राज्ञ' 'जम्-शस्-डसि-डसा णो' (८-३-५०)
'राणा' (८-३-२४) 'इणममामा' (८-३-५३) इति प्रवर्तन्ते ॥

अप्पाणो । अप्पाणा । अप्पाण । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणेहि । अप्पाणेओ । अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि । अप्पाणे अप्पाण-कय । पक्षे । राजवत् । अप्पा । अप्पो । हे अप्पा । हे अप्पाणो चिट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ । अप्पणा । अप्पेहि । अप्पाण अप्पाओ । अप्पाउ । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा । अप्पासुन्ते अप्पणो धण । अप्पाण । अप्पे । अप्पेसु ॥ रायाणो । रायाण रायाण । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहि । रायाणाहिन्तो । रायाणस्स रायाणाण । रायाणम्मि । रायाणेषु । पक्षे । राया । इत्यादि । एव जुवाण जुवाण-जणो । जुआ ॥ बम्हाणो । बम्हा ॥ अद्धाणो । अद्धा ॥ उक्क उच्छाणो । उच्छा । गावाणो । गावा ॥ पूसाणो । पूसा ॥ तक्खाण तक्खा ॥ मुद्धाणो । मुद्धा ॥ श्वन् । साणो । सा ॥ सुकम्मण एव सुकम्माणे पेच्छ । निण्ड कह सो सुकम्माणे । पश्यति कथ स सुकम्मण इत्यर्थ ॥ पुसीति किम् । शर्म । सम्म ॥ ५६ ॥

आत्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ८।३।५७ ॥

आत्मन परस्याष्टाया स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ वा भवत अप्पणिआ पाउसे उवगयम्मि । अप्पणिआ य विआड्ढि स्वाणिआ । अणइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥ ५७ ॥

अतः सर्वादेर्देर्जसः ॥ ८।३।५८ ॥

सर्वादेरदन्तात्परस्म जस डित् ए इत्यादेशो भवति ॥ सव्वे । अत्ते जे । ते । के । एके । कयरे । इयरे । एए ॥ अत इति किम् । सर्वा रिद्धीओ ॥ जस इति किम् । सव्वस्स ॥ ५८ ॥

डे-स्सि-म्मि-त्था ॥ ८।३।५९ ॥

सर्वादेरकारात्परस्य डे स्थाने स्सि म्मि त्थ एते आदेशा भवन्ति ॥ स्सि स्सि । सव्वम्मि । सव्वत्थ ॥ अन्नस्सि । अन्नम्मि । अन्नत्थ ॥ एव सर्वव भवत इत्येव । अणुम्मि ॥ ५९ ॥

न वानिदमेतदो हिं ॥ ८।३।६० ॥

इदम्-एतद्वर्जितात्सर्वादेरदन्तात्परस्य डेर्हिमादेशो वा भवति ॥ सर्व्हिं । अनर्हिं । कर्हिं । जर्हिं । तर्हिं ॥ बहुलाधिकारात् कियत्तद्भ्य ङियामपि । कार्हिं । जार्हिं । तार्हिं ॥ बाहुलकादेव 'कियत्तदोस्यमामि' (८-३-३३) इति डीर्नास्ति ॥ पक्षे । सव्वर्म्मिस् । सव्वर्ग्भि । सव्वत्य । इत्यादि ॥ ङिया तु पक्षे । काए । कीण । जाए । जीए । ताए । तीए ॥ इदमेतद्वर्जन किम् । इमर्म्मिस् । एजर्म्मिस् ॥ ६० ॥

आमो डेसिं ॥ ८ । ३ । ६१ ॥

सर्वादेरकारान्तात्परस्यामो डेसिमित्यादेशो वा भवति ॥ सव्वेसिं । अत्रेसिं । अवरेसिं । इमेसिं । एएसिं । जेसिं । तेसिं । केसिं । पक्षे । सव्वाण । अजाण । अवराण । इमाण । एआण । जाण । ताण । काण ॥ बाहुलकात् ङियामपि । सर्वासाम् । सव्वेसिं ॥ एवम् अत्रेसिं । तेसिं ॥ ६१ ॥

कित्द्वया डासः ॥ ८ । ३ । ६२ ॥

कित्द्वया परस्याम स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति ॥ कास । तास । पक्षे । केसिं । तेसिं ॥ ६२ ॥

कियत्तद्भ्यो डसः ॥ ८ । ३ । ६३ ॥

एभ्य परस्य डस, स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति । 'डस स्स.' (३-१०) इत्यस्यापवादः । पक्षे सोपि भवति ॥ कास । कस्स । जास । जस्स । तास । तस्स ॥ बहुलाधिकारात् कित्द्वयामाकारान्ताभ्यामपि डासादेशो वा । कस्या धनम् । कास धण ॥ तस्या धनम् । तास धण । पक्षे । काए । ताए ॥ ६३ ॥

ईद्वयः स्सा से ॥ ८ । ३ ॥ ६४ ॥

किमादिभ्य ईदन्तेभ्य परस्य डस, स्थाने म्सा से इत्यादेशो वा भवति । 'दा-ङ्गस्-डेरदादिदेद्वा तु ङसेः' (८-३-२९) इत्यस्यापवादः । पक्षे अदा-दयोपि ॥ किस्सा । कीसे । कीअ । कीआ । कीइ । कीए ॥ किस्सा ।

अप्पाणो । अप्पाणा । अप्पाण । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणो
 णाओ । अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि । अप्पाणे
 अप्पाण-क्य । पक्षे । राजवत् । अप्पा । अप्पो । हे अप्पा । हे अप्पा
 अप्पाणो चिट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ । अप्पाणा । अप्पेहिं । अप्पा
 अप्पाओ । अप्पाउ । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा । अप्पासुन्तो
 अप्पाणो धण । अप्पाण । अप्पे । अप्पेसु ॥ रायाणो । रायाण
 रायाण । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहिं । रायाणाहिन्तो । रायाण
 रायाणाण । रायाणम्मि । रायाणेसु । पक्षे । राया । इत्यादि । एव जुवा
 जुवाण—जणो । जुआ ॥ बम्हाणो । बम्हा ॥ अद्दाणो । अद्दा ॥ उच्छा
 उच्छाणो । उच्छा । गावाणो । गावा ॥ पूसाणो । पूसा ॥ तक्खा
 तक्खा ॥ मुद्दाणो । मुद्दा ॥ श्वन् । साणो । सा ॥ सुक्कमाणे पक्षे
 सुक्कमाणे पेच्छ । निण्ण कह सो सुक्कमाणे । पश्यति कथं स सुक्क
 र्माणे इत्यर्थ ॥ पुसीति किम् । शर्म । सम्म ॥ ५६ ॥

आत्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ८।३।५७ ॥

आत्मन परस्याष्टाया स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ वा भवत
 अप्पाणिआ पाउसे उवगयम्मि । अप्पाणिआ य विअड्ढि खाणिआ । अप्पा
 णइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥ ५७ ॥

अतः सर्वादेर्देर्जसः ॥ ८।३।५८ ॥

सर्वादेरदन्तात्परस्य जस. डित् ए इत्यादेशो भवति ॥ सव्वे । अत्ते
 जे । ते । के । एके । कयरे । इयरे । एए ॥ अत इति किम् । सव्व
 रिद्धीओ ॥ जस इति किम् । सव्वस्स ॥ ५८ ॥

डे स्सिन्-म्मि-त्था ॥ ८।३।५९ ॥

सर्वादेरकारात्परस्य डे स्थाने स्सिन् म्मि त्थ एते आदेशा भवन्ति ॥ स
 स्सिन् । सव्वम्मि । सव्वत्थ ॥ अत्तस्सिन् । अत्तम्मि । अत्तत्थ ॥ एवं सर्वत्र
 भवत इत्येव । अत्तम्मि ॥ ५९ ॥

न वानिदमेतदो हिं ॥ ८।३।६० ॥

इदम्-एतद्वर्जितात्सर्वादेरदन्तात्परस्य डेर्हिमादेशो वा भवति ॥ सव्वर्हिं ।
अन्नर्हिं । कर्हिं । जर्हिं । तर्हिं ॥ बहुलाधिकारात् कियत्तद्भव म्ब्रियामपि ।
काहिं । जाहिं । ताहिं ॥ बाहुलकादेव 'कियत्तदोस्यमामि' (८-३-३३)
इति ङीर्नास्ति ॥ पक्षे । सत्र्वर्स्सि । सव्वग्भि । सव्वत्थ । इत्यादि ॥ म्ब्रिया
तु पक्षे । काए । कीए । जाए । जीए । ताए । तीए ॥ इदमेतद्वर्जन
किम् । इमर्स्सि । एअर्स्सि ॥ ६० ॥

आमो डेसिं ॥ ८ । ३ । ६१ ॥

सर्वादेरकारान्तात्परस्यामो डेसिमित्यादेशो वा भवति ॥ सव्वेसिं ।
अन्नेसिं । अवरेसिं । इमेसिं । एएसिं । जेसिं । तेसिं । केसिं । पक्षे ।
सव्व्वाण । अन्नाण । अवराण । इमाण । एआण । जाण । ताण । काण ॥
बाहुलकात् स्त्रियामपि । सर्वासाम् । सव्वेसिं ॥ एवम् अन्नेसिं ।
तेसिं ॥ ६१ ॥

किंतद्भ्यां डासः ॥ ८ । ३ । ६२ ॥

किंतद्भ्या परस्याम स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति ॥ कास । तास ।
पक्षे । केसिं । तेसिं ॥ ६२ ॥

कियत्तद्भ्यो डसः ॥ ८ । ३ । ६३ ॥

एभ्य परस्य डस, स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति । 'डस स्सः'
(३-१०) इत्यस्यापवादः । पक्षे सोपि भवति ॥ कास । कस्स । जास ।
अस्स । तास । तस्स ॥ बहुलाधिकारात् किंतद्भ्यामाकारान्ताभ्यामपि
डासादेशो वा । कस्या धनम् । कास धण ॥ तस्या धनम् । तास धण ।
पक्षे । काए । ताए ॥ ६३ ॥

ईद्वयः स्सा से ॥ ८ । ३ ॥ ६४ ॥

किमादिभ्य ईदन्तेभ्य परस्य डस, स्थाने स्सा से इत्यादेशो वा भवत ।
'टा-डस्-डेरदादिदेद्वा तु डसेः' (८-३-२९) इत्यस्यापवादः । पक्षे अदा-
दयोपि ॥ किस्सा । कीसे । कीअ । कीआ । कीइ । कीए ॥ बिस्सा ।

जीसे । जीअ । जीआ । जीइ । जीए ॥ तिस्ता । तीसे । तीअ तीआ । तीइ । तीए ॥ ६४ ॥

डेडाहे डाला इआ काले ॥ ८ । ३ । ६५ ॥

किंयत्तद्भ्यः कालेभिधेये डे स्थाने आहे आला इति डितौ इमा इति च आदेशा वा भवन्ति । हिंसिसम्मिस्थानामपवाद । पक्षे तेषि भवन्ति ॥ फाहे । काला । कइआ ॥ जाहे । जाला । जइआ ॥ ताहे । ताला तइआ ॥

ताला जाअन्ति गुणा जाला ते सहिअएहिं घेप्पन्ति ।

पक्षे । कहिं । कसिंस । कग्मि । कत्य ॥ ६५ ॥

डसेर्हा ॥ ८।३।६६ ॥

किंयत्तद्भ्यः परस्य डसे स्थाने म्हा इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्हा जम्हा । तम्हा । पक्षे । काओ । जाओ । ताओ ॥ ६६ ॥

तदो डोः ॥ ८।३।६७ ॥

तद परस्य डसेर्डो इत्यादेशो वा भवति ॥ तो । तम्हा ॥ ६७ ॥

किमो डिणो-डीसौ ॥ ८।३।६८ ॥

किम परस्य डसेर्डिणो डीस इत्यादेशौ वा भवत ॥ किणो । कीम । कम्हा ॥ ६८ ॥

इदमेतर्किं-यत्तद्भ्यष्टो डिणा ॥ ८।३।६९ ॥

एभ्य सर्वादिभ्योकारान्तेभ्य परम्याष्टाया स्थाने डित् इणा इत्यादेशो वा भवति ॥ इमिणा । इमेण ॥ एदिणा । एदेण ॥ किणा । केण ॥ जिणा । जेण ॥ तिणा । तेण ॥ ६९ ॥

तदो ण स्यादौ कचित् ॥ ८।३।७० ॥

तद म्थाने स्यादौ परे ण आदेशो भवति कचित् लक्ष्यानुसारेण ॥ ण पेच्छ । त पश्येत्यर्थ ॥ सोअइ अ ण रहुवई । तमित्यर्थ ॥ सिया-मपि । हत्युन्नामिअ-मुही ण तिअडा । ता त्रिजटेत्यर्थ ॥ जेण-मणित्तेन मणितमित्यर्थ ॥ तो जेण कर-यल-ट्टिआ । तेनेत्यर्थ ॥ मणिअ

णाए । तयेत्यर्थ ॥ जेहिं कय । ते कृतमित्यर्थ ॥ णाहिं कय । तामि-
कृतमित्यर्थ ॥ ७० ॥

किमः कस्त्र-तसोश्च ॥ ८।३।७१ ॥

किम को भवति स्यादौ त्रतसोश्च परयो ॥ को । के । क । के ।
केण ॥ त्र । कत्थ ॥ तस् । कओ । कचो । कदो ॥ ७१ ॥

इदम इमः ॥ ८।३।७२ ॥

इदम स्यादौ परे इम आदेशो भवति ॥ इमो । इमे । इम । इमे ।
इमेण ॥ स्त्रियामपि । इमा ॥ ७२ ॥

पुं-स्त्रियोर्न वायमिमिआ सौ ॥ ८।३।७३ ॥

इदमशब्दस्य सौ परे अयमिति पुल्लिङ्गे इमिआ इति स्त्रीलिङ्गे आदेशो
वा भवत ॥ अहवाय कय-कज्जो । इमिआ वाणिअ-धूआ । पक्षे । इमो ।
इमा ॥ ७३ ॥

स्सि-स्मयोरत् ॥ ८।३।७४ ॥

इदम स्सि स्त इत्येतयो परयोरद् भवति वा ॥ अस्सि । अस्स ।
पक्षे । इमादेशोपि । इमस्सि । इमस्स ॥ बहुलाधिकारादन्यत्रापि भवति ।
एहि । एसु । आहि । एभि एपु आभिरित्यर्थ ॥ ७४ ॥

डेर्मेन हः ॥ ८।३।७५ ॥

इदम कृतेमादेशात् परस्य डे स्थाने मेन सह ह आदेशो वा भवति ॥
इह । पक्षे । इमस्सि । इमग्भि ॥ ७५ ॥

न त्थः ॥ ८।३।७६ ॥

इदम परस्य 'डेः स्सि-म्मि-त्थाः' (३-५९) इति प्राप्त त्थो न
भवति ॥ इह । इमस्सि । इमग्भि ॥ ७६ ॥

णोम्-शस्टा-भिसि ॥ ८।३।७७ ॥

इदम स्थाने अमशस्टाभिस्तु परेषु ण आदेशो वा भवति ॥ ण पेच्छ ।
णे पेच्छ । णेण । जेहिं कय । पक्षे । इम । इमे । इमेण । इमेहि ॥ ७७ ॥

अमेणम् ॥ ८।३।७८ ॥

इदमोमा सहितस्य स्थाने इणम् इत्यादेशो वा भवति ॥ इण पेक्षे । इम ॥ ७८ ॥

क्रीवे स्यमेदमिणमो च ॥ ८।३।७९ ॥

नपुसकालिङ्गे वर्तमानस्येदम स्यम्भ्या सहितस्य इदम् इणमो इणानित्यमादेशा भवन्ति ॥ इद इणमो इण धण चिट्ठइ पेच्छ वा ॥ ७९

किमः किं ॥ ८।३।८० ॥

किम क्रीवे वर्तमानस्य स्यम्भ्या सह किं भवति ॥ किं कुल तुद । किं किं ते पडिहाइ ॥ ८० ॥

वेदं-तदेतदो डसाम्भ्यां से-सिमौ ॥ ८।३।८१ ॥

इदम् तद् एतद् इत्येतेषां स्थाने डस् आम् इत्येताभ्या सह यथासंख्यं से, सिम् इत्यादेशौ वा भवत ॥ इदम् । से सीलम् । से गुणा । अन्तःशील गुणा वेत्यर्थ ॥ सिं उच्छाहो । एपाम् उत्साह इत्यर्थ ॥ तद् । से सील । तस्य तस्या वेत्यर्थ ॥ सिं गुणा । तेषां तासां वेत्यर्थ ॥ एतद् । से अहिज । एतस्याहितमित्यर्थ ॥ सिं गुणा । सिं सील । एतेषां गुणा शील वेत्यर्थ । पक्षे । इमस्स । इमेसिं । इमाण ॥ तस्स । तेसिं । ताण ॥ एज्जम् । एएसिं । एजाण । इदतदोरामापि सेआदेश कश्चिदिच्छति ॥ ८१ ॥

वैतदो डसेस्तो चाहे ॥ ८।३।८२ ॥

एतद् परस्य डसे स्थाने चो चाहे इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ एतो । एचाहे । पक्षे । एआओ । एआउ । एआहि । एआहिन्तो । एआ ॥ ८२ ॥

त्ये च तस्य लुक् ॥ ८।३।८३ ॥

एतद्वस्त्ये परे चकारात् चो चाहे इत्येतयोश्च परयोस्तस्य लुग् भवति ॥ एत्य । एतो । एचाहे ॥ ८३ ॥

एरदीतीं म्मी वा ॥ ८।३।८४ ॥

एतद् एकारस्य ङयादेशे म्मी परे अदीतीं वा भवत ॥ अयम्भि । इयम्भि । पक्षे । एजम्भि ॥ ८४ ॥

वसेणामिणमो सिना ॥ ८ । ३ । ८५ ॥

एतद् एतद् सिना सह एम इणम् इणमो इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ सन्व-
प वि एस गई ॥ सन्वाण वि पत्थिवाण एस मही ॥ एस सहाओ च्चिअ
सहरस्स ॥ एस सिर । इण । इणमो । पक्षे । एअ । एसा ।
सो ॥ ८५ ॥

तदश्च तः सोक्कीवे ॥ ८ । ३ । ८६ ॥

तद् एतदश्च तकारस्य सौ परे अक्कीवे सो भवति ॥ सो पुरिसो । सा
हिला । एसो पिओ । एसा मुद्धा ॥ सावित्येव । ते एए धन्ना । ताओ
आओ महिलाओ ॥ अक्कीव इति किम् । त एअ वण ॥ ८६ ॥

वाढसो दश्य होनोदाम् ॥ ८ । ३ । ८७ ॥

अदसो दकारस्य सौ परे ह आदेशो वा भवति तस्मिंश्च कृते 'अतः सेडोः'
(८-३-२) इत्योत्व 'शेषं संस्कृतवत्' (८-४-४४८) इत्यतिदेशाद्
'आत्' (हे०-२-४१८) इत्याप् 'क्कीवे स्वरान्म् सेः' (८-३-२५) इति
मश्च न भवति ॥ अह पुरिसो । अह महिला । अह वण । अह मोहो पर-
गुण-लहुअयाइ । अह णे हिअएण हसइ मारुय-तणओ । असावन्मान्
हसतीत्यर्थ । अह कमल-मुही । पक्षे । उत्तरेण मुरादेश । अमू पुरिसो ।
अमू महिला । अमु वणं ॥ ८७ ॥

मुः स्यादौ ॥ ८ । ३ । ८८ ॥

अदसो दस्य स्यादौ परे मुरादेशो भवति ॥ अमू पुरिसो । अमुणो
पुरिसा । अमु वण । अमूइ वणाइ । अमूणि वणाणि । अमू माला ।
अमूउ अमूओ मालाओ । अमुणा । अमूहिं ॥ डसि । अमूओ । अमूउ ।
अमूहिन्तो ॥ भ्यस् । अमूहिन्तो । अमूसुन्तो ॥ डस् । अमुणो । अमुम्सा ।
धाम् । अमूण ॥ टि । अमुम्भि ॥ सुप् । अमूसु ॥ ८८ ॥

म्मावयेऔ वा ॥ ८ । ३ । ८९ ॥

अदसोन्त्यव्यञ्जनलुकि दकारान्तस्य स्थाने ङ्यादेशे म्मौ परत अय
इअ इत्यादेशौ वा भवत ॥ अयम्भि । इअम्भि । पक्षे । अमुम्भि ॥ ८९ ॥

युष्मदस्तं तुं तुवं तुह तुमं सिना ॥ ८ । ३ । ९० ॥

युष्मद सिना सह त तु तुव तुह तुम इत्येते पञ्चादेशा भवन्ति ॥
तु तुव तुह तुम दिट्ठो ॥ ९० ॥

भे तुब्भे तुज्झ तुम्ह तुय्हे उय्हे जस । ८ । ३ । ९१ ॥

युष्मदो जसा सह भे तुब्भे तुज्झ तुम्ह तुय्हे उय्हे इत्येते षड्
भवन्ति ॥ भे तुब्भे तुज्झ तुम्ह तुय्हे उय्हे चिट्ठह । 'ओ म्हज्झौ वा'
(३-१०४) इति वचनात् तुम्हे । तुज्झे । एव चाष्टरूप्यम् ॥ ९१ ॥

तं तुं तुमं तुवं तुह तुमे तुए अमा ॥ ८ । ३ । ९२ ॥

युष्मदोमा सह एते सप्तादेशा भवन्ति ॥ तं तु तुम तुव तुह तुमे
वन्दामि ॥ ९२ ॥

वो तुज्झ तुब्भे तुय्हे उय्हे भे शसा ॥ ८ । ३ । ९३ ॥

युष्मद शसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ वो तुज्झ तुब्भे । 'ओ
म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हे तुज्झे तुय्हे उय्हे भे पेच्छामि ॥ ९३ ॥
भे दि दे ते तइ तए तुमं तुमइ तुमए तुमे तुमाइ टा ॥ ८ । ३ । ९४ ॥

युष्मदष्टा इत्यनेन सह एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ भे दि दे ते तइ
तए तुम तुमइ तुमए तुमे तुमाइ जम्पिअ ॥ ९४ ॥

भे तुब्भेहिं उज्झेहिं उम्हेहिं तुय्हेहिं उय्हेहिं मिसा ॥ ८ । ३ । ९५ ॥

- युष्मदो मिसा सह एते षडादशा भवन्ति ॥ भे । तुब्भेहिं । 'ओ
म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हेहिं तुज्झेहिं उज्झेहिं उम्हेहिं तुय्हेहिं उय्हेहिं
भुत्त । एव चाष्टरूप्यम् ॥ ९५ ॥

- - तइ-तुव-तुम-तुह-तुब्भा ढसौ ॥ ८ । ३ । ९६ ॥

युष्मदो ढसौ पञ्चम्येकवचने परत एते पञ्चादेशा भवन्ति । ढमेनु
षोदोदुदित्तिन्तोत्तको यथाप्राप्तमेव ॥ तइत्तो । तुवत्तो । तुमत्तो । तुय्त्तो ।
तुब्भत्तो । 'ओ म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्भत्तो । तुज्झत्तो ॥ एवं दोदुदित्ति
न्तोत्तुक्त्वप्युदाहार्यम् ॥ तत्तो इति तु त्वत्त इत्यस्य वलोपे सति ॥ ९६ ॥

तु-तुव-तुम-तुह-तुम्भा ङौ ॥ ८।३।१०२ ॥

युष्मदो ङौ परत एते पञ्चादेशा भवन्ति । ङेस्तु यथाप्राप्तमेव । तुभि
तुवम्भि । तुमम्भि । तुहम्भि । तुवम्भि । 'ओम्भो म्ह-ज्झौ वा' इति वचनात्
तुम्हम्भि । तुज्झम्भि । इत्यादि ॥ १०२ ॥

सुपि ॥ ८।३।१०३ ॥

युष्मद सुपि परत तु-तुव-तुम-तुह-तुम्भा भवन्ति ॥ तुसु । तुवेसु
तुमेसु । तुहेसु । तुव्भेसु ॥ 'ओम्भो म्ह-ज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हेसु । तुज्झेसु ।
केचित्तु सुप्येत्वविकल्पमिच्छन्ति । तन्मते तुवसु । तुमसु । तुहसु ।
तुवम्भसु । तुम्हसु । तुज्झसु ॥ तुवम्भस्यात्वमपीच्छत्यन्य । तुव्भासु ।
तुम्हासु । तुज्झासु ॥ १०३ ॥

ओम्भो म्ह-ज्झौ वा ॥ ८।३।१०४ ॥

युष्मदादेशेषु यो द्विरुक्तो भस्तस्य म्ह ज्झ इत्येतावादेशौ वा भवत ।
पक्षे स एवास्ते । तथैव चोदाहृतम् ॥ १०४ ॥

अस्मदो म्भि अम्भि अम्भि हं अहं अहयं-सिना ॥ ८।३।१०५ ॥

अस्मद सिना सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ अज्ज म्भि हासिआ माभि
तेण ॥ उन्नम न अम्भि कुविआ । अम्भि करेमि । जेण ह विद्धा । किं
पम्हुट्टुम्भि अह । अहयं कय-प्पणामो ॥ १०५ ॥

अम्ह अम्हे अम्हो मो वयं मे जसा ॥ ८।३।१०६ ॥

अस्मदो जसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ अम्ह अम्हे अम्हो मो व
भे भणामो ॥ १०६ ॥

णे णं मि अम्भि अम्ह मम्ह मं ममं मिमं

अहं अमा ॥ ८।३।१०७ ॥

अस्मदोमा सह एते दशादेशा भवन्ति ॥ णे ण मि अम्भि अम्ह मम्ह
म ममं मिम अह पेच्छ ॥ १०७ ॥

अम्हे अम्हो अम्ह णे शसा ॥ ८।३।१०८ ॥

अस्मद शसा सह एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हे अम्हो अम्ह
णे पेच्छ ॥ १०८ ॥

मि मे मम ममए ममाइ मइ मए मयाइ णे टा ॥ ८ । ३ । १०९ ॥

अस्मदद्या सट एते नवादेशा भवन्ति ॥ मि मे मम ममए ममाइ मइ मए

मयाइ णे क्य ॥ १०९ ॥

अम्हेहि अम्हाहि अम्ह अम्हे णे भिसा ॥ ८ । ३ । ११० ॥

अस्मदो भिसा सट एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ अम्हेहि अम्हाहि अम्ह

अम्हे णे क्य ॥ ११० ॥

मड-मम-मह-मज्झा ढसा ॥ ८ । ३ । १११ ॥

अत्मदो ढसौ पञ्चम्येकवचने परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति ।

ढसेस्तु यथाप्राप्तमेव ॥ मइतो ममतो महतो मज्झतो आगओ ॥ मतो

इति तु मत्त इत्यस्य ॥ एव दो-दु-हि-दिन्तो-दुध्वप्युदाहार्यम् ॥ १११ ॥

ममार्हो भ्यसि ॥ ८ । ३ । ११२ ॥

अस्मदो भ्यसि परतो मम अम्ह इत्यादेशौ भवतः । भ्यसस्तु यथा-

प्राप्तम् ॥ ममतो । अम्हतो । ममाहिन्तो । अम्हाहिन्तो । ममासुन्तो ।

अम्हासुन्तो । ममेसुन्तो । अम्हेसुन्तो ॥ ११२ ॥

मे मड मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं ढसा ॥ ८ । ३ । ११३ ॥

अस्मदो-ढसा पष्ठथेकवचनेन सहितस्य एते नवादेशा भवन्ति ॥ मे मइ

मम मह महं मज्झ मज्झ अम्ह अम्ह धण ॥ ११३ ॥

णे णो मज्झ अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण

महाण मज्झाण आमा ॥ ८ । २ । ११४ ॥

अस्मद् आमा सहितस्य एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ णे णो मज्झ

अम्ह अम्ह अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण महाण मज्झाण धण ॥ 'क्त्वा-

स्यादेर्ण-स्वोर्वा' (८-१-२७) इत्यनुसारे । अम्हाण । ममाण । महाण ।

मज्झाण । एव च पञ्चदश रूपाणि ॥ ११४ ॥

मि मइ ममाइ मए मे ङिना ॥ ८ । ३ । ११५ ॥

अस्मदो ङिना सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ मि मइ ममाइ मए

म ङिअ ॥ ११५ ॥

अम्ह-मम-मह-मज्झा ङौ ॥ ८ । ३ । ११६ ॥

अस्मदो ङौ परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति । डेन्तु यथाभात् ।
अम्हम्मि ममम्मि महम्मि मज्झम्मि ठिअ ॥ ११६ ॥

सुपि ॥ ८ । ३ । ११७ ॥

अस्मद् सुपि परे अम्हादयश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हेसु । मनेसु
महेसु मज्जेसु । एत्वविकल्पमते तु । अम्हसु । ममसु । महसु । मज्जसु ।
अम्हम्यात्वमपीच्छत्यन्य । अम्हासु ॥ ११७ ॥

त्रेस्ती तृतीयादौ ॥ ८ । ३ । ११८ ॥

त्रे स्थाने ती इत्यादेशो भवति तृतीयादौ ॥ तीहिं कय । तीहिं
आगओ । तिण्ह धण । तीसु ठिअ ॥ ११८ ॥

द्वेदो वे ॥ ८ । ३ । ११९ ॥

द्विशब्दस्य तृतीयादौ दो वे इत्यादेशौ भवत ॥ दोहि वेहि ष्य
दोहिन्तो वेहिन्तो आगओ । दोण्ह वेण्ह धण । दोसु वेसु ठिअ ॥ ११९ ॥

दुवे दोष्णि वेष्णि च जस्-शसा ॥ ८ । ३ । १२० ॥

जस्-शस्भ्या सहितस्य द्वे म्याने दुवे दोष्णि वेष्णि इत्येते दो वे
इत्येतौ च आदेशा भवन्ति । दुवे दोष्णि वेष्णि दो वे ठिआ पेच्छ वा ।
'ह्रस्व संयोगे' (८-१-८४) इति ह्रस्वत्वे दुष्णि विष्णि ॥ १२० ॥

त्रेस्तिष्णिः ॥ ८ । ३ । १२१ ॥

जस्-शस्भ्या सहितस्य त्रे स्थाने तिष्णि इत्यादेशो भवति ॥ तिष्णि
ठिआ पेच्छ वा ॥ १२१ ॥

चतुरश्वत्तारो चउरो चत्तारि ॥ ८ । ३ । १२२ ॥

चतुरशब्दस्य जस्-शस्भ्या सह चत्तारो चउरो चत्तारि इत्येते आदेशा
भवन्ति ॥ चत्तारो । चउरो । चत्तारि चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥ १२२ ॥

संख्याया आमो ष्ह ष्ह ॥ ८ । ३ । १२३ ॥

संख्याशब्दात्परम्यामो ष्ह ष्ह इत्यादेशौ भवत ॥ दोण्ह । तिण्ह ।
चउण्ह । पञ्चण्ह । छण्ह । सत्तण्ह । अट्ठण्ह ॥ एव दोण्ह । तिण्ह ।

१॥ उण्ह । पचण्ह छण्ह । सत्तण्ह । अट्टण्ह । नवण्ह । दसण्ह । पण्णर-
२॥ ण्ह दिवसाण । अट्टारसण्ह समण-साहस्सीण ॥ कर्त्तीनाम् । कइण्ह ॥
३॥ डुलाधिकाराद् विंशत्यादेर्न भवति ॥ १२३ ॥

शेषेदन्तवत् ॥ ८ । ३ । १२४ ॥

उपयुक्तादन्य शेषस्तत्र स्यादिविधिरदन्तवदतिदिश्यते । येष्वाकाराद्यन्तेषु
कार्याणि नोक्तानि तेषु 'जस्-शसोर्लुक्' (८-३-४) इत्यादीनि
दन्ताधिकारविहितानि कार्याणि भवन्तीत्यर्थ ॥ तत्र 'जस्-शसोर्लुक्'
त्येतत्कार्यातिदेश । माला गिरी गुरू सही बहू रेहन्ति पेच्छ वा ॥
अमोस्य' (८-३-५) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिं गुरु सही बहु गामणि
बलपु पेच्छ ॥ 'टा-आमोर्ण' (८-३-६) इत्येतत्कार्यातिदेश । हाहाण
त्य । मालाण गिरीण गुरूण सहीण बहूण धण । टायास्तु । 'टा णा'
८-३-२४) ॥ 'टा-डस्-डेरदादिदेहा तु डसे.' (८-३-२९) इति
वेधिरुक्त ॥ 'मिसो हि हि हिं' (८-३-७) इत्येतत्कार्यातिदेश ।
मालाहि गिरीहि गुरूहि सहीहि बहूहि कय । एच सानुनासिकानुस्वा-
योरपि ॥ 'डसेस् चो-दो-हि-हिन्तो-लुकः' (८-३-८) इत्ये-
तत्कार्यातिदेश । मालाओ । मालाउ । मालाहिन्तो ॥ बुद्धीओ । बुद्धीउ ।
बुद्धीहिन्तो ॥ धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो आगओ । हिल्लकौ तु प्रति-
नेत्येते (८-३-१२७, १२६) 'भ्यसस् चो दो दु हि हिन्तो सुन्तो'
(८-३-९) इत्येतत्कार्यातिदेश । मालाहिन्तो । मालासुन्तो । हिस्तु
निपेत्यते (८-३-१२७) । एव गिरीहिन्तो । इत्यादि ॥ 'डसः स्सः'
(८-३-१०) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिस्स । गुरुस्स । दहिस्स ।
महुस्स ॥ खिया तु 'टा-डस्-डे ०' (८-३-२९) इत्याद्युक्तम् ॥
'डे मि डे' (८-३-११) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिमि । गुरुमि ।
दहिमि । महुमि । डेस्तु निपेत्यते (८-३-१२८) । खिया तु
'टा-डस्-डे.०' (८-३-२९) इत्याद्युक्तम् ॥ 'जस्-शस्-डसि-
चो-दो-दामि दीर्घ' (८-३-१२) इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरी गुरू

चिट्ठन्ति । गिरीओ गुरूओ आगओ । गिरीण गुरूण घण ॥ 'भ्यसि इ
(८-३-१३) इत्येतत्कार्यातिदेशो न प्रवर्तते 'इदुतो दीर्घ' (८-३-१४)
इति नित्य विधानात् ॥ 'टाण-शस्येत्' (८-३-१४) 'भिस्म्यसु'
(८-३-१५) इत्येतत्कार्यातिदेशस्तु निषेत्स्यते (८-३-१२९) ॥१२१॥

न दीर्घो णो ॥ ८ । ३ । १२५ ॥

इदुदन्तयोरर्थाज्जस्-शसूडस्यादेशे णो इत्यस्मिन् परतो दीर्घो न भवति ।
अगिणो । वाउणो ॥ णो इति किम् । अग्गी । अग्गीओ ॥ १२५ ॥

डसेर्लुक् ॥ ८ । ३ । १२६ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डसेर्लुग् न भवति ॥ मालत्तो । मालात्
मालाड । मालाहिन्तो आगओ ॥ एव अग्गीओ । वाऊओ । इत्यादि ॥१२६॥

भ्यसश्च हिः ॥ ८ । ३ ॥ १२७ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो भ्यसो डसेश्च हिर्न भवति ॥ माल
हिन्तो । मालासुन्तो । एव अग्गीहिन्तो । इत्यादि ॥ मालाओ । माला
मालाहिन्तो ॥ एवम् अग्गीओ । इत्यादि ॥ १२७ ॥

डेर्डेः ॥ ८ । ३ । १२८ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डेर्डे न भवति ॥ अगिमि । वाउमि
दहिमि । महुमि ॥ १२८ ॥

एत् ॥ ८ । ३ ॥ १२९ ॥

आकारान्तादीनामर्थात् टाशसूभिभ्यस्सुप्सु परतोदन्तवद् एव न
भवति ॥ हाहाण कय ॥ मालाओ पेच्छ ॥ मालाहि कय ॥ मालाहिन्ते ।
मालासुन्तो आगओ ॥ मालासु ठिअ ॥ एव अगिणो । वाउणो ।
इत्यादि ॥ १२९ ॥

द्विवचनस्य बहुवचनम् ॥ ८ । ३ । १३० ॥

सर्वासा विमर्त्तीना स्यादीना त्यादीना च द्विवचनस्य स्थाने बहुवचनं
भवति ॥ दोणिण कुणन्ति । दुवे कुणन्ति । दोहि । दोहिन्तो । दोमुन्ते ।
दोमु । हत्था । पाया । थणया । नयणा ॥ १३० ॥

चतुर्थ्याः षष्ठी ॥ ८ । ३ । १३१ ॥

चतुर्थ्या स्थाने षष्ठी भवति ॥ मुणिस्स । मुर्णाण देइ ॥ नमो देवस्स ।
देवाण ॥ १३१ ॥

तादर्थ्यडैर्वा ॥ ८ । ३ । १३२ ॥

तादर्थ्यविहितस्य डेश्चतुर्थ्येकवचनस्य स्थाने षष्ठी वा भवति ॥ देवस्स
देवाय । देवार्थमित्यर्थ ॥ डेरिति किम् । देवाण ॥ १३२ ॥

वधाङ्गाइश्च वा ॥ ८ । ३ । १३३ ॥

वधशब्दात्परस्य तादर्थ्यडैर्डिद् आइ षष्ठी च वा भवति ॥ वहाइ
वहस्स वहाय । वधार्थमित्यर्थः ॥ १३३ ॥

क्वचिद् द्वितीयादेः ॥ ८ । ३ । १३४ ॥

द्वितीयादीना विभक्तीना स्थाने षष्ठी भवति क्वचित् ॥ सीमाधरस्स
चन्दे । तिस्सा मुहस्स भरिमो । अत्र द्वितीयाया षष्ठी ॥ धणस्य लद्धो ।
धनेन लब्ध इत्यर्थ । चिरस्स मुक्का । चिरेण मुक्केत्यर्थ । तेसिमेअमणा-
इण्ण । तेरेतदनाचरितम् । अत्त तृतीयाया ॥ चोरस्स बीहइ । चोराद्वि-
भेतीत्यर्थ । इअराइ जाण लहुअस्साराइ पायन्तिमिल्ल-सहिआण । पादा-
न्तेन सहितेभ्य इतराणीति । अत्र पञ्चम्या ॥ पिट्ठीए केस भारो । अत्र
सप्तम्या ॥ १३४ ॥

द्वितीया-तृतीययो सप्तमी ॥ ८ । ३ । १३५ ॥

द्वितीयातृतीययो स्थाने क्वचित् सप्तमी भवति ॥ गामे वसामि । नयरे
न जामि । अत्र द्वितीयाया ॥ मइ वेविरीए मळिआइ ॥ तिसु तेसु अल-
किआ पुहवी । अत्र तृतीयाया ॥ १३५ ॥

पञ्चम्यास्तृतीया च ॥ ८ । ३ । १३६ ॥

पञ्चम्या. स्थाने क्वचित् तृतीयासप्तम्यौ भवत. ॥ चोरेण बीहइ । चोरा-
द्विभेतीत्यर्थ. ॥ अन्तेउरे रभिउमागओ राथा । अन्त पुराद् रन्त्वागत
इत्यर्थ ॥ १३६ ॥

सप्तम्या द्वितीया ॥ ८ । ३ । १३७ ॥

सप्तम्या स्थाने कचिद् द्वितीया भवति ॥ विज्जुज्जोय भइ रतिं ॥
आर्षे तृतीयापि दृश्यते । तेण कालेण । तेण समएण । तस्मिन् षाणे ।
तस्मिन् ममये इत्यर्थ ॥ प्रथमाया अपि द्वितीया दृश्यते । चउवीस ति
जिणवरा । चतुर्विंशतिरपि जिनवरा इत्यर्थ ॥ १३७ ॥

क्यडोर्यलुक् ॥ ८ । ३ । १३८ ॥

क्यडन्तस्य क्यड्पन्तस्य वा सम्बन्धिनो यस्य लुग् भवति ॥ गरुण् ।
गरुआअइ । अगुरुर्गुरुर्भवति गुरुरिवाचरति वेत्यर्थ ॥ क्यड्प् । दमदमाइ ।
दमदमाअइ ॥ लोहिआइ । लोहिआअइ ॥ १३८ ॥

त्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्येचेचौ ॥ ८ । ३ । १३९ ॥

त्यादीना विभक्तीना परस्मैपदानामात्मनेपदाना च सम्बन्धिन प्रस्
त्रयस्य यदाद्य वचन तस्य स्थाने इच् एच् इत्येतावादेशौ भवत ॥ हसइ ।
हसए । वेवइ । वेवए । चकारौ ' इचेचः ' (८-४-३१८) इत्य
विशेषणार्थो ॥ १३९ ॥

द्वितीयस्य सि से ॥ ८ । ३ । १४० ॥

त्यादीना परस्मैपदानामात्मनेपदाना च द्वितीयस्य त्रयस्य सम्बन्धिन आद्य
वचनस्य स्थाने सि से इत्येतावादेशौ भवत ॥ हससि । हससे । वेवमि
वेवसे ॥ १४० ॥

तृतीयस्य मिः ॥ ८ । ३ । १४१ ॥

त्यादीना परस्मैपदानामात्मनेपदाना च तृतीयस्य त्रयस्याद्यस्य वचनस्य
स्थाने मिरादेशो भवति ॥ हसामि । वेवामि ॥ बहुलाधिकाराद् मिने
स्थानीयस्य मेरिकारलोपश्च ॥ बहु-जाणय रूसिउं सफ । शक्नोमीत्यर्थः ॥
न मर । न ग्रिये इत्यर्थ ॥ १४१ ॥

बहुष्याद्यस्य न्ति न्ते इरे ॥ ८ । ३ । १४२ ॥

त्यादीना परस्मैपदानामात्मनेपदानामाद्यत्रयसम्बन्धिनो बहुषु वर्तमानस्य
वचनस्य स्थाने न्ति न्ते इरे इत्यादेशा भवन्ति ॥ हसन्ति । वेवन्ति । इति

अन्ति । रमिज्जन्ति । गज्जन्ते खे भेदा ॥ वीहन्ते रक्त्वसाण च ॥ उप्प-
 वन्ते कइ-हिअय-सायरे कन्व-रयणाइ ॥ दोण्णि वि न पहुप्पिरे बाहू । न
 भवत इत्यर्थ ॥ विच्छुहारे । विक्षुभ्यन्तीत्यर्थ ॥ कचिद् रे एकत्वेपि ।
 सइरे गाम-चिक्खल्लो । शुप्यतीत्यर्थ ॥ १४२ ॥

मध्यमस्येत्या-हर्चौ ॥ ८ । ३ । १४३ ॥

त्यादीना परस्मैपदात्मनेपदाना मध्यमस्य त्रयस्य बहुषु वर्तमानस्य स्थाने
 त्या हच् इत्येतावादेशौ भवत ॥ हसित्या । हसद् । वेवित्या । वेवह ॥
 हाहुलकादित्यान्यत्रापि । यद्यत्ते रोचते । ज ज ते रोइत्या । हच् इति
 वकार. 'इह-हर्चोर्हस्य' (८-४-२६८) इत्यत्र विशेषणार्थ ॥ १४३ ॥

तृतीयस्य मो-मु-भाः ॥ ८ । ३ । १४४ ॥

त्यादीना परस्मैपदात्मनेपदाना तृतीयस्य त्रयस्य सम्बन्धिनो बहुषु, वर्त-
 मानस्य वचनस्य स्थाने मो मु म इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ हसामो ।
 हसामु । हसाम । तुवरामो । तुवरामु । तुवराम ॥ १४४ ॥

अत एवैच् से ॥ ८ । ३ । १४५ ॥

त्याडे स्थाने यौ एच् से इत्येतावादेशावुक्तौ तावकारान्तादेव भवतो
 नान्यस्मात् ॥ हसए । हससे ॥ तुवरए । तुवरसे ॥ करए । करसे ॥
 अत इति किम् । ठाई । ठासि ॥ वसुआइ । वसुआसि ॥ होइ । होसि ।
 एवकारोकारान्ताद् एच् से एव भवत इति विपरीतावधारणनिषेधार्थ ।
 तेनाकारान्ताद् इच् सि इत्येतावपि सिद्धो ॥ हसद् । हससि ॥ वेवद् ।
 वेवसि ॥ १४५ ॥

सिनास्तेः मिः ॥ ८ । ३ । १४६ ॥

सिना द्वितीयत्रिकादेशेन सह अस्ते सिरादेशो भवति ॥ निट्टुरो ज सि ॥
 सिनेति किम् । सेआदेशे सति अस्थि तुम ॥ १४६ ॥

मि-मो-मैर्हि-म्हो-म्हा वा ॥ ८ । ३ । १४७ ॥

अस्तेर्धातो म्थाने मि मो म इत्यादेशौ सह यथासख्य म्हि म्हो म्ह
 इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ णस म्हि । एपोस्मीत्यर्थ ॥ गय म्हो । गय म्ह ।

मुकारस्याग्रहणादप्रयोग एव तस्येन्यवसीयते । पक्षे अत्थि अह्नाअत्थि अत्थि
अत्थि अम्हो ॥ ननु च सिद्धावस्थाया 'पक्ष्म-श्म-प्म-स्म-म्हा क'
(८-२-७४) इत्यनेन म्हादेशे म्हो इति सिध्यति । सत्यम् । किं
विभक्तिविधौ प्रायः साध्यमानावस्थाङ्गीक्रियते । अन्यथा वच्छेण । वच्छन् ।
सञ्चे । जे । ते । के इत्याद्यर्थं सूत्राप्यनारम्भणीयानि स्युः ॥ १४७ ॥

अत्थिस्त्यादिना ॥ ८ । ३ । १४८ ॥

अस्ते स्थाने त्यादिभिः सह अत्थि इत्यादेशो भवति ॥ अत्थि ता
अत्थि ते । अत्थि तुम । अत्थि तुम्हे । अत्थि अह । अत्थि अम्हे ॥ १४८ ॥

णेरदेदावावे ॥ ८ । ३ । १४९ ॥

णे स्थाने अत् एत् आव आवे एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ ई
सह । कारेड । करानड । करावेड ॥ हासेड । हसावड । हसावेड ॥ ज
सामेड । उवसमावड । उवसमावेड ॥ बहुलाधिकारात् कचिदेतानि
जाणावेड ॥ कचिद् आवे नास्ति । पाएड । भावेड ॥ १४९ ॥

गुर्वादेरपिर्वा ॥ ८ । ३ । १५० ॥

गुर्वादेणे स्थाने अवि इत्यादेशो वा भवति ॥ शोपितम् । सोमविभं
सोमिअ ॥ तोपितम् । तोसविअ । तोसिअ ॥ १५० ॥

भ्रमेराडो वा ॥ ८ । ३ । १५१ ॥

भ्रमे' परम्य णेराड आदेशो वा भवति ॥ भमाडड । भमाटेड । पक्षे
भामेट । भमावड । भमावेड ॥ १५१ ॥

लुगायी क्त-भाज-कर्मसु ॥ ८ । ३ । १५२ ॥

णे स्थाने लुक् आवि इत्यादेशो भवत क्ते भावकर्मविहिते च प्रत्य
पन्त ॥ कारिअ करानिअ ॥ हामिअ । हसाविअ ॥ खामिअ । मन्
विअ ॥ भावकर्मणो । कारीअड । करानीअड । कारिज्जड । करानिज्जड ।
हामीअड । हसावीअड । हासिज्जट । हसाविज्जट ॥ १५२ ॥

अदेह्लुक्पादेरत आः ॥ ८ । ३ । १५३ ॥

णेरदेह्लोपेषु कृतेषु आदेरकारस्य आ भवति ॥ अति । पाडट । मारड ॥

इति । कोरेइ । स्वामेइ ॥ लुकि । कारिअ । स्वामिअ । कारीअइ ।
 वामीअइ । कारिज्जइ । स्वामिज्जइ ॥ अदेहकीति किम् । करावेअ ।
 करावीअइ । कराविज्जइ ॥ आदेरिति किम् । सगामेइ । इह व्यवहितस्य
 मूत् ॥ कारिअ । इहान्त्यस्य मा मूत् । अत इति किम् । दूसेइ ॥
 केचित्तु आवेआव्यादेशयोरप्यादेरत आत्वमिच्छन्ति । कारावेइ । हासाविओ
 जणो सामलीण ॥ १५३ ॥

मौ वा ॥ ८ । ३ । १५४ ॥

अत आ इति वर्तते । अदन्ताद्दातोमौ परे अत आत्व या भवति ॥
 हसामि । हसमि ॥ जाणामि । जाणमि । लिहामि लिहमि ॥ अत इत्येव ।
 होमि ॥ १५४ ॥

इच्च मो-मु-भे वा ॥ ८ । ३ । १५५ ॥

अकारान्ताद्दातो परेषु मोमुभेषु अत इत्व चकाराद् आत्व च वा
 भवत ॥ भणिमो भणामो । भणिसु भणामु । भणिम भणाम । पक्षे ।
 भणमो । भणमु । भणम ॥ 'वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा' (८-३-१५८)
 इत्येत्वे तु भणेमो । भणेमु । भणेम ॥ अत इत्येव । ठामो ।
 होमो ॥ १५५ ॥

क्ते ॥ ८ । ३ । १५६ ॥

क्ते परतोत इत्त्व भवति ॥ हसिअ । पढिअ । नविअ । हासिअ ।
 पाढिअ ॥ गय नयमित्यादि तु सिद्धावस्थापेक्षणात् ॥ अत इत्येव । ज्ञाय ।
 लुअ । ह्वअ ॥ १५६ ॥

एच्च क्त्वा-तुम्-तव्य-भविष्यत्सु ॥ ८ । ३ । १५७ ॥

क्त्वातुम्तव्येषु भविष्यत्कालविहिते च प्रत्यये परतोत एकारश्चकारा-
 दिकारश्च भवति ॥ क्त्वा । हसेऊण । हमिऊण ॥ तुम् । हसेउ । हसिउा
 तव्य । हसेअव्व । हसिअव्व ॥ भविष्यत् । हसेहिइ । हसिहिइ ॥ अत
 इत्येव । काऊण ॥ १५७ ॥

वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा ॥ ८ । ३ । १५८ ॥

वर्तमानापञ्चमीशतृषु परत अकारस्य स्थाने एकारो वा भवति ॥ हं
माना । हसेइ हसइ । हसेम हसिम । हसेमु हसिमु ॥ पञ्चमो । हं
हसउ । सुणउ सुणउ ॥ शतृ । हसेन्तो हसन्तो ॥ क्वचित् भवति । अ
क्वचिदात्वमपि । सुणाउ ॥ १५८ ॥

जा-जे ॥ ८ । ३ । १५९ ॥

जा ज् इत्यादेशयो परयोरकारस्य एकारो भवति ॥ हसेजा । हसे
अत इत्येव । होजा । होज्ज ॥ १५९ ॥

ईअ-इज्जौ क्यस्य ॥ ८ । ३ । १६० ॥

चिजिप्रभृतीना भावकर्मविधिं वक्ष्याम । येषा तु न वक्ष्येत तेषा सं
तातिदेशात्प्रातस्य क्यस्य स्थाने ईअ इज्ज इत्येतावादेशौ भवत ॥ हसी
हसिज्जइ । हसीअन्तो । हसिज्जन्तो । हसीअमाणो । हसिज्जमाणो । प
अइ । पढिज्जइ । होईअइ । होइज्जइ ॥ बहुलाधिकारात् क्वचित् क्यस्य
विकल्पेन भवति । मए नवेज्ज मए नविज्जेज्ज । तेण लटेज्ज । तेण ल
ज्जेज्ज । तेण अच्छेज्ज । तेण अच्छिज्जेज्ज । तेण अच्छीअइ ॥ १६० ॥

दाशे-वचेडीस-डुच्चं ॥ ८ । ३ । १६१ ॥

दशोर्वचेश्च परम्य क्यस्य स्थाने यथासंस्थ डीस डुच्च इत्यादेशौ भवत
ईअइज्जापवाद ॥ दीसइ वुच्चइ ॥ १६१ ॥

सी ही हीअ भूतार्थस्य ॥ ८ । ३ । १६२ ॥

भूतेर्ये विहितोद्यतन्यादि प्रत्ययो भूतार्थ तस्य स्थाने सी ही ही
इत्यादेशा भवन्ति ॥ उत्तरत्र व्यञ्जनादीअविधानात् स्वरान्तादेवाय विधि ।
कासी । फाही । फाहीअ । अकार्पात् । अकरोत् । चकार वेत्यर्थ । ए
ठासी । ठाही । ठाहीअ ॥ आर्यं । देविन्द्रो इणमव्रवी इत्यादी सिद्धावप्य
भयणान् ह्यस्यन्या प्रयोग ॥ १६२ ॥

व्यञ्जनादीअः ॥ ८ । ३ । १६३ ॥

व्यञ्जनादातो परम्य भूतार्थम्याद्यतन्यादिप्रत्ययस्य ईअ इत्यादेशो भवति

वीअ । अभूत् । अभवत् । धभूवेत्यर्थ ॥ एव अच्छीअ । आसिष्ट ।
 आस्त । आसाचके वा ॥ गेण्हीअ । अग्रहीत् । अगृष्टात् । जग्राह
 । ॥ १६३ ॥

तेनास्तेरास्यहेसी ॥ ८ । ३ । १६४ ॥

अन्तेर्धातोस्तेन भूतार्थेन प्रत्ययेन सह आसि अहेसि इत्यादेशौ भवत ॥
 आसि सो तुम अह वा । जे आसि । ये आसन्नित्यर्थ । एव अहेसि ॥ १६४ ॥

ज्जात्सप्तम्या इर्वा ॥ ८ । ३ । १६५ ॥

सप्तम्यादेशात् ज्जात्पर इर्वा प्रयोक्तव्य ॥ भवेत् । होज्जड ।
 गन् ॥ १६५ ॥

भविष्यति हिरादिः ॥ ८ । ३ । १६६ ॥

भविष्यदथे पिहिते प्रत्यये परे तस्यैवादिर्हि प्रयोक्तव्य ॥ होहिड ।
 भविष्यति भविता वेत्यर्थ ॥ एव होहिन्ति । होहिसि । होहित्या ।
 होसिहिड । काहिड ॥ १६६ ॥

मि-मो-मु-मे स्ता हा न वा ॥ ८ । ३ । १६७ ॥

भविष्यत्यर्थे मिमोमुमेपु तृतीयत्रिकादेशेषु परेषु तेपामेवादी स्ता हा
 इत्येतौ वा प्रयोक्तव्यौ । हेरपवादौ ॥ पक्षे हिरपि ॥ होस्सामि होहामि ।
 होस्सामो होहामो । होस्सामु होहामु । होस्साम होहाम ॥ पक्षे । होहिमि ।
 होहिमो । होहिमु । होहिम ॥ कचित्तु हा न भवति । हसिस्सामो ।
 हसिहिमो ॥ १६७ ॥

मो-मु-माना हिम्सा हित्या ॥ ८ । ३ । १६८ ॥

धातो परौ भविष्यति काले मोमुमाना स्थाने हिम्सा हित्या इत्येतौ
 वा प्रयोक्तव्यौ ॥ होहिस्सा । होहित्या । हसिहिस्सा । हसिहित्या । पक्षे ।
 होहिमो । होस्सामो । होहामो । इत्यादि ॥ १६८ ॥

मेः स्त ॥ ८ । ३ । १६९ ॥

धातो परो भविष्यति काले म्यादेशस्य स्थाने स्त वा प्रयोक्तव्य ॥
 होस्स । हसिस्स । कित्तइस्स । पक्षे । होहिमि । होस्सामि । होहामि । कित्त-
 इहिमि ॥ १६९ ॥

कृ-दो हं ॥ ८ । ३ । १७० ॥

करोतेर्ददातेश्च परो भविष्यति विहितस्य म्यादेशस्य स्थाने हं वा प्रा-
क्तव्य ॥ काह । दाह । करिष्यामि । दाम्यामीत्यर्थ ॥ पने । काहिमि
दाहिमि । इत्यादि ॥ १७० ॥

श्रु-गामि-रुदि-विदि-दृशि- मुचि-चचि-छिदि-मिदि-भुजा सोच्छं गच्छं
रोच्छं वेच्छं दच्छं मोच्छं वोच्छं छेच्छं भेच्छं भोच्छं ॥ ८ । ३ । १७१ ॥

श्रवादीनां धातूनां भविष्याद्विहितम्यन्तानां स्थाने सोच्छमित्यादयो नि-
त्यन्ते ॥ सोच्छ । श्रोष्यामि ॥ गच्छ । गमिष्यामि ॥ सगच्छ । सगम्ये ।
रोच्छ । रोदिष्यामि ॥ विद ज्ञाने । वेच्छ । वेदिष्यामि ॥ दच्छ दृश्यामि
मोच्छ । मोक्ष्यामि । वोच्छ । वक्ष्यामि ॥ छेच्छ । छेत्यामि ॥ भे-
भेत्यामि ॥ भोच्छ । भोक्ष्ये ॥ १७१ ॥

सोच्छादय इजादिषु हिलुक् च वा ॥ ८।३।१७२ ॥

श्रवादीनां स्थाने इजादिषु भविष्यदादेशेषु यथासंस्थ सोच्छा-
भवन्ति । ते एवादेशा अन्यम्बराद्यवयववर्जा इत्यर्थे । हिलुक् च
भवति ॥ सोच्छिद् । पक्षे । सोच्छिदिद् । एव सोच्छिन्ति । मो-
हन्ति । सोच्छिसि । सोच्छिसि । सोच्छित्या । सोच्छित्त्वा
सोच्छिह । सोच्छिहिह । सोच्छिमि । सोच्छिमि । सोच्छिस्सामि
सोच्छिहामि । सोच्छिस्स । सोच्छ । सोच्छिमो । सोच्छिहो । सो-
स्सामो । सोच्छिहामो । सोच्छिहिस्सा । सोच्छिहित्या । एव मुनयोऽपि
गच्छिद् । गच्छिदिद् । गच्छिन्ति । गच्छिन्ति । गच्छिसि । गच्छि-
गच्छिथा । गच्छित्या । गच्छिह । गच्छिहिह । गच्छिमि । गच्छि-
गच्छिम्मामि । गच्छिहामि । गच्छिम्म । गच्छ । गच्छिमो । गच्छि-
गच्छिस्सामो । गच्छिहामो । गच्छिहिस्सा । गच्छिहित्या । एवं मुन-
रपि ॥ एव सूदादीनामप्युदाहार्यम् ॥ १७२ ॥

दु मु मु विध्यादिष्वेकस्मिन्त्रयाणाम् ॥ ८।३।१७३ ॥

विध्यादिष्वर्थेपृथग्वानामेकव्यर्थे वर्तमानानां त्रयाणामपि त्रिकाणां स्वर-

। यथासंस्थ दु सु मु इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ हसउ सा । हससु तुम ।
हसामु अह ॥ पेच्छउ । पेच्छसु । पेच्छामु ॥ ढकारोच्चारण भाषा-
न्तरार्थम् ॥ १७३ ॥

सोर्हिर्वा ॥ ८ । ३ । १७४ ॥

पूर्वसूत्रविहितस्य सो स्थाने हिरादेशो वा भवति ॥ देहि देसु ॥ १७४ ॥

अत इज्जस्विज्जहीजे-लुको वा ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

अकारात्परस्य सो इज्जसु इज्जहि इजे इत्येते लुक् च आदेशा वा
भवन्ति ॥ हसेज्जसु । हसेज्जहि । हसेज्जे । हस । पक्षे । हससु ॥ अत
इति किम् । होसु । ठाहि ॥ १७५ ॥

बहुषु न्तु ह मो ॥ ८ । ३ । १७६ ॥

विध्यादिपृत्पन्नाना बहुष्वर्थेषु वर्तमानाना त्रयाणा त्रिकाणा स्थाने यथा-
सस्य न्तु ह मो इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ न्तु । हसन्तु । हसन्तु हसे-
युर्वा ॥ ह । हसह । हसत । हसेत वा ॥ मो । हसामो । हसाम । हसेम
वा ॥ ण्व तुवरन्तु । तुघरह । तुघरामो ॥ १७६ ॥

वर्तमाना-भविष्यन्त्योश्च ज्ज ज्जा वा ॥ ८ । ३ । १७७ ॥

वर्तमानाया भविष्यन्त्याश्च विध्यादिषु च विहितस्य प्रत्ययस्य स्थाने
ज्ज ज्जा इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पक्षे यथाप्राप्तम् ॥ वर्तमाना ।
हसेज्ज । हसेज्जा । पढेज्ज । पढेज्जा । सुणेज्ज । सुणेज्जा ॥ पक्षे ।
पढिहिइ ॥ विध्यादिषु । हसेज्ज । हसिज्जा । हसतु । हसेद्वा इत्यर्थ ।
पक्षे । हसउ ॥ एव सर्वत्र । यथा तृतीयत्रये । अह्वाएज्जा । अह्वाया-
वेज्जा । न समणुजाणामि । न समणुजाणेज्जा वा ॥ अन्ये त्वन्यासामपी-
च्छन्ति । होज्ज । भवति । भवेत् । भवतु । अभवत् । अभूत् । बभूव ।
भूयात् । भविता । भविष्यति । अभविष्यद्वेत्यर्थ ॥ १७७ ॥

मध्ये च स्वरान्ताद्वा ॥ ८ । ३ । १७८ ॥

स्वरान्ताद्वातो प्रकृतिप्रत्यययोर्मध्ये चकारात्प्रत्ययाना च स्थाने ज्ज ज्जा
इत्येतौ वा भवत वर्तमानाभविष्यन्त्योर्विध्यादिषु च ॥ वर्तमाना । होज्जड ।

होज्जाइ । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होड ॥ एव होज्जसि । होज्ज
होज्जा । होसि । इत्यादि ॥ भविष्यन्ती । होज्जहिड । होज्जहि
होज्ज । होज्जा । पक्षे । होहिड ॥ एव होज्जहिसि । होज्ज
हिसि । होज्ज । होज्जा । होहिसि । होज्जहिमि । होज्जाहिमि । हो
स्सामि । होज्जहामि । होज्जस्स । होज्ज । होज्जा । इत्यादि ॥ विद्यादि
होज्जड । होज्जाड । होज्ज । होज्जा । भवतु भवेद्वेत्यर्थ । पक्षे । हो
स्वरान्तादिति किम् । हसेज्ज । हसेज्जा । तुवरेज्ज । तुवरेज्जा ॥१७७॥

क्रियातिपत्तेः ॥ ८ । ३ । १७९ ॥

क्रियातिपत्ते स्थाने ज्जज्जावादेशौ भवत ॥ होज्ज । होजा । न
विष्यदित्यर्थ । जइ होज्ज वण्णणिज्जो ॥ १७९ ॥

न्त-माणौ ॥ ८ । ३ । १८० ॥

क्रियातिपत्ते स्थाने न्तमाणौ आदेशौ भवत ॥ होन्तो । होमाणा
अभविष्यदित्यर्थ ॥

हरिण-शृणो हरिणइ जइ सि हरिणाहिव निवेमन्तो ।

न सहन्तो च्चिअ तो राहुपरिहव से जिअन्तस्स ॥१८०॥

शत्रानशः ॥ ८ । ३ । १८१ ॥

शत्रुआनश् इत्येतयो प्रत्येक न्त माण इत्येतावादेशौ भवत ॥ शत्रु
हसन्तो हसमाणो ॥ आनश् । वेवन्तो वेवमाणो ॥ १८१ ॥

ई च स्त्रियाम् ॥ ८ । ३ । १८२ ॥

स्त्रिया वर्तमानयो शत्रानशो स्थाने ई चकारात् न्तमाणौ च भवति
हसई । हसन्ती । हसमाणी । वेवई । वेवन्ती । वेवमाणी ॥ १८२ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रप्रिराचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपनशब्दाद्

शासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

ऊर्ध्वं स्वर्गानिकेतनादपि तले पातालमूलादपि

त्वत्कीर्तिर्भमति क्षितीश्वरमणे पारे पयोधेरपि ।

तेनाम्या ममदास्वभावमुलभैश्चारचैश्चापनै-

स्ते वाचयमवृत्तयोपि मुनयो भौनत्रत न्याजिता ॥ १ ॥

मर्वदिने नम ॥

अहं ॥

इदितो वा ॥ ८ । ४ । १ ॥

सूत्रे ये इदितो धातवो वक्ष्यन्ते तेषां ये आदेशास्ते विकल्पेन भवन्तीति

इदितव्यम् । तत्रैव चोदाहरिष्यते ॥ १ ॥

कथेर्वज्जर-पज्जरोप्पाल-पिमुण-सङ्घ-बोह्ल-चव-जम्प-

सीस-साहाः ॥ ८ । ४ । २ ॥

कथेर्धातोर्वज्जरादयो ढशादेशा वा भवन्ति ॥ वज्जरड । पज्जरड ।

उप्पालड । पिमुणड । मद्घड । बोह्लड । चनड । जम्पड । सीसड । साहड ॥

उञ्जुषड इति तूत्पूर्वम्य बुष भाषणे इत्यम्य । पक्षे । कहड ॥ एते चान्यै-

दशीषु पठिता अपि अस्माभिर्धात्वादेशीकृता विविधेषु प्रत्ययेषु प्रतिष्ठन्ता-

मिति ॥ तथा च । वज्जरिओ कथित । वज्जरिङ्गण कथयित्वा । वज्जरण

कथनम् । वज्जरन्तो कथयन् । वज्जरिअव्य कथयितव्यामिति रूपसहस्राणि

सिञ्चन्ति । सम्कृतधातुत्रय प्रत्ययलोपागमादिविधि ॥ २ ॥

दुःखे णिव्वरः ॥ ८ । ४ । ३ ॥

दुःखविषयस्य कथेर्णिव्वर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिव्वरड । दुःख

कथयतीत्यर्थ ॥ ३ ॥

जुगुप्सेर्झुण-दुगुच्छ-दुगुञ्छाः ॥ ८ । ४ । ४ ॥

जुगुप्सेरते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झुणड । दुगुच्छड । दुगुञ्छड ।

पसे । जुगुच्छड ॥ गलोपे । दुउच्छड । दुउञ्छड । जुउच्छड ॥ ४ ॥

बुभुक्षि-वीज्योर्णारिव-वोज्जौ ॥ ८ । ४ । ५ ॥

बुभुक्षेराचारकिबन्तम्य च वीजेर्यथासख्यमेतावादेशौ वा भवत ॥

णारिवड । बुहुकरड । वोज्जड । वीजड ॥ ५ ॥

ध्या-गोर्ज्ञा-गौ ॥ ८ । ४ । ६ ॥

अनयोर्ध्यासख्यं ज्ञा गा इत्यादेशौ भवत ॥ ज्ञाड । ज्ञाअड ।

णिज्ज्ञाड । णिज्ज्ञाअड । निपूर्वो दर्शनार्थ । गाड । गायड । ज्ञाण ।

ज्ञाण ॥ ६ ॥

ज्ञो जाण-मुणौ ॥८।४।७॥

जानातेर्जाण मुण इत्यादेशौ भवत ॥ जाणइ । मुणइ ॥ दुग्न्
कारात्कचिद्विकल्प । जाणिञ । गाय । जाणिऊण । पाऊण । जग्ग
णाण । मणइ इति तु मन्यते ॥ ७ ॥

उदो घ्मो धुमा ॥८।४।८॥

उद परस्य मो घातोर्धुमा इत्यादेशो भवति । उधुमाइ ॥ ८ ॥

श्रदो घो दहः ॥८।४।९॥

श्रद परस्य दधातेर्दह इत्यादेशो भवति ॥ सदहइ । सदह
जीवो ॥ ९ ॥

पिवेः पिज्ज-डल्ल-पट्ट-घोट्टाः ॥८।४।१०॥

पिवेतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ पिज्जइ । डल्लइ । पट्ट
घोट्टइ । पिअट्ट ॥ १० ॥

उद्धातेरोरुम्मा वसुआ ॥८।४।११॥

उत्पूर्वस्य वाते ओरुम्मा वसुआ इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ ११
म्माइ । वसुआइ । उव्वाइ ॥ ११ ॥

निद्रातेरोहीरोद्धी ॥ ८।४।१२॥

निपूर्वस्य द्राते ओहीर उद्ध इत्यादेशो वा भवत ॥ ओहीरइ । उद्ध
निद्दाइ ॥ १२ ॥

आघ्रेराइग्घः ॥८।४।१३॥

आजिघ्रेतेराइग्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आइग्घइ । अग्घाइ ॥ १३

स्नातेरब्भुत्तः ॥८।४।१४॥

स्नातेरब्भुत्त इत्यादेशो वा भवति ॥ अब्भुत्तइ । ण्हाइ ॥ १४ ॥

समः स्तयः खाः ॥ ८।४।१५॥

मपूर्वस्य म्यायते म्वा इत्यादेशो भवति ॥ सखाइ । समाय ॥ १५

स्थष्टा-थक्-चिट्ट-निग्घ्याः ॥८।४।१६॥

तिष्ठतेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ ठाइ । ठाअइ । ठाण । पट्टिणे ।

ट्टिओ । पट्टाविओ । उट्टाविओ । थकइ । चिट्टइ । चिट्टिऊण । निरप्पइ
हुलाधिकारात् कचिन् भवति । यिअ । याण । पत्थिओ । उत्थिओ
पिऊण ॥१६॥

उदष्ट-कुक्कुरी ॥८।४।१७॥

उद परम्य तिष्ठते ठ कुक्कुर इत्यादेशौ भवत ॥ उदुइ । उदुक्कुरइ ॥१७॥

म्लेर्वा-पव्वायी ॥८।४।१८॥

म्लायतेर्वा पव्वाय इत्यादेशौ वा भवत ॥ वाइ । पव्वायइ । मिलाइ ॥१८॥

निर्मो निम्माण-निम्मर्वा ॥८।४।१९॥

निर्पूर्वस्य मिमीतेरेतावादेशौ भवत ॥ निम्माणइ । निम्मवइ ॥१९॥

क्षेर्णिज्झरो वा ॥८।४।२०॥

क्षयतेर्णिज्झर इत्यादेशौ वा भवति ॥ णिज्झरइ । पक्षे । क्षिज्जइ ॥२०॥

छदेर्णुम-नूम-सन्नम-ढक्काम्वाल-पव्वालाः ॥८।४।२१॥

छदेर्ण्यन्तस्य एते षडादेशा वा भवन्ति ॥ णुमइ । नूमइ । णत्वे
णूमइ । सन्नमइ । ढक्क । ओम्वालइ । पव्वालइ । उायइ ॥ २१ ॥

नित्रिपत्योर्णिहोडः ॥८।४।२२॥

निवृग पतेश्च ण्यन्तस्य णिहोड इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहोडइ ।
पक्षे । निपारेइ । पाडेइ ॥ २२ ॥

दूडो दूमः ॥८।४।२३॥

दूडो ण्यन्तस्य दूम इत्यादेशो भवति ॥ दूमइ मज्झ हिअय ॥ २३ ॥

धवल्लेर्दुमः ॥८।४।२४॥

धवल्लयतेर्ण्यन्तस्य दुमादेशो वा भवति ॥ दुमइ । धवल्लइ ॥ 'स्वराण-
स्वरा' (बहुलम्) (८-४-२३८) इति दीर्घत्वमपि । दूमिअ । धवल्लिता ॥
मित्यर्थ ॥ २४ ॥

तुलेरोहामः ॥ ८ । ४ । २५ ॥

तुलेर्ण्यन्तस्य ओहाम इत्यादेशो वा भवति ॥ ओहामइ । तुलइ ॥२५॥

विरिचेरोलुण्डोलुण्ड-पल्हत्याः ॥ ८ । ४ । २६ ॥

विरचयतेर्ष्यन्तस्य ओलुण्डादयस्त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओलुण्डः । पल्हत्याइ । विरेअइ ॥ २६ ॥

तडेराहोड-विहोडौ ॥ ८ । ४ । २७ ॥

तडेर्ष्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ आहोडइ । विहोडइ । फं ताडेइ ॥ २७ ॥

मिश्रेर्मीसाल-मेलमौ ॥ ८ । ४ । २८ ॥

मिश्रयतेर्ष्यन्तस्य वीसाल मेलव इत्यादेशौ वा भवत ॥ वीमाड मेलवइ । मिम्सइ ॥ २८ ॥

उध्दूलेर्गुण्ठः ॥ ८ । ४ । २९ ॥

उध्दूलेर्ष्यन्तस्य गुण्ठ इत्यादेशो वा भवति ॥ गुण्ठइ । षे उध्दूलेइ ॥ २९ ॥

भ्रमेस्तालिअण्ट-तमाडौ ॥ ८ । ४ । ३० ॥

भ्रमयतेर्ष्यन्तस्य तालिअण्ट तमाड इत्यादेशो वा भवत ॥ ताम्बिअण्डौ । तमाडइ । भामेइ । भमाडेइ । भमावेइ ॥ ३० ॥

नशेर्निउड-नामन-हारन-पिप्पगाल-पलावाः ॥ ८ । ४ । ३१ ॥

नशेर्ष्यन्तस्य ण्ते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ विउडइ । नासवइ । हारनइ । पिप्पगालइ । पलावइ । पक्षे । नासइ ॥ ३१ ॥

दशेर्दाव-दस-दक्कनाः ॥ ८ । ४ । ३२ ॥

दशेर्ष्यन्तस्य ण्ते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ दावइ । दसइ । दक्कनाः । दरिसइ ॥ ३२ ॥

उद्धटेरुगः ॥ ८ । ४ । ३३ ॥

उत्पूर्वस्य घटेर्ष्यन्तस्य उग इत्यादेशो वा भवति ॥ उगा । उग्घाटइ ॥ ३३ ॥

सृहः मिहः ॥ ८ । ४ । ३४ ॥

सृहो ष्यन्तस्य सिह इत्यादेशो भवति ॥ मिहइ ॥ ३४ ॥

संभावेरासङ्घः ॥ ८ । ४ । ३५ ॥

समावयतेरासङ्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आसङ्घः । संभावः ॥ ३५ ॥

उन्नमेस्त्यहप्रोल्लाल-गुलुगुञ्जोप्येलाः ॥ ८ । ४ । ३६ ॥

उत्पूर्वस्य नमेर्णान्तस्य एते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उत्थङ्घः । लालः । गुलुगुञ्जः । उप्येलः । उन्नावः ॥ ३६ ॥

प्रस्थोपेः पट्टव पेण्डवौ ॥ ८ । ४ । ३७ ॥

प्रपूर्वस्य तिष्ठतेर्णान्तस्य पट्टव पेण्डव इत्यादेशो वा भवत ॥ पट्टवः । ण्डवः । पट्टवः ॥ ३७ ॥

विज्ञपेर्वोक्तावुक्ता ॥ ८ । ४ । ३८ ॥

विपूर्वस्य जानातेर्णान्तस्य वोक् अवुक् इत्यादेशो वा भवत ॥ वोक् । अवुक् । विण्णवः ॥ ३८ ॥

अर्पेराल्लिव-चच्चुप्प-पणामाः ॥ ८ । ४ । ३९ ॥

अपेर्णान्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ अल्लिवः । चच्चुप्पः । णामः । पक्षे । अप्पेः ॥ ३९ ॥

यापेर्जवः ॥ ८ । ४ । ४० ॥

यातेर्णान्तस्य जव इत्यादेशो वा भवति ॥ जवः । जावेडः ॥ ४० ॥

प्रावेरोम्वाल-पञ्चाली ॥ ८ । ४ । ४१ ॥

प्रावतेर्णान्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओम्वालः । पञ्चालः । पावेः ॥ ४१ ॥

विकोशेः पक्खोडः ॥ ८ । ४ । ४२ ॥

विकोशयतेर्नामधातोर्णान्तस्य पक्खोड इत्यादेशो वा भवति ॥ पक्खोडः । विकोसः ॥ ४२ ॥

रोमन्थे रोग्गाल-वग्गोली ॥ ८ । ४ । ४३ ॥

रोमन्थेर्नामधातोर्णान्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओग्गालः । वग्गोलीः । रोमन्थः ॥ ४३ ॥

कमेर्णिहुव ॥ ८ । ४ । ४४ ॥

कमे स्वार्थप्यन्तस्य णिहुव इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहुव
कामेड ॥ ४४ ॥

प्रकाशेर्णुव्वः ॥ ८ । ४ । ४५ ॥

प्रकाशेर्ण्यन्तस्य णुव्व इत्यादेशो वा भवति ॥ णुव्वइ । पयातेड ॥ ४५

कम्पेर्विच्छोलः ॥ ८ । ४ । ४६ ॥

कम्पेर्ण्यन्तस्य विच्छोल इत्यादेशो वा भवति ॥ विच्छोल
कम्पेड ॥ ४६ ॥

आरोपेर्बलः ॥ ८ । ४ । ४७ ॥

आरुहेर्ण्यन्तस्य बल इत्यादेशो वा भवति ॥ बलइ । आरोवेड ॥ ४७

दोले रङ्गोलः ॥ ८ । ४ । ४८ ॥

दुले स्वार्थे प्यन्तस्य रङ्गोल इत्यादेशो वा भवति ॥ रङ्गोल
दोलड ॥ ४८ ॥

रञ्जेरावः ॥ ८ । ४ । ४९ ॥

रञ्जेर्ण्यन्तस्य राव इत्यादेशो वा भवति ॥ रावेड । रञ्जेड ॥ ४९

घटेः परिवाडः ॥ ८ । ४ । ५० ॥

घटेर्ण्यन्तस्य परिवाड इत्यादेशो वा भवति ॥ परिवाडेड । घटेड ॥ ५०

वेष्टेः परिआलः ॥ ८ । ४ । ५१ ॥

वेष्टेर्ण्यन्तस्य परिआल इत्यादेशो वा भवति ॥ परिआलेड । वेष्टेड ॥ ५१

क्रियः किणो रेस्तु षे च ॥ ८ । ४ । ५२ ॥

णेरिति निवृत्तम् । क्रीणाते किण इत्यादेशो भवति । वे षण् ।
द्विरुक्त षेश्चकारात्किणश्च भवति ॥ किणइ । विवेइ । विविणइ ॥ ५२

मियो मा-वीहो ॥ ८ । ४ । ५३ ॥

विभेतेरेतादेशो भवत ॥ माड । माडअं । वीहइ । वीहमि ॥ ५३
लाधिकागद् भीओ ॥ ५३ ॥

आलीहोह्री ॥ ८ । ४ । ५४ ॥

आलीयते. अली इत्यादेशो भवति ॥ अलीयइ । अलीणो ॥ ५४

॥ निलीडेर्णिलीअ-णिलुक्-णिरिग्घ-लुक्-लिक-ल्लिक्काः ॥ ८।४।५५ ॥

॥ निलीड एते षडादेशा वा भवन्ति ॥ णिलीअइ । णिलुक्इ । णिरिग्घइ ।
ल्लिक्इ । लिक्इ । ल्लिक्इ । निलिज्जइ ॥ ५५ ॥

विलीडेर्णिरा ॥ ८ । ४ । ५६ ॥

॥ विलीडेर्णिरा इत्यादेशो वा भवति ॥ विराइ । विलिज्जइ ॥ ५६ ॥

रुते रुञ्ज-रुण्टौ ॥ ८ । ४ । ५७ ॥

॥ रौतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ रुञ्जइ । रुण्टइ । र्वड ॥ ५७ ॥

श्रूतेर्हणः ॥ ८ । ४ । ५८ ॥

॥ श्रूतेर्हण इत्यादेशो वा भवति ॥ हणइ । सुणइ ॥ ५८ ॥

ध्रूतेर्धुवः ॥ ८ । ४ । ५९ ॥

॥ ध्रूतेर्धुव इत्यादेशो वा भवति ॥ ध्रुवइ । धुणइ ॥ ५९ ॥

भ्रूतेर्हो-हु-हवाः ॥ ८ । ४ । ६० ॥

॥ भ्रूतेर्हो-हु-हवा इत्येते आदेशा वा भवन्ति ॥ होइ । होन्ति ।
हुवइ । हुवन्ति । हवइ । हवन्ति ॥ पक्षे । भवइ । परिहीण-विहवो ।
विउं । पभवइ । परिभवइ । सभवइ ॥ क्वचिदन्यदपि । उब्भु-
तेइ । भत् ॥ ६० ॥

अभिति हुः ॥ ८ । ४ । ६१ ॥

॥ विद्वजे प्रत्यये भ्रूतेर्हु इत्यादेशो वा भवति ॥ हुन्त । भवन् । हुन्तो ।
भवितीति किम् । होट ॥ ६१ ॥

पृथक्-स्पष्टे णिव्वडः ॥ ८ । ४ । ६२ ॥

॥ पृथक्भूते स्पष्टे च कर्तरि भ्रूतेर्णिव्वड इत्यादेशो भवति ॥ णिव्वडइ ।
पृथक् स्पष्टो वा भवतीत्यर्थ ॥ ६२ ॥

प्रभौ हुप्पो वा ॥ ८ । ४ । ६३ ॥

॥ प्रभुकर्तृकस्य भ्रूतेर्हुप्प इत्यादेशो वा भवति ॥ प्रभुत्व च प्रपूर्वम्यैवार्थ ।
अङ्गे चिअ न पहुप्पइ । पक्षे । पभवइ ॥ ६३ ॥

क्ते ह्रः ॥ ८।४।६४ ॥

भुव क्तप्रत्यये ह्रादेशो भवति ॥ ह्रअ । अणुह्रअ । पह्रअ ॥ ६४ ॥

कृगोः कुणः ॥ ८।४।६५ ॥

कृग कुण इत्यादेशो भवति ॥ कुणइ । करइ ॥ ६५ ॥

काणेक्षिते णिआरः ॥ ८।४।६६ ॥

काणेक्षितविषयस्य कृगो णिआर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिआर
काणेक्षित करोति ॥ ६६ ॥

निष्टम्भावष्टम्भे णिट्टुह-सदाण ॥ ८।४।६७ ॥

निष्टम्भविषयस्याष्टम्भविषयस्य च कृगो यथासस्य णिट्टुह सदाण
देशो वा भवति ॥ णिट्टुहइ । निष्टम्भ करोति । सदाणइ । अ
करोति ॥ ६७ ॥

श्रमे वावम्फः ॥ ८।४।६८ ॥

श्रमविषयस्य कृगो वावम्फ इत्यादेशो वा भवति ॥ वावम्फइ ।
करोति ॥ ६८ ॥

मन्युर्नाष्ठमालिन्ये णिच्चोलः ॥ ८।४।६९ ॥

मन्युना करणेन यदोष्ठमालिन्य तद्विषयस्य कृगो णिच्चोल इत्यादेशो
वा भवति ॥ णिच्चोलइ । मन्युना ओष्ठ मलिन करोति ॥ ६९ ॥

शैथिल्य-लम्बने पयल्लः ॥ ८।४।७० ॥

शैथिल्यविषयस्य लम्बनविषयस्य च कृग. पयल्ल इत्यादेशो वा भवति
पयल्लइ । शिथिलीभवति लम्बने वा ॥ ७० ॥

निष्पताच्छोटे णीलुञ्छः ॥ ८।४।७१ ॥

निष्पतनविषयस्य आच्छोटनविषयस्य च कृगो णीलुञ्छ इत्यादेशो
भवति वा ॥ णीलुञ्छइ । निष्पतति । आच्छोटयति वा ॥ ७१ ॥

क्षुरे कम्मः ॥ ८।४।७२ ॥

क्षुरविषयस्य कृग कम्म इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मइ । क्षुर
तीत्यर्थ ॥ ७२ ॥

चाट्टा गुललः ॥८।४।७३॥

चाट्टविषयस्य कृगो गुलल इत्यादेशो वा भवति ॥ गुललइ । चाट्ट
रोतीत्यर्थ ॥ ७३ ॥

स्मरेक्षर-अर-भर-भल-लड-विम्हर-सुमर-पयर-पम्हुहाः ॥ ८।४।७४ ॥

स्मरेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ क्षरइ । अरइ । भरइ । भलइ । लडइ ।
विम्हरइ । सुमरइ । पयरइ । पम्हुहइ । सरइ ॥ ७४ ॥

विस्मः पम्हुस-विम्हर-वीसरः ॥८।४।७५॥

विस्मरेतेरेते आदेशा भवन्ति ॥ पम्हुसइ । विम्हरइ । वीसरइ ॥ ७५ ॥

व्याहृगेः कोष-पोषा ॥८।४।७६॥

व्याहरतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ कोषइ । इत्यत्ये तु ऋषइ । पोषइ ।
क्षे । वाहरइ ॥ ७६ ॥

प्रसरः पयल्लोपेर्ल्लौ ॥८।४।७७॥

प्रसरते पयल्ल उवेल्ल इत्येतावादेशो वा भवत । पयल्लइ । उवेल्लइ ।
सरइ ॥ ७७ ॥

महमहो गन्धे ॥८।४।७८॥

प्रसरतेर्गन्धविषये महमह इत्यादेशो वा भवति ॥ महमहइ । मालइ ।
मालइ-गन्धो पसरइ ॥ गन्ध इति किम् । पसरइ ॥ ७८ ॥

निस्मरेर्णीहर- नील-धाड-परहाडाः ॥८।४।७९॥

निस्सरते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ णीहरइ । नीलइ । धाडइ ।
परहाडइ । नीसरइ ॥ ७९ ॥

जाग्रैर्जग ॥८।४।८०॥

जाग्रैर्जग इत्यादेशो वा भवति ॥ जगइ । पक्षे । जागरइ ॥ ८० ॥

व्याप्रेराअड्ड ॥ ८ । ४ । ८१ ॥

व्यापियतेराअड्ड इत्यादेशो वा भवति ॥ आअड्डइ । वावरेइ ॥ ८१ ॥

संयुगेः साहर-साहड्डौ ॥ ८ । ४ । ८२ ॥

संयुगोते साहर साहड्ड इत्यादेशौ वा भवत ॥ साहरइ । साहड्डइ ॥
सरइ ॥ ८२ ॥

आदृडेः सन्नामः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८३ ॥

आद्रियतेः सन्नाम इत्यादेशो वा भवति ॥ सनामड् । आदृइ ॥ ८३ ॥

प्रहृगेः सारः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८४ ॥

प्रहरते. सार इत्यादेशो वा भवति ॥ सारड् । पहरइ ॥ ८४ ॥

अवतररोह-ओरसाँ ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८५ ॥

अवतरते ओह ओरस इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओहइ । ओअरइ ॥ ८५ ॥

शकेश्वय-तर-तीर-पाराः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८६ ॥

शक्तेतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ चयइ । तरइ । ह
पारइ । सकइ ॥ त्यजतेरपि चयइ । हानिं करोति ॥ तरेतेरपि ह
तीरयतेरपि तीरइ ॥ पारयतेरपि पारेइ । कर्म समाप्नोति ॥ ८६ ॥

फक्स्थकः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८७ ॥

फक्तेस्थक इत्यादेशो भवति ॥ थक्इ ॥ ८७ ॥

श्लाघः मलहः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८८ ॥

श्लाघते सलह इत्यादेशो भवति ॥ सलहइ ॥ ८८ ॥

सचैर्वेअडः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८९ ॥

सचतेर्वेअड इत्यादेशो वा भवति ॥ वेअडड् । सचइ ॥ ८९ ॥

पचेः सोल्ल-पउलौ ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९० ॥

पचते सोल्ल पउल इत्यादेशौ वा भवत ॥ सोल्लइ । पउल
पयइ ॥ ९० ॥

मुचेऽउट्टानहेड-मेल्लोस्मिष-रेअन-णिल्लुञ्ज-धमाडाः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९१ ॥

मुञ्जेनेरेते सप्तदेशा वा भवन्ति ॥ छट्टइ । अउहेडइ । मेल्लइ । रेअन
पड । रेअनड । णिल्लुञ्जट्ट । धमाडइ । पणे । मुअइ ॥ ९१ ॥

दु.से णिव्वलः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९२ ॥

दु मधिपयम्य मुने णिव्वल भव' ॥ ९२ ॥

वञ्चनेहव-वेलव-जूरवोमच्छा ॥ ८ । ४ । ९३ ॥

वञ्चतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ वेहवइ । वेलवइ । जूरवइ ।
च्छइ । वञ्चइ ॥ ९३ ॥

रचेरुगहाग्रह-निडविहाः ॥ ८ । ४ । ९४ ॥

रचेरुतेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ उगहइ । अवहइ । विडवि-
इ । रयइ ॥ ९४ ॥

समारचेरुवहत्य-सारव-समार-केलायाः ॥ ८ । ४ । ९५ ॥

समारचेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उवहत्यइ । सारवइ । समा-
इ । केलायइ । समारयइ ॥ ९५ ॥

सिचेः सिञ्च-सिम्पो ॥ ८ । ४ । ९६ ॥

सिञ्चतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ सिञ्चइ । सिम्पइ । सेअइ ॥ ९६ ॥

प्रच्छः पुच्छः ॥ ८ । ४ । ९७ ॥

पृच्छे पुच्छादेशो भवति ॥ पुच्छइ ॥ ९७ ॥

गर्जेर्बुक्कः ॥ ८ । ४ । ९८ ॥

गर्जतेर्बुक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ बुक्कइ । गज्जइ ॥ ९८ ॥

वृषे दिक्कः ॥ ८ ॥ ४ । ९९ ॥

वृषकर्तृकस्य गर्जेर्दिक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ दिक्कइ । वृषभो
र्जति ॥ ९९ ॥

राजेरगघ-छज्ज-सह-रीर-रेहाः ॥ ८ । ४ । १०० ॥

राजेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ अगघइ । छज्जइ । सहइ । रीरइ ।
हइ । रायइ ॥ १०० ॥

मस्जेराउड्ड-णितड्ड-बुड्ड-रुप्पाः ॥ ८ । ४ । १०१ ॥

मज्जतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ आउड्डइ । णितड्डइ । बुड्डइ ।
रुप्पइ । मज्जइ ॥ १०१ ॥

पुञ्जेरारोल-वमालौ ॥ ८ । ४ । १०२ ॥

पुञ्जेरेतावादेशौ वा भवत ॥ आरोलइ । वमालइ । पुञ्जइ ॥ १०२ ॥

अनेनीः ॥ ८ । ४ । १०३ ॥

अनेनीः अनेनीः वा भवति ॥ जीह्व । अज्ज । १०३ ॥

अनेनीः ॥ ८ । ४ । १०४ ॥

अनेनीः अनेनीः वा भवति ॥ अनेनी । नेज्ज । १०४ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ ८ । ४ । १०५ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । पुष्प । १०५ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । १०५ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । १०५ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । १०५ ॥

अनेनीः ॥ ८ । ४ । १०६ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । मुसुमूर । मूर । १०६ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । नीरज्ज । मज्ज । १०६ ॥

अनेनीः अनेनीः ॥ ८ । ४ । १०७ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ पडिअगाडा । अणुवच । १०७ ॥

अनेनीः ॥ ८ । ४ । १०८ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ विटव । अज्ज । १०८ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ ८ । ४ । १०९ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । १०९ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । १०९ ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । १०९ ॥

अनेनीः अनेनीः ॥ ८ । ४ । ११० ॥

अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः अनेनीः ॥ अनेनी । अज्ज । ११० ॥

अनेनीः ॥ १११ ॥

अनेनीः

समो गलः ॥ ८ । ४ । ११३ ॥

सम्पूर्वस्य घटतेर्गल इत्यादेशो वा भवति ॥ सगलड । सघडड ॥ ११३ ॥

हामेन स्फुटेर्मुंर ॥ ८ । ४ । ११४ ॥

हासेन करणेन य स्फुटिन्तम्य मुरादेशो वा भवति ॥ मुरड । हासेन फुटति ॥ ११४ ॥

मण्डेश्चिञ्च चिञ्चअ-चिञ्चिल्ल-रीड-टिविडिका ॥ ८ । ४ । ११५ ॥

मण्डेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ चिञ्चड । चिञ्चअड । चिञ्चिल्लड ।
।डड । टिविडिकाड । मण्डड ॥ ११५ ॥

तुडेस्ताड तुड्ड-सुड्ड-सुडोक्कुडोक्कु-णिलुक्कु-लुकोल्लूरा ॥ ८ । ४ । ११६ ॥

तुडेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ तोडड । तुड्डड । खुड्डड । सुडड ।
कुसुडड । उल्लुक्कुड । णिलुक्कुड । लुक्कुड । उल्लूरड । तुडड ॥ ११६ ॥

घूर्णो घुल-घोल-घुम्म-पहल्लाः ॥ ८ । ४ । ११७ ॥

घूर्णेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ घुलड । घोलड । घुम्मड । पह-
ड ॥ ११७ ॥

विभृतेर्दसः ॥ ८ । ४ । ११८ ॥

विभृतेर्दस इत्यादेशो वा भवति ॥ दसड । विवड्डड ॥ ११८ ॥

कथेरड्डः ॥ ८ । ४ । ११९ ॥

कथेरड्ड इत्यादेशो वा भवति ॥ अड्डड । कड्डड ॥ ११९ ॥

ग्रन्थो गण्ठः ॥ ८ । ४ । १२० ॥

ग्रन्थेर्गण्ठ इत्यादेशो भवति ॥ गण्ठड । गण्ठी ॥ १२० ॥

मन्थेर्घुसल-विरोलौ ॥ ८ । ४ । १२१ ॥

मन्थेर्घुसल विरोल इत्यादेशो वा भवति ॥ घुसलड । विरोलड । मन्थड ॥ १२१ ॥

ह्लादेरवअच्छ ॥ ८ । ४ । १२२ ॥

ह्लादतेर्ष्यन्तस्याप्यन्तस्य च अवअच्छ इत्यादेशो भवति ॥ अवअच्छड ।
ह्लादते । ह्लादयति वा ॥ इकारो ष्यन्तस्यापि परिग्रहार्थ ॥ १२२ ॥

ने सदो मज्ज ॥ ८।४।१२३ ॥

निपूर्वस्य सदो मज्ज इत्यादेशो भवति ॥ अत्ता एत्थ णुमज्जइ ॥ १२३ ॥

छिदेर्दुहाव-णिच्छल्ल-णिज्झोड-णिव्वर-णिल्लर-ल्लाः ॥ ८।४।१२४ ॥

छिदेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ दुहावइ । णिच्छल्लइ । णिज्झोडइ ।
णिव्वरइ । णिल्लरइ । ल्लरइ । पक्षे । छिन्दइ ॥ १२४ ॥

आडा ओअन्दोदालौ ॥ ८।४।१२५ ॥

आडा युक्तस्य छिदेरोअन्द उदाल इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओअन्दइ ।
उदालइ । अच्छिन्दइ ॥ १२५ ॥

मृदो मल-मढ-परिहट्ट-खड्ड-चड्ड-मड्ड-पनाडा ॥ ८।४।१२६ ॥

मृदातेरेते सप्तादेशा भवन्ति ॥ मलइ । मढइ । परिहट्टइ । खड्डइ ।
चड्डइ । मड्डइ । पनाडइ ॥ १२६ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुल ॥ ८।४।१२७ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुल इत्यादेशो वा भवति ॥ चुलुचुलइ । फन्दइ ॥ १२७ ॥

निर पदेर्वल ॥ ८।४।१२८ ॥

निपूर्वस्य पदेर्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ निव्वलइ । निप्पज्जइ ॥ १२८ ॥

विसंपदेर्विअट्ट-विलोड्ड-फंसाः ॥ ८।४।१२९ ॥

विसपूर्वस्य वदेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ विअट्टइ । विलोड्डइ ।
फंसइ । विसंघयइ ॥ १२९ ॥

शदो झड-पक्खोडौ ॥ ८।४।१३० ॥

शीयतेरेतावादेशौ भवतः ॥ झडइ । पक्खोडइ ॥ १३० ॥

आक्रन्देर्णीहर ॥ ८।४।१३१ ॥

आक्रन्देर्णीहर इत्यादेशो वा भवति । णीहरइ । अक्रन्दइ ॥ १३१ ॥

खिदेर्जूर-विसूरौ ॥ ८।४।१३२ ॥

खिदेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ जूरइ । विसूरइ । खिज्जइ ॥ १३२ ॥

रुधरुत्थङ्घः ॥ ८।४।१३३ ॥

रुधेरुत्थङ्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ उत्थङ्घइ । रुन्धइ ॥ १३३ ॥

निपेधेर्हृक्ः ॥ ८।४।१३४ ॥

निपेधेर्हृक् इत्यादेशो वा भवति ॥ हृक्इ । निसेहइ ॥ १३४ ॥

कुधेर्जूर ॥ ८।४।१३५ ॥

कुधेर्जूर इत्यादेशो वा भवति ॥ जूरइ । कुञ्जइ ॥ १३५ ॥

जनो जा-जर्मा ॥ ८।४।१३६ ॥

जायतेर्जा जम्म इत्यादेशो भवतः ॥ जाअइ जम्मइ ॥ १३६ ॥

तनेस्तड-तड-तडव-मिरल्ला ॥ ८।४।१३७ ॥

तनेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तडइ । तडुइ । तडुवइ ।
रल्लइ । तणइ ॥ १३७ ॥

तृपस्थिप्पः ॥ ८।४।१३८ ॥

तृप्यतेस्थिप्प इत्यादेशो भवति ॥ थिप्पइ ॥ १३८ ॥

उपसर्पेरल्लिअः ॥ ८।४।१३९ ॥

उपपूर्वस्य स्रुपे कृतगुणस्य अल्लिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अल्लिअइ ।
वसप्पइ ॥ १३९ ॥

सतपेर्झइ ॥ ८।४।१४० ॥

सतपेर्झइ इत्यादेशो वा भवति ॥ झइखइ । पक्षे । सतप्पइ ॥ १४० ॥

व्यापेरोअग्ग ॥ ८।४।१४१ ॥

व्याप्तेरोअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ ओअग्गइ । वावेइ ॥ १४१ ॥

समापेः समाणः ॥ ८।४।१४२ ॥

समाप्ते समाण इत्यादेशो वा भवति ॥ समाणइ । समावेइ ॥ १४२ ॥

क्षिपेर्गलत्थाङ्कत्त-सोल्ल-पेल्ल-णोल्ल-छुह-हुल-परी-घत्ता ॥ ८।४।१४३ ॥

क्षिपेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ गलत्थइ । अङ्कुत्तइ । सोल्लइ । पेल्लइ ।
णोल्लइ । हुलत्थे तु णुल्लइ । छुहइ । हुल्लइ । परीइ । घत्तइ । खिवइ ॥ १४३ ॥

त्क्षिपेर्गुल्लगुञ्छेत्यङ्गल्लत्थोअभुत्तोस्सिक्क-हक्खुवाः ॥ ८।४।१४४ ॥

उत्पूर्वस्य क्षिपेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ गुल्लगुञ्छइ । उत्थइघइ ।
ल्लत्थइ । उअभुत्तइ । उस्सिक्कइ । हक्खुवइ । उक्खिवइ ॥ १४४ ॥

आक्षिपेर्णीरवः ॥ ८।४।१४५ ॥

आङ्पूर्वस्य क्षिपेर्णीरव इत्यादेशो वा भवति ॥ णीरवइ । अक्स्त्रवइ ॥ १४५ ॥

स्वपेः कमवस-लिस-लोट्टाः ॥ ८।४।१४६ ॥

स्वपेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ कमवसइ । लिमट । रोइइ
मुअइ ॥ १४६ ॥

वेपेरायम्नायज्झौ ॥ ८।४।१४७ ॥

वेपेरायम्न आयज्झ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ आयम्नइ । आयज्झ
वेवइ ॥ १४७ ॥

विलपेर्झह्व-वडवडौ ॥ ८।४।१४८ ॥

विलपेर्झह्व वडवड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ झह्वइ । वटवडइ । वि
वइ ॥ १४८ ॥

लिपो लिम्प ॥ ८।४।१४९ ॥

लिम्पतेर्लिम्प इत्यादेशो भवति । लिम्पइ ॥ १४९ ॥

गुप्येर्विर-णडौ ॥ ८।४।१५० ॥

गुप्येतेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ विरइ । णडइ । पक्षे । गुप्पइ ॥ १५० ॥

क्रपोरहो णि ॥ ८।४।१५१ ॥

क्रपे अवह इत्यादेशोऽप्यन्तो भवति ॥ अवहावेइ । कृपा करोर्त्त
त्यर्थः ॥ १५१ ॥

प्रदीपेस्तेअव-सन्दुम-सन्धुक्कावमुत्ताः ॥ ८।४।१५२ ॥

प्रदीप्येतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तेअवइ । सन्दुमइ । स
कइ । अवमुत्तइ । पलीवइ ॥ १५२ ॥

लुभे सभाव ॥ ८।४।१५३ ॥

लुभ्यते सभाव इत्यादेशो वा भवति ॥ सभावइ । लुब्भइ ॥ १५३ ॥

क्षुमे सउरपडुहौ ॥ ८।४।१५४ ॥

क्षुमे, सउर पडुह इत्यादेशौ वा भवतः ॥ सउरइ । पडुहइ
खुब्भइ ॥ १५४ ॥

आडो रमे रम्म-ढर्वा ॥ ८।४।१५५ ॥

आड परस्य रमे रम्म द्वय इत्यादेशौ वा भवत ॥ आरम्भः । आढ-
इ । आरम्भः ॥ १५५ ॥

उपालम्भेर्ज्ञ-पञ्चार-त्रेला ॥ ८।४।१५६ ॥

उपालम्भेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झङ्गः । पञ्चारः । त्रेलाः ।
वालम्भः ॥ १५६ ॥

अपेर्जम्भो जम्मा ॥ ८।४।१५७ ॥

जृम्भेर्जम्मा इत्यादेशो भवति वेन्तु न भवति ॥ जम्भाः । जम्भाजः ॥
वेरिति किम् । केलि-पसरो प्रिअम्भः ॥ १५७ ॥

भाराक्रान्ते नमेर्णिसुढ ॥ ८।४।१५८ ॥

भाराक्रान्ते कर्नरि नमेर्णिसुढ इत्यादेशो भवति ॥ णिसुढः । पक्षे ।
पः । भाराक्रान्तो नमतीत्यर्थः ॥ १५८ ॥

विश्रमेर्णिच्वा ॥ ८।४।१५९ ॥

विश्राम्यतेर्णिच्वा इत्यादेशो वा भवति ॥ णि-चाइ । वीसमः ॥ १५९ ॥

आक्रमेरोहाप्रोत्थारच्युन्दा ॥ ८।४।१६० ॥

आक्रमेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ जोहावइ । उत्थारः । चुन्दइ ।
अक्रमः ॥ १६० ॥

अमेष्टिरिटिल्ल-दुण्डुल्ल-ढण्डल्ल-चक्कम्म-भम्मड-भमड-भमाड-

तलअण्ट-झण्ट-झम्प-भुम-गुम-फुम-फुस-दुम-दुस-परी-परा ॥ ८।४।१६१ ॥

अमेरेतेष्टादशादेशा वा भवन्ति ॥ टिरिटिल्लः । दुण्डुल्लः । ढण्डल्लः ।
चक्कम्मः । भम्मडः । भमडः । भमाडः । तलअण्टः । झण्टः । झम्पः ।

भुमः । गुमः । फुमः । फुसः । दुमः । दुसः । परीः । परः । भमः ॥ १६१ ॥

गमेरई-अइच्छाणुवज्जापज्जमोषुसाकुस-पच्चड्ड-पच्छन्द-

णिम्मह-णी-णीण-णीलुक्क-पटअ-रम्म-परिअल्ल-वाल-परि-

अल-णिरिणास-णिगहापसेहापहरा ॥ ८।४।१६२ ॥

गमेरेते एकविंशतिरादेशा वा भवन्ति ॥ अईड्ड । अइच्छड्ड । अणुवज्जइ ।

अवज्जसइ । उक्कुसइ । अक्कुसइ । पच्चड्डइ । पच्छन्दइ । णिम्महइ । पच्च
 णीणइ । णीलुक्कइ । पदअइ । रम्मइ । परिअल्लइ । वोळइ । परिअल्ल
 णिरिणासइ । णिवहइ । अवसेहइ । अवहरइ । पक्षे । गच्छइ ॥ हम्म
 णिहम्मइ । णीहम्मइ । आहम्मइ । पहम्मइ इत्येते तु हम्म गतादि
 स्यैव भविष्यन्ति ॥ १६२ ॥

आडा अहिपच्चुअ ॥ ८।४।१६३ ॥

आडा साहितस्य गमे अहिपच्चुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अहि
 पच्चुअइ । पक्षे । आगच्छइ ॥ १६३ ॥

समा अन्भिड ॥ ८।४।१६४ ॥

समा युक्तस्य गमे अन्भिड इत्यादेशो वा भवति ॥ अन्भिड
 सगच्छइ ॥ १६४ ॥

अभ्याडोम्मत्थ ॥ ८।४।१६५ ॥

अभ्याड्भ्या युक्तस्य गमे उम्मत्थ इत्यादेशो वा भवति ॥ उम्मत्थ
 अब्भागच्छइ । अभिमुखमागच्छतीत्यर्थ ॥ १६५ ॥

प्रत्याडा पलोट्ट ॥ ८।४।१६६ ॥

प्रत्याड्भ्या युक्तस्य गमे पलोट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ पलोट्ट
 पञ्चागच्छइ ॥ १६६ ॥

शमे पडिसा-परिसामौ ॥ ८।४।१६७ ॥

शमेरेतावादेशौ वा भवत ॥ पडिसाइ । परिसामइ । समइ ॥ १६७ ॥
 रमे संखुड्ड-खेड्डोब्भान-किलिकिञ्च-कोट्टुम-मोट्टाय-णीसर-

वेल्ल ॥ ८।४।१६८ ॥

रमतेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ संखुड्डइ । खेड्डइ । उब्भावइ । किञ्च
 किलिकिञ्चइ । कोट्टुमइ । मोट्टायइ । णीसरइ । वेल्लइ । रमइ ॥ १६८ ॥

पूरैरग्घाडाग्घवोच्चुमाधुमाइगुमाहिरेमाः ॥ ८।४।१६९ ॥

पूरैरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ अग्घाइ । अग्घवइ । उच्चुम
 अह्गुमइ । अह्तिरेमइ । पूरइ ॥ १६९ ॥

त्वरस्तुवर-जअर्द्धो ॥ ८ । ४ । १७० ॥

शेरेतावादेशौ भवत ॥ तुवरइ । जअडइ । तुवरन्तो । जअडन्तो ॥ १७० ॥

त्यादिशत्रोस्तूर ॥ ८ । ४ । १७१ ॥

त्वरतेस्त्यादौ शतरि च तूर इत्यादेशो भवति । तूरः । तूरन्तो ॥ १७१ ॥

तुरोत्यादौ ॥ ८ । ४ । १७२ ॥

त्वरोत्यादौ तुर आदेशो भवति ॥ तुरिओ । तुरन्तो ॥ १७२ ॥

क्षरः पिर-क्षर-पञ्जर-पचड-णिचळ-णिट्टुआः ॥ ८ । ४ । १७३ ॥

क्षरेते पड् आदेशा भवन्ति ॥ म्बिरइ । क्षरइ । पञ्जरइ । पचडइ ।

चळइ । णिट्टुअइ ॥ १७३ ॥

उच्छल उत्थलः ॥ ८ । ४ । १७४ ॥

उच्छलतेरुत्थल इत्यादेशो भवति ॥ उत्थलइ ॥ १७४ ॥

निगलेस्थिप-णिट्टुर्हो ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

गलतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ थिप्पइ । णिट्टुइ । विगलइ ॥ १७५ ॥

दलि-वल्योर्निसट्ट-वम्फौ ॥ ८ । ४ । १७६ ॥

दलेर्लेश्च यथासख्य विसट्ट वम्फ इत्यादेशौ वा भवत ॥ विसट्टइ ।

म्फइ । पक्षे । दलइ । वलइ ॥ १७६ ॥

अंशेः फिड-फिट्ट-फुड-फुट्ट-चुक्-भुक्त्ता ॥ ८ । ४ । १७७ ॥

अंशेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ फिडइ । फिट्टइ । फुडइ । फुट्टइ । चुक्त्ता ।

भुक्त्ताइ । पक्षे । मसइ ॥ १७७ ॥

नशेर्णिरणास-णित्रहावसंह-पडिसा-सेहावहरा ॥ ८ । ४ । १७८ ॥

नशेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ णिरणासइ । णिवट्टइ । अवसेहइ ।

पडिसाइ । सेहइ । अवहरइ । पक्षे । नस्सइ ॥ १७८ ॥

अनात्काशो वासः ॥ ८ । ४ । १७९ ॥

अवात्परस्य काशो वास इत्यादेशो भवति ॥ ओवासइ ॥ १७९ ॥

संदिशेरप्पाहः ॥ ८ । ४ । १८० ॥

संदिशतेरप्पाह इत्यादेशो वा भवति ॥ अप्पाहइ । सदिसइ ॥ १८० ॥

दशो निअच्छ-पेच्छावयच्छायज्झ-वज्ज-सव्व-देवताअस्ता

अकर-पुलोअ-पुलअ-निआवआस-पासाः ॥ ८।४।१८

दशेरेते पञ्चदशदेशा भवन्ति ॥ निअच्छड । पेच्छ । अ

अवेयज्झड । वज्जड । सव्ववड । देवताड । ओअक्व । वक्त

अमखर । पुलोएड । पुलएड । निअड । अवआम । पञ । ङि

इति तु निभ्यायते स्वरादत्यन्ते भविष्यति ॥ १८१ ॥

रपृश फास-फंस-फरिस-छिव-छिहालुड्खालिहा ॥ १८१ ॥

स्पृशतेरेते सप्त आदेशा भवन्ति ॥ फामड । प्प । इति

छिहड । आलुड्खड । आलिहड ॥ १८२ ॥

प्रविशे रिअ ॥ ८।४।१८३ ॥

प्रविशे रिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ रिअ । अति ॥ १८३ ॥

प्रान्मृश-मुपोर्हुमः ॥ ८।४।१८४ ॥

प्रान्परयोर्मृशतिमुष्णान्योर्हुम इत्यादेशो वा भवति ॥ मुष्णा

प्रमुष्णाति वा ॥ १८४ ॥

पिपेर्णिवह-गिरिणाम-गिरिणज्ज-गेण्व-वृ ॥ १८५ ॥

पिपेरेते पञ्चदश भवन्ति वा ॥ गेण्व । वृ । अ

गिरिणज्जड । रोण्वड । वृड । अ । अति ॥ १८५ ॥

मपेर्भुक् ॥ ८।४।१८६ ॥

मपेर्भुक् इत्यादेशो वा भवति ॥ भुक् । अति ॥ १८६ ॥

कूपे कड-माज्जुज्ज-वज्ज-इल्ल-इल्ल ॥ १८७ ॥

कूपेते षड्दश भवन्ति वा ॥ इल्ल । इल्ल । अ

कड । माज्जुज्ज । वज्ज । इल्ल । इल्ल । अति ॥ १८७ ॥

इति ॥ अति ॥ १८७ ॥

पूरे
रेते प
मड । आ

गोपेर्दुण्डुल-दण्डोल-गमेस-घताः ॥ ८।४।१८९ ॥

वेपेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ दुण्डुलइ दण्डोलइ । गमेसइ ।
। गवेसइ ॥ १८९ ॥

श्रिये सामगाययास-परिअन्ताः ॥ ८।४।१९० ॥

श्रियेतेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामगाइ । अययासइ । परि-
अन्ताः । सिलेसइ ॥ १९० ॥

अश्वेषोपडः ॥ ८।४।१९१ ॥

अश्वेषोपड इत्यादेशो वा भवति ॥ चोपडइ । मकराइ ॥ १९१ ॥

काङ्क्षेराहाहिलह्वाहिलह्वा-प्रच-प्रफ-मह-सिह-विलुम्पाः ॥ ८।४।१९२ ॥

काङ्क्षेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ आहइ । अहिलह्वाइ । अहिलह्वाइ ।
। प्रचइ । महइ । सिहइ । विलुम्पाइ । कफइ ॥ १९२ ॥

प्रतीक्षे सामय-विहीर-विरमाला ॥ ८।४।१९३ ॥

प्रतीक्षेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामयइ । विहीरइ । विरमालाइ ।
। देवखइ ॥ १९३ ॥

तक्षेस्तच्छ-चच्छ-रम्प-रम्फा ॥ ८।४।१९४ ॥

तक्षेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तच्छइ । चच्छइ । रम्पइ ।
। रम्फाइ ॥ १९४ ॥

विक्रमे कोआम-वोमड्डी ॥ ८।४।१९५ ॥

विक्रमेरेताप्रदेशो वा भवति ॥ कोआसइ । वोसड्डीइ । विअमइ ॥ १९५ ॥

हसेर्गुञ्ज ॥ ८।४।१९६ ॥

हसेर्गुञ्ज इत्यादेशो वा भवति ॥ गुञ्जइ । हसइ ॥ १९६ ॥

संसैर्हस-डिम्भो ॥ ८।४।१९७ ॥

संसैरेताप्रदेशो वा भवति ॥ ल्हसइ । परिल्हसइ । सलिल-वसण ।
। डिम्भोइ । ससइ ॥ १९७ ॥

प्रसेर्ड-वोज्ज-वज्जा ॥ ८।४।१९८ ॥

प्रसेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ टरइ । वोज्जइ । वज्जाइ ।
। तसइ ॥ १९८ ॥

न्यसो णिम-णुमौ ॥ ८ । ४ । १९९ ॥

न्यस्यतेरेतावादेशौ भवत ॥ णिमइ । णुमइ ॥ १९९ ॥

पर्यस पलोड्ड-पल्लड्ड-पल्हत्था ॥ ८।४।२०० ॥

पर्यस्यतेरेते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ पलोड्डइ । पल्लड्डइ । पल्हत्थइ ॥ २०० ॥

नि श्वसेर्झ्ह ॥ ८ । ४ । २०१ ॥

नि श्वसेर्झ्ह इत्यादेशो वा भवति ॥ झ्हइ । नीससइ ॥ २०१ ॥

उल्लसेरूसलसुम्भ-णिल्लस-पुलआअ-गुञ्जोल्लारोआ ॥ ८।४।२०२ ॥

उल्लसेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ ऊसलइ । ऊसुम्भइ । णिल्लसइ । पुलआअइ । गुञ्जोल्लइ । ऋस्वत्वे तु । गुञ्जुल्लइ । आरोअइ । उल्लसइ ॥ २०२ ॥

भासेर्भिस ॥ ८ । ४ । २०३ ॥

भासेर्भिस इत्यादेशो वा भवति ॥ भिसइ । भासइ ॥ २०३ ॥

ग्रसेर्धिस ॥ ८ । ४ । २०४ ॥

ग्रसेर्धिम इत्यादेशो वा भवति ॥ धिसइ । गसइ ॥ २०४ ॥

अवाद्गाहेर्वाह ॥ ८ । ४ । २०५ ॥

अवात्परस्य गाहेर्वाह इत्यादेशो वा भवति ॥ ओवाहइ । ओवाहइ ॥ २०५ ॥

आरुहेश्वड-वलग्गौ ॥ ८ । ४ । २०६ ॥

आरुहेश्वड इत्यादेशो वा भवत ॥ चडइ । वलग्गइ । आरुहइ ॥ २०६ ॥

मुहेर्गुम्म-गुम्मडौ ॥ ८।४।२०७ ॥

मुहेरेतावादेशौ वा भवत ॥ गुम्मइ । गुम्मडइ । मुज्झइ ॥ २०७ ॥

दहेरहिउल्लालुह्वौ ॥ ८।४।२०८ ॥

दहेरेतावादेशौ वा भवत ॥ अहिउल्लइ । आलुह्वइ । डटइ ॥ २०८ ॥

ग्रहो वल-गेण्ह-हर-पङ्ग-निरुवाराहिपच्चुआः ॥ ८।४।२०९ ॥

ग्रहेरेते षडादेशा भवन्ति ॥ वलइ । गेण्हइ । हरइ । पङ्गइ । निरुवाराहिपच्चुआः ॥ २०९ ॥

क्त्वा-तुम्-तव्येषु-घेत् ॥ ८।४।२१० ॥

ग्रह क्त्वातुम्तव्येषु घेत् इत्यादेशो भवति ॥ क्त्वा । घेत्तूण । घेत्तुआण ॥
 वन्न भवति । गेष्णिअ ॥ तुम् । घेत्तु ॥ नव्य । घेत्तव्व ॥ २१० ॥

वचो वोत् ॥ ८।४।२११ ॥

वक्तेर्वोत् इत्यादेशो भवति क्त्वातुम्तव्येषु ॥ वोत्तूण । वोत्तु । वोत्तव्य ॥ २११ ॥

रुद-भुज-मुचां तोन्त्यस्य ॥ ८।४।२१२ ॥

एषामन्त्यस्य क्त्वातुम्तव्येषु तो भवति ॥ रोत्तूण । रोत्तु । रोत्तव्य ॥
 तूण । मोत्तु । मोत्तव्य ॥ मोत्तूण । मोत्तु । मोत्तव्व ॥ २१२ ॥

दृशन्तेन दृः ॥ ८।४।२१३ ॥

दृशोन्त्यस्य तकारेण सट् द्विरुक्तप्रकारो भवति ॥ दृत्तूण । दृत्तु ।
 दृव ॥ २१३ ॥

आ कृगो भूत-भविष्यतोश्च ॥ ८।४।२१४ ॥

कृगोन्त्यस्य आ इत्यादेशो भवति भूतभविष्यत्कालयोश्चकारात् क्त्वातुम्-
 तव्येषु च ॥ काहीअ । अकार्षीत् । अकरोत् । चकार वा ॥ कार्हिअ । करि-
 यति । कर्ता वा ॥ क्त्वा । काऊण ॥ तुम् । काउ ॥ तव्य । कायन्न ॥ २१४ ॥

गमिष्यमासा छ ॥ ८।४।२१५ ॥

गमामन्त्यस्य छो भवति ॥ गच्छड । इच्छड । जच्छड । अच्छड ॥ २१५ ॥

छिदि-भिदो न्द ॥ ८।४।२१६ ॥

अनयोन्त्यस्य नकारा कान्तो ढकारो भवति ॥ छिन्दड । भिन्दड ॥ २१६ ॥

युध-युध-गृध-क्रुध-सिध-मुहा ज्झ ॥ ८।४।२१७ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरुक्तो शो भवति ॥ जुज्झड । वुज्झड । गिज्झड ।
 दृज्झड । सिज्झड । मुज्झड ॥ २१७ ॥

रुधो न्ध-म्भां च ॥ ८।४।२१८ ॥

रुधोन्त्यस्य न्ध म् इत्येतौ चकारात् ज्झश्च भवति ॥ रुन्धड । रुम्भड ।
 रुन्ध ॥ २१८ ॥

सद-पतोर्ढे ॥८।४।२१९॥

अनयोरन्त्यस्य ङो भवति ॥ सडङ् । पडङ् ॥ २१९ ॥

क्थ-वर्धा ढ ॥८।४।२२०॥

अनयोरन्त्यस्य ढो भवति ॥ कढङ् । वड्डङ् पवय-कलयलो ॥ परिअड्डङ्
लायण्ण ॥ बहुवचनाद् वृधे कृतगुणस्य वर्धेश्चाविशेषेण ग्रहणम् ॥२२०॥

वेष्टः ॥ ८ । ४ । २२१ ॥

वेष्ट वेष्टने इत्यस्य धातो कगटड (८-२ ७७) इत्यादिना पलोपेन्त्यस्य
ढो भवति ॥ वेढङ् । वेढिज्जङ् ॥ २२१ ॥

समो लुः ॥ ८ । ४ । २२२ ॥

सपूर्वस्य वेष्टतेरन्त्यस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ सवेल्लङ् ॥ २२२ ॥

वोद ॥ ८ । ४ । २२३ ॥

उद् परस्य वेष्टतेरन्त्यस्य लो वा भवति ॥ उन्वेल्लङ् उव्वेढङ् ॥२२३॥

स्विदा ज्ज ॥ ८ । ४ । २२४ ॥

भ्विदिप्रकाराणामन्त्यस्य द्विरुक्तो जो भवति ॥ सव्वङ्-सिज्जिरीण ।
सपज्जङ् । खिज्जङ् ॥ बहुवचनं प्रयोगानुसरणार्थम् ॥ २२४ ॥

व्रज-नृत-मदा च्च ॥ ८ । ४ । २२५ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरुक्तश्चो भवति ॥ वच्चङ् । नच्चङ् । मच्चङ् ॥२२५॥

रुढ-नमोर्णे ॥ ८ । ४ । २२६ ॥

अनयोरन्त्यस्य वो भवति ॥ रुवङ् । रोवङ् । नवङ् ॥ २२६ ॥

उट्टिज ॥ ८ । ४ । २२७ ॥

उट्टिजतेरन्त्यस्य वो भवति ॥ उट्टिवङ् । उट्टेवो ॥ २२७ ॥

साद्-धानोर्लुक् ॥ ८ । ४ । २२८ ॥

अनयोरन्त्यस्य लुग् भवति ॥ साङ् । साअङ् । साहिङ् । खाड । धाङ् ।
धाहिङ् । धाड ॥ बहुलाधिकाराद्वर्तमानाभनिप्यद्विज्याद्येक्यचन एव भवति ।
तेनेह न भवति । खाडन्ति । धाडन्ति ॥ कचिन्न भवति । धाअङ् पुरओ ॥
॥ २२८ ॥

सृजो र ॥ ८ । ४ । २२९ ॥

सृजो धातोरन्त्यस्य रो भवति ॥ निसिरड । वोसिरइ । वोसि-
रामि ॥ २२९ ॥

शकादीना द्वित्वम् ॥ ८ । ४ । २३० ॥

शकादीनामन्त्यस्य द्वित्वं भवति ॥ शक् । सक्ड ॥ जिम् । जिम्मइ ॥
लग् । लगइ ॥ मग् । मगइ ॥ कुप् । कुप्पइ ॥ नश् । नस्तइ ॥
अट् । परिअट्टइ । कुट् । पकोट्टइ ॥ तुट् । तुट्टइ ॥ नट् । नट्टइ ॥
सिक् । सिक्वइ इत्यादि ॥ २३० ॥

स्फुटि-चले ॥ ८ । ४ । २३१ ॥

अनयोरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ फुट्टइ । फुडड । चलड । चलइ ॥ २३१ ॥

प्रादेर्मीले ॥ ८ । ४ । २३२ ॥

प्रादे परस्य मीलेरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ पमिल्लइ । पमीलइ ।
निमिल्लइ । निमीलड । समिल्लड । समीलइ । उम्मिल्लइ । उम्मीलइ ॥ प्रादेरिति
किम् । मीलड ॥ २३२ ॥

उत्तर्णस्यायः ॥ ८ । ४ । २३३ ॥

धातोरन्त्यस्योत्तर्णस्य अवादेशो भवति ॥ हुइ । निहवइ ॥ हु । निह-
वड ॥ च्युइ । चवइ ॥ रु । रवइ ॥ रु । कणड ॥ सू । सवड ।
पसवड ॥ २३३ ॥

ऋत्तर्णस्यार ॥ ८ । ४ । २३४ ॥

धातोरन्त्यस्य ऋत्तर्णस्य अरोदेशो भवति ॥ करड ॥ धरड । मरइ
वरइ । सरड । हरइ । तरड । जरड ॥ २३४ ॥

वृषादीनामारि ॥ ८ । ४ । २३५ ॥

वृष इत्येवप्रकाराणां धातूनाम् ऋत्तर्णस्य अरि- इत्यादेशो भवति ॥
वृष् । वरिसइ ॥ कृष् । करिसड ॥ मृष् । मरिसइ ॥ हृष् । हरिसइ ॥
येषामरिरादेशो दृश्यते ते वृषादय ॥ २३५ ॥

रुपादीनां दीर्घः ॥ ८ । ४ । २३६ ॥

रुप इत्येवप्रकाराणा धातूना स्वरस्य दीर्घो भवति ॥ रूसइ । तूसइ । सूसइ । दूसइ । पूसइ । सीसइ । इत्यादि ॥ २३६ ॥

युवर्णस्य गुण ॥ ८ । ४ । २३७ ॥

धातेरिवर्णस्योवर्णस्य च क्लित्श्रुपि गुणो भवति ॥ जेऊण । नेऊण । नेइ । नेन्ति । उड्डेइ । उड्डेन्ति । मोत्तूण । सोऊण ॥ कचिन्न भवति । नीओ । उड्डीणो ॥ २३७ ॥

स्वराणां स्वराः ॥ ८ । ४ । २३८ ॥

धातुषु स्वराणां स्थाने स्वरा बहुल भवन्ति ॥ हवइ । हिवइ । विणइ । चुणइ ॥ सदहण । सदहाण ॥ धावइ । धुवइ ॥ र्वड । रोवइ ॥ क्वि । नित्यम् । देइ । लेइ । विहेइ । नासइ ॥ आप । वेमि ॥ २३८ ॥

व्यञ्जनादन्ते ॥ ८ । ४ । २३९ ॥

व्यञ्जनान्ताद्धातोर्न्ते अकारो भवति ॥ भमइ । हसइ । कुणइ । चुम्बइ । भणइ । उवसमइ । पावइ । सिञ्चइ । रुन्धइ । मुसइ । हरइ । करइ ॥ शनादीनां च प्रायः प्रयोगो नास्ति ॥ २३९ ॥

स्वरादनतो वा ॥ ८ । ४ । २४० ॥

अकारान्तवर्जितास्वरान्ताद्धातोर्न्ते अकारागमो वा भवति ॥ पाअइ । धाइ । धाअइ । जाइ । जाअइ । झाइ । झाअइ । जम्भाइ । जम्भाअइ । उव्वाइ । उव्वाअइ । मिलाइ । मिलाअइ । विवेइ । विवेअइ । होऊण । होऊण ॥ अनत इति किम् । विइच्छइ । दुगुच्छइ ॥ २४० ॥

चि-जि-श्रु-हु-स्तु-लू-पू-धूगा णो न्हस्वश्च ॥ ८ । ४ । २४१ ॥

रुपादीनां धातूनामन्ते णकारागमो भवति एषा स्वरस्य च ह्रस्वो भवति ॥ चि । चिणइ ॥ जि । जिणइ ॥ श्रु । सुणइ ॥ हु । हुणइ ॥ स्तु । सुणइ ॥ लू । लुणइ ॥ पू । पुणइ ॥ धूग् । धुणइ ॥ बहुलापि कारात्कचिद्विकल्प । उच्चिणइ । उच्चैइ ॥ जेऊण । जिणिऊण ॥ जणइ । जिणइ ॥ सोऊण । सुणिऊण ॥ २४१ ॥

न वा कर्म-भावे च क्यस्य च लुरू ॥ ८ । ४ । २४२ ॥
 व्यादीना कर्मणि भावे च वर्तमानानामन्ते द्विरुक्तो वकारागमो वा
 । तत्सन्नियोगे च क्यस्य लुक् ॥ चिच्चइ चिणिज्जइ । जिच्चइ जिणि-
 । सुच्चइ सुणिज्जइ । हुच्चइ हुणिज्जइ । थुच्चइ थुणिज्जइ । लुच्चइ
 ज्जइ । पुच्चइ पुणिज्जइ । धुच्चइ धुणिज्जइ ॥ एव भविष्यति । चिच्चि-
 । इत्यादि ॥ २४२ ॥

म्मथेः ॥ ८ । ४ । २४३ ॥

चिग कर्मणि भावे च अन्ते सयुक्तो मो वा भवति तत्सन्नियोगे
 च लुक् ॥ चिम्मइ । चिच्चइ । चिणिज्जइ ॥ भविष्यति । चिम्मि-
 । चिच्चिहिइ । चिणिहिइ ॥ २४३ ॥

हन्तानोन्तयस्य ॥ ८ । ४ । २४४ ॥

अनयो कर्मभावेन्त्यस्य द्विरुक्तो मो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च
 ॥ हम्मइ हणिज्जइ । खम्मइ खणिज्जइ ॥ भविष्यति । हम्मिहिइ
 हिइ । सम्मिहिइ सणिहिइ ॥ बहुलाधिकाराद्धन्ते कर्तर्यपि ॥ हम्मइ ।
 त्वर्थ ॥ कचिन्न भवति ॥ हन्तव्य । हन्तूण । हओ ॥ २४४ ॥

व्मो दुह-लिह-वह-रुधामुच्चातः ॥ ८ । ४ । २४५ ॥

दुहादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो मो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य
 इय् व्हेरकारस्य च उकार ॥ दुव्मइ दुहिज्जइ । लिच्चइ । लिहि-
 । वुच्चइ वहिज्जइ । रुच्चइ रुन्धिज्जइ । भविष्यति । दुव्मिहिइ
 हिइ इत्यादि ॥ २४५ ॥

दहो ज्जः ॥ ८ । ४ । २४६ ॥

दोन्तयस्य कर्मभावे द्विरुक्तो शो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च
 ॥ डच्चइ । डहिज्जइ । भविष्यति । डच्चिहिइ । डहिहिइ ॥ २४६ ॥

बन्धो न्धः ॥ ८ । ४ । २४७ ॥

बन्धेर्धातोर्न्यस्य न्ध इत्यवयवस्य कर्मभावे ज्जो वा भवति तत्सन्नियोगे
 च लुक् ॥ बच्चइ । बन्धिज्जइ ॥ भविष्यति । बच्चिहिइ ।
 बन्धिहिइ ॥ २४७ ॥

समनूपादुधेः ॥ ८ ४ । २४८ ॥

समनूपेभ्य परस्य रुधेरन्त्यस्य कर्मभावे ज्ञो वा भवति तन्मि
क्यस्य च लुक् ॥ सरुज्जइ । अणुरुज्जइ । उवरुज्जइ । पक्षे । म
ज्जइ । अणुसन्धिज्जइ । उवरुन्धिज्जइ ॥ भविष्यति । सरुज्जि
संरुन्धिहिइ । इत्यादि ॥ २४८ ॥

गमादीना द्वित्वम् ॥ ८ । ४ । २४९ ॥

गमादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्वित्व वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च
गम् । गम्मइ । गमिज्जइ ॥ हस् । हस्सइ । हसिज्जइ ॥ २ण् । म
भेणिज्जइ । छुप् । छुप्पइ । छुविज्जइ ॥ 'रुद्-नमोर्व' (८-४-२१)
इति कृतवकारादेशो रुदिरत्र पठ्यते । रुव् । रुव्वइ । रुविज्जइ ॥
लव्भइ । लहिज्जइ ॥ कथ् । कथइ । कहिज्जइ ॥ भुज् । भुज्जइ
भुब्जिज्जइ ॥ भविष्यति । गम्भिहिइ । गमिहिइ । इत्यादि ॥ २४९ ॥

हृ-कृ-नू-त्रामीरः ॥ ८।४।२५० ॥

एपमन्त्यस्य ईर इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे च क्यलुक् ॥ ह
हरिज्जइ । कीरइ करिज्जइ । तीरइ तरिज्जइ । जीरइ जरिज्जइ ॥ २५

अर्जेर्विढप्यः ॥ ८।४।२५१ ॥

अन्त्यस्येति निवृत्तम् । अर्जेर्विढप्य इत्यादेशो वा भवति तन्मि
क्यस्य च लुक् ॥ विढप्यइ । पक्षे । विढविज्जइ । अज्जिज्जइ ॥ २५

ज्ञो णव्द-गज्जौ ॥ ८।४।२५२ ॥

जानाते कर्मभावे णव् णज्ज इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च लुक् ॥ णव्वइ णज्जइ । पक्षे । जाणि
मुणिज्जइ ॥ 'झ-ज्ञोर्ण' (८-२-४२) इति णादेशे तु । णाइज्जइ ॥ नन्व
अणाइज्जइ ॥ २५२ ॥

व्याहरोर्नाहिप्यः ॥ ८।४।२५३ ॥

व्याह्रते कर्मभावे वाहिप्य इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च लुक् ॥ वाहिप्यइ । वाहरिज्जइ ॥ २५३ ॥

आरभेराढप्पः ॥ ८।४।२५४ ॥

पूर्वस्य रभे कर्मभावे आढप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लुक् ॥
इ । पक्षे । आढवाअइ ॥ २५४ ॥

स्निह-सिचोः सिप्पः ॥ ८।४।२५५ ॥

यो कर्मभावे सिप्प इत्यादेशो भवति क्यस्य च लुक् ॥ सिप्पइ ।
सिच्यते वा ॥ २५५ ॥

ग्रहेर्घेप्पः ॥ ८।४।२५६ ॥

कर्मभावे घेप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लुक् ॥ घेप्पइ ।
नड ॥ २५६ ॥

स्पृशेच्छिप्पः ॥ ८।४।२५७ ॥

शेते कर्मभावे छिप्पादेशो वा भवति क्यलुक् च ॥ छिप्पइ ।
इ ॥ २५७ ॥

क्तेनाप्फुणादयः ॥ ८।४।२५८ ॥

मुणादय शब्दा आक्रमिप्रभृतीना धातूना स्थाने केन सट वा निपा-
अप्फुणो । आक्रान्त ॥ उवोस । उत्कृष्टम् ॥ फुड । स्पष्टम् ॥
अतिक्रान्त ॥ वोसष्टो । प्रिकसित ॥ निसुष्टो । निपातित ॥
रण ॥ लिट्ठो । नष्ट । पम्हुष्टो । प्रमृष्ट प्रमुपितो वा ॥ विदत्त
॥ छित्त । स्पृष्टम् ॥ निमिअ । स्थापितम् ॥ चाक्खिअ । आस्वा-
॥ छुअ । छनम् ॥ जढ । त्यक्तम् ॥ उज्जोसिअ । क्षित्तम् ॥ निच्छूढ ।
॥ पल्लत्थ पलोद्धं च । पर्यस्तम् ॥ हीसमण । हेपितम् ।
॥ २५८ ॥

धातवोर्थान्तरेपि ॥ ८।४।२५९ ॥

धातवोर्थान्तरेपि धातवो वर्तन्ते ॥ वलि प्राणनेपठित खादनेपि वर्तते ।
खादति प्राणन करोति वा ॥ एव कलि सम्याने सज्जानेपि ।
जानाति सस्यान करोति वा ॥ रिगिर्गतौ प्रवेशेपि ॥ रिगइ ।
ति गच्छति वा ॥ काक्षतेर्वम्फ आदेश प्राकृते । वम्फइ ।

अस्यार्थ । इच्छति खादति वा ॥ फक्तेम्यक आदेश । थङ्ग
 गतिं करोति विलम्बयति वा ॥ विलप्युपालम्भ्योर्ज्ञेय आदेश । इ
 विलपति उपालभते भापते वा ॥ एङ् पडिचालेड् । प्रतीक्षते र्ज्ञे
 केचित् कैश्चिदुपसर्गेर्नित्यम् । पहरड् । युध्यते ॥ सहरड् । सनृणोति
 हरड् । सदृशीभवति ॥ नीहरड् । पुरीषोत्सर्गं करोति ॥ विहरड् । क
 आहरड् । खादति ॥ पडिहरड् । पुन पूरयति ॥ परिहरड् । ल
 उवहरड् । पूजयति ॥ वाहरड् । आह्वयति ॥ पवसड् । देशान्तरं ग
 उच्चुपड् । चटति ॥ उल्लूहड् । नि सरति ॥ २५९ ॥

तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य ॥ ८ । ४ । २६० ॥

शौरसेन्या भाषायामनादावपदादौ वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भ
 चेदसौ वर्णान्तरेण सयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-पडिञ्जेन मारुदिना भा
 एतन्मात् । एदाहि । एदाओ ॥ अनादाविति किम् । तथा केष
 तस्त 'ऽ' अणुकम्पणीया मोमि ॥ अयुक्तस्येति किम् ।
 अय्यउत्तो । असभाविद-सधार । हला सउन्तले ॥ २६० ॥

अधः क्वचित् ॥ ८ । ४ । २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्या दो भवति । क्वचित्
 सारेण ॥ महन्दो । निच्चिन्वो । अन्देउर ॥ २६१ ॥

वादेस्तामति ॥ ८ । ४ । २६२ ॥

शौरसेन्या तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥
 ताव ॥ २६२ ॥

आ आमन्थ्ये सौ वेनो नः ॥ ८ । ४ । २६३ ॥

शौरसेन्याभिनो नकारस्य आमन्थ्ये सौ परे आकारो वा भवति
 मो कञ्चुद्आ । मुद्दिआ । पक्षे । मो तवस्ति । मो मणस्ति ॥ २६३ ॥

मो वा ॥ ८ ॥ ४ । २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्थ्ये सौ परे नकारस्य मो वा भवति ॥ मो
 मो विअयम्म । मुफम्म । भयव कुसुमाउट् । भयव तिथ पवत्त ॥
 सयल-लोज-अन्तेआरि भयव हुदवट् ॥ २६४ ॥

भनद्भगवतोः ॥ ८ । ४ । २६५ ॥

आमन्त्र्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयो सौ परे नम्य मो भवति ॥
किं एत्थभव हिदण्ण चिन्तेदि । एदु भव । समणे भगव महावारे ।
पज्जलिदो भयव हुदासणो ॥ कचिदन्नत्रापि । मधव पाग-
सासणे । सपाडअव सीसो । कयव । करेमि काट च ॥ २६५ ॥

न वा र्यो य्यः ॥ ८ । ४ । २६६ ॥

शौरसेन्या र्यस्य स्थाने य्यो वा भवति ॥ अय्यउत्त पय्याकुलीकदग्धि ।
सुय्यो । पक्षे । अज्जो । पज्जाउलो । कज्ज-परवसो ॥ २६६ ॥

थो घ ॥ ८ । ४ । २६७ ॥

शौरसेन्या थस्य धो वा भवति ॥ कधेदि कहेदि । णाधो णाहो ।
कध कट । राज-पधो राज-पहो ॥ अपदादावित्येव । थाम ।
येजो ॥ २६७ ॥

इह-हर्चोर्हस्य ॥ ८ । ४ । २६८ ॥

इहशब्दसम्बन्धिनो 'मध्यमस्येत्या-हर्चो' (८-३-१४३) इति विहितस्य
हचश्च हकारस्य शौरसेन्या धो वा भवति ॥ इध । होध । परित्तायध ॥
पने । इह । होह । परित्तायह ॥ २६८ ॥

भुनो भ ॥ ८ । ४ । २६९ ॥

भवतेर्हकारस्य शौरसेन्या भो वा भवति ॥ भोदि । होदि । भुवदि ।
हुवदि । भनदि । हवदि ॥ २६९ ॥

पूर्वस्य पुरव ॥ ८ । ४ । २७० ॥

शौरसेन्या पूर्वशब्दस्य पुरव इत्योदेशो वा भवति ॥ अपुरव नाडय ।
अपुरवागद । पक्षे । अपुत्र्य पद । अपुन्वागद ॥ २७० ॥

क्त्व इय-दूणौ ॥ ८ । ४ । २७१ ॥

शौरसेन्या क्त्वाप्रत्ययस्य इय दूण इत्योदेशौ वा भवत ॥ भविय
भोदूण । हविय होदूण । पढिय पढिदूण । रमिय रन्दूण । पक्षे भोत्ता ।
होत्ता । पढित्ता । रन्ता ॥ २७१ ॥

कृ-गमो डडुअ ॥ ८ । ४ । २७२ ॥

आभ्या परस्य क्त्वाप्रत्ययस्य डित् अडुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ कटुअ । गडुअ । पक्षे । करिय । करिदूण । गच्छिय । गच्छिदूण ॥ २७२ ॥

दिरिचेचो ॥ ८ । ४ । २७३ ॥

'त्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्यैचेचौ' (८-३-१३९) इति विहितयो रिचेचो स्थाने दिर्भवति ॥ वेति निवृत्तम् । नेदि । देदि । मोदि । होदि ॥ २७३ ॥

अतो देश्च ॥ ८ । ४ । २७४ ॥

अकारात्परयोरिचेचो स्थाने देश्चकाराद् दिश्च भवति ॥ अच्छदे । अच्छदि ॥ गच्छदे । गच्छदि ॥ रमदे । रमदि ॥ किज्जेदे । किज्जदि ॥ अत इति किम् । वसुआदि । नेदि । मोदि ॥ २७४ ॥

भविष्यति स्सिः ॥ ८ । ४ । २७५ ॥

शौरसेन्या भविष्यदर्थे विहिते प्रत्यये परे स्सिर्भवति ॥ हिस्साहामपवाद । भविस्सिदि । करिस्सिदि । गच्छिस्सिदि ॥ २७५ ॥

अतो डसेर्डादो-डादू ॥ ८ । ४ । २७६ ॥

अत परम्य डसे शौरसेन्या आदो आदु इत्यादेशौ डितौ भवत ॥ दूरादो य्येव । दूरादु ॥ २७६ ॥

इदानीमो दार्णि ॥ ८ । ४ । २७७ ॥

शौरसेन्यामिदानीम स्थाने दार्णिमित्यादेशो भवति ॥ अनन्तरकरणीय दार्णि आणवेदु अय्यो ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेपि । अन्न दार्णि वीर्णि ॥ २७७ ॥

तस्मात्ता ॥ ८ । ४ । २७८ ॥

शौरसेन्यां तस्माच्छब्दस्य ता इत्यादेशो भवति ॥ ता जाव पविमामि । ता अल एदिणा माणेण ॥ २७८ ॥

मोन्त्याण्णो वेदेतोः ॥ ८ । ४ । २७९ ॥

शौरसेन्यामन्त्यान्मकारात्पर इदेतो परयोर्णकारागमो वा भवति ॥ इकारे । जुत्त णिम जुत्तमिण । सरिस णिम सरिसमिण । एकारे । किं णेद किमेद । ए व णेद एवमेद ॥ २७९ ॥

एवार्थे व्येन ॥ ८ । ४ । २८० ॥

एवार्थे व्येव इति निपात शौरसेन्या प्रयोक्तव्य ॥ मम व्येव बम्भणम्स ।
सो व्येव एसो ॥ २८० ॥

हञ्जे चेट्याह्वाने ॥ ८ । ४ । २८१ ॥

शौरसेन्या चेट्याह्वाने हञ्जे इति निपात प्रयोक्तव्य ॥ हञ्जे चटु-
रिके ॥ २८१ ॥

हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे ॥ ८ । ४ । २८२ ॥

शौरसेन्या हीमाणहे इत्यय निपातो विस्मये निर्वेदे च प्रयोक्तव्य ॥
विस्मये ॥ हीमाणहे जीवन्त-वच्छा मे जणणी ॥ निवेद्रे । हीमाणहे
पलिस्सन्ता हगे एदेण निय-विधिणो दुव्ववसिदेण ॥ २८२ ॥

णं नन्वर्थे ॥ ८ । ४ । २८३ ॥

शौरसेन्या नन्वथे णमिति निपात प्रयोक्तव्य ॥ ण अफलोदया । ण
अय्यमिस्सेहिं पुढम व्येव आणत्त । ण भव मे अग्गदो चलदि । आपे
वाक्यालङ्कारेपि दृश्यते नमोत्यु ण । जया ण । तथा ण ॥ २८३ ॥

अम्महे हर्षे ॥ ८ । ४ । २८४ ॥

शौरसेन्या अम्महे इति निपातो हर्षे प्रयोक्तव्य ॥ अम्महे एआए
सुभिलाए सुपालिगढिदो भव ॥ २८४ ॥

हीही विदुपकस्य ॥ ८ । ४ । २८५ ॥

शौरसेन्या हीही इति निपातो विदुपकाणा हर्षे द्योत्ये प्रयोक्तव्य ॥
ही ही भो सपन्ना मणोरधा पिय-वयस्सम्स ॥ २८५ ॥

शेषं प्राकृतम् ॥ ८ । ४ । २८६ ॥

शौरसेन्यामिह प्रकरणे यत्कार्यमुक्त ततोऽन्यच्छौरसेन्या प्राकृतप्रदेव
भवति ॥ 'दीर्घ-हर्षो मिथो वृत्तौ' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनादौ शौर-
सेन्यामयुक्तस्य' (८-४-२६०) एतस्मात्सूत्रात्प्राग् यानि सूत्राणि एषु यान्यु-
दाहरणानि तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव शौरसेन्या भवन्ति अमूनि पुन-
रेवविधानि भवन्तीति विभाग प्रतिसूत्र स्वयमभ्युद्य दर्शनीय ॥ यथा ।

अन्दावेदी । जुवदि—जणो । मणसिला । इत्यादि ॥ २८६ ॥

अत एत्सौ पुंसि मागध्याम् ॥ ८।४।२८७ ॥

मागध्या भापाया सौ परे अकारस्य एकारो भवति पुंसि पुलिङ्गे ॥ एष
मेप । एशे मेशे ॥ एगे पुलिशे ॥ करोमि भदन्त । करोमि मन्ते ॥ अत
इति किम् । णिही । कली । गिली ॥ पुसीति किम् । जल ॥ यदपि
“ पौराणमद्र-मागह-भामा-निययं हवइ सुत्तं ” इत्यादिनार्पणस्य अर्द्धं
मागधभापानियतत्वमाप्तायि वृद्धैस्तदपि प्रायोस्तैव विधानान्न वक्ष्यमाणलक्षणस्य ॥
कयरे आगच्छड ॥ से तारिसे दुक्खसहे जिइन्दिए । इत्यादि ॥ २८७ ॥

र-सोर्ल-शौ ॥ ८।४।२८८ ॥

मागध्या रेफस्य दन्त्यसकारस्य च स्थाने यथासस्य लकारस्तालव्यशकारश्च
भवति ॥ र ॥ नले । कले ॥ स । हशे । शुद । शोभण ॥ उभयो ।
शालशे । पुलिशे ॥

लहश-वश-नभिल-शुल-शिल-विअलिद-मन्दाल लायिदहियुगे ।

वील-यिणे पक्त्वालदु मम शयलमवय्य-यम्वाल ॥ २८८ ॥

स-पोः सयोगे सोग्रीप्मे ॥ ८ । ४ । २८९ ॥

मागध्या सकारपकारयो सयोगे वर्तमानयो सो भवति ग्रीप्मशब्दे तु न
भवति । ऊर्जलोपाद्यपवाद ॥ स । पम्खलदि हस्ती । बुहस्पदी । मस्क्ली ।
विस्मथे ॥ प । शुस्क-दालु । कष्ट । विस्तु । शस्प-कपले । उम्मा ।
निस्फल । धनुस्खण्ड ॥ अग्रीप्म इति किम् । गिम्ह-वाशले ॥ २८९ ॥

ट्ट-पुयोस्ट ॥ ८।४।२९० ॥

द्विरुक्तस्य टस्य पकाराक्रान्तस्य च ठकारस्य मागध्या सकारान्त
टकारो भवति ॥ ट्ट । पन्टे । मस्टालिका । मन्टिणी ॥ छ । शुस्टु कद ।
कोस्तागाल ॥ २९० ॥

स्थ-र्थयोस्तः ॥ ८।४।२९१ ॥

स्य र्थ इत्येतयो स्थाने मागध्या मकाराक्रान्त तो भवति ॥ स्थ ।
उवन्तिदे । शुन्तिदे ॥ र्थ । अन्त-वदी । शन्तवाहे ॥ २९१ ॥

ज-घ-या-यः ॥ ८।४।२९२ ॥

मागध्या जघया स्थाने यो भवति ॥ ज । याणदि । यणवदे । अय्य
दुय्यणे । गय्यदि । गुण-वय्यिदे ॥ घ । मय्य । अय्य किल विय्य
आगदे ॥ य । यादि । यधाशन्नु । याण-वत्त । यदि ॥ यस्य यत्ववि
नम् ' आदेर्यो जः ' (८-१-२४५) इति बाधनार्थम् ॥ २९२ ॥

न्य-ण्य-ज्ञ-ञ्जा ञ्जः ॥ ८।४।२९३ ॥

मागध्या न्य ण्य ञ्ज झ इत्येतेषा द्विरुक्तो जो भवति ॥ न्य ॥ अहिम्
कुमाले । अञ्ज-दिश । शामञ्ज-गुणे । कञ्जका-पलण ॥ ण्य । पुञ्जवन्
अनञ्ज । पुञ्जाह । पुञ्ज ॥ ज । पञ्जाविशाले । शचञ्जे । अवञ्ज
ञ्ज । अञ्जली । धणञ्जए । पञ्जले ॥ २९३ ॥

व्रजो जः ॥ ८।४।२९४ ॥

मागध्या व्रजेर्जकारस्य ञ्जो भवति । यापवाद ॥ वञ्जदि ॥ २९४

छस्य श्रोनादौ ॥ ८।४।२९५ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य छस्य तालव्यशकाराक्रान्तश्चो भवति ॥ न
गश्च । उश्चलदि । पिश्चिले । पुश्चदि ॥ लाक्षणिकस्यापि । आपन्नवत्सल
आवन्न-वश्चले ॥ तिर्यक् प्रेक्षते । तिरिच्छि पच्छड । तिरिश्चि पेस्कदि
अनादाविति किम् ॥ छले ॥ २९५ ॥

क्षस्य ँकः ॥ ८।४।२९६ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य क्षस्य ँको जिह्वामूलीयो भवति ॥ यःके
लःकशे ॥ अनादावित्येव । खय-यलहला । क्षयजलधरा इत्यर्थ ॥ २९६

स्क प्रेक्षराचक्षो ॥ ८ । ४ । २९७ ॥

मागध्या प्रेक्षराचक्षेश्च क्षस्य सकाराक्रान्त को भवति ॥ जिह्वामू
यापवाद ॥ पेस्कदि । आचस्कादि ॥ २९७ ॥

तिष्ठश्चिष्ठः ॥ ८ । ४ । २९८ ॥

मागध्या स्थाधातोर्यस्तिष्ठ इत्यादेशस्तस्य चिष्ठ इत्यादेशो भवति
चिष्ठदि ॥ २९८ ॥

अवर्णाद्वा डसो डहः ॥ ८ । ४ । २९९ ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य डसो डित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हगे न
 डेशाह कम्माह काली । भगदत्त-शोणिदाह कुम्भे । पक्षे । भीमशेणस्स
 दादो हिण्डीअदि । हिडिम्वाए घडुक्कय-शोके ण उवशमदि ॥ २९९ ॥

आमो डाहँ वा ॥ ८ । ४ । ३०० ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य आमोनुनासिकान्तो डित् आहादेशो वा भवति ॥
 यणाहँ सुह । पक्षे । नलिन्दाण ॥ न्यत्ययात्प्राकृतेपि । ताहँ । तुम्हाहँ ।
 हाहँ । सरिआहँ । कम्माहँ ॥ ३०० ॥

अह वयमोर्हगे ॥ ८ । ४ । ३०१ ॥

मागध्यामहवयमो स्थाने हगे इत्यादेशो भवति ॥ हगे शक्यावदालति-
 णिवाशी धीवले । हगे शपत्ता ॥ ३०१ ॥

शेषं शौरमेनीवत् ॥ ८ । ४ । ३०२ ॥

मागध्या यदुक्त ततो न्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ तत्र ' तो दोनादी
 रसेन्यामयुक्तस्य ' (८-४-२६०) ॥ पविशदु आयुत्ते शामि-पशादाय ॥
 य क्वचित्' (८-४-२६१) अले किं एशे महन्दे कलयले ॥ 'घादेस्ता-
 ते' (८-४-२६२) ॥ मालेध वा धलेध वा ॥ अय दाव शे आगमे ॥
 आ आमन्त्र्ये मौ वेतो न ' (८-४-२६३) भो कञ्चुडआ ॥ ' मौ वा '
 ८-४-२६४ ॥ भो राय ॥ 'भमद्भगगतो' (८-४-२६५) ॥ एदु भव शमणे
 यत्र महावीले । भयव कदन्ते ये अप्पणो पञ्क उज्जिय पलस्स पञ्क
 शाणीकलेशि ॥ ' न वा र्यो ग्यः ' (८-४-२६६) ॥ अय्य एशे सु कुमाले
 लयकेदू ॥ ' थो घः ' (८-४-२६७) ॥ अले कुम्भिला कधेदि ॥ 'इह-
 वेर्हिस्य' (८-४-२६८) ॥ ओशलध अय्या ओशलध ॥ ' भुवो मः '
 ८-४-२६९) ॥ भोदि ॥ ' पूर्वस्य पुरः ' (८-४-२७०) ॥ अपुरवे ॥
 स्त्व इयत्पूर्णा' (८-४-२७१) ॥ किं सु शोमणे वम्हणे शि ति कलिय लञ्जा
 लिगाटे णिणे ॥ 'कृ-गमो इडुअ' (८-४-२७२) ॥ कडुअ । गडुअ ॥
 दिरिचेचो' (८-४-२७३) ॥ अमच्च-लञ्कश पिक्किमदु इदो ग्येव आग-

अदि ॥ 'अतो देश' (८-४-२७४) अले किं णशे महन्ने कन्थये शुर्णाण्णे ॥
 'भविष्यति स्मि.' (८-४-२७५) ता कर्त्तिनु गदे लुदिन्धिण भविन्मि ॥
 'अतो हसेडादो-डा' (८-४-२७६) ॥ अहपि भागुन्वायणागे गुर्
 पावेमि ॥ 'इदानीमो दार्णि' (८-४-२७७) ॥ शुणभ दार्णि हगे शयाय-
 यान् तिस्त-णिवागी धीवले ॥ 'तस्मात्ता' (८-४-२७८) ॥ ता याय पवि-
 शामि ॥ 'मान्त्याण्णो वेदेतो' (८-४-२७९) ॥ युच जिभा शन्धिं णिम ॥
 'एवार्ये ग्ये' (८-४-२८०) ॥ मम येव ॥ हञ्जे वेदथाहने (८-४-२८१) ॥
 हञ्जे चदुलिके ॥ हिणामहे विस्मय-निर्वेदे (८-४-२८२) ॥ विग्नये ।
 यथा उणात्तराधवे । राभस । हीमाणहे जीवन्त-यथा मे अणणी ॥ निर्वेदे ।
 यथा विमान्तर्भाभे राभस । हीमाणहे पलिम्मन्ता हगे ण्णेण निव-शिणिणो
 दुव्वगशिदेण ॥ 'गं नन्वर्थे' (८-४-२८३) ॥ ण अवशलोपशष्पणीया
 लायाणो ॥ 'अम्महे हर्षे' (८-४-२८४) अम्हे षआण शुग्गिलाण् शुपन्निग-
 द्विदे भव ॥ 'हीही निदुपकम्य' (८-४-२८५) ॥ हीही सपत्ता मे मणोरुधा
 पिययम्सस्म ॥ 'शेष प्राकृतत' (८-४-२८६) । माग्यामपि 'दीर्घन्हस्वो
 मिथो वृत्तो' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनादा शौरमेन्यामयुक्तस्य'
 (८-४-२६०) इत्यस्मात् प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि
 सन्ति तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव माग्याममूनि पुनरेप्रिधानि
 भवन्तीति विभाग स्वयमभ्युक्ष्य दर्शनीय ॥ ३०२ ॥

ज्ञो ङ्गः पैशाच्याम् ॥ ८ । ४ । ३०३ ॥

पैशाच्या भाषाया जस्य स्थाने ङ्गो भवति ॥ पञ्जा ॥ सञ्जा ।
 सञ्जो । ङ्गान । विञ्जान ॥ ३०३ ॥

राज्ञो वा चिञ् ॥ ८ । ४ । ३०४ ॥

पैशाच्या राज इति शब्दे यो जकारस्तस्य चिञ् आदेशो वा भवति ॥
 राचिना लपित । रञ्जा लपित । राचिजो धन । रञ्जो धन । ज इत्येव ।
 राजा ॥ ३०४ ॥

अपर्णाद्वा डसो डहः ॥ ८ । ४ । २९९ ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य डसो डित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हगे न एलिशाह कम्माह काली । भगदत्त-शोणिदाह कुम्भे । पक्षे । भीमशेणस्त पश्चादो हिण्डीअदि । हिडिम्वाण घडुक्क्य-शोके ण उवशमदि ॥ २९९ ॥

आमो डहँ वा ॥ ८ । ४ । ३०० ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य आमोनुनासिकान्तो डित् आहदेशो वा भवति ॥ शय्यणाहँ सुह । पक्षे । नलिन्दाण ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेपि । ताहँ । तुम्हाहँ । अम्हाहँ । सरिआहँ । कम्माहँ ॥ ३०० ॥

अहं वयमोर्हगे ॥ ८ । ४ । ३०१ ॥

मागध्यामहवयमो स्थाने हगे इत्यादेशो भवति ॥ हगे शङ्खावदालति-स्त-णिवाशी धीवले । हगे शपत्ता ॥ ३०१ ॥

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ८ । ४ । ३०२ ॥

मागध्या यदुक्त ततोऽन्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ तत् ' तो दोनादीं शौरमेन्यामयुक्तस्य ' (८-४-२६०) ॥ पविशदु आयुत्ते शामि-पशादाय ॥ 'अध क्वचित्' (८-४-२६१) अले किं एशे महन्दे कलयले ॥ 'वादेस्ता-वति' (८-४-२६२) ॥ मालेध वा धलेध वा ॥ अय दाव शे आगमे ॥ 'आ आमन्त्र्ये सौ वेनो न ' (८-४-२६३) भो कञ्चुडआ ॥ 'मो वा' (८-४-२६४) ॥ भो राय ॥ 'भनङ्गगततो' (८-४-२६५) ॥ एट्ट मन शमणे भयव महावीले । भयव कदन्ते ये अप्पणो पःक उज्जिय पलस्स पःक पमाणीकलेशि ॥ 'न वा र्यो य्यः' (८-४-२६६) ॥ अय्य एशे सु कुमाले मलयकेट्ट ॥ 'थो घः' (८-४-२६७) ॥ अले कुम्भिना कपेहि ॥ 'इह-हचोर्हस्य' (८-४-२६८) ॥ ओशलध अय्या ओशलध ॥ 'भुरो भः' (८-४-२६९) ॥ भोदि ॥ 'पूर्स्य पुग्गः' (८-४-२७०) ॥ अपुरवे ॥ 'क्त्व ड्यत्तूर्णा' (८-४-२७१) ॥ किं सु शोभणे वम्हणे शि ति कलिय लन्ना पलिगटे डिण्णे ॥ 'ह-गमो द्दुअ' (८-४-२७२) ॥ कट्टअ । गडुअ ॥ 'दिरिचेचो' (८-४-२७३) ॥ अमच्च-लःकश पिक्सिदु इत्थेय्येन आग-

श्चदि ॥ 'अतो देश्' (८-४-२७४) अले किं एशे महन्दे कलयले शुर्णाअदे।
 'भविष्यति स्ति' (८-४-२७५) ता कहिं नु गदे लुहिलप्पिए भविस्सदि ॥
 'अतो डमेडादो-डादू' (८-४-२७६) ॥ अह पि भागुलायणादो मुद्
 पावेमि ॥ 'इदानीमो दाणिं' (८-४-२७७) ॥ शुणध दाणिं हगे शकाव-
 याल-तिस्त-णिवाशी धीवले ॥ 'तस्मात्ता' (८-४-२७८) ॥ ता याव पवि-
 शामि ॥ 'मान्त्याण्णो वेदेतो' (८-४-२७९) ॥ युत्त णिम। शलिग णिम ॥
 'एवार्थे ग्येत्' (८-४-२८०) ॥ मम ग्येव ॥ हज्जे चेट्थाह्वाने (८-४-२८१) ॥
 हज्जे चदुलिके ॥ हिणामहे विस्मय-निर्दे (८-४-२८२) ॥ विस्मये ।
 यथा उदात्तराधवे । राक्षस । हीमाणहे जीचन्त-वश्चा मे जणणी ॥ निवेदे ।
 यथा विक्रान्तभीमे राक्षस । हीमाणहे पलिस्सन्ता हगे एदेण निय-विधिणो
 दुव्ववशिदेण ॥ 'णं नन्त्रर्थे' (८-४-२८३) ॥ ण अवजलोपशप्पणीया
 लायाणो ॥ 'अम्महे हर्षे' (८-४-२८४) अम्हे एआए शुम्भिलाए शुपलिग-
 द्विदे भव ॥ 'हीही पिदुपकस्य' (८-४-२८५) ॥ हीही सपत्ता मे मणोलधा
 पियवयम्सस्स ॥ 'शेष प्राकृतपत्' (८-४-२८६) । मागध्यामपि 'दीर्घन्ह्रस्वौ
 मियो वृत्तौ' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य'
 (८-४ २६०) इत्यस्मात् प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि
 सन्ति तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव मागध्याममूनि पुनरेवविधानि
 भवन्तीति विभाग स्वयमभ्युह्य दर्शनीय ॥ ३०२ ॥

ज्ञो ज्ञः पैशाच्याम् ॥ ८ । ४ । ३०३ ॥

पैशाच्या भाषाया जस्य स्थाने ज्ञो भवति ॥ पञ्जा ॥ सञ्जा ।
 सञ्चञ्जो । ज्ञान । विज्ञान ॥ ३०३ ॥

राज्ञो वा चिञ् ॥ ८ । ४ । ३०४ ॥

पैशाच्या राज्ञ इति शब्दे यो जकारस्तस्य चिञ आदेशो वा भवति ॥
 राचिञा लपित । रञ्जा लपित । राचिञो धन । रञ्जो धन । ज्ञ इत्थेव ।
 राजा ॥ ३०४ ॥

न्य-ण्योर्ञ्जः ॥ ८ । ४ । ३०५ ॥

पैशाच्या न्यण्यो स्थाने ञ्जो भवति । कञ्जका । अभिमञ्जू । पुञ्ज-
कम्भो । पुञ्जाह ॥ ३०५ ॥

णो नः ॥ ८ । ४ । ३०६ ॥

पैशाच्या णकारस्य नो भवति । गुन-गन-युत्तो । गुनेन ॥ ३०६ ॥

तदोस्तः ॥ ८ । ४ । ३०७ ॥

पैशाच्या तकारदकारयोस्तो भवति । तस्य । भगवती । पव्वती । सत ।
दस्य । मतन-परवसो । सतन । तामोत्तरो । पतेसो । वतनक । होतु ।
रमतु ॥ तकारस्यापि तकारविधानमादेशान्तरबाधनार्थम् । तेन पताका
वेतिसो इत्याद्यपि सिद्ध भवति ॥ ३०७ ॥

लो ळः ॥ ८ । ४ । ३०८ ॥

पैशाच्या लकारस्य ळकारो भवति ॥ सीळ । कुळ । जळ । सळिळ ।
कमळ ॥ ३०८ ॥

श-पोः सः ॥ ८ । ४ । ३०९ ॥

पैशाच्या शपो सो भवति । श । सोभति । सोभन । ससी । सषो ।
सङ्को ॥ ५ । विसमो । किसानो । 'न कगचजादिपदशम्यन्तस्योक्तम्'
(८-४-३२४) इत्यस्य बाधकस्य बाधनार्थोय योग ॥ ३०९ ॥

हृदये यस्य पः ॥ ८ । ४ । ३१० ॥

पैशाच्या हृदयशब्दे यस्य पो भवति । हितपक । किंपि किंपि हितपके
अथ चिन्तयमानी ॥ ३१० ॥

टोस्तुर्वा ॥ ८ । ४ । ३११ ॥

पैशाच्या टो म्थाने तुर्वा भवति । कुतुम्बक । कुटुम्बक ॥ ३११ ॥

क्त्वस्तूनः ॥ ८ । ४ । ३१२ ॥

पैशाच्या क्त्वाप्रत्ययस्य म्थाने तून इत्यादेशो भवति ॥ गन्तून । रन्तून
टमिनून । पठितून । कधिनून ॥ ३१२ ॥

धून-त्यूनौ एवः ॥ ८ । ४ । ३१३ ॥

पैशाच्या एवा इत्यस्य स्थाने धून त्यून इत्यादेशौ भवत । पूर्वम्याप-
वाद । नधून । नत्यून । तधून । तत्यून ॥ ३१३ ॥

र्य-स्त-ष्टां रिय-सिन-सटाः क्वचित् ॥ ८ । ४ । ३१४ ॥

पैशाच्या र्यस्तष्टा स्थाने यथासम्य रिय सिन सट इत्यादेशा क्वचित्
भवन्ति । भार्या । भारिया । स्नातम् । सिनात । कष्टम् । कसट । क्वचि-
दिति किम् । मुञ्जो । मुनुसा । तिष्ठो ॥ ३१४ ॥

क्यस्येय्यः ॥ ८ । ४ । ३१५ ॥

पैशाच्या क्यप्रत्ययस्य इय्य इत्यादेशो भवति । गिद्यते । दिद्यते ।
रमिद्यते । पठिद्यते ॥ ३१५ ॥

कृगो डीरः ॥ ८ । ४ । ३१६ ॥

पैशाच्या कृग परस्य क्यय स्थाने डीर इत्यादेशो भवति । पुधुमत-
सने सब्वस्स य्येत्त सम्मान कीरते ॥ ३१६ ॥

यादृशादेर्दुस्तिः ॥ ८।४।३१७ ॥

पैशाच्या यादृश इत्येवमादीना दृ इत्यस्य स्थाने ति इत्यादेशो भवति ।
यातिसो । तातिसो । केतिसो । एतिसो । भवातिसो । अज्जातिसो ।
युहातिसो । अम्हातिसो ॥ ३१७ ॥

इचेचः ॥ ८।४।३१८ ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने तिरादेशो भवति ॥ वसुआति । मोति । नेति ।
तेति ॥ ३१८ ॥

आत्तेश्च ॥ ८।४।३१९ ॥

पैशाच्यामकारात्परयो इचेचो स्थाने तेश्चकारात् तिश्चादेशो भवति ॥
लपते । लपति । अच्छते । अच्छति । गच्छते । गच्छति । रमते । रमति ।
आदिति किम् । होति । नेति ॥ ३१९ ॥

भविष्यत्येय्य एव ॥ ८।४।३२० ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने भविष्यति एय्य एव भवति न तु स्ति ॥ त
तद्धून चितित रब्बा का एसा हुवेय्य ॥ ३२० ॥

अतो ङसेडातो-डातू ॥ ८।४।३२१ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्य ङसेडितौ आतो आतु इत्यादेशो भवत ॥ ताव
च तीए तूरातो ज्येव तिट्टो । तूरातु । तुमातो । तुमातु । ममातो ।
ममातु ॥ ३२१ ॥

तदिदमोष्टा नेन स्त्रिया तु नाए ॥ ८।४।३२२ ॥

पैशाच्या तदिदमो स्थावे टाप्रत्ययेन सह नेन इत्यादेशो भवति । ङां
लिङ्गे तु नाए इत्यादेशो भवति ॥ तत्त्व च नेन कत-सिनानेन ॥ निशाम् ।
पूजितो च नाए पातग-कुमुम-प्पतानेन ॥ टेति किम् । एव चिन्तयन्तो
गतो सो ताए समीप ॥ ३२२ ॥

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ८।४।३२३ ॥

पैशाच्या यदुक्त ततोन्वच्छेष पैशाच्या शौरसेनीवद् भवति ॥ अथ
ससरीरो भगव मकर-धजो । एत्थ परिब्भमन्तो हुवेय्य । एवविधाण भग-
वतीए कथ तापस-वेस-गहन कत ॥ एतिस अतिट्ट-पुरव महाधन तद्दूध ।
भगव यद्वि म वर पयच्छसि राज च दाव लोक । ताव च तीए तूरातो ज्येव
तिट्टो सो आगच्छमानो राजा ॥ ३२३ ॥

न क-ग-च-जादि-पट्-शम्यन्त-सूत्रोक्तम् ॥ ८।४।३२४ ॥

पैशाच्या 'क-ग-च-ज-त-द-प-य-त्रा प्रायो लुक्' (८-१-१७७) इत्या-
रम्य 'पट्-शभी-शाप-सुधा-सप्तपर्णेप्यदेडु' (८-१-२६५) इति यावदानि
सूत्राणि तैर्यदुक्त कार्यं तन्न भवति ॥ मकरकेतू । सगर-पुत्र-वचन । विषय-
नेन लपित । मतन । पाप । आयुध । तेवरो ॥ एवमन्यसूत्राणामप्युदाहरणानि
द्रष्टव्यानि ॥ ३२४ ॥

चूलिका-पैशाचिके तृतीय-तुर्ययारोद्य-द्वितीयौ ॥ ८।४।३२५ ॥

चूलिकापैशाचिके वर्गाणा तृतीयतुर्ययो म्थाने आद्यद्वितीया
यथासंख्यौ भवन ॥ नगरम् । आद्यद्वितीयौ नकर ॥ मार्गणं । मङ्गो ॥
गिरि-तटम् । किरि-तट ॥ मेघ । मेयो ॥ व्याघ्र ॥ वस्त्रो ॥
घर्म । रग्मो ॥ राजा । रावा ॥ जर्जरम् चचर ॥ जीमूतं ।

चीमूतो ॥ निर्झर । निच्छरो ॥ शर्झर । छच्छरो ॥ तडागम् ।
 तडाक ॥ मण्डलम् । मण्टल ॥ डमरुक । टमरुको ॥ गाढम् । फाठ ॥
 षट् । सण्ठो ॥ ढवा । ठका ॥ मदन । मतनो ॥ कन्दर्प । कन्तप्पो ॥
 दामोदर । तामोतरो ॥ मधुरम् । मथुर ॥ वान्धव । पन्धवो ॥ घूली ।
 थूली ॥ बालक । पालको ॥ रमस । रफसो ॥ रग्मा । रम्फा । भगवती ।
 फकवती ॥ नियोजितम् । नियोजित ॥ क्वचिल्लाक्षणिकम्यापि । पडिमा
 इत्यस्य स्थाने पडिमा । दाढा इत्यस्य स्थाने ताठा ॥ ३२५ ॥

रस्य लो वा ॥ ८ । ४ । ३२६ ॥

चूलिकापैशाचिके रस्य स्थाने लो वा भवति ॥

पनमथ पनठ-यकुष्पित-गोली-चलनग-ठग-पति-विन्ध ।

तसमु नग्व-तप्पनेसु एकातस-तनु-थल लुद्द ॥

नच्चन्तस्स य लीला-पातुकसेवेन कम्पिता वसुधा ।

उच्छलन्ति समुद्रा सइला निपतन्ति त हल नमथ ॥३२६ ॥

नादि-गुज्योरन्येपाम् ॥ ८ । ४ । ३२७ ॥

चूलिकापैशाचिकेपि अन्येपामाचार्याणां मतेन तृतीयतुर्ययोरादौ वर्तमान-
 योर्युजिघातौ च आद्यद्वितीयौ न भवत ॥ गति । गती ॥ घर्म । घम्मो ॥
 जीमूत । जीमूतो ॥ शर्झर । शच्छरो ॥ डमरुक । डमरुको ॥ ढका ।
 ढका ॥ दामोदर । दानोतरो ॥ बालक । बालको ॥ भगवती । भकवती ॥
 नियोजितम् । नियोजित ॥ ३२७ ॥

शेषं प्राग्भत् ॥ ८ । ४ । ३२८ ॥

चूलिकापैशाचिके तृतीयतुर्ययोरित्यादि यदुक्त ततोन्वच्छेष प्राक्तनपैशा-
 चिकम् भवति ॥ नकर । मक्नो । अनयोर्नो णत्त्र न भवति ॥ णस्य च
 नन्व स्यात् । एवमन्यदपि ॥ ३२८ ॥

स्वराणां स्वराः प्रायोपभ्रशे ॥ ८।४।३२९ ॥

अपभ्रशे स्वराणां स्थाने प्रायः स्वरा भवन्ति ॥ कच्चु । काच्च ॥ वेण ।
 वीण ॥ वाह । वाहा । वाहु ॥ पट्टि । पिट्टि । पुट्टि ॥ तणु । तिणु । तृणु ॥
 मुकिट्टु । मुकिओ । मुकृदु ॥ किन्नओ । किलिन्नओ ॥ लिह । लीह ।

लेह ॥ गउरि । गोरि ॥ प्रायोग्रहणाद्यस्यापत्रशे विशेषो वक्ष्यते तस्या
कचित्प्राकृतवत् शौरसेनीवच्च कार्यं भवति ॥ ३२९ ॥

स्यादौ दीर्घ—ह्रस्वौ ॥ ८।४।३३० ॥

अपत्रशे नाम्नोन्मस्वरस्य दीर्घह्रस्वौ स्यादौ प्रायो भवत ॥ सौ ॥

ढोला सामला घण चम्पा—वणी ।

गाइ सुवण्ण—रेह कस—वट्टर दिष्णी ॥

आमन्थे ।

ढोला मइ तुहु वारिया मा कुरु दीहा माणु ।

निहए गमिही रत्तडी दडवड होइ विहाणु ॥

स्त्रियाम् ॥

विट्ठीए मइ भणिय तुहु मा करु वकी दिट्ठि ।

पुत्ति सकण्णी भल्लि जिघ मारइ हिअइ पट्ठि ॥

जासि ॥

एइ ति घोडा एह यलि एइ ति निसिआ खग ।

एत्यु मुणीसिम जाणीअइ जो नवि वालइ वग ॥

एव विभक्त्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥ ३३० ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ८ । ४ । ३३१ ॥

अपत्रशे अकारस्य स्यमो परयो उकारो भवति ।

दहमुहु भुण—भयकरु तोसिअ—सकरु णिग्गउ रह—वरि चडिअउ ।

चउमुहु उमुहु झाइवि एण्हिं लाइवि णावइ दह्वे घडिअउ ॥ ३३१ ॥

सौ पुंस्योद्वा ॥ ८ । ४ । ३३२ ॥

अपत्रशे पुल्लिङ्गे वर्तमानस्य नाम्नोकारस्य सौ परे ओकारो वा भवति ।

अगलिअ—नेह—निवट्टाट जोअण—उममुवि जाउ ।

वरिस—मण्ण वि जो मिलइ सहि सोवरट्ट सो ठाउ ।

पुंसीति किम् ।

अह्हिं अइगु न मिलिउ हलि अह्हं अहरु न पतु ।

पिब जोअग्निहे मुह-कमलु एम्बड सुरउ समत्तु ॥ ३३२ ॥

एट्टि ॥ ८ । ३ । ३३३ ॥ -

अपअशे अकारस्य टायामेकारो भवति ।

जे महु दिण्णा दिअहडा दइएं पवसन्तेण ।

ताण गणन्तिए अइगुलिउ जज्जरिआउ नहेण ॥ ३३३ ॥

डिनेच्च ॥ ८ । ४ । ३३४ ॥

अपअशे अकारस्य डिना सह इकार एकारश्च भवत ।

सायर उम्परि तणु धरइ तलि घलइ रयणाइ ।

सामि सुभिच्चु वि परिहरइ सम्माणेइ खलाइ ॥

तले घलई ॥ ३३४ ॥

भिस्येद्धा ॥ ८ । ४ । ३३५ ॥

अपअशे अकारस्य भिसि परे एकारो वा भवति ।

गुणहिं न सपइ किञ्चि पर फल लिहिआ भुज्जन्ति ।

केसरि न लट्टइ वोड्डिअ वि गय लक्खेहिं धेप्पन्ति ॥ ३३५ ॥

डसेहे-ट्ट ॥ ८ । ४ । ३३६ ॥

अस्येति पञ्चम्यन्त विपरिणम्यते । अपअशे अकारात्परस्य डसेहे हु

दिशौ भवत ।

वच्छहे गृण्हइ फलइ जणु कट्ट-पल्लव वज्जेइ ।

तोवि महहुमु सुअणु जिवं ते उच्छङ्गि धरेइ ।

वच्छहु गृण्हइ ॥ ३३६ ॥

म्यसो हुं ॥ ८ । ४ । ३३७ ॥

अपअशे अकारात्परस्य म्यस' पञ्चमीवहुवचनस्य हु इत्यादेशो भवति ।

दूरुङ्गाणं पडिउ खलु अप्पणु जणु मारेइ ।

जिह गिरि-सिङ्गहु पडिअ सिल अल्लु वि चूरु करेइ ॥ ३३७ ॥

डसः सु-हो-स्सवः ॥ ८ । ४ । ३३८ ॥

अपअशे अकारात्परस्य डस स्थाने सु हो स्सु इति त्रय-आदेशा

न्ति ।

जो गुण गोवइ अप्पणा पयडा करइ परस्सु ।

तसु हउ कलि-जुगि दुल्लहहो बलि किज्जउं सुअणस्सु ॥ ३३८ ।

आमो हं ॥ ८ । ४ । ३३९ ॥

अपभ्रशे अकारात्परस्यामो हमित्यादेशो भवति ।

तणह तइज्जी भङ्गि नवि तेँ अवड-यडि वसन्ति ।

अह जणु लग्गि वि उत्तरइ अह सह सइ मज्जन्ति ॥ ३३९ ॥

हुं चेदुद्धयाम् ॥ ८ । ४ । ३४० ॥

अपभ्रशे इकारोकाराभ्या परस्यामो हु ह चादेशौ भवत ।

दइवु घडागइ वणि तस्हु सउणिह पक फलाइ ।

सो वरि सुक्खु पइइ णवि कण्णहिँ खल-वयणाइ ।

प्रायोधिकारात् क्वचित्सुपोपि हु ।

धवलु विसूरइ सामिअहो गरुआ मरु पिक्खेवि ।

हउ कि न जुत्तउ दुहु दिसिहिँ सण्डइ दोण्णि करेवि ॥ ३४० ॥

टसि-म्यम्-टीना हे-हु-हयः ॥ ८ । ४ । ३४१ ॥

अपभ्रशे इदुद्धया परेषा टसि म्यस् डि इत्येतेषा यथासम्य हे इ

इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति । इसेहेँ ।

गिरिहे सिलायलु तस्हे फलु धेप्पइ नीसावँनु ।

घरु मेल्लेप्पिणु माणुसह तो वि न रच्चइ रनु ॥

भ्यसो हु ।

तस्हु वि चकलु फलु मुणिवि परिहणु असणु लट्ठन्ति ।

सामिहु एत्तिउ अगलउ आयरु भिच्चु गृहन्ति ॥

डेहिँ । अँ विरल-पहाउ जि कलिहि धम्मु ॥ ३४१ ॥

आट्टो णानुस्वारो ॥ ८।४।३४२ ॥

अपभ्रशे अकारात्परस्य टावचनस्य णानुस्वारावादेशौ भवत ॥ २

पवमन्तेण ॥ ३४२ ॥

ए चेदुतः ॥ ८।४।३४३ ॥

अपभ्रशे इकारोकाराभ्या परस्य टावचनस्य ए चकारात् णानुस्वारो भवन्ति ॥ ५ ।

अगिण उण्हउ होइ जगु वाएं सीअलु तेवँ ।
जो पुणु अगिं सीअला तसु उण्हत्तणु केवँ ॥

णानुस्वारो ।

विप्पिअ-आरउ जइ वि पिउ तो वि त आणहि अज्जु ।

अगिण दढ्ढा जइवि घरु तो तँ अगिं कज्जु ॥

एवमुकारादप्युदाहार्या ॥ ३४३ ॥

स्यम्-जस्-शमा लुरु ॥ ८।४।३४४ ॥

अपभ्रशे सि अम् जस् शस् इत्येतेषा लोपो भवति ॥ एइ ति घोडा एह
शलि । इत्यादि । अत्र स्यम् जसा लोप ॥

जिवँ जिवँ वक्किम लोअणह णिरु सामलि सिक्खेइ ।

तिरँ तिरँ वम्महु निअय-सरु सर-पत्थरि तिक्खेइ ॥

अत्र स्यम्शसा लोप ॥ ३४४ ॥

पष्ठथाः ॥ ८ । ४ । ३४५ ॥

अपभ्रशे पष्ठथा विभक्त्या. प्रायो लुग् भवति ॥

सगर-सएहिं जु वणिअइ देक्खु अन्हारा कन्तु ।

अइमत्तह चत्तइकुसह गय कुम्भइ दारन्तु ॥

श्रय्योगो लक्ष्यानुसारार्थं ॥ ३४५ ॥

आमन्थ्ये जसो होः ॥ ८।४।३४६ ॥

अपभ्रशे आमन्थ्येर्ये वर्तमानान्नाम्न परस्य जसो हो इत्यादेशो भवति ।

लोपापवाद ॥

तरुणहो तरुणिहो मुणिउ मइ करहु म अप्पहो घाउ ॥ ३४६ ॥

भिस्सुपोहिं ॥ ८ । ४ । ३४७ ॥

अपभ्रशे भिस्सुपो स्थाने हिं इत्यादेशो भवति ॥ गुणहिं न सपइ
किंचि पर ॥ सुप् । भार्हरहि जिवँ भारइ मग्गेहिं तिहिं वि पयइइ ॥ ३४७ ॥

स्त्रिया जम्-शसोरुदोत् ॥ ८ । ४ । ३४८ ॥

अपभ्रशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्य जस शसश्च प्रत्येकमुदोतावादेशौ

भवत । लोपापवादौ ॥ जस । अगुलिउ जज्जरियाओ न्हेण ॥ इम
सुन्दर-सव्वज्जाउ विलासिणीओ पेच्छन्ताण ॥ वचनभेदान्न ययामस्स
॥ ३४८ ॥

ट ए ॥ ८ । ४ । ३४९ ॥ -

अपभ्रशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्याष्टाया स्थाने ष इत्यादेः
भवति ॥

निअ-मुह-करहिं वि मुद्ध कर अन्धारइ पडिपेसखइ ।
ससि-मण्डल-चन्दिमए पुणु काइ न दूरे देकसइ ॥
जहिं मरगय-रुन्तिए सवल्लिअ ॥ ३४९ ॥

डस-डस्योहे ॥ ८ । ४ । ३५० ॥

अपभ्रशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परयोर्डसू डसि इत्येतयोर्हे इत्यादेः
भवति ॥ डस ।

तुच्छ-मइसहे तुच्छ-जम्पिरहे ।
तुच्छच्छ-रोमावलिहे तुच्छ-राय तुच्छयर-हासहे ।
पिय-वयणु अलहन्तिअहे तुच्छकाय-वम्मह-निवासहे ॥
अल्लु जु तुच्छउ तहे धणहे न अकलणह न जाइ ।
कटरि थणतरु मुद्धढहे जे मणु विधि ण माइ ॥

डसे ।

फोडेन्ति जे हियडउ अप्पणउं ताट पगई कवण घण ।
रक्खेज्जहु लोअहो अप्पणा बालहे जाया विसम, थण ॥ ३५० ॥

। ३ म्यसामोर्हु ॥ ८ । ४ । ३५१ ॥

अपभ्रशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्य म्यस आमश्च हु इत्यादेः
भवति ॥

॥-३ भल्ला हुमा जु मारिआ बहिणि महारा कन्नु ।
उज्जेज्जं तु ययसिअहु जइ भग्गा घर ण्णु ।
वयस्याम्यो वयस्याना वेत्थर्य ॥ ३५१ ॥

डेहिं ॥ ८ । ४ । ३५२ ॥

अपभ्रशे स्त्रिया वर्तमानानाम्न परस्य डे सप्तम्येकवचनस्य हि इत्यादेशो भवति ॥

वायमु उड्वावन्तिअए पिउ दिट्टुउ सहसत्ति ।

अद्वा वलया मदिहि गय अद्वा फुट्ट तडत्ति ॥ ३५२ ॥

क्रीने जस-शसोरिं ॥ ८ । ४ । ३५३ ॥

अपभ्रशे क्रीने वर्तमानानाम्न परयोर्जस्-शसो इ इत्यादेशो भवति ॥

कमलद् मेछवि अलि-उलइ करि-गण्डाइ महन्ति ।

असुलहमेच्छण जाह भलि ते णवि दूर गणन्ति ॥ ३५३ ॥

कान्तस्यात उं स्यमोः ॥ ८ । ४ । ३५४ ॥

अपभ्रशे क्रीने वर्तमानस्य ककारान्तस्य नाम्नो योकारस्तस्य स्यमो

परयो उ इत्यादेशो भवति ॥ अन्नु जु तुच्छउ तहे घणहे ॥

मगउ देक्खवि निअय वलु वलु पसरिअउं परस्सु ।

उम्भिलइ ससि-रेह जिवं करि करवालु पियस्सु ॥ ३५४ ॥

सर्वादेर्द्धसेर्हा ॥ ८।४।३५५ ॥

अपभ्रशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य टसेर्हा इत्यादेशो भवति ॥

। होन्तउ आगदो । तहा होन्तउ आगदो । कहा होन्तउ आगदो ॥३५५॥

किमो डिहे वा ॥ ८।४।३५६ ॥

अपभ्रशे किमोकारान्तात्परस्य ङसेर्दिहे इत्यादेशो वा भवति ॥

अइ तहो तुट्टउ नेहडा मइ सहु नवि तिल-तार ।

त किहे वक्केहिं लोअणेहिं जोइज्जउ सय-वार ॥३५६ ॥

डेहिं ॥ ८।४।३५७ ॥

भ्रशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य डे सप्तम्येकवचनस्य हिं इत्यादेशो भवति ॥

जहिं कपिज्जइ सरिण सरु ठिज्जइ खग्गिण खग्गु ।

तहिं तेहइ भड-घइ-निवहि कन्तु पयासइ मग्गु ॥

एक्कहिं अक्खिहिं सावणु अन्नाहिं भइवउ ।

माहउ महिअल-सत्थरि गण्ड-त्थले सरउ ॥

अङ्गिहिं गिन्ट सुहच्छी-तिल-वणि मग्गसिरु ।

तहे मुद्धहे मुह-पङ्कइ आवासिउ सिसिरु ॥

हिअडा फुट्टि तडत्ति करि कालक्खेवें काइ ।

ढेक्खउ हय-विहि कहिं ठणइ पड विणु दुक्ख-सयाइ ॥ ३५७ ॥

यत्तत्किंम्यो डसो डामुर्न वा ॥ ८।४।३५८ ॥

अपभ्रंशे यत्तत्किन् इत्येतेभ्योकारेन्तेभ्य- परस्य डसो डामु इत्यादेशौ
वा भवति ॥

कन्तु महारउ हलि सहिए निच्छइ रूसइ जामु ।

अत्थिहिं सत्थिहिं हत्थिहिं वि ठाउत्ति फेडइ तामु ॥

जीविउ कासु न वल्लहउ धणु पुणु कासु न इट्ठु ।

दोण्णि वि अवसर-निवडिआइ तिण सम गणइ विसिट्ठु ॥ ३५८ ॥

स्त्रिया डहे ॥ ८ । ४ । ३५९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रीलिङ्गे वर्तमानेभ्यो यत्तत्किम्य परस्य डसो डहे इत्यादेशौ
वा भवति ॥ जहे केरउ । तहे केरउ । । कहे केरउ ॥ ३५९ ॥

यत्तदः स्यमोर्तुं च ॥ ८ । ४ । ३६० ॥

अपभ्रंशे यत्तदो स्थाने स्यमो परयोर्यथासंख्य भु च इत्यादेशौ वा
भवत ॥

प्रङ्गणि चिट्ठदि नाहु भु च रणि फरट्टि न अन्त्रि ॥

पडे । त चोल्लिअइ जु निअहइ ॥ ३६० ॥

उदम इमुं ह्रीवे ॥ ८।४।३६१ ॥

अपभ्रंशे नपुंसकलिङ्गे वर्तमानस्येदम स्यमो परयो इमु इत्यादेशौ
भवति ॥ इमु कुलु तुह तणउं । इमु कुलु देक्खु ॥ ३६१ ॥

एत्तदः स्त्री-पु-ह्रीवे एह एहो एहु ॥ ८।४।३६२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया पुंसि नपुंसके वर्तमानस्येत्तत् स्थाने स्यमो परयोर्दंदा-
संख्यम् एह एहो एहु इत्यादेशौ भवन्ति ॥

एह कुमारी एहो नरु एहु मणोरह-ठाणु ।

एहुउ वढ चिन्तन्ताह पच्छड होइ विहाणु ॥ ३६२ ॥

एइर्जम्-शसोः ॥ ८ । ४ । ३६३ ॥

अपम्रशे एतदो जस्-शसो परयो एड इत्यादेशो भवति ॥ एइ ति
बोडा एह थलि ॥ एइ पेच्छ ॥ ३६३ ॥

अदस ओइ ॥ ८ । ४ । ३६४ ॥

अपम्रशे अदस स्थाने जस्-शसो परयो ओइ इत्यादेशो भवति ॥

जड पुच्छट घर वड्डाइ तो वड्डा घर ओइ ।

विहलिअ-जण-अवमुद्धरणु कन्तु कुडीरइ जोइ ॥

अमूनि वर्तन्ते पृच्छ वा ॥ ३६४ ॥

इदम आयः ॥ ८ । ४ । ३६५ ॥

अपम्रशे इदमशब्दस्य स्यादौ अय इत्यादेशो भवति ॥

आयड लोअहो लोअणइ जाई सरइ न मन्ति ।

अप्पिए दिट्टइ मउलिअहिं पिए दिट्टइ विहसन्ति ॥

सोसउ म सोसउ च्चिअ उअही वडवानलस्स किं तेण ।

ज जलइ जले जलणो आपण वि किं न पज्जत्त ॥

आयहो ढड्डु-फ़लेवरहो ज वाहिउ त सारु ।

जड उट्टुम्भइ तो कुहइ अह डज्जइ तो ठारु ॥ ३६५ ॥

सर्वस्य साहो वा ॥ ८ । ४ । ३६६ ॥

अपम्रशे सर्वशब्दस्य साह इत्यादेशो वा भवति ॥

साहु वि लोउ तडप्फडइ वड्डुत्तणहो तणेण ।

वड्डुप्पणु परिपाविअइ हत्थि मोक्कलडेण ॥

पये । सव्वु वि ॥ ३६६ ॥

॥ किम काडं-कण्णी वा ॥ ८ । ४ । ३६७ ॥

अपम्रशे किम स्थाने काइ कण इत्यादेशो वा भवति ॥

जइ न सु आवइ दूइ घरु काइ अहो-मुहु तुज्जु ।

वयणु जु खण्डइ तउ सहि एसो पिउ होइ न मज्जु ॥
काइ न दूरे देक्खइ ॥

फोडिन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ताह पराई कण घण ।
रक्खेज्जहु लोअहो अप्पणा बालहे जाया विसम थण ॥
सुपुरिस कङ्गुहे अणुहरहिं भण कज्जे कवणेण ।
जिवं जिवं वडुत्तणु लहहिं तिवं तिवं नवहिं सिरेण ॥
पक्षे ।

जइ ससणेही तो मुइअ अह जीवइ निनेह ।
विहिं वि पयारेहिं गइअ धण किं गज्जहि सल मेह ॥ ३६७ ॥

युम्मदः सा तुहुं ॥ ८ । ४ । ३६८ ॥

अपभ्रशे युम्मद सौ परे तुहु इत्यादेशो भवति ॥

भमरु म रुणझुणि रण्डइ सा दिसि जोइ म रोइ ।

सा मालइ देसन्तरिअ जसु तुहु मराटि विओड ॥ ३६८ ॥

जम्-शसोस्तुम्हे तुम्हइं ॥ ८ । ४ । ३६९ ॥

अपभ्रशे युम्मदो जासि असि च प्रत्येक तुम्हे तुम्हइ इत्यादेशो
भवत ॥ तुम्हे तुम्हइ जाणट । तुम्हे तुम्हइ पेच्छइ ॥ वचनमे
यथासख्यनिवृत्त्यर्थ ॥ ३६९ ॥

टा-हयमा पइं तइं ॥ ८ । ४ । ३७० ॥

अपभ्रशे युम्मद टा डि अम् इत्येते मह पइ तइ इत्यादेशो
भवत ॥ टा ।

पइ मुकाहनि घर-तरु फिट्ठइ पत्तण न पत्ताण ।

तुट पुणु छाया जइ होज्ज कट्ठवि ता तेहिं पचेटिं ॥

मट्टु रिअउं तइ ताण तुहु सवि अये विनटिज्जइ ।

पिअ काइ फरउं हउ काइ तुहु मच्छे मच्छु गिलिज्जइ ॥

डिना ।

पइ मई बेटि वि रण-भायहिं को जयसिरि तवेइ ।

केसहिं लेपिणु अम-घरिणि भण सुहु को थकेड ॥

एव तइ ॥ अमा ।

पइ मेल्लन्तिहे। महु मरणु मइ मेल्लन्तहो तुज्जु ।

सारस जसु जो वेगला सोवि कृदन्तहो सज्जु ॥

एव तइ ॥ ३७० ॥

भिसा तुम्हेहिं ॥ ८ । ४ । ३७१ ॥

अपभ्रशे युष्मदो भिसा सह तुम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥

तुम्हेहिं अम्हेहिं ज किअउ दिट्टुउ बहुअ-जणेण ।

त तेवहुउ समर-भरु निज्जिउ एव-खणेण ॥ ३७१ ॥

डसि-डस्म्या तउ तुज्जु तुप्र ॥ ८ । ४ । ३७२ ॥

अपभ्रशे युष्मदो डसिडस्म्या सह तउ तुज्जु तुप्र इत्येते त्रय

आदेशा भवन्ति ॥ तउ होन्तउ आगदो । तुज्जु होन्तउ आगदो ।

उ होन्तउ आगदो ॥ टसा ।

तउ गुण-सपइ तुज्जु मदि तुप्र अणुत्तर खन्ति ।

जइ उप्पत्तिं अन्न जण महि-मडलि सिक्खन्ति ॥ ३७२ ॥

भ्यसाम्भ्या तुम्हहं ॥ ८।४।३७३ ॥

अपभ्रशे युष्मदो भ्यस् आम् इत्येताम्भ्या सह तुम्हह इत्यादेशो

भवति ॥ तुम्हह होन्तउ आगदो । तुम्हह केरउ धणु ॥ ३७३ ॥

तुम्हासु सुपा ॥ ८।४।३७४ ॥

अपभ्रशे युष्मद सुपा सह तुम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हासु

अ ॥ ३७४ ॥

सावस्मदो हउं ॥ ८।४।३७५ ॥

अपभ्रशे अस्मद सौ परे हउ इत्यादेशो भवति ॥ तसु हउ कलि-

णि दुल्लहहो ॥ ३७५ ॥

जस्-शसोरम्हे अम्हहं ॥ ८।४।३७६ ॥

अपभ्रशे अस्मदो जसि शसि च परे प्रत्येकम् अम्हे अम्हह

आदेशौ भवत ॥

अम्हे थोवा रिउ बहुअ कायर एम्ब भणन्ति ।

मुद्धि निहालहि गयण—यलु कड जण जोण्ह करन्ति ॥

अम्बणु लाइवि जे गया पहिअ पराया केवि ।

अवस न सुअहिं मुहच्छिअहिं जिवं अम्हइ तिवं तेवि ॥

अम्हे देकखइ । अम्हइ देकखइ । वचनभेदो यथासख्यनिवृत्त्यर्थ ॥३७६॥

टा-डयमा मइं ॥ ८।४।३७७ ॥

अपभ्रंशे अस्मद टा ङि अम् इत्येतै सट मइ इत्यादेशो
भवति ॥ टा ।

मइ जाणित पिअ विरटिअह कवि घर होइ विआलि ।

णवर मिअङ्कुवि तिह तवड जिह टिणयरु खय—गाळि ॥

ठिना। पइ मइ बेहिं वि रण—गयाहिं ॥ अमा । मइ मेळन्तरो तुज्जु ॥३७७॥

अम्हेहिं भिसा ॥ ८।४।३७८ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो भिसा सट अम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हेहिं
अम्हेहिं ज किअउ ॥ ३७८ ॥

महु मज्जु ठसि—टस्म्याम् ॥ ८।४।३७९ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो डसिना टसा च सट प्रत्येकं महु मज्जु इत्यादेशो
भवति ॥ महु होन्तउ गदो । मज्जु होन्तउ गदो ॥ टसा ।

महु कन्तशे वे दोसडा हेळि म शङ्गहि आनु ।

देन्तरो हउं पर उत्ररिअ जुअन्तशे कग्वालु ॥

जइ भग्गा पारकडा तो सहि मज्जु पिण्ण ।

अह भग्गा अम्हहं तणा तो तें मारिअडेण ॥ ३७९ ॥

अम्हहं भ्यमाम्भ्याम् ॥ ८।४।३८० ॥

अपभ्रंशे अस्मदो भ्यसा अमा च सट अम्हह इत्यादेशो भवति ॥
अम्हह होन्तउ आगदो ॥ आमा ॥ अह भग्गा अम्हहं तणा ॥ ३८० ॥

मुपा अम्हासु ॥ ८।४।३८१ ॥

अपभ्रंशे अस्मद मुपा सट अम्हासु इत्यादेशो भवति । अम्हासु ठिअं ॥३८१॥

त्यादेराद्य-त्रयस्य बहुत्वे हिं न वा ॥ ८।४।३८२ ॥

यादीनामाद्यत्रयस्य सम्बन्धिनो बहुष्वर्थेषु वर्तमानस्य वचनस्यापभ्रशो हिं
इत्यादेशो वा भवति ॥

मुह-करि-यन्ध तहे सोह धरहिं न मल्ल-जङ्घु ससि-राहु करहिं ।

तहे सहहिं कुरल भमर-उल-तुलिअ न तिमिर-डिम्भ खेछन्ति मिलिअ

॥ ३८२ ॥

मध्य-त्रयस्याद्यस्य हिः ॥ ८।४।३८३ ॥

त्यादीना मध्यत्रयस्य यदाद्य वचन तस्यापभ्रशो हि इत्यादेशो वा भवति ॥

वप्पीहा पिउ पिउ भणवि कित्तिउ स्वाहि हयास ।

तुह जलि महु पुणु वल्लहइ विहु वि न पुरिअ आस ॥

आत्मनेपदे ।

वप्पीहा कइ बोळिअेण निग्धिण वार इ वार ।

सायरि भरिअइ विमल-जलि लहहि न ण्कइ धार ॥

सप्तम्याम् ।

आयहिं जम्माहिं अन्नाहिं वि गोरि सु दिज्जहि कन्तु ।

गय मत्तह चत्तकुसट जो अन्मिडइ हसन्तु ॥

पक्षे । रुअसि । इत्यादि ॥ ३८३ ॥

बहुत्वे हुः ॥ ८ । ४ । ३८४ ॥

त्यादीना मध्यमत्रयस्य सम्बन्धि बहुष्वर्थेषु वर्तमान यद्वचन तस्यापभ्रशो हु
इत्यादेशो वा भवति ॥

वलि अब्भत्थणि महु-महणु लहुईह्हा सोइ ।

जइ इच्छहु वडुत्तणउ देहु म मग्गहु कोड ॥

पक्षे । इच्छह । इत्यादि ॥ ३८४ ॥

अन्त्य-त्रयस्याद्यस्य उ ॥ ८ । ४ । ३८५ ॥

त्यादीनामन्त्यत्रयस्य यदाद्य वचन तस्यापभ्रशो उ इत्यादेशो वा भवति ॥

विहिं विनडउ पीडन्तु गह म धणि करहि विसाउ ।

संपद् कड्डुउ वेस जिवँ छुड्डु अग्घड ववसाउ ॥

वलि किज्जउ सुअणस्सु ॥ पक्षे । कड्डामि । इत्यादि ॥ ३८५ ॥

वहुत्वे हुं ॥ ८ । ४ । ३८६ ॥

त्यादीनामन्त्यत्रयस्य सवन्धि बहुष्वर्थेषु वर्तमानं यद्वचन तस्य हु इत्य-
देशो वा भवति ॥

खगा-विसाट्टिउ जहिँ लहहु पिय तहिँ देसहिँ जाहु ।

रण-दुब्भिवखँ मग्गाइ विणु जुज्जेँ न वलाहु ॥

पक्षे । लहिमु । इत्यादि ॥ ३८६ ॥

हि-स्वयोरिदुदेत् ॥ ८ । ४ । ३८७ ॥

पञ्चम्या हिस्वयोरपञ्चशे इ उ ए इत्येते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ इत् ।

कुञ्जर सुमरि म सल्लडउ सरला सास म मेहि ।

कवल जि पानिय विहि-वसिण ते चरि माणु म मेहि ॥

उत् ।

भमरा ण्यु विलिम्पडइ केवि दियहटा विलम्बु ।

घण-पत्तल छाया-वहुल्ल फुल्लइ जाम कयम्बु ॥

एत् ।

प्रिय एम्बहिँ करे सेल्लु करि छड्डुहि तुहु करवाल ।

ज कावालिय वप्पुडा लहिँ अभग्गु कनाल ॥

पक्षे । सुमरति । इत्यादि ॥ ३८७ ॥

वत्स्यति-स्यस्य सः ॥ ८ । ४ । ३८८ ॥

अपञ्चशे भविष्यदर्थनिपयस्य त्याग्रे म्यस्य सो वा भवति ॥

दिअहा जन्ति अटम्पडहिँ पडहिँ मणोरह पच्छि ।

जं अचट्टइ त माणिअइ होसइ करतु म अच्छि ॥

पक्षे । होहिइ ॥ ३८८ ॥

क्रियैः कौसु ॥ ८ । ४ । ३८९ ॥

क्रिये इयेनस्य त्रिचापडम्यापञ्चशे कौसु इयादेशो वा भवति ॥

सन्ता भोग जु परिहरड तसु कन्तहो बलि कीसु ।

तसु दइवेण वि मुण्डियउ जसु खल्लिहडउ सीसु ॥

पक्षे । साध्यमानावस्थात् क्रिये इति सस्कृतशब्दादेप प्रयोगः । बलि
केज्जउ सुअणस्सु ॥ ३८९ ॥

भुवः पर्याप्तौ हुच्चः ॥ ८ । ४ । ३९० ॥

अपभ्रशे भुवो धातो पर्याप्तावथे वर्तमानस्य हुच्च इत्यादेशो भवति ॥

अइत्तुगत्तणु ज थणह सो च्छेयउ न हु लाहु ।

सहि जइ केवँइ तुडि-वसेण अहरि पहुच्चइ नाहु ॥ ३९० ॥

ब्रूगो ब्रुवो वा ॥ ८ । ४ । ३९१ ॥

अपभ्रशे ब्रूगो धातोर्ब्रुव इत्यादेशो वा भवति ॥ ब्रुवह सुहासिउ किं पि ॥ पक्षे ।

इत्तउ ब्रोप्पिणु सउणि ट्ठिउ पुणु दूसासणु ब्रोप्पि ।

तो हउ जाणउ एहो हरि जइ महु अगइ ब्रोप्पि ॥ ३९१ ॥

ब्रजेर्बुजः ॥ ८ । ४ । ३९२ ॥

अपभ्रशे ब्रजतेर्धातोर्बुज इत्यादेशो भवति ॥ बुजइ । बुजेप्पि ।
बुजेप्पिणु ॥ ३९२ ॥

दृशेः प्रस्सः ॥ ८ । ४ । ३९३ ॥

अपभ्रशे दृशेर्धातो प्रस्स इत्यादेशो भवति ॥ प्रस्सहि ॥ ३९३ ॥

ग्रहेर्गृहः ॥ ८ । ४ । ३९४ ॥

अपभ्रशे ग्रहेर्धातोर्गृह इत्यादेशो भवति ॥ पढ गृहेप्पिणु व्रतु ॥ ३९४ ॥

तक्ष्यादीनां छोल्लादयः ॥ ८ । ४ । ३९५ ॥

अपभ्रशे तक्षिप्रभृतीना धातूना छोल्ल इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥

जिवँ तिवँ तिकखा लेवि कर जइ सासि छोल्लिज्जन्तु ।

तो जइ गोरिहे मुह-कमलि सरिसिम कावि लहन्तु ॥

आदिग्रहणाल् देशीषु ये क्रियावचना उपलभ्यन्ते ते उदाहार्या ॥

चूडल्लउ चुण्णीहोइसइ मुद्धि कवोलि निहित्तउ ।

सासानल-जाल-झलक्किअउ वाह-सलिल-ससित्तउ ॥

अब्बाडवचिड वे पयइ पेम्मु निअत्तइ जावँ ।

सव्वासण-रिउ-मभवहो कर परिअत्ता तावँ ॥

हिअइ खुडुषइ गोरडी गयणि घुडुक्कइ मेहु ।

वासा-रति-मवासुअह विसमा सकडु एहु ॥

अम्मि पओहर वज्जमा निच्चु जे समुह थन्ति ।

महु कन्तहो समरङ्गणइ गय-घड भज्जिउ जन्ति ॥

पुत्तं जाणं क्वणु गुणु अवगुणु क्वणु मुणुण ।

जा वप्पीकी भुंढी चम्पिज्जइ अवरेण ॥

त तेचिउ जल्ल सायरहो सो तेपडु वित्थारु ।

तिसहे निवारणु पल्लुवि नवि पर घुट्टुअइ असारु ॥ ३९५ ॥

अनादाँ स्वरादसयुक्ताना क-ख-त्त-थ-य-कां ग-घ-ट-ध-न्न-भा ८।४।३९

अपभ्रंशेऽपदादौ वर्तमानाना स्वरात्परेषामसयुक्ताना कन्वतयपफा म्
यथासस्य गघदधनभा प्रायो भवन्ति ॥ कस्य ग ।

ज दिट्ठउ सोम-ग्गएणु असइहिं हसिउ निमट्ठु ।

पिअ-माणुस-विच्छोह गर गिलिगिलि राहु मयइयु ॥

सस्य घ ।

अम्भाए सत्यावत्थेहिं सुधिं चिन्तिज्जइ माणु ।

पिण दिट्ठे हहोहलेण को चेअइ अप्पाणु ॥

तथपफाना दधनभा ।

सवधु करेप्पिणु फधिट्टु मइ तणु पर सभळउ जण्णु ।

जानु न चाउ न चारहडि न य पम्हट्टउ धण्णु ॥

अनादायिनि किन् । सवधु करेप्पिणु । अत्र कस्य गय न भवति
स्वरादिनि किन् । गिलिगिलि राहु मयइ ॥ अमयुक्तानानिनि विन

ण्फहिं अभिन्नाहिं सान्णु ॥ प्रायोधिकारात्कचित् भवति ।

जइ केवँइ पायीसु पिउ अफिआ सुट्टु गरिणु ।

पाणीउ नवइ मराणि त्रिये सान्णे परीसु ॥

उअ कणिआरु पफुल्लिअउ कच्चण-कन्ति-पयासु ।

गोरी-वयण-विणिज्जिअउ न सेवइ वण-वासु ॥ ३९६ ॥

मौनुनासिको चो वा ॥ ८ । ४ । ३९७ ॥

अपभ्रशेनादौ वर्तमानस्यासयुक्तस्य मकारस्य अनुनासिको वकारो वा
वति ॥ कवँलु कमलु । भवँरु भमरु ॥ लाक्षणिकस्यापि । जिवँ । तिवँ ।
वँ । तेवँ ॥ अनादावित्येव । मयणु ॥ असयुक्तस्येत्येव ॥ तसु पर समलुउ
म्मु ॥ ३९७ ॥

वाधो रो लुक् ॥ ८ । ४ । ३९८ ॥

अपभ्रशे सयोगादधो वर्तमानो रेफो लुग् वा भवति ॥

जइ केवँइ पावीसु पिउ ॥ पक्षे ।

जइ मग्गा पारषडा तो सहि मज्जु प्रियेण ॥ ३९८ ॥

अभूतोपि क्वाचित् ॥ ८ । ४ । ३९९ ॥

अपभ्रशे क्वचिदविद्यमानोपि रेफो भवति ॥

त्रासु महारिसि एउ भणइ जइ सुइ-सत्थु पमाणु ।

मायह चळण नवन्ताह दिवि दिवि गङ्गा-ण्हाणु ॥

क्वचित्ति किम् । वासेण वि मारह-खम्भि वद्ध ॥ ३९९ ॥

आपद्विपत्संपदा द इ ॥ ८ । ४ । ४०० ॥

अपभ्रशे आपद् विपद् सपद् इत्येतेषा दकारस्य इकारो भवति ॥

अनउ करन्तहो पुरिसहो आवइ आवइ ।

विण्ड । सपइ ॥ प्रायोधिकारात् । गुणहिं न सपय कित्ति पर ॥ ४०० ॥

कय-यथा-तथा थादेरेमेमेहेधा डितः ॥ ८ । ४ । ४०१ ॥

अपभ्रशे कथ यथा तथा इत्येतेषा थादेरवयवस्य प्रत्येकम् एम इम इह
इथ इत्येते डितश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥

केम समप्पउ दुट्टु दिणु किथ रयणी छुडु होइ ।

नय-वहु-दसण-लालसउ वहइ मणोरह सोइ ॥

ओ गोरी-मुह-निज्जिअउ वदलि लुबु मियङ्कु ।

अनु वि जो परिहविय-तणु सो किवँ भवँइ निसङ्कु ॥
 बिम्बाहरि तणु रयण-वणु किह ठिउ सिरिआणन्द ।
 निरुवम-रसु पिए पिअवि जणु सेसहो दिष्णी मुद् ॥
 भण सहि निहुअउ तेवँ मइ जइ पिठ दिट्टु सदेसु ।

जेवँ न जाणइ मज्झु मणु पक्खावाडेअ तामु ॥
 जिवँ जिवँ वड्ढिम लोअणह ॥ निवँ तिवँ वम्महु निअय-सर ॥
 मइ जाणिउ प्रिय विरहिअह कवि धर होइ विआलि ।
 नवर मिअङ्कु वि तिह तवइ जिह दिणयरु खय-गालि ॥

एव तिघ-जिधावुदाहायौ ॥ ४०१ ॥

यादृक्तादृक्कीदृगीदृशां दादेर्देहः ॥ ८ । ४ । ४०२ ॥

अपभ्रशे यादृगादीना दादेरव्यवस्य डित् एह इत्यादेशो भवति ॥
 मइ भाणिअउ वलिराय तुहु केहउ मगण एहु ॥

जेहु तेहु नवि होइ वढ सइ नारायणु एहु ॥ ४०२ ॥

अता डडसः ॥ ८ ॥ ४ । ४०३ ॥

अपभ्रशे यादृगादीनामदन्ताना यादृशतादृशकीदृशेशाना दादेरव्यवस्य
 डित् अइस इत्यादेशो भवति ॥ जइसो । तइसो । कइसो । अइसो ॥ ४०३ ॥

यत्र-तत्रयोस्त्रस्य डिदेत्थ्वत्तु ॥ ८ । ४ । ४०४ ॥

अपभ्रशे यत्रतत्रशब्दयोस्त्रस्य एत्यु अत्तु इत्येतौ डितौ भवत ॥
 जइ सो घडदि प्रयावदी केत्यु वि लेप्पिणु सिक्खु ।
 जेत्यु वि तेत्यु वि एत्यु जगि भण तो तहि सारिक्खु ॥
 जत्तु ठिदो । तत्तु ठिदो ॥ ४०४ ॥

एत्यु कुत्रात्रे ॥ ८ । ४ । ४०५ ॥

अपभ्रशे कुत्र अत्र इत्येतयोस्त्रशब्दस्य डित् एत्यु इत्यादेशो भवति
 केत्यु वि लेप्पिणु सिक्खु ॥ जेत्यु वि तेत्यु वि एत्यु जगि ॥ ४०५ ॥

यावत्तावतोर्गदिर्मे उं मर्हि ॥ ८ । ४ । ४०६ ॥

अपत्रशे यावत्तावादित्यव्यययोर्वकारादेरवयवस्य म उ मर्हि इत्येते त्रय
आदेशा भवन्ति ॥

जाम न निवडइ कुम्भ-यडि सीह-चवेड-चडफ ।

ताम समत्तह मयगलह पइ-पइ वज्जइ ढक ॥

तिलह तिलत्तणु ताउ पर जाउ न नेह गलन्ति ।

नेहि पणट्टइ तेज्जि तिल तिल फिट्टवि खल होन्ति ॥

जामर्हि विसमी कज्ज-गई जीवह मज्जे एइ ।

तामर्हि अच्छउ इयरु जणु सु-अणुवि अन्तरु देइ ॥ ४०६ ॥

वा यत्तदेतोर्देवडः ॥ ८।४।४०७ ॥

अपत्रशे म् तद् इत्येतयोरत्वन्तयोर्यावत्तावतोर्वकारादेरवयवस्य डित् एवड
इत्यादेशो वा भवति ॥

जेवडु अन्तरु रावण-रामट् तेवडु अन्तरु पट्टण-गामह ॥ पक्षे । जेतुलो ।
केतुलो ॥ ४०७ ॥

वेदं-किमोर्यादेः ॥ ८।४।४०८ ॥

अपत्रशे इदम् किम् इत्येतयोरत्वन्तयोरियत्कियतोर्यकारादेरवयवस्य
डित् एवड इत्यादेशो वा भवति ॥ एवडु अन्तरु । केवडु अन्तरु ॥ पक्षे ।
एतुलो । केतुलो ॥ ४०८ ॥

परस्परस्यादिर ॥ ८ । ४ । ४०९ ॥

अपत्रशे परस्परस्यादिरकारो भवति ॥

ते मुग्गडा हराविआ जे परिविड्ढा ताह ।

अवरोप्परु जोअन्ताह सामिउ गम्भिजउ जाह ॥ ४०९ ॥

कादि-स्थैदोतोरुच्चार-लाघनम् ॥ ८।४।४१० ॥

अपत्रशे कादियु व्यञ्जनेषु स्थितयोरे ओ इत्येतयोरुच्चारणस्य लाघव
प्रायो भवति ॥

सुधे चिन्तिज्जइ माणु ॥ तसु हउ कळि-जुगि दुल्लहहो ॥ ४१० ॥

पदान्ते उं-हुं-हिं-हंकाराणाम् ॥ ८।४।४११ ॥

अपभ्रंशे पदान्ते वर्तमानाना उ हु हिं ह इत्येषा उच्चारणस्य
लाघव प्रायो भवति ॥

अनु जु तुच्छउ तहे धणहे ॥ वलि किज्जउ सुअणस्सु ॥

दइउ घडावइ वणि तरुहु ॥

तरुहु वि वक्कउ ॥ खग्ग-विसाहिउ जहिं लहुहु ॥

तणह तइज्जी भङ्गि नवि ॥ ४११ ॥

म्हो म्भो वा ॥ ८।४।४१२ ॥

अपभ्रंशे म्ह इत्यस्य स्थाने म्भ इति मकाराक्रान्तो भकारो वा
भवति ॥ म्ह इति “ पक्ष्म-श्म-ष्म-स्म-ह्मा म्हः ” (८-२-७४) इति
प्राकृतलक्षणविहितोत्र गृह्यते । सस्कृते तदसमवात् । गिम्भो । सिम्भो ॥

वम्भ ते विरला के वि नर जे सव्वङ्ग-छइल ।

जे वक्का ते वञ्चयर जे उज्जुअ ते वइल ॥ ४१२ ॥

अन्यादशोन्नाइसावराइसो ॥ ८।४।४१३ ॥

अपभ्रंशे अन्यादशशब्दस्य अन्नाइस अवराइस इत्यादेशो भवत ॥
अन्नाइसो । अवराइसो ॥ ४१३ ॥

प्रायसः प्राउ-प्राइव-प्राइम्ब-पग्गिम्बाः ॥ ८।४।४१४ ॥

अपभ्रंशे प्रायस् इत्येतस्य प्राउ प्राइव प्राइम्ब पग्गिम्ब इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

अन्ने ते दीहर लोअण अन्नु त मुअ-जुअलु ।

अन्नु सु घण थण-हारु त अन्नु जि मुह-कमलु ॥

अन्नु जि केस कलावु सु अन्नु जि प्राउ विटि ।

जेण णिअम्भिणि घडिअ स गुण लायण्ण-णिटि ॥

प्राइव मुणिह वि मन्तटी ते मणिअडा गणन्ति ।

अएड निरामह परम पइ अज्ज वि लउ न लहन्ति ॥

अमु-जलं प्राङ्म्व गोरिअहे सहि उव्वत्ता नयण सर ।
 तें सम्मुह सपेसिआ देन्ति तिरिच्छी घत्त पर ॥
 एसी पिउ रूसेसु हट रुट्ठी मइ अणुणेइ ।
 पागिम्ब एइ मणोरहइ दुक्कुरु दइउ करेइ ॥ ४१४ ॥

वान्ययोनुः ॥ ८।४।४१५ ॥

अपभ्रंशे अन्यथाशब्दस्य अनु इत्यादेशो वा भवति ॥
 विरहानल-जाल-करालिअउ पहिउ कोवि बुद्धिवि ठिअओ ।
 अनु सिसिर-कालि सअल-जलहु मु कहन्तिहु उट्ठिअओ ॥
 पक्षे । अन्नह ॥ ४१५ ॥

कुतसः कउ कहन्तिहु ॥ ८।४।४१६ ॥

अपभ्रंशे कुतसशब्दस्य कउ कहन्तिहु इत्यादेशो भवति ॥
 महु कन्तहो गुट्ठ-ट्ठिअहो कउ झुम्पडा वलन्ति ।
 अह रिउ-रुहिरें उल्लवइ अह अप्पणें न भन्ति ॥
 धूम कहन्तिहु उट्ठिअओ ॥ ४१६ ॥

। ततस्तदोस्तोः ॥ ८।४।४१७ ॥

अपभ्रंशे ततस् तदा इत्येतयोस्तो इत्यादेशो भवति ॥
 । नइ भग्गा पारक्कडा तो सहि मज्जु पियेण ।
 अह भग्गा अम्हह तणा तो तें मारिअडेण ॥ ४१७ ॥

एव-परं-समं-धुय-मा-मनाक एम्ब पर समाणु धुवु

मं मणाउं ॥ ८।४।४१८ ॥

अपभ्रंशे एवमादीना एम्वादय आदेशा भवन्ति ॥ एवम एम्ब ।
 पिय-सगमि कउ निइठी पिअहो परोक्खहो केम्ब ।
 मइ मिन्नि वि विन्नासिआ निइ न एम्ब न तेम्ब ॥
 परम पर । गुणहि, न सपय कित्ति पर ॥ समम समाणु ।
 कन्तु जु सीहहो उवमिअइ, तें महु खण्डिउ माणु ।

सीहु निरक्खय गय हणइ पिउ पय-रक्ख-समाणु ॥
ध्रुवमो ध्रुवु ।

चञ्चलु जीविउ ध्रुवु मरणु पिअ रूसिज्जइ काइ ।

होसइ दिअहा रूसणा दिव्वइ वरिस-सयाइ ॥

मो म । म धाणि करहि विसाउ ॥ प्रायोग्रहणात् ।

माणि पणटुइ जइ न तणु तो देसडा चइज्ज ।

मा दुज्जण-कर-पल्लवेहिं दसिज्जन्तु भमिज्ज ॥

लोणु विलिज्जइ पाणिणण अरि खल मेह म गज्जु ॥

बालिउ गलइ सुज्जुम्पडा गोरी तिम्मइ अज्जु ॥

मनाको मणाउ ॥

विहवि पणटुइ वक्कडउ रिद्धिहिं जण-सामन्नु ।

किं पि मणाउ महु पिअहो ससि अणुहरइ न अन्नु ॥ ४१८ ॥

किलाथवा-दिवा-सह-नहेः किराहवइ दिवे सहं नाहिं ॥ ८।४।४१९ ॥

अपभ्रशे किलादीना किरादय आदेशा भवन्ति ॥ किलस्य किर ॥

किर खाइ न पिअइ न विद्वइ धम्मि न वेचइ रूमडउ ।

इह किवणु न जाणइ जइ जमहो खणेण पहुच्चइ अडउ ॥

अथवेहवइ । अहवइ न सुवसट्ट एट्ट खोडि ॥ प्रायोधिकारात् ।

जाइज्जइ तहिं देसडइ लब्भइ पियहो पमाणु ।

जइ आवइ तो आणिअइ अइवा त जि निवाणु ॥

दिवो दिवे । टिविदिवि गङ्गा-ण्हाणु ॥ सहस्य सहु ।

जउ पवसन्ते सहु न गयअ न मुअ विओण तसु ।

लज्जिज्जइ संदेसडा दिन्तेहिं सुहय-जणम्सु ॥

नहेनाही ।

एत्तेहे मेह पिअन्ति जल्लु एत्तेहे वडयानल आवट्टइ ।

पेक्खु गहीरिम सायरहो एक्खवि कणिअ नाहिं ओहट्टइ ॥ ४१९ ॥

पश्चादेवमेवेदानीं-प्रत्युतेतसः पच्छइ एम्पइ जि एम्बहिं पचालिउ
एत्तहे ॥ ८ । ४ । ४२० ॥

अपभ्रशे पश्चादादीना पच्छइ इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥ पश्चात्
च्छइ । पच्छइ होइ विहाणु ॥ एवमेवम्य एम्बइ । एम्बइ सुरउ समत्तु ॥
इस्य जि ।

जाउ म जन्तउ पल्लवह देकखउ कइ पय देइ ।

हिअइ तिरिच्छी हउ जि पर पिउ डम्बरइ करेइ ॥

इदानीम एम्बहिं ।

हरि नचाविउ पक्कणइ विम्हइ पाडिउ लोउ ।

एम्बहिं राह-पओहरह ज भावइ त होउ ॥

प्रत्युतस्य पचलिउ ।

साव-सलोणी गोरडी नवरी कवि विस-गण्ठि ।

मडु पचलिउ सो मरइ जासु न लग्गइ कण्ठि ॥

इतस एत्ते । एत्ते मेह पिअन्ति जलु ॥ ४२० ॥

विपण्णोक्त-वर्त्मनो वुन्न-वुत्त-विच्चं ॥ ८ । ४ । ४२१ ॥

अपभ्रशे विपण्णादीना वुन्नादय आदेशा भवन्ति ॥ विपण्णस्य वुन्न ।

मइ वुत्तउ तुहु धुरु धरहि कसरेहिं विगुत्ताइ ।

पइ विणु धवल न चडइ भरु एम्बइ वुन्नउ काइ ॥

उक्तस्य वुत्त । मइ वुत्तउ ॥ वर्त्मनो विच्च । ज मणु विच्चि न माइ ॥ ४२१ ॥

शीघ्रादीना वहिल्लादयः ॥ ८ । ४ । ४२२ ॥

अपभ्रशे शीघ्रादीना वहिल्लादय आदेशा भवन्ति ॥

एक्कु कइअ ह वि न आवही अन्नु वहिल्लउ जाहि ।

मइ मित्तडा प्रमाणिअउ पइ जेहउ खलु नाहिं ॥

शकटस्य घडल ।

जिवँ सुपुरिस तिवँ घडलइ जिवँ नइ तिवँ वलणाइ ।

जिवँ डोङ्गर तिवँ कोट्टरइ हिआ विसूरहि काइ ॥

अस्पृश्यससर्गस्य विट्ठाल ।

जे छड्डेविणु रयणनिहि अप्पउ तडि घल्लन्ति ।

तह सङ्गह विट्ठाल परु फुक्किज्जन्त भमन्ति ॥

भयस्य द्रवक ।

दिवेहिं विट्ठउत्त खाहि वढ सचि म एककु वि द्रम्मु ।

कोवि द्रवकउ सो पडइ जेण समप्पइ जम्मु ॥

आत्मीयस्म अप्पण । फोडेन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ॥ द्द्रेद्रेहि.

एकमेकउ जइ वि जोएदिह रि सुट्टु सव्वायरेण । तो वि

जहिं कहिंवि राही । को सक्कइ सवरोवि दड्डु-नयणा नेहिं पड्डु

गाढस्य निच्चट्ट ।

विहवे कस्सु थिरत्तणउ जोव्वाणि कस्सु मरट्टु ।

सो लेखडउ पगविअइ जो लगाइ निच्चट्टु ॥

असाधारणस्य सङ्गल ।

कहिं ससहरु कहिं मयरहरु कहिं वरिहिणु कहिं मेहु ।

दूर-ठिआह वि सज्जणह हीइ असङ्गल नेहु ॥

कौतुकस्य कोड्डु ।

कुञ्जरु अन्नह तरु-अरहं कुड्डेण घल्लइ हत्यु ।

मणु पुणु एकहिं सल्लइहिं जइ पुच्छह परमत्यु ॥

क्रीडाया खेड्डु ।

खेड्डुय कयमन्हेहिं निच्छय किं पयम्पह ।

अणुरत्ताउ भत्ताउ अम्हे मा चय सामिअ ॥

रम्यस्य रवण ।

सरिहिं न सरोहिं न सरवरोहिं नवि उज्जाण-वणेहिं ।

देस रवण्णा होन्ति वढ निवसन्तेहिं सु-अणेहिं ॥

अद्भुतस्य ढकरि ।

हिअडा पइ एहु वोळिअओ महु अग्गइ सय-वार ।

फुट्टिमु पिए पवसन्ति हठ मण्डय ढकारि-सार ॥

हेसखीत्यम्य । हेळि । हेळि म शहहि आलु ॥ पृथक्पृथगित्यस्य

जुअजुअ ॥

एफ कुडुली पञ्चहिं रुद्धी तह पञ्चह वि जुअजुअ बुद्धी ।

वाहिणुए त घरु कहि किँ नन्दउ जेत्यु कुडुम्बउ अप्पण-उन्दउ ॥

मूढस्य नालिअ-वढौ ॥

जो पुणु मणि जि खसफासिहूअउ चिन्तइ देई न दम्मु न रुअउ ।

रइवस-भमिरु करग्गुल्लाळिउ घरहि जि कोन्तु गुणइ सो नालिउ ॥

निवेहिं विढत्तउ खाहि वढ ॥ नवस्य नवख । नवखी कवि विस-

गण्ठि ॥ अवस्कन्दस्य दडवड ।

चलेहिं चलन्तेहिं लोअणेहिं जे तइ दिट्ठा वाळि ।

तहिं मयरद्धय-दडवडउ पडइ अपूरइ काळि ॥

येदेरुडु । छुडु अग्गइ ववसाउ ॥ सम्बन्धिन केर-तणौ ॥

गयउ सु केसरि-पिअहु जलु निच्चिन्तइ हरिणाड ।

जसु केरए हुकारडए मुहहु पडन्ति तृणाइ ॥

अह मग्गा अम्हह तणा ॥ मा भैपीरित्यस्य मन्वीसेति स्त्रीलिङ्गम् ।

सत्थावत्थह आलवणु साहु वि लोउ करेड ।

आदन्नह मन्वीसडी जो सज्जणु सो देड ॥

ययद्दृ तत्तदित्यस्य जाडट्टिआ ।

जइ रच्चसि जाइट्टिअए हिअडा मुद्ध-सहाव ।

लोहें फुट्टणएण जिँ घणा सहेसइ ताव ॥४२२॥

हुहुरु-धुग्घादय शब्द-चेष्टानुकरणयोः ॥ ८।४।४२३॥

अपभ्रंशे हुहुर्वादय शब्दानुकरणे धुग्घादयश्चेष्टानुकरणे यथासख्य प्रयो-

क्तव्या ॥

मइ जाणित बुड्डीसु हउ पेम्म-द्रहि हुहुरु त्ति ।
नवरि अचिन्तिय सपडिय विप्पिय नाव झडत्ति ॥

आदिग्रहणात् ।

खज्जइ नउ कसरक्केहिं पिज्जइ नउ घुण्टेहिं ।
एम्मवइ होइ सुहच्छडी पिए दिट्ठे नयणेहिं ॥

इत्यादि ॥

अज्जवि नाहु महुज्जि घरि सिद्धत्था वन्देइ ।
ताउजि विरहु गवक्खेहिं मक्कडु-धुग्घिउ देइ ॥

आदिग्रहणात् ।

सिरि जर-खण्डी लोअडी गलि मणियडा न वीस ।
तोवि गोठुडा कराविआ मुद्धए उट्ट-वईस ।

इत्यादि ॥ ४२३ ॥

घइमादयोनर्थका ॥ ८।४।४२४ ॥

अपभ्रशे घइमित्यादयो निपाता अनर्थका प्रयुज्यन्ते ॥

अम्मडि पच्छायावडा पिउ कलहिअउ विआलि ।

घइ विवरीरी बुद्धडी होई विणासहो कालि ॥

आदिग्रहणात् खाइ इत्यादयः ॥ ४२४ ॥

तादर्थ्ये केहिं-त्तेहिं-रेसि-रेसिं-तणेणाः ॥ ८।४।४२५ ॥

अपभ्रशे तादर्थ्ये द्योत्ये केहिं तेहिं रेसि रेसिं तणेण इत्येते पञ्च निपाता
प्रयोक्तव्या ॥

ढोला एह परिहासडी अइम न कवणहिं देसि ।

हउ शिज्जउ तउ केहिं पिअ तुहु पुणु अन्नहि रेसि ॥

एव तेहिंरेसिमावुदाहार्यां ॥ चञ्चत्तणहो तणेण ॥ ४२५ ॥

पुनर्निनः स्वार्थे इः ॥ ८।४।४२६ ॥

अपभ्रशे पुनर्निना इत्येताभ्या पर स्वार्थे इ प्रत्ययो भवति ॥

सुमारिज्जइ त वल्लहउ ज वीसरइ मणाउ ॥

जहिं पुणु सुमरणु जाउ गउ तहो नेहहो कइ नाउ ॥

विणु जुज्जे न वलाहु ॥ ४२६ ॥

अवश्यमो डें-डो ॥ ८।४।४२७ ॥

अपभ्रशेवश्यम स्वार्थे डें ड इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥

जिब्भिन्दिउ नायगु वसि करहु जसु अधिन्नइ अन्नइं ।

मूलि विणट्टइ तुविणिहे अवसे सुवइ पण्णइ ॥

अवस न सुअहिं सुहच्छिअहिं ॥ ४२७ ॥

एकशसो डि ॥ ८।४।४२८ ॥

अपभ्रशे एकशशब्दात्स्वार्थे डिर्भवति ॥

एकसि सील-कलकिअह देज्जहिं पच्छिताइ ।

जो पुणु खण्डइ अणुदिअहु तसु पच्छित्तें काइ ॥ ४२८ ॥

अ-डड-डुल्लाः स्वार्थिक-क-लुरु च ॥ ८।४।४२९ ॥

अपभ्रशे नाम्न. परत स्वार्थे अ डड डुल्ल इत्येते त्रय प्रत्यया

भवन्ति तत्सन्नियोगे स्वार्थे कप्रत्ययस्य लोपश्च ॥

विरहानल-जाल-करालिअउ पहिउ पन्थि ज दिट्टुउ ॥

त मेलवि सन्नहिं पन्थिअहिं सोजि किअउ अगिण्टुउ ॥

डड । महु कन्तहो वे दोसडा ॥ डुल्ल । एक कुडुल्ली पञ्चहिं रुद्धी ॥ ४२९ ॥

योगजाश्चैपाम् ॥ ८।४।४३० ॥

अपभ्रशे अडडडुल्लाना योगभेदेभ्यो ये जायन्ते डडअ इत्यादय प्रत्यया-

स्तेपि स्वार्थे प्रायो भवन्ति ॥ डडअ । फोडेन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ॥

अत्र "किसलय" ० (८-१-२६९) इत्यादिना यलक् ॥ डुल्लअ ।

सुडुल्लउ चुन्नीहोइसइ ॥ डुल्लडड ।

सामि-पसाउ सलज्जु पिउ सीमा-सधिहिं वासु ।

पेक्खिवि वाहु-बल्लडडा धण मेलइ नीसानु ॥

अत्रामि "स्यादौ दीर्घ-ह्रस्वौ" (८-४-३३०) इति दीर्घः ॥ एव वाहु-

बल्लडड । अत्र त्रयाणा योग ॥ ४३० ॥

स्त्रिया तदन्ताङ्गीः ॥ ८।४।४३१ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानेभ्य प्राक्तनसूत्रद्वयोक्तप्रत्ययान्तेभ्यो ङी. प्रत्यं भवति ॥

पहिआ दिट्ठी गोरडी दिट्ठी मग्गु निअन्त ।

असूसासेहि कन्नुआ तितुव्वाण करन्त ॥

एक कुडुली पञ्चहि रुद्धी ॥ ४३१ ॥

आन्तान्ताङ्गाः ८ । ४ । ४३२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानादप्रत्ययान्तप्रत्ययान्तात् ङाप्रत्ययो भवति ङथपवाद ॥

पिउ आइउ सुअ वत्तडी झुणि कन्नडइ पइट्ट ।

।. तहो विरहहो नासन्तअहो धूलडिआ वि न दिट्ट ॥ ४३२ ॥

अस्येदे ॥ ८ । ४ । ४३३ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानस्य नाम्नो योकारस्तस्य आकारे प्रत्यये ष इकारो भवति ॥ धूलडिआ वि न दिट्ट ॥ स्त्रियामित्येव । झुणि कन्नड पइट्ट ॥ ४३३ ॥

युष्मदादेरीयस्य ङारः ॥ ८।४।४३४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदादिभ्य परस्य ईयप्रत्ययस्य ङार इत्यादेशो भवति ॥

सदेसें काइ तुहारेण ज सङ्गहो न मिळिज्जइ ।

सुइणन्तरि पिए पाणिण्ण पिअ पिआस किं छिज्जइ ॥

दिविख अण्ठारा कन्तु । बहिणि महारा कन्तु ॥ ४३४ ॥

अतोर्देत्तुलः ॥ ८ । ४ । ४३५ ॥

अपभ्रंशे इदार्कियत्तेतद्भ्य परस्य अतो प्रत्ययस्य डेतुल इत्यादेशो भवति ॥ एत्तुलो । केत्तुलो । जेतुलो । तेत्तुलो । एत्तुलो ॥ ४३५ ॥

त्रस्य डेत्तहे ॥ ८ । ४ । ४३६ ॥

अपभ्रंशे सर्वादे. सप्तम्यन्तात्परस्य त्रप्रत्ययस्य डेत्तहे इत्यादेशो भवति ॥

एत्तहे तेत्तहे वारि धरि, लच्छि निसण्डुल धाइ ।

पिअ-यन्मट्ट व गोरडी निचल कर्हि वि न ठाइ ॥ ४३६ ॥

त्व-तलोः प्पणः ॥ ८।४।४३७ ॥

अपभ्रशे त्वतलो प्रत्यययो प्पण इत्यादेशो भवति ॥ वड्डुप्पणु परि-
विअइ ॥ प्रायोधिकारात् । वड्डुत्तणहो तणेण ॥ ४३७ ॥

तव्यस्य इएव्वउं एव्वउ एवा ॥ ८।४।४३८ ॥

अपभ्रशे तव्यप्रत्ययस्य इएव्वउ एव्वउ एवा इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति ॥

एउ गृहेप्पिणु धु मइ जइ प्रिउ उव्वारिज्जइ ।

महु करिएव्वउ किं पि णवि मरिएव्वउ पर देज्जइ ॥

देसुच्चाडणु सिहि-कट्टणु घण-कट्टणु ज लोइ ।

मज्जिट्टए अइरत्तिए सव्वु सहेव्वउ होइ ॥

सोएवा पर वारिआ पुप्फवईर्हि समाणु ।

जगेवा पुणु को धरइ जइ सो वेउ पमाणु ॥ ४३८ ॥

क्त्त इ-इउ-इवि-अत्रयः ॥ ८।४।४३९ ॥

अपभ्रशे क्त्वाप्रत्ययस्य इ इउ इवि अवि इत्येते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ इ ।

हिअडा जइ वेरिअ घणा तो किं अन्नि चडाहु ।

अम्हाहिं वे हत्थडा जइ पुणु मारि मराहु ॥

इउ । गय-घड भज्जिउ जन्ति ॥ इवि ।

रक्खइ सा विस-हारिणी वे कर चुम्भिवि जीउ ।

पडिनिम्भिय-मुजालु जलु जेहिं अहोडिउ पीउ ॥

अवि ।

वाह विछोडवि जाहि तुहु एउ तेवँइ को दोसु ।

हिअय-ट्टिउ जइ नीसरहि जाणउ मुज्ज स रोसु ॥ ४३९ ॥

एप्प्येप्पिप्पेव्येविणः ॥ ८।४।४४० ॥

अपभ्रशे क्त्वाप्रत्ययस्य एप्पि एप्पिणु एवि एविणु इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

जेप्पि असेसु कसाय-त्रलु देप्पिणु अभउ जयस्सु ।

लेवि महच्चय सिवु छहहिं झाएविणु तत्तसु ॥
पृथायोग उत्तरार्थ ॥ ४४० ॥

तुम एवमणाणहमणहिं च ॥ ८।४।४४१ ॥

अपभ्रशे तुम प्रत्ययस्य एवम् अण अणहम् अणहिं इत्येते च
चकारात् एप्पि एप्पिणु एवि एविणु इत्येते । एव चाष्टावादेशा म
देव दुकरु निअय-धणु करण न तउ पडिहाइ ।

एम्बइ सुहु सुञ्जणह मणु पर भुञ्जणहिं न जाइ ॥

जेप्पि चएप्पिणु सयल धर लेविणु तवु पालेवि ।

विणु सन्ते तित्थेसरेण खो सकइ भुवणे वि ॥ ४४१ ॥

गमेरेप्पिण्णैप्प्योरेर्लुग् वा ॥ ८।४।४४२ ॥

अपभ्रशे गमेर्धातो परयोरेप्पिणु एप्पि इत्यादेशयोरेकारस्य लुग् भवा

गम्पिणु वाणारसिहिं नर अट उज्जेणिहिं गम्पि ।

मुआ परावहिं परम-पउ दिव्वन्तरइ म जम्पि ॥

पक्षे ।

गङ्ग गमेप्पिणु जो मुअइ जो सिव-तित्थ गमेप्पि ।

कीलदि तिदसावास-गउ सो जम-छेउ जिणेप्पि ॥४४२॥

तृनोणअः ॥ ८।४।४४३ ॥

अपभ्रशे तृन प्रत्ययस्य अणअ इत्यादेशो भवति ॥ हत्थि
छेउ बोहणउ पडहु वज्जणउ सुणउ भसणउ ॥ ४४३ ॥

इवार्ये नं-नउ-नाइ-नाइ-जणि-जणअः ॥ ८।४।४४४ ॥

अपभ्रशे इवशब्दम्यार्ये न नउ नाइ नावइ जणि जणु इत्ये
भवन्ति ॥ न । न मल्ल-जुज्जु ससि-राहु करहिं ॥ नउ ।

रनि-अत्थमणि समाउलेण कण्ठि विइणु न लिणु ।

चक्के खण्डु मुणाळिअहे नउ जीवगलु दिणु ॥

नाइ ।

वलयानलि-निवडण-भणण घण उद्धम्भुअ जाइ ।

बल्ह-विरह-महादहहो थाट गवेसइ नाइ ॥

नावइ ।

पेक्खेविणु मुटु जिण-वरहो दीहर-नयण सलोणु ॥

नावइ गुरु-मच्छर-भरिउ जळणि पवीसइ लोणु ॥

जणि ।

चम्पय-कुमुमहो मज्झि सहि भसलु पइट्टु ।

सोहइ इन्दनीलु जणि कणइ वइट्टु ॥

गु । निरुवम-रसु पिण पिणवि जणु ॥ ४४४ ॥

लिङ्गमतन्त्रम् ॥ ८।४।४४५ ॥

अपभ्रशे लिङ्गमतन्त्र व्यभिचारि प्रायो भवति । गय-कुम्भइ दारन्तु ॥

त्र पुलिङ्गस्य नपुसकत्वम् ।

अब्मा लग्गा डुङ्गरिहिं पाहिउ रडन्तउ जाइ ।

जो एहा गिरि-गिलण-मणु सो किं धणटे धणाइ ॥

त्र अब्मा इति नपुसकस्य पुत्त्वम् ॥

पाइ विलगी अन्त्रडी सिरु ल्हसिउ खन्धम्सु ।

तो वि कटारइ हत्यडउ तलि किज्जउ कन्तस्सु ॥

त्र अन्त्रडी इति नपुसकस्य स्त्रीत्वम् ॥

मिरि चडिआ सन्ति प्फलइ पुणु डालइ मोडन्ति ।

तोवि महद्दुम सउणाह अवरहिउ न करन्ति ॥

त्र डालइ इत्यत्र स्त्रीलिङ्गस्य नपुसकत्वम् ॥ ४४५ ॥

शौरसेनीवत् ॥ ८।४।४४६ ॥

अपभ्रशे प्राय शौरसेनीवत् कार्यं भवति ॥ सीसि सेहरु खणु विणि-

मविदु सणु कण्ठि पालवु किदु रदिण विहिदु खणु मुण्डमालिण ज

णणण त नमहु कुसुम-दाम-कोदण्डु कामहो ॥ ४४६ ॥

व्यत्ययश्च ॥ ८।४।४४७ ॥

प्राकृतादिभापालक्षणाना व्यत्ययश्च भवति ॥ यथा मागध्या "तिष्ठश्चिष्ट"

(८-४-२९८) इत्युक्त तथा प्राकृतपैशाचीशौरसेनीष्वपि भवति । चिष्टदि ॥
 अपभ्रंशे रेफस्याधो वा लुगुक्तो मागध्यामपि भवति । शब्द माणुश-मङ्ग-
 भालके कुम्भ-शहश्र-वशाहे शचिदे इत्याद्यन्यदपि द्रष्टव्यम् ॥ न केवलं
 भापालक्षणानां त्याद्यादेशानामपि व्यत्ययो भवति । ये वर्तमाने षां
 प्रसिद्धास्ते भूतेषु भवन्ति । अह पेच्छइ रहु-तणओ ॥ अथ प्रेशावके
 इत्यर्थ ॥ आभासइ रयणीअरे । आवभापे रजनीचरानित्यर्थ ॥ मूढे
 प्रसिद्धा वर्तमानेषु । सोहीअ एस वण्ठो । शृणोत्येष वण्ठ इत्यर्थः ॥४४७॥

शेषं संस्कृतवत्सिद्धम् ॥ ८।४।४४८ ॥

शेष यदत्र प्राकृतादिभाषासु अष्टमे नोक्त तत्ससाध्यायीनिर्द्धसंस्कृत-
 वदेव सिद्धम् ॥

हेड्ड-ट्टिय-सूर-निवारणाय छत्त अहो इव वहन्ती ।

जयइ ससेसा वराह-सास-दूरुक्खुया पुहवी ॥

अत्र चतुर्थ्या आदेशो नोक्त स च संस्कृतवदेव सिद्ध । उक्तमपि
 क्वचित्संस्कृतवदेव भवति । यथा प्राकृते उरस्शब्दस्य सप्तम्येकवचनान्तस्य
 उरे उरग्मि इति प्रयोगौ भवतस्तथा क्वचिदुरसीत्यपि भवति ॥ एव सिरि ।
 सिरम्भि । सिरसि ॥ सरे । सरग्मि । सरसि ॥ सिद्धग्रहण मङ्गलार्थम् ।
 ततो ह्यायुष्मच्छ्रोतृकताम्युदयश्चेति ॥ ४४८ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्ररिचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधान-

स्वोपज्ञशब्दानुशासनवृत्तापष्टमस्याध्यायस्य

चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

॥ अष्टमोऽध्यायः ॥

समाप्ता चेत् सिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासनवृत्ति प्रकाशिका नामेति ॥

आसीद्विशा पतिरमुद्रचतु समुद्र-

मुद्राङ्कितक्षिनिभरक्षमनाहुदण्ड ।

धीमूलराज इति दुर्धरैरिक्विम्भि-

फण्ठीरव शुचिचुन्दुकुलावतस ॥ १ ॥

तस्यान्वये समजनि प्रबलप्रताप-

तिग्मगुति. क्षितिपतिर्जयसिंहदेव ।

येन स्ववशसवितर्यपर सुधाशौ

श्रीभिद्धराज इति नाम निज व्यलेखि ॥ २ ॥

सम्यग् निषेव्य चतुरश्वतुरोप्युपायान्

जित्वोपमुज्य च भुम चतुरव्यिकाञ्चीम् ।

विद्याचतुष्टयनिर्नातमातिर्जितात्मा

काष्ठामवाप पुरुषार्थचतुष्टये य ॥ ३ ॥

तेनातिविस्तृतदुरागमविप्रकीर्ण-

शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।

अभ्यर्थितो निरवम विधिवव्यधत्त

शब्दानुशासनमिद मुनिहेमचन्द्र ॥ ४ ॥

अथात्र २१८५ श्लोका ॥

श्री ॥ शुभ भवतु ॥

लेखकवाचकयो शुभ कल्याण भूयात् भवतु ॥

— — —

I

Index of Words

N B—The Roman figure indicates the Pāda and Arabic figure
the number of the Sūtra

- अ (च)-I 177, II 174, 188,
193, III 70
अइ-I 169, 171, II 179, 205,
III 177, IV 425
अइअम्मि-II 201
अइच्छड-IV 162
अइत्ता-त्तणु-IV 390
अइमत्तद-IV 345
अइसुत्तय-I 26, 178, 208
अइसुत्तय-I 26, 178
अइरत्तिए-IV 438
अइमरिअ-I 151
अइमो-IV 403
अईइ-IV 162
अणु-IV 431 अणु-I 26
अहि-IV 288
अइदइ-IV 131
अइमइ-IV 160
अइसुमड-IV 162
अणो-I 177, II 79, 89
अम्पड-I 187
अम्पणउ-IV 350
अम्पराई-III 134
अम्पखरण-II 195
अम्पिखवइ-IV 145
अम्पिखहि-IV 357, 396
अम्पखोडेइ-IV 188
अखइ-IV 414
अगया-II 174
अगणी-II 102
अगर-I 107
अगर-I 177
अग-IV 326 अगओ-I 37
अगओ-IV 283. अगइ-IV
391, 422
अगउ-etc, cfr अगी
अगलउ-IV 341
अगलु-IV 444
अगिहउ-IV 429
अगी-II 102, III 125, (decli-
ned) I 27, III 19, 20,
125-129, IV 343
अघइ-[अर्ध?] IV 385, 422, 19
अघइ-I 187, IV 100
अघवइ-IV 169
अघाअइ-[प्रा with आ] IV 13
अघाडइ-IV 169
अणुमइ-IV 345, 383
अकोइ-I 200, II 155
अग, अणु-IV 332 अगमगम्मि III
1, अगहि-IV 332, 357 अणे-
I 7, IV 63 अगाइ-I 93
अगेहि-II 179
अण्ण अण्ण-I 30
अगारो-I 47
अणुअ-I 89

- अ- [अर्ध] I 7 अत्थो- II 33
 अत्य- IV 310
 अत्यन्ति- IV 444
 अर्द्धि- [अर्द्ध] IV 358
 अर्धो- II. 159
 अर्धो- I 187
 अर्धण- II 97
 अर्धण- II 97
 अर्ध- I 82
 अर्धो- II 79
 अर्द्ध- [अर्ध] अर्द्ध II 41 अर्द्धा-
 IV 352
 अर्द्धमागद- IV 287
 अर्द्धा- [अर्धन्] अर्द्धाणो- III 56
 अर्ध- IV 323
 अर्धण- IV 367
 अर्द्धि- IV 427
 अर्द्ध- IV 400
 अर्द्धो- I. 228
 अर्द्धो- I 228
 अर्द्ध- IV 415
 अर्द्धण- I 60
 अर्द्धाणो- II 77
 अर्द्धा- I 14
 अर्द्ध अर्द्ध- I 30 अर्द्ध- IV 350,
 406, 407, 408 अर्द्धे- II.
 174
 अर्द्धि- I 4
 अर्द्धा- IV 264 आर्द्ध- I 60
 अर्द्ध- I 60 अर्द्ध- III. 136
 अर्द्धो- I 14
 अर्द्धो- वीक्ष्य- I 60
 अर्द्ध- IV 445
 अर्द्धा- वेदी- IV 286
 अर्द्ध- IV 261
 अर्द्ध- II. 173
 अर्द्ध- IV 349
 अर्द्धो- II. 173
 अर्द्ध- [अर्ध]- (declined) III 58-
 61 अर्द्ध- IV 372 अर्द्ध- IV.
 337, 350, 354, 401, 411,
 414, 118, 422 अर्द्ध- IV 277
 अर्द्ध- IV 370 अर्द्धे- IV 425
 अर्द्धि- IV 357, 383, 422, 9
 अर्द्धे- IV 414 अर्द्ध- IV. 427
 अर्द्धो- II 160
 अर्द्ध- II 161, III 59
 अर्द्धो- II 160
 अर्द्ध- I 156
 अर्द्ध- II 161, IV 415
 अर्द्धि- II 161
 अर्द्धो- IV 413
 अर्द्धारितो- I 142
 अर्द्ध- I 156
 अर्द्ध- IV 270 अर्द्ध- IV 270
 अर्द्धे- IV 302
 अर्द्ध- IV 270 अर्द्ध- IV 270
 अर्द्ध- IV 422
 अर्द्धो- II 83
 अर्द्ध- II 153 अर्द्ध- IV
 350, 367, 422, 430
 अर्द्ध- II 83
 अर्द्धो- I 231
 अर्द्धा- (declined) III 56 अर्द्धा-
 II 51 अर्द्ध- III 49 अर्द्ध-
 IV 422, 3 अर्द्धा- III 14,
 57 अर्द्धा- III 14, 57 अर्द्धा-
 III 14, IV 338, 350,
 367 अर्द्ध- IV 416 अर्द्ध-
 IV 422, 14 अर्द्ध- IV 337
 अर्द्धो- II. 197, 209, IV
 302 अर्द्धो- IV 346
 अर्द्धाणो- (declined) III 56 अर्द्धा-
 णो- II. 51 अर्द्धाणु- IV
 396 अर्द्धाण- III 57
 अर्द्धा- IV 180.
 अर्द्धा- cfr अर्द्ध
 अर्द्ध- IV 365

- अप्पुत्र-IL 163
 अप्पेइ-cfr अर्प
 अप्पुण्णो-IV 258
 अफलोदया-IV 283
 अग्ग्दञ्ज-IV 293
 अव्ववी-See वृ
 अज्जड-IV 395
 अभत्तयणि-IV 384
 अज्जा-IV 445
 आग्ग्णि-IV 439
 अग्ग्निडड-IV 164, 383
 अव्वुत्तइ-IV 14, 152
 अव्वुत्तइ-IV 364
 अमउ-IV 440
 अमग्गु-IV 387
 अभिमग्ग्-IV 305
 अमच्च-IV 302
 अमारिगो-II 105
 असुगो-I 177
 असुणती-II 190
 अमु-(declined) III 88 अम्-
 III 87 असु-III 87, IV
 439 असुग्ग्ि-III. 59, 89
 अरग्गु-IV 376
 अरुव-I 81 IL 56
 अरुविर-II 56
 अरुविर-II 106
 अरुग्ग्ि-IV 424
 अरुग्ग्ि-IV 284, 302
 अरुग्ग्ि-IV 395 अरुग्ग्ि-IV 396
 अरुग्ग्ि-III 105, 107
 अरुग्ग्ो-II 208, III 11
 अरुग्ग् (रुग्ग्)-I 33, II 99, 147,
 201, III 106, 107, 108,
 110, 113, 111 अरुग्ग्°-I
 246 अरुग्ग्-III 113, 114
 अरुग्ग्-IV 376 अरुग्ग्ता-III
 112 अरुग्ग्ग्ि-III 112 अरुग्ग्द
 -IV 379, 380, 117, 122,
 439 अरुग्ग्सु-III 117 अरुग्ग्
 -III 114 अरुग्ग्ता-III 11
 अरुग्ग्सु-III 117, IV 3
 अरुग्ग्सुतो-III 112 अरुग्ग्
 IV 300 अरुग्ग्दि-III 11
 अरुग्ग्दित्तो-III 112 अरुग्ग्
 III 105 अरुग्ग्े-I 10, I
 26, 106, 108, 110, II
 147, 148, IV 376, I
 अरुग्ग्ेहि-III 110 अरुग्ग्ेहि-I
 371, 378, 422 अरुग्ग्ेहि-I
 117 अरुग्ग्ेसुतो-III 112 अरुग्ग्
 III 106, 108, 114, 147
 अरुग्ग्तासो-IV 317
 अरुग्ग्ता-IV 345, 434
 अरुग्ग्तासो-I 142, II 71
 अरुग्ग्चय-II 119
 अरुग्ग्त्तय-I 40
 अरुग्ग्-III 73, IV 302 अरुग्ग्
 III 84, 89
 अरुग्ग्द-IV 187
 अरुग्ग्-III 32
 अरुग्ग्ि-II 217
 अरुग्ग्- [अरुग्ग्]-IV 292.
 अरुग्ग्- [आरुग्ग्]-IV 302 अरुग्ग्
 IV 277 अरुग्ग्ता-IV 302
 अरुग्ग्उत्त-IV 266 अरुग्ग्उत्तो-I
 260
 अरुग्ग्ग्िस्सहि-IV 283
 अरुग्ग्ग्ो-IV 292
 अरुग्ग् (caus) अरुग्ग्ेद-I 63, IV 3
 अरुग्ग्िअ-I 63 उरुग्ग्ि-III 2
 ओरुग्ग्ेद ओरुग्ग्ि-III 63 अरुग्ग्
 अरुग्ग्-अरुग्ग्ग्ो-III 161
 अरुग्ग्-III 66
 अरुग्ग्ो-II 111
 अरुग्ग्-III 111
 अरुग्ग्ि-II 217
 अरुग्ग्ि-III 111

- रिहा-**II** 104
 -रिहो-**II** 111
 -रिहा-**I** 6
 -रिहो-**II** 111
 -रिहो-**II** 111
 -रिहो-**II** 201, **IV** 418
 -रिहो-**IV** 108 अजिबइ-
 -रिहो-**IV** 252
 -रिहो-**II** 101
 -रिहो-**II** 118
 -रिहो-**IV** 278
 -रिहो-**I** 211
 -रिहो-**IV** 350 (from लम्)
 -रिहो-**I** 66
 -रिहो-**I** 66
 -रिहो-**I** 237
 -रिहो-**II** 189
 -रिहो-**I** 101
 -रिहो-**IV** 353
 -रिहो-**I** 101
 -रिहो-**IV** 302
 -रिहो-**IV** 144
 -रिहो-**I** 82, **II** 174
 -रिहो-**IV** 139
 -रिहो-**IV** 39
 -रिहो-**IV** 54
 -रिहो-**IV** 54
 -रिहो-**IV** 181
 -रिहो-**IV** 122
 -रिहो-**IV** 181
 -रिहो-**I** 6
 -रिहो-**IV** 181
 -रिहो-**II** 4
 -रिहो-**IV** 395
 -रिहो-**II** 168
 -रिहो-**I** 245
 -रिहो-**II** 24
 -रिहो-**IV** 162
 -रिहो-**IV** 293,
 अवहयति [अवहयते]-**IV** 339
 अवडो-**I** 271
 अवहय-**IV** 422, 22 अवहये-**IV**
 396
 अवहल-**I** 254
 अवहय-**IV** 181
 अवहय-**IV** 181
 अवहयो-**I** 245
 अवहयास-**II** 174 **IV** 190
 अवहयासो-**I** 6, 172
 अवहय-**IV** 288
 अवहणो-**II** 75
 अवहयासो-**IV** 413
 अवहयास-**III** 61
 अवहयास-**IV** 445
 अवहयास-**II** 166, **IV** 331
 अवहयास-**I** 26, 108
 अवहयासो-**II** 166
 अवहयास-**IV** 395
 अवहयास-**III** 61
 अवहयास-**IV** 409
 अवहयास-**IV** 302
 अवहयास-**IV** 376, 127
 अवहयास-**I** 172
 अवहयास-**IV** 358
 अवहयास-**IV** 427
 अवहयास-**IV** 162, 178
 अवहयास-**IV** 94
 अवहयास-**I** 206
 अवहयास-**II** 138
 अवहयास-**IV** 162, 178
 अवहयास-**IV** 151
 अवहयास-**IV** 91
 अवहयास-**II** 138
 अवहयास-**I** 41
 अवहयास-**II** 203
 अवहयास-**IV** 38
 अवहयास-**II** 204
 अवहयास-**III** 105, 147, **IV**

- 266 शि-IV 302 सि-III
 146, 180 अस्थि-II 45, III
 146, 147, 148 नस्थि-II
 206 त्नु-IV 283 म्हो म्ह-III
 147 सिआ-II 107 आसि-
 III 164 अहेसि-III 164
 सता-IV 389 सतो-I 37
 अमदहि-IV 396
 अमडुलु-IV 422, 8,
 असणु-IV 341
 अमहेज्ज-I 79
 असाह-IV 395
 असु-IV 414
 असुगो-I 177
 असुर-I 79
 असुलह-IV 353
 असेयु-IV 410
 असोअ-II 164
 अस्तवदी-IV 291
 अम्म-III 74
 अस्म-I 84
 अस्ति-III 74
 अह (m f n)-III 87
 अह-IV 339, 341, 365, 367,
 379, 380, 390 (?), 416,
 417, 422, I (?), 412, 447
 अहकणाय-I 245
 अह-I 40, III 107, 117, 148,
 161, IV 302
 अहयं-II 199, 201, III 105
 अहर-IV 332 अहरे-IV 332
 अहरह-III 84
 अहय-I 67
 अहयइ-IV 419
 अहवा-I 67, III 78, IV 119
 अहइ-II 217
 आहाजायं-I 245
 अदिअं-III 81
 अदिआह-I 11
 अदिऊलह-IV 208.
 अदिजो-I 56, II 83
 अदिणू-I 56, II 83
 अदिपनुअह-IV 163, 209
 अदिमज्ज-II 25
 अदिमज्ज-II 25
 अभिमज्ज-IV 293
 अदिमयु-I 213, II 25
 अदिरीओ-II 104
 अदिरेमइ-IV 169
 अदिलंराइ-IV 192
 अदिलपइ-IV 192
 अदिवयु-I 243
 अहो-I 7, II 217
 अहोमुहु-IV 367
-
- आ
- आअहुइ-IV 81
 आइउ-IV 132
 आइग्घइ-IV 13
 आइएइ-IV 167
 आइरिओ-I 78, II 107
 आउज्ज-I 156
 आउइइ-IV 101
 आउटण-I 177
 आउत्ते-IV 302.
 आऊ-II 174
 आण्ण-IV 365 cfr आपइ
 आओ-I 268 cfr ग्त् with न्
 आकिई-I 209
 आगमण्णु-I 56
 आगमिओ-I 177.
 आगमे-IV 302.
 आगरिओ-I 177
 आगारो-I 177
 आचरहइ-IV 297 (वत्त्वात्)

- आडत्तो-II 138 (रम् with आ)
 आडप्पड-IV 354
 आडवड-IV 155
 आडवीअड-IV 251
 आडिओ-I 143
 आणत्त-See (ज्ञा with आ)
 आणत्ती-II 92
 आणटु-IV 401
 आणवण-II 92
 आणवेटु-See (ज्ञा with आ)
 आणहि-IV 343 (नी with आ)
 आणा-II 83, 92
 आणाल्खमो-II 97
 आणाल्खमो-II 97, 117
 आणालो-II 117
 आणिअ-See (नी with आ)
 आदमद-IV 422, 22
 आदरड-IV 84
 आप् with परि पञ्चत्त-II 24,
 IV 365 with प्र पावेमि-IV
 302 पावड-IV 239 पावीसु-
 IV 396, 398 पाणिअड-IV
 366, 437 पत्तु-IV 332 पा-
 विअ-IV 387 with सप्र श-
 पत्ता-IV 301 with वि वा-
 वेड-IV 141 with सम् समा-
 वेड-IV 142 सम्पड-IV
 422, 4 सम्पड-IV 401
 समत्तु-IV 322, 420
 आपसिअ-II 196 (पश् with आ?)
 आपमो-I 44
 आभामड-IV 447
 आभ-II 177
 आभेलो-I 105, 202, 234
 आयड-IV 365 आयहो-IV 365
 आएण-IV 365 आयहि-IV
 383
 आयसो-II 105
 आयज्जड-IV 147
 आयमिओ-I 177
 आयम्पड-IV 147
 आयरिओ-I 73
 आयरिसो-II 105
 आयरु-IV 341 आवरेण-IV
 423, 6
 आयास-I 84
 आयुध-IV 324
 आरण्ण-I 66
 आरनाल्-I 228
 आरमड-IV 155
 आरमर-IV 155
 आरमो, आरम्मो-I 30
 आरुदड-IV 206
 आरोअड-IV 202
 आरोलड-IV 102
 आरोवेड-IV 47 (रुह with आ)
 आल्किसमो-I 7
 आलवणु-IV 422, 22
 आलिदो-II 49, 90 See (लिप्
 with आ)
 आलिदड-IV 182
 आली-I 83
 आल्ल-IV 379, 422, 13
 आल्लुअड-IV 182, 208
 आलेडुअ-I 24, II 164 See
 (दिलिप् with आ)
 आलेडु-II 164 See above
 आलोअण-I 7
 1) आवड-IV 400, 419
 2) आवड-IV 367 आवहि-IV
 422, 1
 आवज्ज-I 156
 आवट्टड-IV 419
 आवत्तओ-II 30
 आवत्तण-II 30
 आवत्तमाणो-I 271
 आवलि-I 6, IV 444

आवसहो-I. 187.
 आवास-IV 442
 आवामय-I. 43
 आवामिड-IV 357
 आवेडो-I 202, 231
 आस-IV 383
 आसघड्-IV 35
 आस-II. 92
 आसारो-I 76
 आसीसा-II. 174
 आसो-I 43
 आहड्-IV 192
 आहड-I 206
 आहम्मड्-IV 162.
 आहाह-II 217
 आहि-III 74
 आहिआई-I 44
 आहित्य-II. 174
 आहोड्-IV 27

इ

इ-II 217 See उणाड्
 इ [अदि]-IV 383, 384 390,
 439 cfr एम्ब को उ केवै
 इ [तर]-III 99
 इ एड्-IV 406 एसी-IV 411
 एन्दु-IV 351
 इ with आ एदु-IV 265, 302
 इअ-I. 12, 91
 इअम्मि-III 89
 इअरहा-II 212
 इअराई-III 131 इअरु-IV 406
 इअरे-III 58
 इअणि-I. 29
 इआणि-I 29, II. 134
 इएण-(?) II. 169

इक्-I 84
 इक्वु-II. 17
 इगालो-I 47, 254
 इगिअञ्जो-II 83
 इगिअण्णु-II 83
 इगुअ-I. 89
 इग्न-II 34
 इहो-II 34
 इडु-I 128, II 41
 इण-II. 204, III 78, 79, 85,
 162, IV 279
 इणमो-III. 79, 85
 इत्तउ-IV 391
 इत्तिअ-II 156
 इत्तो-II 160
 इत्य-IV 323
 इत्थी-II 130
 इद-III 79
 इदो-II 160, IV 302
 इध् (इन्ध) with वि, विन्नाद-II
 28 with सम्, सामिन्नाद-II
 28
 इध-IV 268
 इदालिउ-IV 441
 इदहणु-I 187.
 इध-I 177, II 50
 इम-II 181, 198, III 72, 77,
 78 इमो-III 72, 73 इमु-
 IV. 361 इमा-III 72, 73
 इमिआ-III 73 इमा-I 10
 इमे-III 72, 77 इमिा-III
 69 इमेण-III. 69, 72 77
 इमेदि-III 77 इमस्स-III 71,
 81 इमीए इमाण-III 32 इमण-
 III 61, 81 इमीण, इमाण-III
 32 इमेमि-III. 61, 81 इमि-
 III 60, 71, 75, 76 इमिन्-
 III 75, 76
 इर-II. 186

ब-II 182
 इच्छ-IV 215 इच्छु-IV
 384 इच्छ-IV 381 एच्छण-
 IV 353 ह्यो-II 34 इ-
 इ
 IV 358
 इ with सप्र सपोसिआ-IV 414
 इ-I 128, 141
 इ-I 9, II 164, III 75, 76,
 IV 268, 419
 इ-I 24
 इय-I 24, II 161
 इता-II 212

इ

इमि-III 84
 इ with प्र, पंक्त् पंच्त् with प्रति,
 षडिन्व-IV 193
 इदिशा-IV 299
 इरगे-I 84, II 92
 इरा-II 159
 इरि-I 46, II 129

उ

उ [उत]-I 172, II 193
 उ [पय]-II 211, IV 396
 उर्हा-IV 365
 इतो I 6
 उतरतो-1 270
 उऊ-I 131, 141, 209
 उऊहलो-I 171
 उऊष्ठा उऊडा-I 25, 30
 उऊतिओ-II 30
 उऊरो-I 58

उमा-II 79, 89
 उविट्ट-I 128
 उक्कुपवुरइ-IV 17
 उक्कुमइ-IV 162
 उक्केरो-I 58
 उक्कोस-IV 258
 उक्कय-I 67
 उक्काल-II 90
 उक्कयाय-I 67
 उक्कित्त-II 127
 उक्कितवइ-IV 141
 उक्कउडड-IV 116
 उग्गइ-IV 33
 उग्गमा-I 171
 उग्गहइ-IV 91
 उग्गाडइ-See घट्ट with उद्
 उग्गुसइ-IV 105
 उघइ-IV 12
 उघअ-I 154
 उघाडिरीए-II 193
 उघिणइ-See चि with उद्
 उन्नुप्पइ-IV 259
 उच्चेइ-See चि with उद्
 उच्छओ-II 22
 उच्छणे-IV 336
 उच्छणो-I 114
 उच्छरति-IV 326
 उच्छा-II 17, III 56
 उच्छाणो-III 56
 उच्छाहो-I 114, II. 21, 48,
 III 81
 उच्छु-I 247 उच्छ-I 95, II 17.
 उच्छुओ-II 22
 उच्छुट्ट-II 127
 उऊलो-II 174
 उऊल-II 174
 उऊाण-IV 422, 11
 उऊुव-IV 412
 उऊु-I 131, 141, II 98

- उज्जेणिहि-IV 442
 उज्जाभगरे-I 177
 उज्जाभ-III 137
 उज्ज् उज्जिअ IV 302
 उज्ज-III 99
 उद्ये-II 34
 उद्द-IV 17 (त्या with उद्)
 उद्दम्ह-IV 365 (स्तम् with उद्)
 उद्दम्हस-IV 423
 उद्- I 202
 उद्गावतिअए-IV 352
 उद्दीणो, उद्दे, उद्देति-IV 237
 (दी with उद्)
 उण-I 65, 177
 उणा-I 65, II 217
 उणाइ-I 65
 उण्हउ-IV 313
 उण्हत्तणु-IV 343
 उण्दीस-II 75
 उत्तपद्-IV 133
 उत्तरिज्-I 248
 उत्तरीअ-I 248
 उत्तिसो-I 46
 उत्त्यपद्-IV 36, 114
 उत्थपद्-IV 171
 उत्थारद्-IV 160
 उत्थारो-II 18
 उद्-I 209
 उद्दामो-I 177
 उद्दालद्-IV 125
 उद्दामुअ-IV 111
 उद्द-II 59
 उद्दमाइ-IV 8
 उद्दमाइ-IV 160
 उद्दलेद्-IV 29
 उद्दसि-IV 372.
 उद्दरि-IV. 331
 उद्दम्- II 77
 उप्पाओ-II 77
 उप्पालद्-IV 2
 उप्पावेद्-II 106 (पु with उद्)
 उप्पिअ-See (अर्)
 उप्पेलद्-IV 36
 उप्पेहद्-II 171
 उप्फालद्-II 174
 उप्पुक्कद्-IV 2
 उप्प-III 99
 उभतय-II 161
 उप्प-II 59
 उप्पावद्-IV 168
 उप्पुअद्-IV 60
 उप्पुत्तद्-IV 111
 उभेहि-III 95
 उभयबल-II 138
 उभयोकाल-II 138
 उम-छद्-IV 93
 उवरो-I 270
 उम्मसिए-I 169
 उम्मत्यद्-IV 165
 उम्मिहद्-IV 351
 उम्ह-III 99 उम्हत्तो-III 99
 उम्हेहि-III 95
 उम्हा-II 71
 उम्ह-III 99 उम्हत्तो-III 99
 उम्हे-III 91, 93 उम्हेहि-III 95
 उरो-I 32 उरे. उरम्मि, उरि-
 IV 118
 उवहल-I 171
 उव-I 82
 उवमद्-IV 202
 उवत्त-IV 36
 उवत्तिउ-IV 122, 15
 उवत्तिह-II 193
 उवत्तेतिए-II 193
 उवत्तिमाइ-III 16
 उवत्तिहण-I 7

उल्लङ्घ-IV 116
 उल्लङ्घ-IV 26
 उल्लङ्घ-IV 259
 उल्लङ्घ-IV 116
 उल्लङ्घ-I 83
 उल्लङ्घ-IV 116
 उल्लङ्घ-III 10
 उल्लङ्घो-I 173, II 26
 उल्लङ्घ-cfr (नी with आ)
 उल्लङ्घ-I 231
 उल्लङ्घ-IV 418 (मा with उप)
 उल्लङ्घ-I 115
 उल्लङ्घ-I 14, 108
 उल्लङ्घ-II 163
 उल्लङ्घो-I 173
 उल्लङ्घो-I 231
 उल्लङ्घ-IV 95
 उल्लङ्घ-II 138
 उल्लङ्घ-II 201
 उल्लङ्घ-IV 156
 उल्लङ्घ-IV 77
 उल्लङ्घ-IV 414
 उल्लङ्घ-IV 379
 उल्लङ्घ-IV 240 उल्लङ्घ-IV
 II, 240 (वा with उद्)
 उल्लङ्घ-IV 438
 उल्लङ्घो-II 79
 उल्लङ्घो-II 79
 उल्लङ्घ-IV 227
 उल्लङ्घ-I 120
 उल्लङ्घ-I 120
 उल्लङ्घ-IV 223
 उल्लङ्घ-IV 223
 उल्लङ्घो-IV 227,
 उल्लङ्घ-IV 295 (बल् with उद्)
 उल्लङ्घ-I 24
 उल्लङ्घो-I 131, 133, 141
 उल्लङ्घ-IV 289
 उल्लङ्घ-IV 91, 144

ऊ

ऊ-II 199
 ऊआओ-I 173
 ऊआओ-I 173
 ऊआओ-II 22
 ऊआओ-IV 203
 ऊआओ-I 81, 114
 ऊआओ-II 145
 ऊआओ-IV 431
 ऊआओ-II, 21 (सर with उद्)
 ऊआओ-I 76
 ऊआओ-I 114, II 22
 ऊआओ-IV 202
 ऊआओ-II 174
 ऊआओ-I 43

ए

ए-III 99
 ए-IV 399 (?)
 एअ-I 11 एअ-I 209, II 198,
 201, III 85, 86, 134 एअ-
 IV 438 एअ-III 4, 58,
 86 एअ-IV 330, 344, 363,
 414 एअस्म-III 81 एअए-
 III 32, IV 284, 302 ए-
 ईण-III 32 एआण-III 32
 एआण-III 61, 81 एईण-III
 32 एएसि-III 61, 81 एआ-
 III 82 एआउ, एआहिणो, ए-
 आहि-III 82 एआओ-III
 82, 86 एअस्मि-III 84 ए-
 अस्सि-III 60
 एआरह-I 219, 262
 एआरिओ-I 142
 एओ-[एक] II 99, 165

- कइ [कति]-IV 276, 420 (?)
 कइ [कवि]-II 40, III 142
 कई-I 128, 180
 कइअव-I 151, 250
 कइया-III 65
 कइण्ड-III 123
 कइद्वओ-II 90
 कइधओ-II 90
 कइमो I 48
 कइरव-I 152
 कइलाओ-I 152
 कइवाह-I 250
 कइमो-IV 403
 कई (कवि)-I 231
 कउ-IV 416, 418
 कउच्छेअय-I 162
 कउरवो-I 162
 कउला-I 162
 कउसल-I 162
 कउहा-I 21 कउह-I 225
 कइअव-I 1
 कउरवा-I 1
 कस-I 29, 70
 कसालो-II 92
 कसिओ-I 70
 कउध-II 174
 कयाओ-I 26
 कसाइ-IV 192
 कयुहे-IV 367
 कचु-IV 329
 कउआ-II 17
 कउछो-II 17.
 कव-IV 266, 106 कउज-I
 177, II 21
 कउजु-IV 343 कउजे-IV 367
 कउजे-II 180
 कउत-IV 396
 कउदुआ, कउदुआ-IV 263, 302
 कउओ-I 25, 30 कउओ-I 30
 कउअ-I 7 कउआ-IV 431
 कउजका-IV 293, 305
 कउरि-IV 350 (?)
 कउतरइ-IV 415 (?)
 कउउ-IV 385 कउ-II 141
 See क (क)
 कट-II 31, 90
 कउण-I 217
 कडु-IV 336 कडुण्ड-II 155
 कडेवरहो-IV 365
 कडुइ-IV 187
 कडइ-IV 119, 220
 कणइ [कनके]-IV 444
 कणइ (from कण्)-IV 239
 कणय-I 228
 कणवीरो-I 253
 कणिअ-IV 119
 कणिआरो-II 95 क-IV 396
 कणिह्यरो-II 172
 कणेर-II. 116
 कण्टओ कटओ-I 30
 कठि-IV 420, 111, 416
 कण्ट, कट-I 30
 कण्टलिआ-II 38
 कडुअइ-I 121
 कण्टइ-IV 432, 133 कउव-
 IV 310
 कणिआरो-I 168, II 97
 कणरो-I 168
 कणरो-II 75, 110
 कणगिना-IV. 322
 कतरो-II 30
 कता-III 18 कतार-III. 40
 कतारो-III 18
 कसिओ-II 30
 कपय, कइइ-I 187, IV 7 कपेइ.
 कइइ-IV 267 कपेइ-IV
 302 कपिउ-IV. 396 कपिउ-

IV 312 कत्यद्-I 187, IV
 249 कहिज्जद्-IV 249
 क्य-II. 161, III. 65, 71
 क्यद्-II. 174 (See कथ्य्)
 क्य-IV 267, 323
 क्यो-IV 325
 क्यि IV 396 कतिए-IV 349
 क्यु-IV 345, 351, 357, 358,
 364, 383, 418, 434 कतस्यु-
 IV 445 कतहा-IV 379,
 389, 395, 416, 429
 क्य-1 187
 क्यु-II 174
 क्य-1 5
 क्यत-1 89
 क्यिज्जद्-IV 357
 क्यहल-II 77
 क्यडा-I 199
 क्यो-I 239
 क्यल-II. 182, IV 308 क्यलु-
 IV 332, 397, 414 क्यलद्-
 IV 353 क्यला, क्यलाद्-I 33
 क्यलाजा-III 23 क्यलस्स-III
 23 क्यलेण III 24
 क्यलमुही-III 87
 क्यलवण-II 183
 क्यलसरा-II 209
 क्यवमद् IV 146
 क्य-1 106
 क्य्, क्यड-I 30, 231 क्यम्ड-I
 30 क्येद्-IV 46 क्यिता-IV
 326 with अणु, अणुक्य्णर्णा-
 IV 260
 क्यमारा-II 60
 क्यम्-IV 72
 क्यम्बद्-IV 111
 क्यम्स-II 79
 क्यमाह-IV 299 क्यमाहै-IV
 300

क्यम्मेद्-IV 110
 क्यम्हा-See क
 क्यम्हारा-I 100, II 60, 74
 क्य-See (कर्)
 क्यक्यजा-III 73
 क्यग्गाहा-I 177, 180
 क्यण-I 217
 क्यण्णु-I 56
 क्यते-IV 302
 क्यधा-I 239
 क्यप्पणाना-III 105
 क्ययो-I 222 क्ययु-IV 387
 क्यरो-I 209 क्यर-III 58, IV
 287
 क्यल-I 167
 क्यली-I. 167, 220
 क्य-क्येभि-I 29, II 190, III
 105, IV 265 क्यलि IV
 287 क्यद्-IV 337, 414, 420,
 422, 22 क्यद्-IV 65, 234,
 239, 338 क्यदि-IV 360
 क्यति-IV 376, 445 क्यदि-
 IV 382, 414 क्य-IV 330
 क्यदि-IV 385, 418 क्ये-IV
 387 क्येसु-II 201 क्यहु-IV
 346, 427 क्येघ-IV 260
 क्यसे, क्यए-III 145 क्यरिस्सिदि-
 IV 275 क्यिसु-IV 396
 क्यिसु-IV 389 क्यड्ड-IV 385
 क्यह-III 170, IV 265
 क्यहिमि-III 170 क्यहिद्-I 5,
 III 166, IV 214 क्यही-I
 5 क्यसी, क्यही, क्यहीअ-III
 162, II 191, IV 214
 क्यिज्जद्-I 97 क्यिज्जदि क्यिज्जे-
 IV 274 क्यरिज्जद्-IV 250
 क्यीरद्-IV 250 क्यीरते-IV 316
 क्यिज्जउ-IV 338, 385, 389,
 411, 445 क्यीरद्-III 149,

- 153 करावद्-III 149 करावेद्-III 149 करावेद्-III 153
 कारावीभद्, काराविज्जद्-III 152, 153
 कारीभद्, कारिज्जद्-III 152, 153
 काउ-IV 214 करउ-IV 370 करण-IV 441
 करि-IV 357 करिअ-I 27, IV 272
 कदुअ-IV 272, 302 करिदूण-IV 272
 काऊण-I 27, II 146, III 157, IV 214
 काऊण-I 27 काउआण, काउआण-I 27
 कालिअ-IV 302 करेवि-IV 310
 करेपिणु-IV 396 कयव-IV 265
 कय-III 73, 105 कयउ-IV 129
 कय-I 126, 209; II 114, III 16, 23, 24, 27, 29, 30, 51, 55, 56, 70, 77, 109, 110, 118, 119, 124, 129, IV 422, 10
 क्या-II 204, III 7 क्त-IV 323
 कद्-IV 290 किदु-IV 116
 किअउ-IV 371, 378 अकिआ-IV 396
 करणिज्ज-I 21, II 209
 करणीअ-I 248, IV 277
 कायव्व-IV 214 करिणधउ-IV 138
 करत-IV 431 करतहो-IV 100
 कारिअ III 152, 153
 कराविअ-III 152, 153
 कराविआ-IV 123 cfr कुणद्
- क(-with अल अलकिआ-III 135
 -with प्रति पटिअरु-I 206
- कर (hand)-IV 118, 139, (388, 395) करि-IV 351, 387, IV 395
 करदि-IV 319
- करण-IV 122, 15 करण्-IV. 106.
- करयल-III 70 कररुद्, हो-I 31 करलो-I 220
 करवाल-IV 354, 379, 387. करसी-II 171
 करालिअउ IV 115, 49 करि-IV 353
 करिणी-III 32 करिसद्-IV 187, 335
 करितो-I 101 करीसो-I 101
 करेणू-II 116 कल्ह्-IV 59
 कलभो-I 67 कलकिअह्-IV 129
 कलमणोवी-II 217 कलमा-I 0 कल्मो-I 30, 21
 कलयलो-IV 220 कलरो-I 303
 कलहिअउ-IV 121 कलवो-I 331
 कलिजुगि-IV 338, 375, 110 कलिहि-IV 341
 कली-IV 287 कनुणो-I 251
 कल-IV 288 का II 186
 कदार-II 76 कवद्-IV 238 (3)
 कवदिओ-I 321, II 29 कवणो-II 36
 कवा-IV 350, 367. कउ-I 395
 कवण-IV 167. कवण-IV 125
 कवरि-IV 382 कवल्-IV. 387
 कवल्-IV 2-9 कवल्-IV 397
 कवल्-IV 397 कवल्-IV 397
 कवल्-IV 291 कवल्-IV 397
 कविल्-I 231

- क्वालि-III 395
 क्व-III 142 क्व्य-II 79
 काल्दत्तो II 159
 क्स् with वि, विभ्रमद्-IV 195
 क्विसति-II 109 विहसति-IV
 365 विभ्रसिभ-I 91 विभ्रसिभ-
 II 115
 क्मट-IV 314
 क्मण-I 236, II 75, क्मणो-II
 110
 क्मफसि-(?) IV 422 15
 क्मरक्तेहि IV 423
 क्मवटद्-IV 330
 क्माव-IV 440 क्साओ-I 260
 क्सिग-II 75 क्सिणो-II 89,
 104, 110
 क्मट-IV 289
 क्ह-I 29, II 161, 199, 204,
 208, III. 56 क्ह वि-IV 370,
 436
 क्ह-I 29, 41, IV 267 क्हम्-I
 41
 क्दतिहु-IV 415, 416
 क्हा-IV 355
 क्हावणो-II 71, 93
 क्हि-II 161
 क्हि-III 60, 65, IV 302,
 357, 422, 8 क्हि वि-IV
 422, 6
 क्हाई-IV 349, 357, 367, 370,
 383, 418, 421, 422, 428,
 434
 क्हाँउओ-I 178
 क्वाच-IV 329
 क्हाट-IV 325
 क्वामहो-IV 446
 क्वामिणीण-II 184
 क्वामेइ-IV 44
 क्वाय-IV 350
 क्वायमणी-I 180
 क्वायर-IV 376
 क्वालओ-I 67
 क्वालकसेव-IV 357
 क्वाला-III 65
 क्वाला-III 32
 क्वालायस-I, 269
 क्वालास-I 269
 क्वाली-III 32
 क्वालौ-IV 299
 क्वालौ-I 177 क्वालेण-III 137
 क्वाले-IV 415, 422, 18,
 424
 क्वावालिअ-IV 387
 क्वासद्-I 13
 क्वामओ-I 43
 क्वाम-I 29
 क्वासवो-I 43 क्वासवा, क्वासव-III
 38
 क्वासा-I 127
 क्वाह-See क्
 क्वाहलो-I 214, 254
 क्वाहावणो-II 71
 क्वाहिइ } See क्
 क्वाहीअ }
 क्वाहे-III 65
 क्वािअउ-See क्
 क्वािआ-II 104
 क्वािई-I 128
 क्वािमुअ-I 29, 86
 क्वािच्चा-I 128
 क्वािच्ची-II 12, 89
 क्वािच्च-I 128
 क्वािजइ, क्वािजउ, See क्
 क्वािडी-I 251
 क्वािणइ-IV 52
 क्वािणा-III 69 See क्, क्विणो, क्
 क्विणो-II 216

- निन्दस्म { III. 169 (कीर्त्)
 कित्तिहिमि {
 कित्ति-IV 335, 347, 400, 418
 कित्ती-II. 30
 किच-IV 101
 किन्नड-IV 329
 कि-See क
 किर-L 88, II 186, IV 349,
 419
 किराय-I 183
 किरिआ-II. 104
 किरितट-IV 325
 किल-II 186, IV 292
 किलन-II 106
 किलम्मइ-II 106
 किलिक्चड-IV 168
 किलिट्ट-II. 106
 किलित्त-I 145
 किलिप्प-I 115 किलिपड-IV 329
 किलिप्प-II 105, 106
 किलेसो-II 106
 किं-IV 401, 423
 किन्नु-IV 419
 किन्ना-I 128
 किवाण-I 128
 किविजो-L 16, 128
 किगर-I 116
 किगरा-I 128
 किगल-I 269
 किगल्य-I 269.
 किगा-I 127
 किगाण-I 128
 किडिओ-I 128
 किसो-I 128
 किस्ता-(क)
 किट्ट-IV 101
 किट्ट-IV 356
 कीम, कीमा, कीइ, कीए, See (क)
 कीरइ See कर्
- कीलइ-I. 203 कीलदि-IV 4
 (कीर)
 कीम-(क)
 कीसु-कर्
 कुऊहल-I 117
 कुयइ-IV 76
 कुज्ज-II 164
 कुच्छी-I. 35, II. 17 कुपीर-
 46
 कुच्छेअय-L 161, II 17
 कुञ्जय-I 181
 कुज्जइ-IV 135, 317
 कुजर-IV 387 कुजरा-I
 कुजर-IV 423, 9
 कुट्टयक-IV 311
 कुट्टु-IV 438
 कुटीरइ-IV 364
 कुट्टाउं-IV 422, 11
 कुट्टा-I 122, 14, 129, 3
 1) कुट्ट-IV 396 कुट्ट-II 17
 2) कुट्ट-II 78
 कुट्टारो-I 199
 कुणइ-IV 65 कुणति-I 8,
 130
 कुणय-I 231
 कुट्टयक-IV 311
 कुट्टो-I 37
 कुण्यइ-IV 230
 कुण्णातो-I 72.
 कुण्णिमो-I 72
 कुमरो-I 67
 कुमारी-III 32, IV 362
 कुमारो-I 67
 कुण्णाल-IV 293, 302
 कुण्णुअ-II. 183
 कुण्ण-I 26, II 52
 कुण्ण-IV 117 कुणे-IV 2
 कुण्ण-IV. 345, 115 कुण्ण-
 IV 106

- कुमभारो-I 8
 कुभारो-I 8
 कुमिना-IV 302
 कुम्हाणो-II 74
 कुमल-IV. 382
 कुम्भरा-°चरी-III 31
 कुल-I. 33, III 80, IV 308
 कुलो-I 33 कुल-IV 361
 कुला-II 79
 कुविआ-III. 105
 कुमुन-I 91, 145, 322, 414
 कुमुनराम-IV 446
 कुमुनपररो-कुमुनपररो-II 97
 कुमुनाउह-IV 264
 कुसो-I 260
 कुह-IV 365
 कु-IL 129
 कुदतहो-IV 370
 कुवो-I 148, 196, 240
 कुत्तिअ-II 157 कुत्तिउ-IV 383
 कुत्तिल-II 157
 कुत्तुलो-IV 408, 435
 कुत्यु वि-IV 404, 405
 कुदह-II 157
 कुम्-IV 418
 कुरो-I 246, II 147, 148 कुरउ
 IV 359 कुर-II 99 कुरउ-
 IV 373 कुरे-IV 422, 20
 कुरव-I 162
 कुरिओ-I 105, 142
 कुल-I 167
 कुलायद-IV 95
 कुलासो-I 148, 152
 कुलि-IV 157
 कुली-I 167, 220
 कुवे-IV 343, 401 कुवेइ-IV
 390, 396, 398
 कुवेहो-II 30
 कुवेहु-IV 408
 कुसफलाउ IV 414
 कुसभारो III 134
 कुसर-I 146
 कुसरि-IV 335, 420, 20
 कुमहि-IV 370
 कुमि-See क
 कुमुअ-I 29, 86
 कुहउ-IV 402
 कुहि-IV 425
 कुआसद-IV 195
 कुउहल-II 99
 कुउहल-I 117, 171, II 99
 कुऊहल-I 117
 कुषद-IV 76
 कुच्छेअय-I 161
 कुचो-I 159
 कुदरइ-IV 422, 2
 कुद्विम-I 116
 कुद्वमद-IV 168
 कुद्विण-IV 422 9
 कुडो-I 116
 कुद-I 202
 कुर्युहो-I 159
 कुदडु-IV 446
 कुतो-I 116 कुतु-IV 422, 15
 कुप्पर-I 124
 कुसुई-I 159
 कुसिओ-I 159
 कुमर्गी-I 159
 कुस्तागाल-IV 290
 कुहणडी-I 124, II 73
 कुहल-I 171
 कुहलि-IV 171
 कुहली-I 124, II 73
 °कुेर-II 99
 °कुसउ-II 97

- स
 सद्भो-I 193
 सदर-I 67
 सदरद्-IV 151
 सभो-II 3
 सग्ग-IV 330, 386, 411 सग्ग
 I 31 सग्गु-IV 357 सग्गे-
 I 31, 202, II 77 सग्गे-IV
 357
 सचद्-IV 89
 सदा-I 195
 सदद्-IV 126
 सणिच्चद् } IV 214 (सन्)
 सणिच्चिद् }
 सणो-II 20 सणु-IV 446
 सणेण-IV 371 सणे-IV 119
 सदई-IV 367, 428 सदिसो-I
 53 सदित्त-IV 418
 सद-II 97 सदु-IV 141
 सदई-IV 310
 सदी-IV 123
 सण्णु-II 99
 ससिआण-II 185
 सनि-IV 372 See also (साधर)
 सदा-II 5
 सधावारो-II 4
 सधो II 1
 सधस्सु-IV 115
 सपर-I 181
 समा-II 18
 सम्माविभं-III 152
 सम्मासमन-णो-III 38
 समो-I 187, II 8 89 सनि-
 IV 399
 सम्मद् } IV 211 (सन्)
 सम्मिच्चिद् }
 सम्मो-IV 325
 सम-IV 296
 समसाधि-IV 377, 401
 सर-II 186, IV 341
 सल-IV 310, 367, 406, 412
 सलाद्-IV 334, सलु-IV 37,
 122, 1
 सलपु-III 12, 43 सलु-III
 124 सलपुणा III 21, 41
 सलपुणे-III 43
 ससिओ-II 77
 सलो-I 187
 ससिहउउ-IV 389
 सदीओ-I 74
 ससिअ-I 181
 ससिओ-I 193
 साअड-IV 228 साद्-IV, 21,
 119 सादनि-IV 228 *
 -IV 415 सादि-IV 122,
 4, 16 सादिद-IV 228 सण
 -IV 423 सओ-II 90, IV
 228 (साद्)
 साद्-IV 424
 साद्द-I 67
 साणिआ-III 57
 साणु-II 7, 99
 सासिअ-III 152, 153 सादिच्च-
 III 153 सादीअ-III 152
 सादेद्-III 153 (सा)
 सासिअं-I 181
 सिच्चद्-IV 132, 221
 सिअं-II 127
 निरद्-IV 173
 सिचद्-IV 143 (सि)
 सीण-II 3
 सीर-II 17
 सीरोभो-II 182
 सीरओ-I 181
 सु-II 198, IV, 302
 सुओ-I 181
 सुद्-IV 116
 सुद-IV 116

गुडिओ-1 53
 गुडइ-IV. 395
 गुडो-II 174
 गुडइ-IV 101
 गुडइ-IV 154
 से-I 187, III 142
 सेओ [स्वेटक and स्पेटक] II 6
 सेडिओ-II 6
 सेइ-IV 168
 से-II 174
 सेइय-IV 122, 10
 सेडति-IV 38
 सेडओ [स्वेटक and स्पेटक] II 6
 सेडि-IV 419

ग

गइ-IV 367, 406, गई-II 195,
 III 85 गईए-II 184
 गाआ-I 54, 158, III 35
 गाओ-I 54 158, II 174
 गाओ-I 162, 202
 गाख-I 163
 गडरि-I 163
 गयो-I 177 (cfr गय)
 गयत-I 219
 गा-IV 442 गागा-IV 399, 419
 गजइ-IV 98 गजति-I 187
 गजते-III 142 गजहि-IV
 367 गजु-IV 418 cfr
 गयदि (गर्ज)
 गजिउ-IV 409
 गइहो-II 37
 गइ-I 35, II 35
 गइ-I 35, II 35
 गइ-IV 112
 गइ-IV 358 गणति-IV 414
 गणति-IV 353 गणतिए-IV
 333
 गइ-IV 120

गडी-I 35, IV 120.
 गज्यालि-IV 357
 गजाइ-IV 353
 गती-IV 327.
 गदुअ- See (गम्)
 गइहो-II 37
 गन-IV 306
 गधउडी-I 8
 गधो-I 177
 गभिणो-I 208
 गम् गच्छइ-I 187, IV 162, 215
 गच्छति, गच्छते-IV 319 ग-
 च्छदि गच्छदे-IV 274 गच्छ-
 IV 295 गच्छिस्तिदि-IV
 275 गमिही-IV 330 गच्छ-
 III 171 cfr III 172
 गम्मइ, गमिजइ-IV 249 गम्मि-
 हिइ, गमिहिइ-IV 249 गच्छिअ,
 गच्छिदूण-IV 272 गतून-IV
 312 गदुअ-IV 272, 302
 गप्पि, गप्पियु, गमेप्पि, गमेप्पियु-
 IV 442 गओ-I 209 गउ-
 IV 442 गउ-IV 426 गय-
 III 147, IV. 352 गयउ-
 IV 422, 20 गया-IV 376
 गय-I 97, III 156 गयहि-
 IV 370 377 गतो-IV 322
 गदे-IV 302 गदो-IV 379,
 380
 -with अव, अवगय-I 172,
 -with आ, आगच्छइ-IV 163
 287 आगच्छदि-IV 302 आग-
 च्छमानो-IV 323 आओ-I
 268 आगओ-I 209, 268,
 III 16, 23, 29, 50, 50, 52,
 55, 97 111, 118, 119, 124,
 126, 136 आगदो-IV 355,
 372, 373 आगदे-IV 292
 आगद-IV 270 -with अभ्या,

- अन्नागच्छद्-IV 165 - with
 प्रत्या, पञ्चागच्छद्-IV 166 -
 with उद्, उग्य- I 12 -with
 उप, उवग्यम्-III 57 -with
 निम्, निग्गउ-IV 331 -with
 मम्, सगच्छद्-IV 164 सगच्छ-
 III 171 सगामेद्-III 153
 गमिर- II 145
 गमेमद्-IV 189
 गर्भीरिअ- II 107
 गय [गञ्]-IV 335 345, 383,
 395, 418, 439, 445
 गय [गत] See गम्
 गयण- II 161 गयणे- I 8 गयणि-
 IV 395 गयणयम्- II 164
 गयणयउ-IV 376
 गया- I. 177, 180
 गय्यदि-IV 292 (गर्ज्, See गज्जदि)
 गरिमा- I 35
 गरिहा- II 104
 गरुआअद्, गरुआद्- III. 138
 गरुओ I 109 गरुआ-IV 340
 गरुद्- I 107
 गरुवी- II. 113
 गरुओ- I 203
 गर्-गल्ड-IV 118 गर्लति-IV
 106 अगलिअ-IV 332 -with
 वि, विगत-IV 175
 गर्ल्यद्-IV 113
 गर्लि-IV 423
 गर्लोद्- I 107, 124
 गर्ल्योदि-IV 423
 गर्थेमद्-IV 189, 111
 गर्थिणे- II 159
 गर्थ- See गर्म्
 गर्त्त-IV 201 (गर्म्)
 गर्द्-IV 385 गर्हो- II 79
 गर्द्व-IV 328
 गर्द्व- II. 141
 गद्विअ See गर्म्
 गद्विर- I. 101
 गद्दीरिअ- II. 107
 गद्दीरिअ-IV 419
 गा, गाद्, गाअद्-IV 6 गिज्जे- I
 315
 गाद्- I 158
 गाओ- I 158
 गाण-IV 6
 गाम- III 142 गामे- III 11
 गामह-IV 407
 गामणि- III. 12, 13 गामणि I
 124 गामणिअ- III 21, 4
 गामणिणे- III 43
 गामिदिअ- II. 163
 गारय- I 163
 गाया- III 58
 गायाणे- III 56
 गावी, गावीओ- II 174.
 गिज्जद्-IV 217 (गर्म्)
 गिद्दी- I 26
 गिद्दी- I 26, 129
 गिद्दी- I 128
 गिम्भो-IV 112.
 गिम्ह-IV 289 गिम्हो- II 7
 गिम्हु-IV 357
 गिप्यते See गा
 गिरा- I 16
 गिरि-IV. 337, 115 गिरि- I 9
 गिरिदि-IV 341 Decretals
 III 16, 18, 19, 22, 23, 2
 124
 गित्तल्ल-IV 115
 गित्ताद्- II 106
 गित्ताण- II. 106
 गित्तिरिअ-IV. 396
 गित्तिरिअ-IV 370 (गर्म्)
 गित्ती-IV 257
 गुण- II 26 121

उ-L 26
 उद-IV 196
 उद-IV 202
 उजाड-IV 202
 उद-IV 416
 उडा-I 202
 गुण-III 87, IV 292, 338, 372, 414
 गुण-IV 395 गुणा-I 11, 31, III 65, 81 गुणाड-L 34
 गुणहि-IV 335, 347, 400, 418
 गुणद-IV 422, 15
 गुण-IV 49
 गुप्तो-II (गुप्)
 गुप्त-IV 306 गुप्तेन-IV 306
 गुप्, गोवद-I 231, IV 338
 गुप्द-IV 150 गुप्तो-II 77
 गुप्तुच्छ-III 21, IV 4 गुप्त-च्छ-IV 4 - with वि, विगु-त्ता-IV 421
 गुप्त-II 90
 गुप्त-I 236 (गुप्)
 गुप्त-IV 161
 गुप्त-I 236
 गुम्भ-IV 207
 गुम्भड-IV 207
 गुह-II 124
 गुह-IV 444 गुह-I 109 dec-
 lination III 38, 124
 गुहवा-I 84
 गुलगुह-IV 36, 144
 गुल्ल-IV 73
 गुलो-I 202
 गुह-IV 236, (गुह)
 गुदा-I 42
 गुहोर-I 6
 गुहद etc See प्रम्
 गुह्य See प्रम्
 गुहद etc See प्रम्

गेदुअ-I 57, 182
 गोअम- ना-III 38
 गोआवरी-II 174
 गोदुज-IV 423
 गोणो-II 174
 गोव्यी-II 77
 गोरडी-IV 395, 420, 431, 436
 गोरि-IV 329, 383 गोरी-III 32, IV 396, 401, 418.
 गोरिहे-IV 395 गोरीआ, गारीओ-III 28 गोरिअहि-IV 414
 गोरिहर or गोरीहर-I 4
 गोला-II 147 गोले-II 194
 गाली-IV 326
 ग्नामि-II 15
 प्रम् गेण्ह-III 217, IV 209,
 गृह-IV 336 गृहति-IV 341
 गेण्ह-II 197, III 26
 गेण्हीअ-III 163 घेप्प-IV 256, 341
 घेप्पति-I 261, III 65, IV 335
 गेण्हिअ-IV 210
 IV 256 गेण्हिअ-IV 210
 घेत्तण-II 146, IV 210
 गृण्हेप्पिणु-IV 394, 438
 घेतु-घेत्तण, घेत्तव्व-IV 210
 गहिअ-I 101 गेज्ज-I, 78
 with स, सगहिआ-II 198

घ

घ-IV 424
 घघल-IV 422, 2
 घद् घड-IV 195, IV 112 घडदि-IV 404
 घडे-IV 50 घडा-व-IV 340, 411
 घडिअ-IV 414 घडिअउ-IV 331
 with उद्, उग्घाड-IV 33 with स, सघड-IV 113
 घडा-II 174
 घटो-I 126

- घञ-IV 395, 439 घटो-I 195
 घटाणि-IV 357
 घण-[घृणा] IV 350, 367
 घण [घन]-IV 387, 414, 438
 घणा-IV 422, 23, IV 439
 घणो-L 172, 187
 घटा-I 195
 घत्त-IV 114
 घत्तद्-IV 113, 189
 घम्ना IV 328
 घय-I 126
 घर-IV 364 घर-IV 341, 343,
 351, 367, 422, 14 घरो-II
 144 घरि-IV 423, 436
 घरहि-IV 423, 15.
 घरसामी-II 141
 परिणि-IV 370
 घमद्-IV 331, 422, 9 घमति-
 IV 423, 3
 घाड-IV 316
 घायणो-II 171
 पिणा-I 128
 घितद्-IV 201
 घुम्पिड-IV 423
 घुम्पद्-IV 395
 घुम्पद्-IV 299
 घुटेदि-IV 123
 घुम्पद्-IV 117
 घुम्पद्-IV 117
 घुमलद्-IV 121
 घुम्पि-I 128
 घेण् etc See घम्
 घेण् etc See घम्
 घोड-IV 10
 घंटा-IV. 330, 311, 363
 घोण्-IV 117
 घोण्-I 260
- च
 च-I 21, III 70, 142, II
 265, 321, 322, 323
 च [एव]-IV 346, 426. (1
 चइत्त-I 151 II 13
 चइत्तो I 152
 चउ-I 171, IV 391 च
 चउओ, चऊहि चउहि, *
 चउउ-III 17 चउ-
 123
 चउयुणो-I 171
 चउटो-II 33
 चउथो-I 171, II 33 च
 I 171
 चउइती-I 171
 चउइ-I 171, 219
 चउमुद्-IV 391
 चउरो-III 122
 चउर्वास-III 137
 चउव्यारो-I 171
 चएम् { I See चण्
 चाण्णिण् }
 चर-II 79. चरे-IV 111
 चरम्मद् IV 161
 चडाआ-I 8
 चकित्तम-IV 278
 चण्ण, चण्ण-I 30
 चण्ण-IV 325
 चण्ण-II 12
 चण्ण-II 171
 चण्णुण्ण-IV 39
 चण्ण-IV 101
 चण्ण-IV 118
 I चण्ण-IV 206, चण्ण-
 331 चण्ण-IV 115
 II चण्ण-IV 421
 चण्ण-IV 406
 चण्ण-IV 139.
 चण्ण-I 67

- चङ्ग-IV 110
 I चङ्ग-IV 126
 II चङ्ग-IV 185
 त्त-See चयङ्ग
 शतारो, चत्तारि-III 122
 चुरिके-IV 281
 चुरिके-IV 302
 चदपो-II 161
 चदण-II 182
 चादिमा-I 185, -मए-IV 349
 चन्दा-I 30 चदो-I 30, II 80,
 165
 चदो-II 80
 चण्णलया-III 38
 चमदङ्ग-IV 110
 चमरो-I 67
 चयङ्ग-IV 444
 चपावण्णा-IV 330
 चाणिजङ्ग-IV 395
 चम्म-I 32
 I चयङ्ग-IV 86 चय-IV 422,
 10 चएज-IV 418 चएपिणु-
 IV 441 चत्त-IV 345,
 383
 II चयङ्ग-IV 86
 चरण-I 254
 चरि-IV 387
 चरङ्ग-IV 231
 चरण-IV 399 चलणो-I 254
 चलणे-II 180
 चलदि-IV 283
 चलन-IV 326
 चलेहि-IV. 422, 18
 चङ्ग-IV 231
 I चयङ्ग-IV 2
 II चयङ्ग-IV 233.
 चाविदा-I 146, 198
 चाविला-I 198
 चावे-IV 406 चावेडा-I 146
 चाउ-IV 396
 चाउडा-I 178
 चाउरत-I 44
 चाङ्ग-I 67
 चामरो-I 67
 चारहदी-IV 396
 चि-चिणङ्ग-IV 238, 241 चुणङ्ग-
 IV 238 चिणिजङ्ग-IV 242,
 243 चिम्मङ्ग-IV 243 चिणि-
 हिङ्ग, चिम्मिहिङ्ग-IV 243 चिब्बङ्ग
 त्रिब्बिहिङ्ग IV 242, 243 with
 उङ्ग, उच्चिणङ्ग, उच्चेङ्ग-IV 241
 चिअ-II 99, 184, 187
 चिङ्ग-छङ्ग-II 21, IV 240
 चिङ्गगङ्गो-III 142
 चिच-II 129
 चिचअङ्ग-IV 115
 चिचङ्ग-IV 115
 चिचिएङ्ग-IV 115
 चिण्ड-II 50
 चिन्त चितङ्ग-IV 422, 15 चित्तेदि
 -IV 265 चितयता-IV 322
 चितयमाणी-IV 310 चितताह-
 IV 362 चित्तिजङ्ग-IV 396,
 410 चित्तिअ-II 190 चिन्तित-
 IV 320
 चिता-I 85
 चिध-II 50
 चिम्मङ्ग } -See चि
 चिम्मिहिङ्ग }
 चिरस्त-III 134
 चिलाओ-I 183, 254
 चिब्बङ्ग } -See चि
 चिब्बिहिङ्ग }
 चिहुरो-I 186
 चीमूतो-IV 325
 चीवदण-I 151
 चुअङ्ग-II 77
 चुङ्ग-IV 177

- चुच्छ-I 201
 चुम्ब-IV 238
 चुम्ब-II 34
 चुम्बि-IV 395, 130
 चुम्बो-L 84
 चुम्ब-IV 239 चुम्बि-IV 430
 चुम्बुल-IV 127
 चुम्बुल-IV 305, 130
 चुम्ब-IV 337
 चुम्ब-I 7, II 99, 184, 209
 चुम्ब-IV 396
 चुम्ब-I 151, II 107
 चुम्बो-I 152
 चुम्बो-L 171
 चुम्बो-I 171 चुम्बो I 171
 चुम्बो-I 171
 चुम्बो-L 171
 चुम्ब-IV 191
 चुम्ब-I 35, II 107
 चुम्ब-I 35
 चुम्ब-I 177 चुम्ब-III 136
 चुम्ब-III 131
 चुम्बो-I 171
 चुम्ब-II 184
 चुम्ब-I 8; II 99, 184, 195,
 197, III 85, 180; IV, 63,
 365
 चुम्ब-II 99, 184
-
- छ
- छ-III 17
 छ-IV 112
 छ-III 112
 छ-IV 325
 छ-IV 100
 छ I. 265; II. 77 छ-I.
 265
 छ-II 36, IV 91 छ-I-IV.
 367 छ-I-IV 122, 5
 छ-III 20
 छ-III 123
 छ-III 19.
 छ-III 19, 265
 छ-II 36
 छ-IV 123, 14
 छ-I 38
 छ-I 33
 छ-III 265, II 77
 छ-II 18, 101
 छ-I 265
 छ-II 112
 छ-IV 381 छ-III 125,
 छ-II 17
 छ-III 159
 छ-IV 31
 छ-I 219, III 31, IV
 367
 छ-III 203
 छ-IV 365 छ-II 17
 छ-I 191
 छ-IV 295
 छ-I 191
 छ-I 265
 छ I 219, III 7, 31
 छ-II 138
 छ-II 171
 छ-II 171
 छ-II 204
 छ-IV 238
 छ, छ-IV 121, 216 छ-
 -IV 377, 131 छ-IV.
 111 छ-III 171
 with अ, अ-IV. 125.
 अ-III 108.
 छ-IV 257
 छ-I. 266.
 छ-IV 182 छ-IV 257.
 छ-IV 182.

छिद्र-I 128, II 23
छीन-I 112, II 17
छीन-II 3
छार-II 17
छुच्च-I 201
छुड़-I 385, 401, 422, 19
छुणो-II 17
छुतो-II 138
छुद्-I 160
छुप्प-I 259
छुरो-II 17
छुविन्द्-I 249
छुद्-I 143
छुद्-I 17, 265, II 17
छुो-II 92 छुद्-II 19, 127
छेमड-I 390
छेच्छ-See छिद्
छेत्त-II 17
छोत्विन्तु-I 395

ज

जमड, जमडतो-I 170
जड-I 40, II 204, III 179,
180, IV 343, 351, 356,
364, 365, 367, 370, 371,
379, 384, 390, 391, 395,
396, 398, 399, 401, 417,
418, 419, 422, 6, 9, 438,
439
जड्वा-III 65
जड्मा-I 40
जड्वाो-I 403, 404
जड्द-I 40
जड्द-I 177
जड्ण-I 178 - गायड-I 4
- गायड-I 4
जडो-I 209, IV 419
जड्वा-II 89, 90
जडु-I 343 जडि-I 404,

105

जड्ग-I 80 जड्गवा-I 438.
जड्गवा-I 333, 348
जडो-II 24
जडो-II 30
जडालो-II 159
जडिलो-I 194
जड-I 258
जडर-I 254
जडल-I 251
जड-I 364, 376 जडु-I
336, 337, 339, 406, 418
जडो-III 153 जडा-II 114,
IV 372 जडेण-I 371
जडसु-I 419
जडणी-I 282, 302
जडम्माहिआ-II 204
जडि-I 414
जडु-I 401, 444
जड्द-II 75
जडु-I 404
जडो-II 160
जड्य-II 161
जडो-II 160
जडा-I 260
जडत-I 420
ज See जो
जड-I 370, 442 जडो-I 245.
जडहो-I 419
जडल-II 173
जड-I 2 जडि-I 442.
जडि-III 94
जडिरो-II 145 जडिहे-I 350.
जडा-I 157, 240
जडा-I 157, 240
जडम्मा-I 136
जडम्मा-II 174
जडो-I 11, 32, II 61 जडु-
IV 396, 397, 422, 4

- जम्हा-III 66 See जो
 जय-IV 370
 जयसु-IV 410
 जया-IV 283
 जर-I 103, IV 423
 जरद-IV 234 जरिखद, जीरद-
 IV 250 (जर्)
 जल-III 16 जल-I 23, IV
 287 जल-IV 308 जलु-IV
 395, 119, 420, 422, 20
 जलि-IV 383, 111 जले-IV
 365 जलेग-I 155 जलहु-IV
 116
 जलद्-IV 365
 जलचरो-I 177
 जलगी-IV 365 जलणि-IV 411
 जल्यरो-I 177
 जल्यरो-II 198
 जवड-IV 10 जवणिज्ज, जवणीथ-
 I 218
 जनु See जो
 जना-I 11, 32, 215
 जस्य See जो
 जद-I 67, II 201, IV 119
 जद-II 161
 जदण-I 187
 जदा-I 67
 जदा-IV 355
 जदि-II 161
 जदिद्वितो-I 96, 107
 जदि-IV 319, 357, 383,
 122, 6
 जद्विला-I 96, 107, 251
 जद See जो
 जा See जो
 जाभद-IV 136 जाभेति-III 65
 जाइ [जाति]-III. 39
 जाइ [जाति of वा]-I 215, IV
 359, 111, 111
 जाई See जो
 जाइडिअण-IV 122, 23
 जाईसरद-IV 365
 जाउ-IV 332, 420, 126 S
 जो
 जाउ-IV 106
 जाए-(See जो)
 जाए-IV 395
 जाओ-See जो
 जागरद-IV 80
 जाग See जो
 जाणग-IV 7
 जाण-II 83
 जाणमि जाणामि See जा
 जाणिभद-IV 390
 जाम-IV 367, 106
 जामदणे-II 159
 जामदि-IV 406
 जामाउथो-I 131
 जाणाउणो-III 14
 जामावा-III 19 Dechn.-III.1
 47, 18
 जाया-IV 350, 367.
 जारिमा-I 112
 जारो-I 177
 जाल-IV 395, 115, 129 अ.
 IV. 139
 जाला-L 209, III 65
 जाव-I 11, 271, IV. 278
 जाव-IV 395
 जावेद-IV 10 (वा)
 जाण, जाणु-See जो
 जाद See जो
 जादि-III 60
 जाद-III 65
 जि-IV 311, 367, 106, 41,
 119, 129, 112, 16, 42
 129
 डि, जद-III 165, IV. 211

- निगद-IV 211 जिणिन्न-IV
 212 निव्व-IV 212 जेषि-
 IV 140, 411 जिणेपि-IV
 412 जिच-III 38 जेऊण-IV
 237, 241 जणिऊण-IV 211
 - with निस्, निजिअ-II 161
 निविअउ-IV 401 - with
 विनिस्, विणिजिअउ-IV 396
 निअइ, निअउ See जीव्
 निएदिए-IV 287
 जिण-IV 411
 जिणघम्मो-I. 187
 जिणवरा-III 137.
 जिगा-See जो
 जिण्णे-I 102
 जिह-IL 75
 जित्तिअ-II 156
 जिमा-II 57
 जिमादिउ-IV 427
 निस्, जिअइ, जेमइ-IV 110 जेम-
 III 26 जिम्मइ-IV 230
 जिं-IV 330, 336, 317, 351,
 376, 385, 395, 396, 397,
 422, 2, 23 जिंवे जिंवे-IV
 311, 367, 401
 निव्वइ-See जि
 जिस्मा-See जो
 निह-IV 377, 401
 निह-IV 357
 जीअ, जीआ, जीइ, जीउ, जीए-
 See जो
 जीअ-I 271, II 204
 जीआ-II 115
 जीउ-IV 439
 जीसुतो-, V 327
 जीरइ-See जरइ
 जीव्, जीवइ-IV 367 जीअइ-I
 101 जिअइ-I 101 जिअउ-I
 101 जीवत-IV 282, 302
 जीव-IV 414 जीवो-IV 9.
 जीवह-IV 406
 जीविअ-I 371
 जीविउ-IV 358, 418
 जीसे-See जो
 जीहइ-IV 103
 जीहा-I 92, II 57
 जु-See जो
 जुअजुअ-IV 422, 14
 जुअउ-IV 114
 जुई-II 24
 जुउच्छइ-IV 4
 जुगुच्छइ-II 21, IV 4
 जुग-II 62, 78
 जुअइ-IV 109
 जुअइ-IV 217
 जुअ-IV 386, 426
 जुअइ-IV 109
 जुण-I 102
 जुत्तो IV 306 जुत्तउ-IV 340
 जुत्त-I 42, IV 279
 जुप्पइ-IV 109
 जुम्म II 62
 जुम्हइ-I 216
 जुअइअणो-I 4
 जुअदिजणो-IV 286
 जुआ-III 56
 जुआणजणो-III 56
 जुआणो-III 56
 जूरइ-IV 132, 135 जूरिहिइ-II.
 204 जूरतीए-II 193
 जूरवइ-IV 93
 जूरण-II 193
 जे See जो
 जे-II 117
 जेहयरो II 172
 जेण-See जो
 जेत्तिअ-II 157
 जेत्तिल-II 157

- जेसुतो-IV 407, 435
 जेत्यु-IV 122, 11 जेत्यु दि-IV
 401, 405
 जेरुह-II 157
 जे See जो
 जेव-IV 397, 401
 जेवु-IV 407
 जेमि-See जो
 जेरुह-IV 422, 1
 जेहि-See जो
 जेदु-IV 402
 जो-IV 330, 332, 338, 343,
 370, 383, 401, 122, 7, 15,
 22, 128, 112, 145 जु-IV
 345, 350, 351, 354, 360,
 367, 389, 111, 118 जा I
 271, III 33, IV 395 ज-
 I 24, 12, II 184, 206,
 III 33, 116, IV. 365, 371,
 378, 388, 390, 396, 120,
 126, 129, 131, 438, 446
 जज-III 113 जेग-I 36,
 II 183, III 69, IV. 111,
 122, 1 जिगा-III 69 जे-IV
 350, 121 जम्म-III 63
 जाम-III 63 जमु IV 368,
 370, 389, 122, 20, 127
 जागु-IV 358, 396, 120
 जिगा-III 61 जमि-III 64
 जीभ, जीभा, जीद, जील-III 61
 जदे-IV 359 जामो, जम्दा-
 III 66 जदि-III 60 IV
 386, 111, 126 जेदि-IV
 139 जादि, जोग, जाल-III 60
 जे-II 217, III 58, 117,
 IV 333, 150, 367, 376,
 387, 395, 409 412, 122,
 3, 5, 18, 100 जेतु गद-III
 3 जे-III 26 जेग-III
 83, 61, 131, 111 जे-III
 61 जाह-IV 353, 100 C
 जमो, जमु, जता, जरो, जर, वं
 जदि जादि जादे
 जोभा-IV 382
 जोएदि-IV 422, 6 जोर-IV. 37
 368 जोहवत-IV 356 जे-
 -IV 332 जोमतादे, IV 4
 जोओ-II 21
 जोण्डा-II 75 जोण्ड-IV 376
 जोण्डालो-II 159
 जोवण-I 159, II 98 जे-
 IV 422, 7
 जि-IV 423
 जा, जानामि, जानमि -II
 151 जाणद-IV 7, 40
 119 जाणदि-IV. 292 जण
 IV 369 जाणह, जाण, जाण्ड
 जाइणद-IV 252 जाणण
 IV 252 जाणत-IV. 251
 139 जाणित-IV 577, 1
 124 जण-II. 15 जणित
 जाऊण-IV 7. जाणित-IV-15
 7 जाणवेद-III 119-120
 गजु, गजुगणामि गजुगण
 III 177 -withan, भाण्ड-15
 277 भाणत-IV 283 -ज-
 कि, विजाय-II 199 विजा-
 IV 28

ह

- हजो-II 27
 हाणद-IV 110, 114, 150, 21
 259, 379, 122, 13
 हाणणे-IV 527
 हाण-IV 123
 हाण-IV 130
 हाणददि-IV 288
 हाणित-I 191

षट्-IV 161
 शक्ति-I 42
 षड्-IV 161
 षट्-IV 74, 173
 शल्लिखित-IV 395
 षाड्-IV 6, 240 षाड्-IV 6,
 240 षाड्वि-IV 331 षाय-III
 156 (घ्या)
 षाए-IV 440
 षाण-II 26, IV 6
 शिखड्-II 1, IV 20 शिखड्-
 IV 425
 शीण-II 3
 शुज्ज्वलहो-IV 379
 शुड्-IV 4
 शुनि-IV 432, 433 शुणी-I 52
 शुनडा-IV 416, 418
 शुड्-IV 74
 षासिभ-IV 258

अ

षान-IV 303

ट

टको-I 195
 टगरा-I 205
 टमरको-IV 325
 टसरो-I 105
 टिरिटिड्-IV 161
 टिनिटिड्-IV 115
 टसरो-I 205

ठ

ठका-IV 325
 ठको-II 39
 ठमो-II 9
 ठवड्-IV 357 (स्या)
 ठड्-etc Cfr स्या
 ठड्-IV 332

ठाण-IV 16 ठाणु-IV 362
 ठीण I 74, II 33

ड

डको-II 2, 89
 डका-I 117
 डत्थो-I 217,
 डदो-I 217
 डम्भो-I 217
 डमरको-IV 327
 डमरड्-IV 420
 डमो-I 217
 डरड्-IV 198
 डरो-I 217
 डारड्-IV 10
 डसड्-I 218
 डसण-I 217
 डहड्-I 218, IV 208 डहिडिड्-
 IV 246 डज्जड्-IV 246,
 365 डज्जिडिड्-IV 246 See

द

दालड्-IV 415
 दाहो-I 217
 डिभ-IV 382 डिभो-I 202
 डिभड्-IV 197
 डोगर-IV 422, 2 डुगरिहि-IV
 445
 डोला-I 217
 डोहलो-I 217

ढ

ढसड्-IV 118
 ढक-IV 406, ढका-IV 327
 ढकड्-IV 21
 ढकरि-IV 422, 12
 ढडाड्-IV 161
 ढडोलड्-IV 189
 ढिडड्-IV 99
 ढुमड्-IV 161

दुग्ध-IV 161, 189
 दुग्ध-IV 161
 दोग-IV 425, दोग-IV 330

ण

N B See also under न

ण-II 180, 198, IV 299
 ण-II 184
 ण-IV 229
 णओ-II 180 (नम्)
 णगल-IV 256
 णल-IV 256
 णषा-See णा.
 णमद-See णा
 णद-IV 150
 णद-IV 202
 णदाल-IV 17, 257, II 123
 ण [णव]-IV 382
 ण [णन etc]-III 70, 77
 ण [णा]-III 107
 ण [णु]-IV 302
 णरा-IV 229, III 3,
 णर-IV 202
 णरा-IV 123
 णर-IV 158, 226, See नम्
 णर-IV 187, 188, 198
 णर-IV 198, 204
 णरि-IV 189
 णरि-IV 178, IV 340, 353,
 138.
 णर-See णा
 णर-IV 190
 णर-III 70
 णर-IV 202
 णर-IV 12, 83, IV 7
 णर-IV 267
 णर-IV 174
 णर-IV 292
 णर-IV 256

णादि-III 70
 णादो-IV 267
 णाम-IV 4,
 णाम-IV 66
 णाम-IV 101
 णाम-IV 173
 णाम-IV 124
 णाम-IV 20
 णाम-IV 6
 णामोद-IV 124
 णाम-IV 173
 णाम-IV 175
 णाम-IV 67
 णाल-IV 17, 257
 णाम-IV 190
 णाम-IV 279, 302
 णाम-IV 162
 णाम-IV 178
 णाम-IV 55
 णाम-IV 185
 णाम-IV 162, 185
 णाम-IV 311
 णाम, णाम-IV 55
 with ण)
 णाम-IV 55, 116
 णाम-I 119, 202
 णाम-IV 202
 णाम-IV 91
 णाम-IV 124
 णाम-IV 162, 175, 187
 णाम-IV 301
 णाम-IV 62 णाम-
 187
 णाम-IV 3, 124
 णाम-IV 92
 णाम-IV 159
 णाम-IV 69

निमुड्-IV 158
 निहम्नद्-IV 162
 निहालहि-IV 376
 निहि-IV 414
 निही-IV 287
 निहुवद्-IV 44
 निहो-IV 22
 नीद्-IV 162
 नीगद्-IV 162
 नीरवद्-IV 5, 145
 नीलवद्-IV 162
 नीलुद्-IV 71
 नीसरद्-IV 168
 नीमहेहि-II 179
 नीम्नद्-IV 162
 नीरिद्-IV 79, 131
 नीनद्-IV 21, 199
 नीनवद्-I 91, IV 123
 नीनणो-I 94 174
 नीद्-IV 143
 नीद्-IV 45
 नीम्नद्-IV 21
 नी-III 77, 87, 107, 108, 109,
 110, 114
 नीअ-II 193
 नीद्-II 99
 नीण-III 70, 77.
 नीद्-IV 279
 नीलजो-II 174
 नीण-III 70, 77
 नीो-III 114
 नीद्-IV 143
 नीद्-IV 14 (स्त्रा)
 नीणु-IV 399, 419
 नीवि ने-I 230

-II 198, III 33, IV 320
 (Neu & adv) I 24, 41,
 II 99, (176), 184, 198,
 III 86, IV 350, 356, 360,
 365, 371, 388, 395, 414,
 418, 419, 420, 422, 14,
 429, 446 तेण-I 33, II
 183, 186, 201, III 69,
 105, 160, IV 365 तेण-III
 137 तिणा-III 69 ते-IV
 339, 343, 379, 414, 417.
 तथा-IV 283 ताए-IV 370
 ताए-II 193 IV 321, 323
 तन्म-III 186, III 63, 81,
 IV 260 तस्यु-IV 419 तद्
 -IV 338, 343, 375, 389,
 396, 397, 410, 428 तस-
 III 63 तसु-IV 358, 401
 तहो-IV 356, 426, 482 ताए
 -III 63, IV 322 तिस्सा-
 III. 64, 134 तस-III 63
 तीसे, तीअ, तीआ, तीड, तीए-III
 64 तहो-IV 350, 354, 359,
 382, 404, 411 तम्हा-III
 66, 67 ताओ-III 66 तो-
 III 67 तीउ, ताउ-III 33
 त, तम्मि-III 11 तहि-III
 60, IV 357, 386, 419
 तीए III 60 ताए-III 60.
 ताहि-III 60 ते-I 269, II
 184, III 58, 65, 86, 147,
 148, IV 353, 371, 376,
 406 409, 412 414, ति-
 IV 30, 344, 363 ताओ-
 III 86 ते IV 336, 387
 तेहि-IV 370 तहि-IV 422,
 18 ताण-III 61, 81, IV
 333 तेसि-III 61, 81, 134
 ताह-IV 350, 367, 409 ताहै

त-IV 36 त (mas)-I 7
 IV. 326, 343, 426 (Fem)

- इ-IV 25
 डि-IV 382
 इ-IV 434
 इ-L 125
 इ-तुतो See त्व
 इ-IL 63
 इ, तुतो-IV 321, 323
 इ-IV 236
 इ-L 104, II 72
 इ-IV 329 वृणा-IV 422, 20
 -See त and तु
 इ-IV 101
 इ-IV 152
 इ-लीसा-II 174
 इ-IL 52
 इ-IV 436
 इ-IV 395 तेसिअ-II 157
 इ-IL 157
 इ-सा-I 165
 इ-लो-IV 407, 435
 इ-वि-IV 401, 405
 इ-IL 157
 इ-IV 418
 इ-I 165, 262
 इ-I 148, II 97
 इ-I 200 ते-IL 98, 155
 इ-II 97
 इ-IV 343, 397, 401 ते-इ-
 IV 439
 इ-IV 395, 407.
 इ-णा-II 174
 इ-IV 324
 इ-सा-I 165
 इ-IV 357
 इ-IV 425
 इ-IV 402
 इ-See त
 इ-III 70, 180, IV 336, 341
 343, 365, 367, 379, 391,
 395, 398, 401, 417, 418,
 419, 422, 6, 423, 439,
 445
 तो-इ-IV 116
 तोण-I 125
 तोणीर-I 124
 तोंड-I 166
 तोसविअ-III 150
 तोसिअ-IV 331 तासिअ-III
 150
 ति-I 42, 91, II 193, IV.
 302, 352, 357, 423
 तु-See अस्
 तु-IV 360
 तु, तुर-IV 170, तु-इ-IV
 171 तुररामो, °मु, °म-III
 144 तुवर, तुरसे-III 145
 तुररामो-III 176 तुवर-III
 176 तुवतो-IV 170 °तु-
 III 176 तुतो-IV 171
 तुतो-IV 172 तुरिओ-IV
 172 तुवरेज-°जा-III 178

 य
 य-इ-IV 16, 87, 259 यके-इ-
 IV 370
 यण-I 81, IV 350, 367 यणय-
 III 130 यण-इ-IV 390
 यणहरो-I 187
 यणहा-इ-IV 414
 यभो-II 8, 9
 यल-IV 326
 यलि-IV 330, 344, 363
 यवो-II 16
 याड-IV 358
 याण-IV 16
 याणुणो-II 7
 याम-IV 267
 याह-IV 444

- विष्णु-I 71 II 99
 विषद-IV 138, 175
 विरसा-IV 122, 7
 वी-II 130
 वीज-I 71, II 33, 99
 वृ-II 15
 वृषो-II 99
 वृषो-I 75
 वृषद-IV 212 (सु)
 वृ-II 200
 वृषो-I 117 वृषा-I 125
 वृक्षद-I 255
 वृक्ष-IV 325
 वेषो-IV 267
 वेषो-I 117
 वजु-IV 101, 2, 128
 वजु-IV 101, 3 वजुनी-II 113
 वज्र-IV 366, 125, 137
 वज्रस्यु-IV 110
 वसिष्ठ-II 203.
 वसु-IV 101
 वसा See वृ
 वसो-II 160
 वसा-See वृ
 वस-IV 161, IV 322
 वस-IV 136
 वसो-II 160
 वसो-IV 260
 वसिष्ठ-II 171
 वसा-IV 260
 वसु IV 326
 वसु-I 28
 वसु-IV 377 101
 वसिष्ठ-II 105 with वृ
 वसु-IV 110
 वसु-IV 326
 वसु-IV 176
 वसु-II 176
 वसु-IV 176
 वसु-I 11, 32
 वसु-I 81, II 56
 वसु-II 56
 वसु-II 15
 वसु-I 121
 वसु-I 101
 वसु-IV 80, IV 224
 -II 198 वसु वसु
 250 -with वसु, वसु
 172 -with वसु
 330
 वसु-I 31
 वसु-I 7
 वसु-IV 370 Declension III
 18, 19, 22 23, 24
 177 वसु-IV 341
 IV 111 वसु-IV
 311, 111 वसु-IV
 IV 122 9.
 वसु-IV 316, 350.
 वसु-IV 316
 वसु-IV 161
 वसु-I 67
 वसु-IV 67
 वसु-I 203
 वसु, वसु-IV 331
 वसु-IV 261
 वसु-See वृ
 वसु-IV 111 वसु-II 1
 वसु-IV 199
 वसु-IV 326
 वसु-II, 161
 वसु-I 67
 वसु-IV 355
 वसु-II 161
 वसु-IV 177
 वसु-I 271 IV 275
 वसु-IV 121

- लो-I 209
 ल-IV 325
 लै-IV 27
 लीलो-IV 317
 लखने IV 323
 ल-IV 106
 लिरम-I 6
 लहि-IV 406
 लानरो-IV 307, 325
 लियो-I 142, लारिमे-IV 287
 लवेड-I 67, II 31
 लियोट-I 67
 ला-III 65
 लियड-IV 30
 ल [लाष]-IV 122, 23
 ल [लावत]-I 11, 271, II
 196, IV 262, 321, 323
 ल-IV 395
 ल-III 65
 ल-See त
 ले-I 42
 ल-III 70
 ल-III 176
 लीलो-I 10
 ल-III 82 लिस्या-IV 395
 लियोड-IV 344
 लियोट-II 174
 ल-III 62
 ल-IV 314, 321, 323
 ल-IV 358 लियु-IV 329
 ल-III 121. लियु-III 123
 लियु-III 118, 123 लियु-
 III 135 लियु-IV 347
 लियु-III 118 लियुतो-III
 118
 लियु [लीयु]-II 75, 82
 लियु-III 156
 लियु-III 90
 लियुगरो-I 177
 लियु-I 81, 104, II 72, 90,
 IV 264, 111
 लियुगरो-I 177, 180
 लियु-IV 142
 लियुगु-IV 431
 लियु-I 128
 लियु-IV 382
 लियु IV 118
 लियु-II 62
 लियु-III 113
 लियु-III 143, IV 295,
 120 लियु-IV 414
 लियु-IV 295
 लियु-IV 106 लियु-IV 406
 लियु-IV 357
 लियु-IV 356
 लियु-IV 406
 लियु-IV 376, 395, 397, 422, 2
 लियु लियु-IV 344, 367, 401
 लियु-IV 395
 लियु-See लियु
 लियु-See त
 लियु-IV 86 cfr त
 लियु-III 107
 लियु-I 166 II 89
 लियु-II 125
 लियु-II 45, 125
 लियु-II 125
 लियु-I 125
 लियु-II 45
 लियु-II 99. लियु-I 124, 255
 लियु-II 125, लियु-IV 376
 द
 दडड-IV 340, 411, 414 दडड-
 IV 333, 342
 दडड-III 151
 दडड-I 151
 दडड-III 83
 दडड-III 83

- देह-II 206, III 131, IV 338, 406, 420, 422, 15, 22, 423
 देदि-IV 273 देति-IV 318
 देति-IV 411 देदि, देसु-III 174
 देहु-IV 384 देतहो-IV 379
 देतिहि-IV 419 दाह, दाहिम-III 170
 देष्णु-IV 410 देजहि-IV 383
 देजहि-IV 128 दिग्यते-IV, 315
 दिज्जइ-IV 438 दत्ता-I 46
 दिण्ण I 46, II 43
 दिण्णा-IV 330, 101 दिण्णे-IV 302
 दिण्णा-IV 333
 षा-I 264 डिम-I 202
 डा-II 139 ण-III 16
 णवो-I 177 णि-I 29
 णि-I 29 णि-I 29, IV 277, 302
 ण-I 32 णोनरो-IV 327
 ण, दाचार-III 39 णसु-IV 315, 415
 णर-I 79 II 79, 112 णलिइ-I 254
 णलिम-I 202 णसु-IV 289
 णव-IV 262, 302, 323 णवइ-IV 32
 See दर्श णवमी-I 67
 णवो-II 206 णहिणो I 45, II 72
 णहो-I 217 दि-III 94, 99
 दिअ-III 16 दिओ-I 94, II 79
 दिअर-II 205 दिअरो-I 146 दिअहडा-IV 333, 367
 दिअहा-IV 388, 418 दिग्घो-II 91
 दिज्जइ-See दा दिट्ठि-IV 330
 दिट्ठी-I 128, II 34, IV 431 दिट्ठिआ-II 104
 दिणवरु-II 377, 401 दिणु-IV 401
 दिण्ण-See दा दिप्पइ-See दीप् दिरओ-I 94
 दिवसो-I 263 दिवसाण-III 123 दिवहो-I 263
 दिवे दिवे-IV 399, 419 दिवेहि-IV 422, 4, 16
 दिव्वइ-IV 418 दिव्वतर-IV 442
 दिसा-I 19 दिसिहि-IV 340
 दिहा-I 97 दिही-I 209, II 131
 दीप्, धिप्पइ, दिप्पइ-I 223 -with प्र, पलीवइ I 221
 पलीवइ-IV 152 पलिविअ-I 101 पलित्त-I 221
 दीहर-IV 414, 444 दिहर-II 171
 दीहाउसो-I 20 दीहाऊ-I 20
 दीहो-II 91 दीह-II 171 दीहा-IV 330
 दुआइ-I 119 दुआई-I 94, II 79
 दुआर-I 79 दुइओ-I 94, 209
 दुइअ I 101 दुउच्छइ-IV 4
 दुउणो-I 94 दुउच्छइ-IV 4

दुःख-I 119
 दुःख-I 206
 दुःख-II. 1 दुःख-IV 114, 141.
 दुःखयोग-II 204
 दुःख IV 357 दुःख-II 72, 77.
 दुःख-I-II 72 दुःखया दुःखया-I.
 33
 दुःखया-IV 267
 दुःखिणी-I 13 दुःखिणी-II 72
 दुःखयुद्ध-IV 1, 210
 दुःखयुद्ध-IV 1
 दुःख-IV 119
 दुःखानि-I 270
 दुःखानि-I 270
 दुःखानि-IV 118
 दुःख-IV 101
 दुःख-III 120
 दुःख-etc See दुःख
 दुःखिणी-IV 380,
 दुःख-IV 21
 दुःखानि-I 91
 दुःखानि-IV 202
 दुःखानि-I 11
 दुःखानि-I 11
 दुःखानि-I 91
 दुःखानि-IV. 34, 375 110
 दुःखानि-I 91
 दुःखानि-II 112
 दुःखानि-I 169
 दुःखानि-I 251
 दुःखानि I 91.
 दुःख-III 121 150
 दुःखानि दुःख-IV 302.
 दुःखानि-IV. 282
 दुःखानि-I 115
 दुःखानि-I 13, 115
 दुःख, दुःखिणी, दुःख-IV. 215
 दुःखिणी, दुःख-IV
 215 दुःख-II. 77, 89

III 29
 दुःखानि-I 115, 192
 दुःख-II 72
 दुःखानि-I 97
 दुःखानि-I 97, 126
 दुःखानि-IV 121
 दुःखानि-II 161
 दुःखानि-II 120, III 35
 दुःखानि-दुःखानि
 III 35
 दुःख-IV 310
 दुःखानि-IV 419
 दुःख-IV 367
 दुःख-IV 23 दुःखानि-IV 21
 दुःख-IV 122, 6 दुःख-IV 200
 दुःखानि, दुःख-IV 276
 दुःख-IV 311, 357
 दुःखानि-IV 337
 दुःख-IV 36 दुःख-III 15
 दुःखानि-I 13, 115
 दुःखानि-I 13 दुःख-IV 391
 दुःखानि-I 115, 192
 दुःखानि-I 13.
 दुःख-II 190
 दुःख-III 91 99
 दुःखानि-I 180
 दुःखानि-I 271
 दुःखानि-IV 181, 190, 257 272
 दुःखानि-IV 357 दुःखानि-IV
 111 दुःख-IV 315 21
 दुःखानि-IV 354
 दुःखानि-दुःखानि
 दुःख-I 79, II 112
 दुःख-I 79 III. 36 दुःख-I. 172
 III 36 दुःख-III 171.
 112 दुःख-III 182 दुःख
 III. 181, 182
 दुःखानि-I 271
 दुःखानि-II 17.

देवयुई-II 97.
 देवदत्तो-I 16
 देव-III 11, IV 411
 देवमि-III 11
 देवाइ, देवा-I 34
 देवता-I 26
 देवरो-I 116
 देवि,रो-III 162
 देव्य-I 153
 देव-IV 122, 11 देगहि-IV 386
 देमडाइ-IV 419 देसडा-IV
 418
 देउरिब-IV 368
 देवेसा-I 88
 देव्या पु-IV 138
 I-III 119, 120 दोण्डि-III
 38 120, 130, 112, IV.340,
 378 दोण्ड-III 119, 123
 दोण्ड-III 123 दोमुतो-III
 130 दोमु-III 119, 130,
 दोहितो-III. 119, 130 दोहि-
 III 119 दोहि-III 130
 दोला-I 217
 दोलेइ-IV. 48.
 दोवण-I 94
 दोमडा-IV 379, 429 दोसु-IV.
 439
 दो, दोउतो-See दोण्डि
 दिला-I 217, 221
 दोरा-I 97
 दोराइ-III 97
 दोहि दाहि, दाहितो See दोण्डि
 दोसु-IV 422, 4
 दोसु-IV 422, 4
 दो-III 80
 दोमि-III 80 दोहि-IV 423.
 दो-IV 422, 6

ध

धओ-II 27
 धयाउड-IV 91
 धदुजुणो-II 91
 धडा-I 130
 धण [धन्या]-IV 330, 430, 444,
 धणि-IV 385, 418
 धणहे-IV 350, 354, 411,
 445
 धणजओ-I 177, II 185
 धणज्जा-IV 293
 धण-III 50, 53, 55, 56, 63,
 79, 86, 99, 100, 113, 114,
 118, 119, 121 धणु-IV 358,
 373, धणस्म-III 134
 धणमणो-II 159
 धणजतो-II 159
 धणाइ-IV 415
 धणी-II 159
 धणुस्पाड-IV 289
 धणुह-I 22
 धणू-I 22
 धर्ता-II 81
 धत्यो-II 79
 धन-IV 304
 धना-II 184, III 86
 धम्मि-III 85
 धम्मु-IV 341, 396
 धम्मि-IV 419
 धम्मो-III 85
 धर, धरइ-IV 231, 334, 438,
 धरेइ-IV 336
 धरहि-IV 382 धरिओ-I 36
 धाल्ध-IV 302
 धर-IV 377, 401
 धर-IV 411
 धरणीदर-II 164
 धवल-IV 421 धु-IV 340
 धवलइ-IV 24.

- भा, भाः, भावः-IV 210
 with भि, भिदिता, भिदिनो, II.
 99 भिदिता-IV 305
 with वि, विदिदु-IV 416
 with भृ, भृदद, भृदनातो-IV.
 9 भृदिभ-1 12
 भाद-See भा and भाव्
 भाई-II 81
 भाइ-IV 79
 भाइ-IV 383 भात-I 145
 भाती-II 81
 भाव, भावः-IV 226, 136, भावः-
 IV 228, 234 भावः-IV 238.
 भावति-IV 225 भादि, भातो-
 IV 228
 भाइ-II 192
 भिद-I 128, II 131
 भिदि-II 61.
 भिदो-I 130
 भिदि-See दृष्टि
 भिद्यु-II 174
 भित-I 155, II 61.
 भित्ति-II 107
 भित्ति-IV 301, 302
 भृद-See भृ
 भुजिना-I 35
 भुजा-I 177; II 30 भुजा-II
 204
 भुज्या-IV 305
 भुज-I 16
 भुजति-IV 121
 भुज-See भाव् or भृ
 भुज-See भृ
 भृ, भृद-IV. 59, 211 भृजि-
 II 216 भृज-IV 59 भृजि-
 भा, भृज-IV 212
 भृज-II 129, III. 79
 भृज्या-II 102.
 भृज-IV 115, 116.
 भृजिना IV 132, 133
 भृज, declined; III 16, 17, 18
 20, 21, 23, 24, 27, 29 177
 भृ-IV 360 139
 भृज-IV 118

 न
 N B See also under न
 न-I 6 12, II 180, 193,
 199, 203, 204, 205 21
 217, III 105 135, 141
 142, 160, 177, 189, IV
 63, 299, 332, 335, 3
 341, 347, 349, 359, 37
 360, 365, 367, 370, 3
 383, 386, 390, 395, 4
 406, 411, 416 118, 4
 120, 121, 122, 124 4
 132, 133, 134, 135, 14
 144, 145
 न-III 12 IV 122 2 2
 I 229 न-III 26
 नदगामो-नदगामा-II 16
 नदगामो, नदगामा I 1
 नद-IV 123, 141
 न उगा, न उग, न उगद, न उग
 65
 नो-I 177
 नद-IV 325, 326
 नदगामो-I 177
 नदगामा-II. 90, 99
 नद-IV 326
 नदगाम-II 74, 89
 नदगाम-III 84
 नदगाम-II. 26 (नद)
 नदगाम IV. 210 नदगाम-II.
 245 नदगाम-IV. 270
 नद-II 50.
 नद-I 195

- नणदा-III 35
 नत्तियो-I 137
 नत्तुओ-I 137
 नदड-IV 422, 14
 नभ-I 187
 न-IV 283
 न-IV 396
 न-IV 411
 नम्-णवइ-IV 158, 226 नवद्वि
 -IV 367 नमिमो-I 183
 नमहु-IV 446 नमय-IV 326
 नवताह-IV 399 नओ-II 180
 नविअ, नय-III 156 with उट्
 उग्रम-III 105 उग्रय-I 12
 उग्रामइ-IV 36, उग्रामिअ III,
 70
 -with प्र पनमय-IV 326 पण-
 वइ-II 195
 नमिर-II 145
 नमिल-IV 288
 नमो-III 46, 131, IV 283
 नमोकारो-I 62 II 4
 नम्मा-I 32
 नयण-IV 114, 444
 नयण-I 177, 180, 228
 नयणा-I 33, III 130, IV
 422, 6 नयणाइ-I 33 नयणेहि
 -IV 423
 नयर-I 177, 180 नयरे-III 135
 नर-IV 412, 442 नरो-I 229 नर
 -IV 362
 नराओ-I 67
 नरिदा-I 84
 नर्त् नचड-IV 225 नचतस्स-
 IV 326 नचाविड-IV 420
 नचाविआइ-I 33
 नलिदाण-IV 300
 नले-IV 288
 नव-IV 401, नवो-II 165, नवइ
 -IV 396
 नवइ, नवइ See नम्
 नवगी-IV 420, 422, 17
 नवणइ-III 123
 न्वरि-IV 377, 401, 423
 नवाण-II 165
 नवि-IV 330, 339, 356, 395,
 402, 411, 422, 11
 नन् नस्तइ-IV 178, 230
 नत्थून, नट्टन-IV 313 नासइ-IV
 31 238 नामतअहो-IV 432
 नासइ-IV 31 -with प्र, पणट्ट
 -I 187 पणट्टइ-IV 406, 418
 -with वि, विणट्टइ-IV 427
 विनासिआ-IV 418
 नह-I 6 7
 नह-I 32, 187 नहेण-IV 333,
 348 नहा-II 90, 99
 नहयले-II 203
 नाइ-IV 330, 444
 नाउ-IV 426
 नाए-IV 322
 नाओ-I 229
 नाउय-IV 270
 नाण-II 104
 नाम-II 217
 नाययु-IV 427
 नारइओ-I 79
 नाराओ-I 67
 नारायणु-IV 402
 नालिउ-IV 422, 15
 नाव-IV 423 नावा-I 164.
 नावइ-IV 331, 444
 नाविओ-I 230
 नासइ-See नम्
 नाह्ने-IV 419, 422, 1
 नाहो-I 187, नाहु-IV 360, 390,
 423

- निभ-IV 262, 302, 319
 निभ-IV 181, निभ-III 56
 निभ-IV 131
 निभ-IV 161
 निभ-IV 111
 निभ-IV 314, 354, 401, 411
 निभ-I 131 See व with नि
 निभ-I 123
 निभ-II 1
 निभ-II 1
 निभ-II 1
 निभ-IV 331 See न् with
 निभ
 निभ-IV 383 निभ-III
 39
 निभ-IV 395
 निभ-IV 122, 7
 निभ-II 211, IV 136 जी-
 II 21 77
 निभ-IV 122, 20
 निभ-IV 261
 निभ-IV 57
 निभ-IV 122, 10
 निभ-IV 525
 निभ-IV 258
 निभ-IV 571
 निभ-I 98, II 90
 निभ-IV 151
 निभ-I 251, II 77, III 110
 निभ-I 251
 निभ-I 91
 निभ-II 12
 निभ-IV 233
 निभ-IV 118 निभ-IV 300
 निभ-IV 118
 निभ-IV 12
 निभ-II 50
 निभ-II 101
 निभो-I 180
 निभ-IV 267
 निभ-II 53
 निभ-II 23
 निभ-II 53
 निभ-II 211
 निभ-II 53
 निभ-II 53
 निभ-II 90
 निभ-IV 258
 निभ-I 250
 निभ-I 38
 निभ-IV 19
 निभ-IV 19
 निभ-II 182
 निभ-IV 325
 निभ-IV 327
 निभ-IV 118
 निभ-I 14
 निभ-IV 16
 निभ-I 11
 निभ-IV 111
 निभ-IV 101, 411
 निभ-IV 209
 निभ-II 10
 निभ-I 12
 निभ-II 107 जी-II 20
 निभ-I 75
 निभ-IV 132 (see p. 132)
 निभ-IV 141
 निभ-II 10
 निभ-II 10
 निभ-IV 119
 निभ-IV 295 जी-IV 1
 निभ-IV 302
 निभ-IV 159
 निभ-I 122
 निभ-I 122
 निभ-II 50

- नेवल्ड-IV 128
 नेयुई-1 131
 नेससो-1 260
 नेमहु-IV 396, 401
 नेसडो-1 226
 नेममग-1 269
 नेसाथरो-1 8 निसायरो-1 72
 निसिअरो-1 8, 72
 निमिआ-IV 330
 निमिरद-IV 229
 निमीडो-1 216
 निर्माहो-1 216
 निमुो-IV 258
 निसेहड-IV 134
 निस्सल-IV 289
 निस्सह-1 13 निस्सहाइ-1 93
 निहद-1 174
 निहवद-IV 233
 निहसो-1 186, 260
 निहि-IV 422, 3 निही-1 35
 निहि-III 19
 निहिआ-1 99 See धा with नि
 निहित्त, निहित्तउ-See धा with नि
 निनुअउ-IV 401
 निहुअ-1 131
 निहलण-1 174
 नी, नेड-IV 237 नेदि-IV
 273, 274 नेति-IV 318,
 319 नेति-IV 237 नेऊण, नीओ
 -IV 237 -with अनु, अणु-
 णेद-IV 414 -with आ, आ-
 णहि-IV 343 आणिअइ-IV
 419 आणिअ-1 101 -with
 लप्, उवणिअ उवर्णाओ-1 101
 नीचअ-1 154
 नीड-1 106, 202, 11 99
 नीमा-1 234
 नाम-1 259
 नीरजइ-IV 106
 नीलड-IV 79
 नीला, नीली-III 32
 नीलुप्ल-11 182 ल-1 84
 नीवी-1 259
 नीवो-1 234
 नीसरदि-IV 439 (सर with निस्)
 नीमहो-1 42 नीसह-1 13
 नीसामधेदि-11 212
 नीसौवधु-IV 341
 नीसासुसासा-1 10
 नीसासो-1 93, 11 92
 नीसामु IV 430
 नीसो-1 43
 नु-11 193, 204, IV 302
 नूउर-1 123
 नूण नूण-1 29
 नूमइ-IV 23
 नेउर-1 12
 नेट-1 106
 नेत्ता, नेत्ताइ-1 33
 नेन-IV 322
 नेरडओ-1 79
 नेह-IV 332, 406, नेहो-11 77.
 102 नेहु-IV 422, 8 नेहहो-
 IV 426 नेहें-IV 422, 6.
 नेहि-IV 406
 नेहडा-IV 356
 नेहाल-11 159
 नोमालिआ-1 170.
 नोहलिआ-1 170
-
- प
 पड-IV 414 पड पड-IV 406
 पअइ-IV 357, 370, 377, 421,
 422, 1, 12
 पइद-See विश् with प्र
 पइटा-1 38, 206
 पइटाण-1 206
 पइदि-IV 330 (विश् with प्र

- निअ-IV 282 302, 349
 निअइ-IV 181, निएइ-III 56
 निअत-IV 431
 निअच्छइ-IV 181
 निअविणि-IV 414
 निअय-IV 344, 354, 401, 441
 निउअ-I 131 See वर with नि
 निउर-L 123
 निवओ-II 4
 निवप-II 4
 निस्स-II 4
 निग्गउ-IV 331 See गम् with
 निम्
 निग्घिण-IV 383 निग्घिणया-III
 38
 निच्च-IV 395
 निच्च-IV 122, 7
 निच्चल-II 211, IV 436 लो-
 II 21 77
 निचिनइ-IV 422, 20
 निचिन्दो-IV 261
 निच्छइ-IV 357
 निच्छय-IV 422, 10
 निच्छरो-IV 325
 निच्छड-IV 258
 निजिनउ-IV 371
 निज्जरो-I 98, II 90
 निज्जाअड-IV 181
 निट्टरो-I 254, II 77, III 116
 निट्टलो-I 254
 निष्णओ-I 93
 निष्ण-II 42
 निष्णवइ-IV 293
 निह-IV 418 निहए-IV 330
 निहडी-IV 418
 निहाइ-IV 12
 निहणो-II 90
 निह-II 109
 निनओ-I 180
 निन्नेह-IV 367
 निप्पट्टो-II 53
 निप्पिहो-II 23
 निप्पुसण-II 53
 निप्पदा-II 211
 निप्पावो-II 53
 निप्फेसो-II 53
 निम्मरो-II 90
 निमिअ-IV 258
 निशो-I 230
 निम्मल-I 38
 निम्मवइ-IV 19
 निम्माणइ-IV 19
 निम्मोओ-II 182
 नियोचित-IV 325
 नियोजित-IV 327
 निरज्जइ-IV 418
 निरत्तर-I 14
 निरणइ-IV 16
 निरवसेस-I 14
 निरामइ-IV 411
 निहवम-IV 401, 444
 निरुवारइ-IV 209
 निरुविअ-II 10
 *निलचाए-I 42
 निहज्ज-II 197 °जो-II 21
 निअज्जिमा-I 35
 निवट्टाह-IV 332 (वत् with
 निवडण-IV 441
 निवत्तओ-II 30
 निवत्तग-II 30
 निवाणु-IV 419
 निवारणु-IV 395 °णाव-IV 4
 निवार्शी-IV 302
 निरामट्टे-IV 350
 निविड-L 202
 निवो-I 128
 निवत्तओ-II 30

निजलद्-IV 128
 निज्युद्-1 131
 निससो-1 260
 निमनु-IV 396, 401
 निमडो-1 226
 निममग-1 269
 निमाअरो-1 8 निसायरो-1 72
 निसिअरो-1 8, 72
 निसिआ-IV 330
 निसिरइ-IV 229
 निसीडो-1 216
 निर्याहो-1 216
 निसुग-IV 258
 निषेदइ-IV 134
 निस्सल-IV 289
 निस्सइ-1 13 निस्सहाइ-1 93
 निहट्ट-1 174
 निहवइ-IV 233
 निहसो-1 186, 260
 निहि-IV 422, 3 निही-1 35
 निहि-III 19
 निहिओ-1 99 See धा with नि
 निहित, निहित्तउ-See धा with नि
 निहुअउ-1 401
 निहुअ-1 131
 निहलग-1 174
 नी, नेइ-IV 237 नेदि-IV
 273, 274 नेति-IV 318,
 319 नेति-IV 237 नेऊण, नीओ
 -IV 237 -with अनु, अणु-
 णेइ-IV 414 -with आ, आ-
 णहि-IV 343 आणिअइ-IV
 419 आणिअ-1 101 -with
 उण्, उवणिअ उवणीओ-1 101
 नीचअ-1 154
 नीह-1 106, 202, II 99
 नामो-1 234
 नामी 1 259
 नीरजइ-IV 106

नीरइ-IV 79
 नीला, नीली-III 32
 नीलुण्णल-1 182 ल-1 84
 नीवी-1 259
 नीवो-1 234
 नीसरहि-IV 439 (सर with निस्)
 नीसहो-1 13 नीसह-1 13
 नीमामणेहि-1 212
 नीमौवणु-IV 341
 नीसासुसासा-1 10
 नीसासो-1 93, II 92
 नीसासु IV 130
 नीसो-1 43
 नु-1 193, 201, IV 302
 नूउर-1 123
 नूण नूण-1 29
 नूमइ-IV 23
 नेउर-1 12
 नेट्ट-1 106
 नेत्ता, नेत्ताइ-1 33
 नेन-IV 322
 नेरइओ-1 79
 नेह-IV 332, 406, नेहो-1 77
 102 नेहु-IV 422, 8 नेहहो-
 IV 426 नेह्-IV 422, 6.
 नेहि-IV 406
 नेहडा-IV 356
 नेहाल-1 159
 नोमालिआ-1 170
 नोहलिआ-1 170

प

पइ-IV 414 पइ पइ-IV 406
 पअइ-IV 357, 370, 377, 421,
 422, 1, 12
 पइट्ट-See विश् with प्र
 पइट्टा-1 38, 206
 पइट्टाण-1 206
 पइट्टि-IV 330 (विश् with प्र

- पइद्विअ-See स्वा with प्रति
 पइष्णा-I 206
 पइसमय-I 206
 पइहर-I 4
 पई-I 5
 पईव-I 206
 पईवो-I 231
 पईहर-I 4
 पउ-IV 442
 पउट्टो-I 156 See वृ with प्र
 पउणो-I 180
 पउत्ती-I 131
 पउम-I 61, II 112
 पउरजणो-I 162
 पउर-I 180
 पउरिस-I 111, 162
 पउरो-I 162
 पउलइ-IV 90
 पओ-I 32
 पओओ-I 245
 पओहर-IV 395 पओहरह-IV 420
 प्रसणो-I 70
 प्रमुलि-II 179
 प्रसु-I 26, 29, 70
 प्रकुथित-IV 326
 प्रइ-IV 340 प्रइ-I 17, II 79 प्रका-II 129
 प्रवलो-II 174
 प्र व क-IV 302
 प्रकल-II 164 प्रकलो-II 106, 147
 प्रकलालु-IV 288
 प्रकलामडिउ-IV 401
 प्रकलोउइ-IV 42, 130
 प्रकइ-IV 357 प्रकयाइ, प्रकयाणि-III 26
 प्रहो, प्रवो-I 30
 प्रगिव-IV 414
 प्रगइ-IV 209
 प्रगुरण-I 175
 प्रचओ-II 13
 प्रचउइ-IV 173
 प्रचट्टइ-IV 162
 प्रचडिआ-II 174
 प्रचल्लिउ-IV 420
 प्रचारइ IV 156
 प्रचूसो-II 14
 प्रचचहो II 14
 प्रचछइ-IV 362, 420
 प्रचछदइ-IV 162
 प्रचछ-II 31
 प्रचछा [पथ्या]-II 21
 प्रच्छा [पथात्]-II 21
 प्रच्छ(यावडा-IV 421
 प्रच्छि-IV 388
 प्रच्छिताइ-.V 428 प्रच्छित्तं-428
 प्रच्छिम-II 21
 प्रच्छेक्कम्म-I 79
 प्रज्जत्त-See आप् with परि
 प्रज्जतो-I 58, II 65
 प्रज्जरइ-IV 2
 प्रज्जलिदो-IV 265
 प्रजा-II 83
 प्रजाउलो-IV 266
 प्रजाओ-II 24
 प्रज्जिए-III 11
 प्रज्जुण्णो-II 42
 प्रज्जरइ-IV 173
 प्रचइ-IV 422, 11 प्रचहि-1 422, 14, 429, 431
 प्रचावण्णा-II 171
 प्रच्चाले-IV 293
 प्रच्चा-IV 303
 प्रच्चाविणाले-IV 293.
 प्रतिमा-IV 325
 प्रइ-IV 10

मङ्ग-IV 407 °ण-II 29
 मङ्ग, °हावइ-IV 37 See स्था
 with प्र
 मङ्गि-IV 329 पङ्गी-I 129, II
 90
 मङ्ग, पङ्गइ-I 199, 231, III 177
 पङ्गम, °जा-III 177 पङ्गिहिइ-
 III 177 पङ्गीअइ, पङ्गिअइ-III
 160 पङ्गिअते IV 315 पङ्गिअ,
 पङ्गिअण, पङ्गिता-IV 271 पङ्गि
 त्त-IV 312 पङ्गिअ-III 156
 पाङ्गिअ-III 156
 मङ्ग etc See पत्
 मङ्गुआ-I 26, 88, 206
 मङ्गुल-IV 443
 मङ्गुवा-I 206
 मङ्गावाण-I 252
 मङ्गिअमङ्ग-IV 107
 मङ्गिअल-II 97
 पङ्गिअल-II 97
 पङ्गिअल-II 174
 पङ्गिअण-IV 260
 पङ्गिअदी-I 11, II 53
 पङ्गिअदि-IV 439
 पङ्गिअ-I 206
 पङ्गिअण-I 206
 पङ्गिअया-I 44, 206
 पङ्गिअलइ-IV 259
 पङ्गिअसाइ-IV 167, 178
 पङ्गिअसरो-I 206
 पङ्गिअसिद्धी-I 44 II 174
 पङ्गिअसोओ-II 98
 पङ्गिअइ-III 80, IV 441
 पङ्गिअरो-I 206
 पङ्गिअसो-I 206
 पङ्गुइ-IV 154
 पङ्ग-IV 394
 पङ्गो-I 215 °म-I 55

पङ्गुम-I 55
 पङ्गण-IV 446.
 पङ्गवण्णा-II 174
 पङ्गवइ-See नम् with प्र
 पङ्गामङ्ग-IV 39
 पङ्गण III 123
 पङ्गओ-I 70
 पङ्गणइ-IV 427
 पङ्गणरसणइ-III 123
 पङ्गणरइ-II 43
 पङ्गणा-II 42, 83
 पङ्गणासा-II 43
 पङ्गो-I 56
 पङ्गहा-I 35
 पङ्गुआ-II 75
 पङ्गो I 35, II 75
 पत्, पङ्गइ-IV 219, 422, 4, 18
 पङ्गति-IV 422, 20 पङ्गहि-IV.
 388 पङ्गिअ-IV, 337 पङ्गिअ-
 IV 337 पङ्गिआ-II 80 पङ्गि-
 आइ-IV 358 पाङ्गइ-III
 153 पाङ्गइ-IV 22 पाङ्गिअ-IV
 120
 - with नि, निवइइ-I 94, IV
 406 निपतति-IV 326 -with
 सम्, सपङ्गिअ-IV. 423
 पत्ताना-IV 307
 पत्तिनिव-IV 326
 पत्तेसो-IV 307
 पत्तत्तण-IV 370
 पत्त-II 173 पत्तेहि-IV 370
 पत्तण-IV 370
 पत्तल-II 173 °दु-IV 387
 पत्तु-See आप् with प्र
 पत्तेअ-II 210
 पत्थरो-II 45 °रि-IV 344
 पत्थवो, पत्थावो-I 68
 पत्थिवाण-III 85
 पद्, पाइइ-III. 149

- with आ, आवत्-IV 295
 - with उद्, उपजते-III 142
 - with नित्, निष्पन्न-IV 128
 - with सम्, सपन्न-IV 224
 मपाद्भव-IV 265 सपत्ना-IV
 285, 302
 पदभङ्ग-IV 162
 पद-IV 270
 पनय-IV 26
 पत्नी-I 6, 25
 पयो, पन्यो-I 30. पथ-I 88
 पथी-IV 429
 पथवो-IV 325
 पथिभिर्हि-IV. 429
 पत्राङ्ग-IV 126
 पष्कृत्तिभङ्ग-IV 396
 पञ्चाल-IV 21, 41
 पमाणु-IV 399, 419, 438 पमा
 णीकेशि-IV 302
 पमुष्ण { -II 97 See मुच् with
 पम्मुष्ण { प्र
 पम्हृत्त-IV 396
 पम्हृत्ता-II 74
 पम्हाद्-II 74
 पम्हुद्-II 105 पम्हुद्दो-IV 258
 पम्हुसद्-IV 75, 184
 पम्हुद्द-IV 71
 पय-IV 420 पयद्-IV 395
 पयद्-IV 90 (पच्)
 पयद्द-II 30 See वत् with प्र
 पयणे-II 29
 पयत्-I 14, *डा-IV 338
 पय-IV 422 10
 पयथ-I 67
 पयद्-IV 71
 पयत्त-IV 418
 पयत्त-I 216
 पयरो-L 68
 पयद्-IV 70, 77
 पयाद्-II 138
 पयागजल-L 177
 पयारो-I 68 पयारहि-IV 367.
 पयावद्-I 177, 180
 पयासद्-IV 357 पयासेद्-IV 1
 पयास-IV 396
 पय्याकुलीकद्-IV 266
 1 पर, प्द-IV 169 प्दि-IV.
 383 प्दि-IV 260 प्द-
 IV 422, 18
 2 पर, पारद्-IV 86 पारिवद्-II
 208
 3 पर with व्या, यावेद्-IV 81
 पर-II 72, 87, IV 337, 341,
 379, 395, 396, 397, 400,
 406, 414, 418, 420, 421,
 3, 138, 441 परस्-IV 334
 351
 परद्-IV 161
 परउद्दो-I 179
 परम-IV 414, 442
 परमत्थु-IV 422, 9
 परम्मुद्दो-I. 25
 परवसो IV 266, 307.
 परहुओ-I 131
 पराद्-IV 350, 367 cfr परात्
 परामरिसो-II 105
 परामुद्दो-I 131
 पराया-IV 376 cfr पराद्
 परावहि-IV 412
 परि-IV 366, 437, 138
 परिअद्द-IV 220 (वर्ध् with परि)
 परिअत्ता-IV 395
 परिअत्तद्-IV 190
 परिअल्-IV 162
 परिअल्-IV 162
 परिआन्दे-IV 51
 परिघट्ट-II 171
 परिघा-I 38

पृथिवी-See स्या with प्रति
 पृथामो-IV 206
 पृथायध, °यद्-IV 268
 पृथ्वी-IV 197.
 पृथ्वी-IV 50
 पृथिवी-IV 167
 पृथिवी-IV 126
 पृथिवी-IV 341
 पृथिवी-III 180
 पृथिवी-IV 425
 पृथिवी-IV 60
 पृथिवी-IV 143, 161
 पृथिवी-IV 418
 पृथिवी-I 62, II 53
 पृथिवी-I 44
 पृथिवी-II 103
 पृथिवी-I 187
 पृथिवी-IV 302
 पृथिवी-II 174
 पृथिवी-IV 31
 पृथिवी-II 68
 पृथिवी-I 212
 पृथिवी-IV 302
 पृथिवी-See दीप् with प्र
 पृथिवी-I 212
 पृथिवी
 पृथिवी, पृथिवी } -See दीप् with प्र
 पृथिवी-IV 395
 पृथिवी-IV 422, 6
 पृथिवी-II 181
 पृथिवी-IV 166, 200, 230
 पृथिवी-IV 258
 पृथिवी-II 68
 पृथिवी-IV 200
 पृथिवी-II 47 °यद्-II 68
 पृथिवी-II 47 °यद्-II 68
 पृथिवी-IV 326 °यद्-IV 420
 °यद्-IV 418
 पृथिवी-IV 164

पृथिवी-I 252, II 68
 पृथिवी-IV 26, 200
 पृथिवी-IV 258
 पृथिवी-II 76.
 पृथिवी-I 156
 पृथिवी-II 30
 पृथिवी-II 30
 पृथिवी-IV 220
 पृथिवी-I 68
 पृथिवी-IV 395
 पृथिवी-I 44
 पृथिवी-I 68 पृथिवी-I 82
 पृथिवी-IV 106
 पृथिवी-II 106
 पृथिवी-IV 307
 पृथिवी-IV 18
 पृथिवी-IV 302
 पृथिवी-IV 299
 पृथिवी-I 89
 पृथिवी-II 45
 पृथिवी-IV 157
 पृथिवी-IV 430
 पृथिवी-See सद् with प्र
 पृथिवी-I 89
 पृथिवी-I 44
 पृथिवी-IV 290
 पृथिवी-IV 422, 10
 पृथिवी-IV 162
 पृथिवी-I 68
 पृथिवी-IV 117
 पृथिवी-I 6
 पृथिवी-IV 341
 पृथिवी-I 68
 पृथिवी-II 152 पृथिवी-IV. 415,
 429, 445 पृथिवी-IV 376,
 431
 पृथिवी-III 38
 पृथिवी-IV 390, 419
 पृथिवी-I 131, 206

- पदुप्पद्-IV 63 पदुप्पिरे-III. 142.
 पद्म-III 38
 पद्मो-I 88
 1 पा, पिअद्-IV 10, 419 पियद्-
 I 180 पिअति IV 419, 420
 पिअहु-IV 422, 20 पिअद्-
 IV 10, 423 पिअवि-IV.
 401, 444 पीड-IV 439 पिए
 IV 434
 2 पा, पाद्, पाअद्-IV 240
 पाद्-IV 445
 पाद्मो-II 138
 पाड-I 5
 पाडमो-I 131 (वृ with प्रा)
 पाडरण-I 175
 पाडमो-I 19, 31, 131, III 57.
 पागसासणे-IV 265
 पाढलिउत्ते-II 150
 पाडिएक II 210
 पाडिक्-II 210
 पाडिप्पद्मो-I 44, 206
 पाडिवभा, पाडिवया-I 15, 44
 पाडिसिद्धी-I. 44, II 174
 पाणिअ-I 101, II 191 पाणिउ-
 IV 396 पाणिएण-IV 434
 पाणिए-IV 418
 पाणिणीआ-II 147.
 पाणीअ-I 101
 पातग्ग-IV 322
 पातुक्खेवेन-IV 326.
 पाप-IV 321
 पायट-I 41
 पायति-III 131 (पादान्ते)
 पायय-I. 67
 पायवडण-I 270
 पायर्वाड-I 270
 पाया-III. 130
 पायारो-I 268
 पायाल-I 180
 पारद्-IV 86
 पारमो-I 271
 पारकेर-I 44, II 148
 पारकडा-IV 379, 398, 41
 पारक-I 44, II 148
 पारद्वी-I 235
 पारावओ-I 80
 पारेवओ-I 80
 पारो-I 268
 पारोहो-I 44
 पालको-IV 325
 पालतु-IV 446
 पालेवि-IV 441
 पावद्-See आप् with प्र
 पावडण-I 270
 पाव-I 177, 231
 पावयण-I 44
 पावरण-I 175
 पावारओ-I 271
 पावासुओ-I 95
 पावासू-I 14
 पावीड-I 270
 पावीसु-See आप् with प्र
 पावेद्-IV 41 (from च
 पासद्-I 43, IV 181.
 पास-II 92
 पासाणो-I 262
 पासाया-II 150
 पासिद्धी-I 14
 पासू-I 29, 70
 पाहाणो-I 262
 पाहुद्-I 131, 206
 वि-I 11, II 108, 204,
 III 137, IV 303
 विअ-See विआ
 विअ-II 158, IV 333,
 386, 387, 396, 118
 431, 436 विओ-I 12
 III 86 विउ-IV 313.

- 383, 396, 398, 401, 414,
418, 420, 421, 430, 432,
438 विए-IV 401, 423,
444 विअस्स-III 10 विअस्सु-
IV 354 विअहो-IV. 418,
419 विए-IV. 365, 396,
423, 13 विआइ-II 187 cfr
प्रिय
अर etc, See विआ
अवयसो-II 186
अवयस्स-IV 285, 302
अवि-See 1 पा
आ-Declined III 39, 40,
44, 47, 18
आस-IV 434
आपो-I 131
उच्छा-II. 142, III 41
ओ-etc See विआ
ओ-II 164
उवई-I 134
उवण-I 134
सिआ-I 134, II 142
एह-I 131
ए-I 47, II 79
एइ-IV 295
एछा I 128, II 15 °इ-II
15
रिजइ-See 1 पा
रिअए-II 164
रि (इ) -I 35 (रि) -I 85
रिह-I 129, IV 329 रिहो-I
35, 129 रिहोण-III. 134
रिहो-I 201
रिण-I 85
रिन-I 188
रिण्-II 106
रिणसो-II 106
रिण-II 182
रिणिले-IV 295
रिसहो-I 193
रिसाओ-I 193
रिमाजी-I 177
रिमुणइ-IV 2
रिहो-I 201.
रिह-I 24, 137, 188
रिअ-I 213, II 173.
रिअल-I 213, II 173
रिअतु-IV 385
रिअडिअ-I 203
रिअ-I 106.
रिणत्तण-II 154
रिणत्त-II 151
रिणदा-II 154
रिणया-II 154
रिणिमा-II 154
रिवल-I 213, II 173
रिसइ-IV 185
रुमइ-IV 105
रुच्छइ-IV 97 रुच्छह-IV 364.
°हु-IV 422, 9
रुछइ-IV 105
रुछ-I 26
रुजइ-IV 102
रुजा-I 166
रुज्जम्मो-IV 305
रुज्ज-IV 293
रुज्जवते-IV 293
रुज्जाह-IV 293, 305
रुह्ति-IV 329
रुहो-II 34 प्रच्छ
रुहो-I 131 सर्स्
रुडम-I 55
रुडवी-I 88, 216
रुडुम-I 55, IV 283
रुण-IV 343, 349, 358, 370,
383, 391, 422, 9, 15,
425, 426, 428, 438, 439,
445 पुणो (?)-II 174

- पुण्ड-See प्
 पुणरुत्त-II 179
 पुणाह-I 65
 पुण्णमतो-II 159
 पुत्ति-IV 330
 पुत्ते-IV 395
 पुध-I 188
 पुधुम-IV 316
 पुनमाइ-I 190
 पुष्कत्तण-II 154
 पुष्कत्त-II 154
 पुष्क-I 236, II 53, 90
 पुष्कचडहि-IV 438
 पुष्किमा-II 154
 पुरओ-I 37, IV 228
 पुरदरो-I 177
 पुरव-IV 323
 पुरा-I 16
 पुरिम-II 135
 पुरिष्ठ-II 163 पुरिष्ठा-II 164
 पुरिसो-I 42 91, 111, II 185,
 III 86, 87, 88 पुरिसहो-IV
 400 पुरिसा-II 202
 पुरेक्म्म-I 57
 पुलआअइ-IV 202
 पुलएइ-IV 181 पुलअ-II 211
 पुलिशे-IV 287, 288
 पुलोएइ-IV 181
 पुलोमी-I 160
 पुव्यइ-See प्
 पुव्यण्हो-I 67, II 75
 पुज-II 135
 पुक्काण्हो-I 67.
 पुगदि-IV 295
 पुगइ-IV 105
 पुह-I 88, 131, III 135
 पुह-I. 137, 186
 पुहवी-I 216
 पुहवीणो-I 6.
 पुहुवी-I 131, II 113
 पू, पुणइ-IV 211 पुणिवह
 IV 242
 पूजितो-IV 322
 पूसइ-IV 236
 पूसा-III 56
 पूसाणो-III 56
 पूसो-I 43
 पेआ-I 248
 पेऊस-I 105
 पेम्सु, पेम्सदि-IV 295, 29
 पेस्किडु-IV 302. पेम्सु-I
 419 पेम्सेवि-IV 340 पे
 विणु-IV 414 पेम्सरी-II
 430
 - with प्रति, पडिपेवत्त-IV 34
 पेच्छ, पेच्छसि-II 205 पेच्छ
 143, III 20, IV 181, 34
 447 पेच्छ-I 23, III 4
 14, 16, 18, 21, 22, 24, 2
 36, 50, 52, 53, 55, 56, 5
 79, 93, 107, 108, 11
 121, 122, 124, 129, I
 363 पेच्छत्तु, पेच्छउ, पेच्छत्तु-II
 173 पेच्छताण-IV 348
 पेच्चा-I 248
 पेठ-I 85
 पेठ-I 106
 पेण्ड-I 85
 पेण्डवइ-IV 37
 पेम्म-IV 423 पेम्म-II 99, I
 25 पेम्मु-IV 395 पेम्
 III 10
 पेरेतो-I 58, II 65 *ह-II
 पेत्तयाण-I 238
 पेत्तइ-IV 113
 पेगा-II 92.
 पोइइ-IV 76
 पोयसुर-I 116, II 4

उरिणी-II 4
 ल-I 116
 लो-I 116
 ल I 170
 ली-I 170
 न-I 61, II 113
 ण-IV 287
 ङ-I 170
 णामो-III 105
 णानेन-IV 322
 ङ-IV 145
 ङ-IV 420 प्रगणि-IV 360
 णिषड-IV 422, 1
 षदी-IV 401
 षि-IV 393
 ष, षाँर-IV 414
 ष-IV 414
 ष-IV 370, 377, 401 प्रिण
 IV 379, 398, 417

फ

फ-IV 129, 182
 फनी-IV 325
 फलो-II 159
 फो-I 232
 फी-I 236
 फ-IV 127
 फ-II 53
 फिड-IV 182
 फो-I 232
 फ-IV 335 फल-I 23 फड-
 IV 341 फलई-IV 336
 फलाइ-IV 340
 फिहा-I 232, 254
 फिहो [स्फटिक]-I 186, 197
 फिहो [परिष]-I 232, 254
 फले-I 198, 232
 फलिहो-I 232, 254
 फलेद-I 198, 232

फासइ-IV 182
 फासो-II 92
 फिदइ-IV 177, 370 फिट-IV.
 406
 फिडइ-IV 177
 फुधिजत-IV 422, 3
 फुदइ-IV 177 See स्फुद
 फुण्णण-IV 422, 23
 फुउइ-IV 177
 फुड-IV 258
 फुमइ-IV 161
 फुफुलइ-II 174,
 फुडइ-IV 387 फुलति-III 26
 फुगइ-IV 105, 161
 फेउइ-IV 358
 फोटैति-See स्फुद

घ

N B See also under च
 बइदड-IV 444
 बइल-IV 412 बइलो-II 174
 बजइ-IV 198
 बज्जइ-See बन्ध
 बडवाणल-IV 419 °लसु-IV
 365
 बडिस-I 202
 बइयर-II 174
 बइफलो, °फलो-II 97
 बदि-II 176 बदीण-I 142
 बद्र-I 53, II 79
 बघ्, बघइ-I 187 बघेड-I 181
 बन्विजइ, बन्विदिइ, बज्जइ, बजिप-
 दिइ-IV 247 बइ-IV 399
 - with वतु अणुबइ-II 184.
 - with आ, आगधतीए-I 7
 बन्ध-IV 382 बघो-I 187
 बन्धवो, बघवो-I 30
 बप्पीकी-IV 395
 बप्पीहा-IV 383

- वपुडा-IV 387.
 वफो-II 70
 वम-IV 412
 वमणस्त-IV 280
 वमचेर-II 74
 वम्हचरिअ-II 63, 107
 वम्हचेर-I 59, II 63, 74, 93
 वम्हणो-I 67, II 74 °णे-IV
 302
 वम्हा-II 74, III 56
 वम्हाणो-III 56
 वरिहिणु-IV 422, 8
 वरिहो-II 104
 वलङ्-IV 47, 259
 वलया }
 वलाया } -I 67
 वलि-IV 384, 403
 वलि-IV 338, 385, 389, 411
 445
 वलिस-I 202
 वल-IV 354, 440
 वल्लङ्कड-IV 430 °दा-IV 430
 वले-II 185
 वहप्पई-II 137
 वहप्पई-I 138, II 69, 137
 वहला-II 177
 वहम्सई-II 137
 वहि-(?) IV 357
 वहिदा-II 171
 वहिणि-IV 351 431 -°णी II.
 126
 वहिणुण-IV 422, 14
 वहिरा-I. 187
 बहु-II 164, III. 111
 बहुअ-IV 371, 376 °अ-II, 164
 बहुअय-II 164
 बहुअरो-I 177
 बहुउ-IV 387
 बहुवद्-II 202.
 बहुवी-II 113
 बहुडओ-I 88, 105, 206.
 बाम्हणो-I 67.
 बार-I 79, II 79, 112 वा
 IV 436
 बारह I 219, 262
 बालको-IV 327
 बालो-बाला-III 25 बाले-
 350, 367, बालि-IV. 122.
 बाह-I 82, IV 395, 439 वा
 II 70
 बाह (arm)-IV 329, 430
 बाहा
 बाहई-I 187
 बाहा-IV 329 बाहाए-I
 cf बाह
 बाहि-II 140
 बाहिर-II 140
 बाहु-IV 329, 430 बाह-I
 बिडओ-I 5, 94.
 बिडजो-I. 248
 बिडणो-I 94, II 79
 बिम्हिओ-I. 128
 रिडीए-II, 330
 बिष्णि-III 120 cf बिभि,
 बिधि, बिडुणो, बिद्द-I 31
 -IV 418
 बिम्वाहरि-IV 401
 बिस-I 7, 238
 बिसी-I 128
 बिहप्पई-II 137
 बिहप्पई-I. 138, II 137
 बिहम्सई-II 69, 137
 बिहि-IV 367
 बिहु-IV 383
 बिद्धि-I 169 बिदेर - IV, 23
 cf बीहट
 बीओ-I 5, 218; II 79.
 बीहट-III 181, 136, IV 5

वेद-III 142
 वेद-IV 53
 वेद-IV 98
 वेद-IV 217
 वेदा-II 15
 वेद-IV 101 बुद्धि-IV. 423.
 बुद्धि-IV 115
 वेद-I 53
 बुद्धि-IV 121
 बुद्धि-III 19, IV 423, 14
 Declined III 16, 18, 19,
 20, 23, 24, 27, 29, 58, 124
 वेद-I 26
 बुद्धि-IV 53, 137
 बुद्धि-I 138, II 53, 137
 बुद्धि-IV 289
 बुद्धि-IV 137
 बुद्धि-IV 5 (form भुज्)
 वेद-III 120, IV 379, 395,
 429, 439 वेद-III. 120 वेद,
 वेदो, वेदु-III 119 वेद-IV
 370, 377 वेद-III 119
 cfr विष्णु
 वेद-IV 236
 वेद-IV 92
 वेद-IV 198
 वेद-IV 335
 वेद-I 170
 वेद-I 170
 वेद-IV 2
 वेद-IV 360
 वेद-IV 423, 12 वेद-IV
 383
 वेद-IV 443
 वेद-IV 277
 वेद-IV 391 अन्वयी-III
 162 वेद-IV 391 वेद-IV
 391

भ
 भद्र-IV 126
 भद्र-IV 151
 भद्र-I. 187 भद्र-IV 444.
 भद्र-II 193
 भद्र-IV 327
 भद्र-IV 299
 भद्र-IV 307 ° ती-IV '323.
 भद्र-IV 323
 भद्र-IV 399, 411
 भद्र-II 24
 भद्र, भद्र-IV 106 भद्र-
 III 395, 439 भद्र-IV.
 351, 379, 380, 398, 417,
 423, 21 भद्र-IV 354
 भद्र-IV 386
 भद्र-IV 174
 भद्र-I 195 भद्र-IV 420 भद्र-
 IV 357
 भद्र, भद्र-III 41 भद्र IV
 239, 399 भद्र-III 106,
 155 भद्र, भद्र etc, III 155,
 भद्र-IV 376 भद्र-IV 367
 370, 404, 425 भद्र-IV 401
 भद्र-IV 383 भद्र, भद्र-
 IV 249 भद्र, IV 330
 भद्र-IV 402 भद्र- II
 193, 199, III 70 भद्र-
 III 41 भद्र-II. 186
 भद्र-IV 180
 भद्र-IV 422, 12
 भद्र-IV 60
 भद्र-declined. III 44, 45.
 भद्र-IV 422, 10
 भद्र-IV 159
 भद्र etc See भद्र
 भद्र-II 80
 भद्र-IV 357.
 भद्र-II 80

- भाति-See भू
 भते-IV 287
 भष्पो-II 51
 भमड्ड-See घ्रम्
 भमया-II 167
 भमर-I 6, II 183 भमरो-I 244,
 245 भमरु-IV 368, 397
 भमरा-IV 387
 भमरउल-IV 382
 भमाट्-°ट्, °वेद् See घ्रम्
 भमिरो-II 115 °ह-IV 422, 15
 भम्मड्ड-See घ्रम्
 भयकरु-IV 331
 भयण्-II 69, 137
 भयव-IV 264 °व-IV 264,
 265, 302
 भयस्सर्-II 69, 137
 भरद्-III 137, IV 74 भरिमो-
 III 134
 भरहो-L 214
 भरिउ-IV 414 भरिअद्-IV 383
 भरु-IV 340, 371, 421
 भरुड-IV 74
 भरुलि-IV 353
 भरुता-IV 351
 भरुति-IV 330
 भरुद्-See घ्रम्
 भरुओ-I 37
 भरुण-III 29
 भरुतो-II 174
 भरुव-IV 265, 283, 284, 302
 भरुतो-I 37
 भरुव-IV 397
 भरुतारिमो-I 112
 भरुविओ-II 107
 भरुवद्-IV 186
 भरुवाउ-IV 113
 भरुवल्लो-L 211, 251 उ-IV 111
 भरुवत्तिह-IV 290
 भस्तिणी-IV 290
 भस्सो-II 51
 भाइ, भाइअ-IV 53
 भाईरहि-IV 347
 भाउओ-I 131
 भाणुलायणादो-IV 302
 भाण-I 267
 भाभिणी-I 190
 भाभेइ-See घ्रम्
 भायण-I 267 °णा, °णाइ-I 5
 भाया-Declined III 17, 18
 भारड-IV 347
 भारद्-IV 399
 भारिअ-II 24, 107
 भारिया-IV 314
 भालके-IV 117
 भावइ-IV 120
 भागद्-IV 203
 भागा-I 211, 287
 भिउरी-I 110
 भिऊ-I 128
 भिगारो-L 128
 भिगो-L 128
 भिच्यु-IV 341
 भिउवालो-II 38, 89
 भिदइ-IV 216
 भिदो-II 54
 भिज्जालो II 58, 90
 भिमोरो-II 171
 भिगद्-IV 203
 भिवओ-I 18
 भिमिणी-I 238
 भिओ-IV 51 नीआद्-II 18
 भिमिणेणद्-IV 299
 भुअ-IV 111
 भुअवत-भुआ°-I 1
 भुई-I 131
 भुउद्-IV 186
 भुउ, भुउद्-IV 110 भुउति-1

- 335 भुज्ज्, भुज्ज्-IV. 249.
 भुज्ज् भुज्ज्-IV 441 भोषा
 -II 15 भोत्ता-IV 271 भो
 ल्ण, भोत्तु, भोत्तव्य-IV 212
 भुत्त-II 77, 89, III. 95
 भोच्छ-III 171 बुक्कत्त-IV
 6
 -with उप, उक्कत्त-IV 111
 मुन्द-IV 161
 मुमवा-I 121, II 167
 मुम्हर्त्ता-IV 395
 मुद्-IV 177
 मुक्क-IV 331 *जे-IV 411
 म् माभि-IV 260 होसि-III 145
 होड-I 9, II 206 III 115,
 178, IV 60, 61, 330, 343,
 362, 367, 377, 395, 401,
 402, 420, 423, 8, 423,
 424, 430, 438 होदि-IV
 269, 273 मोदि-IV 273,
 274, 302 मोनि-IV 318,
 319 ह्वड-IV 60, 287 ह्वड,
 भवद-IV 60 ह्वदि-IV
 269 भवदि, ह्वदि, भुवदि-IV
 269 होमो-III. 155 होति-
 IV 61, 422, 11 हुति-III
 26, IV 61 ह्वति, हुवति-IV
 60 भति-IV. 365, 416 हति-
 (1) IV 406 होत्तु-III 175
 होत्त-III 178, IV 420 होत्तु-
 IV 307 होष, होह-IV 268
 हुवेय्य-IV 320, 323 होज्ज्, हो-
 ज्ज्, होज्ज्, होजा etc Conjug
 III 178 होज्ज्हिड etc होज्ज्
 -etc III 178 होज्ज्-III
 159, 165, 177, 179,
 IV 370 होजा-III. 159,
 178, 179 हुज्ज्-II 180
 होज्ज्-III. 165 होस्स, होहिभि,
 होस्सामि, होहामि-III 169, cfr
 III 166, 167 होहिद-IV
 388 होही-II 180
 होज्ज्स्सामि, होज्ज्स्स, होज्ज्हामि-III
 178 होसद-IV 388, 418
 भविस्मिदि-IV 275, 302
 होनाहिद, etc III 178 हुवीअ-
 III 163 हाईअइ, होड्ज्ज्-III
 160 भावेइ-III 149. होंतो-
 III 180 हुतो-IV 61 होमाणो
 -III 180 ह्म-IV 64 ह्मा
 -IV 381 हुआ-IV 351,
 भविअ, हविअ, भोदूण, होदूण, होत्ता
 -IV 271 होऊण, होअऊण-IV,
 240 cfr होतओ -with अनु
 अणुह्म-IV 64 -with परि,
 परिभवत्त-IV 60 परिह्विअIV.
 401 -with प्र, प्रभवत्त-IV 60
 पदुच्चद-IV 390 पभवेइ-IV
 63 पदुष्पिरे-III 142 पदुअ-
 IV 61 वहत्त-I 233, II 98
 -with सम्, गभवत्त-IV 60
 सभावत्त-IV 35 असभावत्तIV
 260
 भूमिसु-III 16
 भे-III 91, 93, 94, 95, 100,
 106
 भेच्छ-III 171 (भिद्)
 भेदो-I 251
 भेतुआण-II 146 (भिद्)
 भो -IV 263, 264, 285, 302
 भाअण- I 81, 102
 भोग-IV 389
 भोषा, भोच्छ-See भुज्ज्-
 भोत्ता-etc See भुज्ज्
 अश्, भमइ -IV 177 -with प्र,
 पवम्ह -IV 436
 अत्रि-IV 360
 अश् भमइ -IV 161, 239 भैवद -

IV 401 भमति-IV 422, 3
 भमेज्-IV 418 भमिअ-II
 146 Caus भमेइ-III. 151,
 IV 30 भमावद्-III 151
 भमावेइ-III 151, IV 30 भम
 उद्-IV 161 भमाउद्-III 151,
 IV 161 भमाउेइ-III. 151,
 IV 30 भम्मउद्-IV 161-with
 परि, परिचमतो-IV 323

म

म-IV 346, 365, 368, 379,
 384, 387, 418, 420, 422,
 4, 7 (?), 442

म-म्भि-III 105 मो-III 106
 म-III 107, IV 323 मम, मि,
 मिम, मम्ह - III 107 मि, भे,
 मम, ममण ममई, मद, मयाद्-
 III 109 मए-II 199, 201,
 203, III. 109, 160 मई-
 IV 330, 316, 356, 370,
 377, 396, 401, 402, I, 411,
 418, 420, 421, 423, 423,
 438 महत्तो, ममत्तो, महत्तो, मज्जात्तो,
 मत्तो -III. 111 ममातो, *तु-
 IV- 307, 321 ममत्तो, ममा-
 दिने, ममापुंनो, ममेतुतो-III 112
 मे-III. 113, IV 282, 283
 302 मद्-III. 113 मग-III
 113, IV 280, 288, 302.
 मद्-IL 161, III 113. मद्-
 IV 333, 370, 379, 383,
 391, 395, 416, 418, 422,
 423, 429, 438 मद्-III
 113 मज्ज-III 113 IV 23
 मज्जु-IV 367, 379, 398,
 401, 417 मज्ज-III 113
 मज्ज, मज्जाण, *म, ममाण, *म,
 मदाण, *म-III 113 मि-III

115 मद्-III. 115, 185
 ममाद्, मयाए, मे-III 116 मन्दि
 महम्मि, मज्जम्मि-III. 116.
 ममेसु, महेसु, मज्जेसु, मन्सु, मए,
 मज्जसु- III. 117.

मअको-I 130
 मइल-II 138
 मईअ-II. 147
 मउअत्तयाद्-II 172
 मउअ-I. 127.
 मउड-I 107
 मउण-I. 162
 मउत्तण-I 127
 मउर-I 107
 मउलण-II 181
 मउल-I 107
 मउलिआहो-IV 365
 मउली-I 162
 मउलो-I 107
 मउवी-II 113
 मऊरो-I 171
 मऊहो-I 171.
 मओ-I 126
 भेश-IV 447.
 मग-L 29, 70
 मगल-I 29
 मगुओ-II. 169
 मसु-I 26, II 86
 मकरषेत्-IV 321
 मक्षरद्वो-IV 323
 मग्ङ-IV 423
 मग्नो-IV 325, 328
 मग्गद्-IV 191
 मग्गद्-IV 230 (मग्)
 मग्गओ-I 37
 मग्गणि-I 31 मग्गु-IV 381
 (मार्ग)
 मग्गु-IV. 102
 मग्गुदि-IV 357

- मगुद्-IV 357, 431 मग्गहि-IV
 347
 मग्-II 77
 मग्ध-IV 265
 मघोणो-II 174
 मघद्-IV 215
 मच्छ- I 130
 मच्छर-IV 444 °रो-II 21
 मच्छलो-II 21
 मच्छिआ-II 17
 मच्छु, मच्छे-IV 370
 मग्नु, मग्ध-IV 101 मग्गति-IV
 339-with ति, गुमग्ग- I 94,-
 IV 123 गुमग्गो-I 91, 174
 मग्ध-IV 105 (मग्)
 मग्- II 24
 मग्वाया-II 21
 मग्वारो-I 26 II 132
 मग्ज्यण्हो-II 84
 मग्ज्यत्रो-II 84
 मग्ज्य-II 90 मग्ज्जहे-IV 350
 मग्जे-IV 406 मग्ज्जि-IV 444
 मग्ज्जिमो-I 48
 मग्जरो-II 182
 मग्जारो-L 26
 मग्गिहए-IV 438
 मग्गिआ-II 29
 मग्ग-I 128
 मग्गा-II 174
 मग्गप्पर-II 174
 मग्गय-I 206
 मग्गहसरिआ-II 201
 मग्गद्-IV 126
 मग्गिओ-II 36
 मग्गद्-IV 126
 मग्गो-I 199
 मग्गद्-IV 7
 मग्गासिला-I 26
 मग्गासी, ° सिणी-I 44
 मग्गय-II 169
 मग्गासिला-I 26, IV 286.
 मग्गहिम-IV 263
 मग्गहर-I 156
 मग्गा-II 169
 मग्गाउ-IV 418, 426
 मग्गासिला-I 26, 43
 मग्गि-IV 422, 15
 मग्गिअडा-IV 414, 423
 मग्गिअ-II 169
 मग्गु-IV 350, 401, 421, 422,
 9, 441
 मग्गुअत्त-I 8
 मग्गुणो-L 43
 मग्गे-II 207
 मग्गोज्ज-II 83
 मग्गोण्ण-II 83
 मग्गोरधा-IV 285, 302
 मग्गोरह-IV 362, 388, 401.
 °हद्-IV 414
 मग्गोसिला-I 26
 मग्गोहर-I 156
 मग्गतल-IV 325
 मग्गलग्ग, °लग्गो-I 34
 मग्गुवो-II 98
 मग्गतन-IV 307 °नो-IV 325
 °न IV 324
 मग्गत्तह-IV 383, 406
 मग्गत्ते-I 102
 मग्गतो-IV 260
 मग्गुर-IV 325
 मग्गिदि-IV 372
 मग्गु, मग्गे-I 171 मग्गिअद्-IV.
 388 मग्गिओ-II 180
 with-सम् समाग्गे-IV. 334
 मग्गिदो-IV 260
 मग्गु-II 44
 मग्गद्-IV 121
 मग्गदरयद-II 174

- मदाल-IV 288
 मद्र-II 25, 44
 मन्त्रीसडी-IV 422, 22
 म-IV 385, 118
 मम-etc -See म
 मम्मण-II 61
 मम्मो-I 32
 मयगलो-I 182 मयगल्ह-IV 406
 मयरो-I 177, 180 °कु-IV 396
 मयन्डि-II 193
 मयणो-I 177, 180, 228 °णु-
 IV 397
 मयरद्वय-IV 422, 18
 मयरद्व-IV 422, 8
 मय्य-IV 292
 मर मरद्-IV 231, 120 मरहि-IV
 368 मराहु-IV 139 मरिण्वड-
 IV 138 मारड-III 153, IV
 330 मारड-IV 337 मारि-
 IV 139. मारिअडेण-IV 379,
 117 मारिआ-IV 351 मुदअ-
 IV 367, 419 मुअड-IV 112
 मुण्ण-IV 395 मुआ-IV 112
 मालेध-IV 302
 मरगय-IV 349 °य-I 182
 मरद्-IV 122, 7
 मरणु-IV 370, 418, °णा-I 103
 मर-III, 141
 मरहद्दो-I 69 °द-I 69, II 119
 मरिगद्-IV 235
 मरद्-IV 126
 मअय-II 97
 मलयवे-IV 302
 मरिथ-I 7
 मरिथ-III 135
 मरिथ-II 138
 मरुतुण-IV 382, 111.
 मर-II 79
 मसण-I 130
 मसाण-II 86
 मसिण-I 130
 मस्ली-IV. 289
 मस्तु-II 86
 महद्-IV 5, IV 192 मद्-IV 5
 महति-IV 353
 महणव-I 269
 महद्म-IV 145 °मु-IV 336
 महतो-II 171
 महन्दो-IV 261 °दे-IV 302
 महपुडरिए-II 120
 महमद्द-IV 78 °दिथ-I 146
 महव्यय-IV 410
 महाददद्दो-IV 414
 महाधा-IV 333
 महारड-IV 358, °रा-IV 3,
 131
 महारिभि-IV 399
 महावीरे-IV 265
 महावीले-IV 302
 महि ल-IV 357
 महिमडलि-IV 372
 महिमा-I 35
 महिला-I 116, III 86, 87, °ने-
 III 11 °साओ-III 86
 महियद्द-I 129
 महियालो-I 231
 महि-III 85 महिदि-IV 352
 महु-III 25, 37 Declined III.
 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
 25 26, 121, 128
 महु-I 122
 महुमद्दु-IV 384
 महुव्य-III 150
 महुलद्दो-I 217.
 महु-IV 122
 मरु-IV 116

- मा-**II** 201, **IV** 330, 357
 (?), 418, 422, 10
 मा, माइ-**IV** 350, 421 -with
 उप, उवमिअइ-**IV** 418 -with
 विनिसु, विणिम्मविदु-**IV** 446
 माथा-Declined **III** 46.
 माइगणो-**III** 46
 माइदेवो-**III** 46.
 माइ-**II** 191
 माइहर-**I** 135
 माइण-**III** 46 °ण-**I** 135
 माउअ-**II** 99
 माउआ-**I** 131
 माउङ्क-**I** 127, **II** 2, 99
 माउच्छा-**II** 142, **III** 41
 माउत्तण-**II** 2
 माउमडल-**I** 134
 माउलुग-**I** 214
 माउसिआ-**I** 134, **II** 142
 माउहर-**I** 134, 135
 माऊए-**III** 46
 माणइ-**I** 228
 माणइतो-**II** 159
 माणसी-**I** 26, 44 °सिणी-**I** 26,
 44
 माणस्स-**II** 195
 माणहे-**IV** 282, 302
 माणु-**IV** 330, 387, 396, 410,
 418 माणि-**IV** 418 माणेण-
IV 278
 माणुस-**IV** 447
 माणुस-**IV** 396 °सह-**IV** 341.
 मामि-**II** 105, 195
 मायदो-**II** 174
 मायहे-**IV** 399
 मारणउ-**IV** 443
 मारुअतणओ-**III** 87.
 मारुदिणा-**IV** 260
 मालइ-**IV** 368 मालई-**IV** 78
 माला-**II** 182, **III** 88, 124
 Declined **III** 27, 30, 36, 41
 88, 124 126, 127, 129
 °मालस्स-**I** 4
 मास-**I** 29, 70
 मामल-**I** 29
 मासु-**II** 86
 माहउ-**IV** 357
 माहणो, माहण्य-**I** 33
 माहुलिंग-**I** 214
 माहो-**I** 187
 मि-See म
 मिअको-**I** 130 °कु-**IV** 377,
 401
 मिइगो-**I** 137
 मिच्चू-**I** 130
 मिच्छा-**II** 21
 मिह-**I** 128
 मिहटा-**IV** 422, 1
 मिरिअ-**I** 46
 मिलु मिलइ-**IV** 332 मिलिअइ-
IV 434 मिलिअ-**IV** 382.
 मिलिअउ-**IV** 332
 मिलाइ-**II** 106, **IV** 18, 240.
 मिलाअइ-**IV** 240 (म्हा)
 मिलाण-**II** 106
 मिलिच्छो-**I** 84
 मिय-**II** 182
 मिस्सइ-**IV** 28
 मिहुण-**I** 187
 मीलु, मीलइ-**IV** 232 मेलवि-**IV**
 429
 - with उद्, उम्माइ-**IV** 232,
 354 उम्मीलइ-**IV** 232 उम्मी
 लति-**III** 26
 - with नि, निमिलइ, निर्मालइ-
IV 232
 - with प्र पमिलइ, पमीलइ-**IV**.
 232

- with सम्, समिहद्, समीलद्-
IV 232
- भीस-L 43, II 170
- भीसालिभ-II 170
- मुद्गो-I 46, 137
- मुद्ग-See मुच
- मुद्गो-II 99
- मुक्तो-II 89, 112
- मुग्घटा-IV 409
- मुच्, मुभद्-IV 91 मुच-III 26
मोच्छ-III 171 मुषद्-II 206.
मोत्तु-II 146 IV 212 मोत्तुण
-IV 212, 237 मुद्गो-II 2
मुद्गा-III 134 मुद्गाह-IV
370 मुत्तो-II 2 मोत्तव्य-IV
212
- with प्र, पम्मुष, पमुष-II 97
- मुच्छा-II 90
- मुग्घद्-IV 207, 217
- मुज-IV 439
- मुजायणो-I 160
- मुद्गी-II 34
- मुण्, मुणति-II 209 मुणद्-IV 7
मुणति-II 201 भमुणति-II
190 मुणिवद्-IV 252 मुणित
-IV 316 मुणिआ-II 199
- मुणाल-I 130
- मुणालिभद्-IV 411
- मुणि-IV 311, 411. मुणिस्स, मुणीण
-III 131
- मुणित्तो-I 84
- मुणीभिम-IV 330
- मुद्, मुद्द-IV. 115 मुदिभट-IV.
389
- मुदिमालिभ-IV 116.
- मुदा-I 26, II 11
- मुदादत-I 236
- मुत्ती-II 30
- मुत्तो-See मुद्
- मुत्तो-II 30
- मुद्-IV 101 मुद्-IV. 302
- मुद्-L 166, IV 319, 123, 2^a
मुद्दा-III 29, 86 Declinal.
III 29 मुद्दि-IV 376, 315
- मुद्दए-IV 423 मुद्द-IV. 377
- मुद्दाह, मुद्दाए-L 6 मुद्-II 77
- मुद्दह्हे-IV 350
- मुद्दा-II 41, III 56.
- मुद्दाणो-III 56
- मुद्दिआम, °आए, °आद्-III 29
- मुद्द-IV 114
- मुद्दले-II. 194
- मुद्दक्तो-II. 171
- मुवद्-IV 239.
- मुत्तल-I 113
- मुना-I 136
- मुनावाओ-I 136
- मुत्तुम्ह-IV 106
- मुद्-I 219, IV 332, 319,
357, 382, 395, 101, 414
- मुद्-IV 141 मुद्-II 164,
III 13, IV 300 मुद्द-III
134 मुद्द-IV 432, 20
- मुद्दो-I 251
- °मुद्दी-III 70
- मुद्दतो-II 30
- मुद्दय-II 161
- मुद्दो-II 99
- मुद्द-IV 106
- मुद्दि-IV 427.
- मुद्दओ-I 88
- मुद्दल-I 113.
- मुद्दा-I 136
- मुनावाओ-I 136
- मे-See म
- मेतो-IV 325
- मेदी-I 215
- मेत्त-I 81

मेरा-I. 87
 मेलवइ-IV. 28
 मेलवि-See मिल
 मेव-III 134
 मेवइ-IV 91, 430 मेलि-IV
 387 मेलवि-IV 353 मेलेपिणु
 IV 341 मेलतिहे-IV 370
 मेवतहो-IV 370, 377
 मेवो-IV 287
 महे-IV 367, 418, 419, 420
 महो-I. 187 मेहु-IV 395,
 422, 8 मेहा-I. 187, III.
 142

मेहला-I. 187
 मो-See म
 मोकलटेण-IV 366
 मोक्त-III 176
 मोगरो-I 116, II 77
 मोद्ययइ-IV 168
 मोडनि-IV 415
 मोड-I. 116 202
 मोत्तु etc See मुत्
 मोया-I 116
 मोरउला-II 214
 मोरो-I 171
 मोल-I 124
 मोमा-I 136
 मोसावाओ-I. 136
 मोहो-I 171, III. 87
 म्नि-See म
 म्द, म्दि, म्दो, See वस्

य

य-II 184, III 57, 141, IV
 326, 396
 यणवे-IV 292
 यति-IV 323
 यदि-IV 292
 यवाशख-IV 292

यम् यच्छइ-IV 215 -with ति
 निअय-IV 287 -with प्र,
 पयच्छसे-IV 323
 यवाल-IV 288
 यलदला-IV 296
 यवे-IV 296
 या-जामि- II. 204, III 134
 यादि-IV 292 जाइ-IV 240,
 350, 445 जाअइ-IV 240.
 जति-IV 388, 395, 439
 जाहि-IV 422, I 439 जाहु-
 IV 386 जाइअइ-IV 419.
 जावेइ-IV 40
 याणदि-IV 292
 याणउत्त IV 292
 यातिसो-IV 317
 याव-IV 302
 युगे-IV 288
 युत्त-IV 302
 युम्हातिसो-IV, 317
 ये-IV 302
 येव-IV 276, 280, 283, 302,
 316, 321, 323

र

र-II 217
 रअणीअरो-I 8
 रइ-IV 422 15
 रईओ, रईउ, रईहितो-III 29
 रक्खसाण-III 142
 रक्ष, रक्खइ-IV 439 रक्खेअहु-IV.
 350, 367
 रखोलइ-IV 48
 रग्गो-II 10, 89
 रच् रवइ-IV 94 रवासि-IV 422
 23
 -with समा, समारयइ-IV. 95.
 -with वि विरण्णि- II. 203.
 रजेइ-IV 49

- रञ्जा-IV 304, 320 रञ्जो-IV
 304 See राया
 रंद् (१)-IV 422, 7
 रटतउ-IV 445
 रण-IV 370, 377, 386, रणि-
 IV 360
 रण्णडइ-IV 368
 रण्ण-I 66
 रण्णा-etc See राया
 रत्तर्डी-IV 330
 रत्ती-II 79, 88 रत्ति-III 157
 रत्तो-II 10
 रदिए-IV 446
 रघु-IV 341
 रफसो-IV 325
 रम्, with आ, आरम्भ-IV 155
 आढत्तो, आरद्धो-II 138
 रम्, रम्द-I 202, IV 168 रम्दि-
 IV 274, रम्नि-IV 319 रम्दे
 -IV 274 रम्ने-IV 310
 रम्तु-IV 307 रमित्त-III 136
 रमित्त-II 146, IV 271
 रत्तुग-IV 312 रत्तुण, रत्ता-IV
 271 रमित्त्यते-IV 315 रमि-
 उज्जति-III 142
 रपइ-IV 191
 रफट-IV 191
 रफा-IV. 325
 रम्द-IV 162
 रण-IV 401, 422, 3 °ण-II
 101 °णाइ-III 112, IV
 331
 रयणिरं-IV 417
 रयणी-IV 101
 रयद-I 109
 रयव-I 177, 180, 200
 रयद-IV 233
 रयणा-IV 122, 11
 रवि-IV 444 रवी-I 172
 रस-II 164 रसु-IV. 401, 411
 रगायल-I 177 180
 रसालो-II 159
 रस्नी-I 35, II 74, 78.
 रहवरि-IV 331.
 रहत्स-II 198, 201
 रहु-IV 447
 रहुवई-III 70 °वणा-II. 142
 राइक-II 116
 राइणा-etc See राया
 राई-II 88
 राईव-I 180
 राउल-I 267
 राभो-I 68
 राचा-IV 325 राचिण, राचिणे
 IV 301
 राजपधो °पधो-IV 267
 राजा-IV 301 राज-IV. 321
 राम-II 161 °रामद-IV 47
 °राम-IV 350
 रायइ-IV 100
 रायउल-I 267
 रायकेर-II 118
 रायनइय-II 30.
 गयहर-II 111
 राया-III. 136 Declined, II
 49, 55, IV 301, 320, 52
 325 राय-IV 102 राय-I
 261 राइणो-IV. 260
 रायाणा-III 56
 रायग-IV 107.
 रावेइ-IV 19
 राइ-IV 120
 राई-IV. 123, 6
 राहु-III. 180, IV. 382, 3
 411
 रि-II. 217; IV 327. (1)
 रिधर-IV 183.

- उ (रिग) IV 376, 416 रिऊ-
 I 177, 231
 उ (ऋ) -IV 395
 उ (ऋतु) I 141, 209
 उक्तो-II 19 रिक्त-II 19
 उक्त-IV 259
 उच्छो-I 140, II 19 रिच्छ-
 II 19
 उज्जु I 141
 उण-I 141
 उद्दी-I 128, 140, II 41 रिद्धिहि
 -IV 418
 उमहो-I 141
 उमा-I 141
 उड-IV 115
 उड-IV 100
 उभ-II 183
 उभ-II 19 उभतो-II 127
 उभताड, उभता-I 34
 उभद-IV 311
 उभद-See रुध्
 उभद-IV 37
 उभुभि-IV 368
 उभद-IV 57 (161 ?)
 उभ, उभमि IV 383, उभहि-IV
 383, उभद-IV 226, 238
 उभद-IV 226, 238 उभद-IV
 368 उभद-III 171 उभतु,
 उभतुण, उभतुव्य-IV 212 उभद-
 उभिज्ज-IV 249 उभण-I 209
 उभो-II 80
 उभो-II 80
 उभु, उभद-IV 133, 218, 239
 उभद, उभद-IV 218 उभद-
 उभिज्ज-IV 245 उभद-IV
 422, 14, 429, 431 -with
 उभु, उभुज्जमद, उभुज्जिज्ज-IV
 248 -with उप, उभद-उभ उव
 उभिज्ज-IV 248 -with सम्,
- सहज्जद, सहज्जिद, सरंभिज्जद,
 सहभिहिद-IV 218
 उभिणी-II 52
 उर्णा-II 52, 89
 उभद See रुध्
 उभद See रुध्
 उभद-IV 57 (Form रु) See
 also रु
 उवद-See रु
 उव, उभद-IV 236, 358 उभेत्तु-IV
 111 रुसिउ-III 141 रुसिज्ज
 IV-418 रुदी-IV 414
 रुहिर-I 6 रु-IV 416
 रुभउ-IV 422, 15
 रुभउउ-IV 419
 रुभो-I 142 रुभेण-II 181
 रुभणा-IV 418
 रु-II 201 रुरे-III 38
 रुभवद-IV 91
 रुभो-I 236
 रुभि, रुभि-IV 425
 रुदद-IV 100 रुदति-III 22,
 124
 रुदा-II 7
 रुदि-IV 421
 रुदिरो-II 159
 रुद-See रु
 रुदत्या-III 143
 रुच्छ-See रु
 रुदद-IV 185
 रुमयद-IV 44
 रुमावलिदे-IV 350
 रुवद-See रु
 रुविरो-II 145
 रुस-II 190, 191 रुसु-IV 439
 रुसाणद-IV 105

ल

लउ-IV 414

- लम्बण-III 174 • ण-III 3
 लम्ब-IV 352
 लम्बेहि-IV 335
 लम्ब, लम्ब-IV 230, 120, 122,
 7 लम्बि-IV 339 लम्ब-IV
 326 लम्बो-II 78 लम्ब-IV
 115 -with वि, विलम्बी-IV
 445
 लम्ब-I 256
 लम्ब-I 256
 लम्ब, लम्ब-III 30
 लम्बि-IV 136 लम्बि-II 17
 लम्ब-I 25, 30 लम्ब-III 30
 लम्ब, लम्ब-IV 130 लम्बि-IV
 119 लम्बि-IV. 351
 लम्बालुआ-II 159
 लम्बालुणी-II 174
 लम्बि-III 145
 लम्ब-IV 302
 लम्ब-I 217, II 31
 लम्ब-IV 71.
 लम्ब-II 77
 लम्ब लपति, •ते-IV 319 लपित-IV
 304, 321 -with वि, विलप-
 IV 118
 लम्ब-लम्बि-IV 383 लम्ब-IV
 335 लम्ब-IV 386 411
 लम्बि-IV 386 लम्बि-IV
 341, 411 लम्बि-IV 367,
 110 लम्ब-IV 395 भलम्बि-
 भेद-IV 350 लम्ब-लम्बि-
 III 160 लम्ब-I 197 IV
 219, 119 लम्बि-IV 219
 लम्बो-III 181 लम्ब-III 23
 लम्बि-III 21
 लम्ब-II 171
 लम्ब-I 171
 लम्ब-IV 289
 लम्ब-III 131 लम्ब-II 122
 लम्बि-III 113 लम्बि-
 लम्बि-III 87
 लम्बि-IV 296 •ण-I
 लम्बि-IV 331, 376
 लम्ब-I 66
 लम्ब-I 66
 लम्ब-IV 414 •ण-
 180, IV 220
 लम्ब, लम्बो-IV 302
 लम्बि-IV 288
 लम्ब-IV 101
 लम्ब-II 92
 लम्ब-I 187
 लम्बो-I 256
 लम्ब-IV 390
 लम्ब-IV 386, 126
 लम्बि-IV 55
 लम्ब, लम्बि, लम्बि-II
 लम्बि-I 187
 लम्बि-See लम्ब
 लम्बो-I 6
 लम्ब-IV 215
 लम्बि-IV 119
 लम्बि-IV 387
 लम्बो-I 230
 लम्ब-IV 116
 लम्ब-IV 329
 लम्बि-IV 335
 लम्बि-IV 215
 लम्ब-IV 326
 लम्ब-IV 329
 लम्ब-III 156, IV 238
 लम्ब-IV 55, 116
 लम्बो-I 251, II 251-IV
 लम्बो II 2, IV 238
 लम्ब-IV 105
 लम्ब-IV 326
 लम्ब-IV 153.
 लम्ब-IV. 105

- होहिलथिए-IV 302
 ह, लुगड-IV 241 लुणितजद, लुय्वद-
 IV 242
 हद-IV 124
 हेद-IV 238
 हउडउ-IV 422, 7
 हेणु-IV 370, 101, 105
 हेवि-IV 395, 410
 हेवियु-IV 411
 हेद IV 329
 हेदि-IV 367
 हेदिग-II 189
 होअ-IV 261 लोओ-I 177,
 II 200 लोउ-IV 366, 420,
 422 22, 412, 413 लोअस्म-
 I 180 लोए-III 38 लोडे-
 IV 438 लोअेहो-IV 365
 होअडी-IV 423
 होअण-IV 414 लोअणा-I 33,
 II 74 लोअणाइ-I 33 लो-
 अणइ-IV 365 लोअणेहि-IV
 422, 18 लोअणहि-IV 356
 लाअणाण-II 184 लोअणह-IV
 344, 401
 हे (५)-IV 323
 हगस्म-I 177
 हण-I 171 लोण-IV 418,
 444
 गेड-IV 146
 गेदओ-I 116 II 79
 गहिआ, लोहिआअइ-III 138
 गहे-IV 422, 23
 गहमइ-IV 197 गहासिउ-IV 445
 गहइ-IV 55
 गिहो-IV 258
-
- ५.
- वदआलिओ-I 152
 वदआलोअ-I 151
 वदएसो-I 151
 वदएहो-I 151
 वडअवणा-I 151
 वइइवभो I 151
 वडर-I 6, II 105 (वज्र)
 वडर-I 152 (वैर)
 वडमपायणो-I 152
 वडमावणो I 152
 वडसाला-I 151
 वडसाहो I 151
 वडगिअ-I 152
 वडस्ताणरो-I 151
 वमिओ-I 70
 वगो-I 260
 वफ [वानय]-II 174
 वफल-II 79 °ड- IV 341,
 411
 वग्गण-II 90
 वक्खो IV 325
 वग्ग-IV 330 वग्गो-I 177, II
 79 वग्गे I 6
 वग्गोलइ-IV 43
 वग्घो-II 90
 वक-I 26 वकी-IV 330 वका-
 IV 412 वकहि-IV 356
 वकिम-IV 344, 401
 वकुडउ-IV 418
 वचु, वोच्छ-III 171 वोत्तु-II
 217, IV 211 वोत्तण, वोत्तव्व-
 IV 211 वुचइ-III 161
 वाइएण-II 169
 वचा IV 324
 I वचइ-IV 192
 II. वचइ-IV 225
 वच्छ-II 17 (वक्षस्)
 वच्छा-IV 282 (वत्सा)
 वच्छो-II 17, 127 वच्छ-I 23
- व-I 67
 व-II 34, 182, IV 436

- वच्छस्य-*I* 219 वच्छामो-*I* 5
 वच्छेग, वच्छेग वच्छेधु, वच्छेधु-*I*
 27 वच्छेह-*IV* 336 वच्छेहु-
IV 336 Declined *III* 2, 1,
 5, 6, 7, 8, 9 11, 12, 13,
 14, 15, 16, 18 20, 21, 22,
 26, 27, 29, *III* 147 (पृ 3)
I वज्र-*IV* 181
II वज्र-*IV* 406 (वज्र)
 वज्रणत-*IV* 113
 वज्र-*I* 177, *II* 105
 वज्र-*IV* 2 वज्रारेओ, वज्ररिऊण
 वज्रतो वज्ररिअध्व-*IV* 2
 वज्रण-*IV* 2
 वज्रव-*IV* 395
 वज्रव-*IV* 336
 वज्रव-*II* 26 (वध्)
 वज्र-*IV* 93
 वज्र-*IV* 412
 वज्र-*IV* 395
 वज्र-*II* 132
 वज्र-*IV* 291,
 वज्र-*II* 20
 वज्र-*II* 30
 वज्र-*II* 30
 वज्र-*II* 29
 वज्र-*I* 81, 129
 वज्र-*IV* 118
 वज्र-*IV* 371
 वज्र-*IV* 367 वज्रणत-*IV*
 351 वज्रणत-*IV* 366, 427,
 137
 वज्र-*IV* 366, 457
 वज्र, वज्र-*IV* 361
 वज्र-*IV* 362, 402, 422, 1, 11,
 16
 वज्र-*I* 251
 वज्र-*I* 251
 वडो-*II* 171
 वण-*II* 69
 वण-*I* 172, *III* 87, 88
 वणम्मि, वणम्मि-*I* 23 वण-*IV*
 310, 311 वण-*I* 119
 88 वण-*IV* 122, 11
 वणवाणु-*IV* 396
 वणम्म-*II* 69
 वणिआ-*II* 128
 वणु-*IV* 101
 वणे-*II* 206
 वणोली-*II* 177
 वडो-*IV* 147
 वणम्मि-*III* 179
 वणम्म-*IV* 315
 वणो-*I* 112, 177
 वणो-*II* 75
 वण-*II* 161, *IV* 307 *c-
II 161
 वण-*IV* 132
 वण-*I* 115
 वण-*II* 30
 वण-*II* 30
 वण-*II* 30
 वण-*IV* 101
 वण-*I* 6, *III* 92 वण-*I*
 21, *III*, 16, 131 वण-*I*
 *सा-*II* 116 वण-*IV* 42
 वण-*I* 132
 वण-*IV* 102
 वण-*I* 30 वण-*I* 30, *IV* 176,
 192, 259
 वण-*IV* 261
 वण-*IV* 350 वण-*I* 212, *II*
 61 वण-*IV* 311, 401.
 वण-*I* 101
 वण-*II* 171
 वण-*IV* 351
 वण-*I* 26

- वन-IV 396 °णु IV 350
 (वदन)
 वयण-I 228, III 29 वयणु-IV
 367 वयणा-I 33 °णाद्-I 33,
 IV 340 °णाद्-III 26
 व-III. 106
 व-I 32 [वयम्]
 वियदे-IV 292
 व, वर-IV 234 वारिआ-IV
 330, 438
 -with प्रा पाउओ-I 131
 -with नि निवारो-IV 22
 निउअ-I 131
 -with निम्, निद्युअ-I 131
 निद्युओ I 209
 -with वि, विउअ-I 131
 -with म्, मवर-IV 82
 ववरेवि-IV 422, 6 मउअ-I
 131
 व-IV 370 वर-IV 323 वरहो
 -IV 141 वरोहि-IV 422,
 II
 वरहाद्-IV 79
 वरि-IV 310
 वरिच-II 107
 वरिच-IV 32, 418 °म-II
 105 °सा-II 105 वरिमसय-
 II 105
 व, वित्त-I 128 वधो-II 29
 -with नि निअत्तद्-IV 395
 निअत्तमु-II 196 निवुत्त, निअत्त
 -I 132 निगद्दह-IV 332
 -with प्रतिनि, पडिनिअत्त-I
 206
 -with प्र पयद्दह-II 30, IV
 347 पयत्तेह-IV 264 पयद्यो-
 II 29
 -with वि, विगद्दह-IV 118
 with- सम्, सवटिअ-II 30
 वध, वद्दह-IV 220 विद्ध-I
 128 II. 40 वुद्यो-I 131, II
 10, 90
 -with परि, परिअद्दह-IV 220
 वप, वरिसाद्-IV 235 विद्यो, वुद्यो-
 I 137
 -with प्र पउद्यो-I 131
 I वरद्-IV 176 वलतोहो-IV
 123, 18
 II वलड-IV 209
 वलग्गद्-IV 206
 वरण-IV 293
 वरणह-IV 122, 2
 वलति-IV 116 वालिउ-IV 418
 वलय-IV 144 °या-IV 352
 वलयाणला-I 177
 वलयामुह-I 202
 वली-I 35
 वउणो-I 254
 वणह-IV 444 वणहउ-IV 358,
 426 वणहउ-IV 383
 वत्री-I 58
 ववमाउ-IV 385, 422, 19
 वश-IV 288
 वशाहि-IV 447
 वधले-IV 295
 वथा-IV 302
 वस्, वसाभि-III 135 वसति-IV
 339
 -with नि, निवसतेहि-IV 422,
 11
 -with प्र पवसद्-IV 259
 पवसतेण-IV 333, 342, 419
 पवमते-IV 422, 12
 वस-IV 422, 15 वसिण-IV
 387, 390 वसि-IV 427
 वसई-I 214
 वसते-I 190

- वमही-I 214
 वमदो-I 126, 193
 वमुआइ-III 145, IV 11 वमु-
 आनि-IV 318 वमुआदि-IV
 271 वमुआनि-III 145
 वसुया-IV 326
 वद, वदसि-II 191 वदइ-I 38,
 IV 101 वदिसइ-IV 215
 वुन्मइ-IV 215 वाहिउ IV 365
 -with उर, See मुव्हइ
 -with निसु, निव्हइ-IV 360
 वदम्न, वदाड वदाय-III 133
 वहि (?)-IV 357
 वहिलउ IV 422, 1
 वहु-I 6, III 42, IV 101
 Declined III 27, 29, 36,
 42, 121 वहुआड-I 6
 वहुत्त-See भ with प्र
 वहुमुद, वहु- I 1
 वा-I 67, II 189 (1), IV 302
 वाड-IV 18
 वाउणा { -See वाऊ
 वाउ {
 वाउला I 121, II 99
 वाउप-II 99
 वाऊ-I 180 Declined III 19,
 20, 125, 129
 वाणवा-III 177
 वाण-IV 313
 वाणारमी-II 116 *गिदि-IV
 112
 वाणिय-III 73
 वाणभरो-I 36
 वाणउ *अभो See वाऊ
 वायण-I 268
 वायण-IV 352
 वायावण III 177
 वाय-IV 383, 122, 12
 वाय-I 268
 वारणे-II 193
 वारिमई, वारी-I 1
 वालइ-IV 330
 वालिउ-IV 118 See व
 वावडो-I 206
 वावपइ-IV 68
 वावरेड-IV 81
 वावेइ-IV 111 See वाव
 वागले-IV 289
 वागइधी, वागेसी-I 5
 वातगय-II 107
 वातागति-IV 395
 वायु-IV 130
 वायेण-IV 399
 वायो-I 13 वाय II 105
 I 13, II 107
 वाहरइ-IV 76
 वाहिभो-II 99
 वाहिला-II 99 *न-I 12
 वाहिल्वइ-IV 253
 वादो [व्याध]-I 187
 वादो [वादय]-II 78
 वि-I 6, 33, 11, 97, II 1
 195, II 218, III 85, 1
 IV 332, 314 335, 3
 337, 311, 313, 315, 3
 358, 365 366, 367, 3
 376, 377, 383, 385, 3
 389, 395, 399, 101, 1
 411, 411, 118, 119, 1
 421, 132 133, 111, 1
 विअ-II 182
 विअ-I 166
 विअइ-IV 129
 विअउ-I 116
 विअि-III 77 विअ-II, 1
 विअ-II 10
 विअ-I 16

- विभङ्गा-I 146
 विभङ्ग-IV 157
 विभङ्ग-IV 261
 विभङ्ग-IV 288
 विभाण I 177
 विभाणो-II 159
 विभारो-III 23
 विभारो-IV 377, 401, 121
 विदग्ध-IV 111
 विदग्धो-I 128
 विडम्-See वृ with वि
 विडम्-IV 419
 विडम्-IV 31
 विडम्गो-II 171
 विडम्गा II 174
 विडम्गो-I 177
 विडम्गो-I 177 विडम्गो-IV 368
 विडम्गो-I 13
 विडम्गो IV 52
 विडम्गो-IV 42
 विडम्गो-II 79
 विडम्गो-IV 52, 240 विडम्गो-IV
 240
 विडम्गो-IV 350, 421
 विडम्गो-II 36
 विडम्गो-III 142
 विडम्गो-IV 46
 विडम्गो-IV 396
 विडम्गो-IV 439
 विडम्गो-I 177
 विडम्गो-IV 324
 विडम्गो-II 15
 विडम्गो-III 137 विडम्गो-I 15,
 II 173 विडम्गो-I 33 विडम्गो-
 -I 33
 विडम्गो II 173
 विडम्गो-III 160
 विडम्गो-II 28
 विडम्गो-I 128, II 16 विडम्गो-
 II 16, 89
 विडम्गो-I 26, II 16
 विडम्गो-I 42 °वो-I 25, II 26, 92
 विडम्गो-IV 303
 विडम्गो-IV 122, 3
 विडम्गो-I 137
 विडम्गो-IV 91
 विडम्गो-II 98
 विडम्गो-II 171
 विडम्गो-IV 122, 1, 16 विडम्गो-
 IV 258
 विडम्गो-IV 251
 विडम्गो-IV 108 विडम्गो-IV
 251
 विडम्गो I 245
 विडम्गो-IV 424
 विडम्गो-IV 357, 386, 421, 426,
 410, 441
 विडम्गो-I 146
 विडम्गो-I 139
 विडम्गो-II 42, 83
 विडम्गो-I 85, II 75
 विडम्गो-I 128
 विडम्गो-IV 395
 विडम्गो-I 177
 विडम्गो-IV 419
 विडम्गो-I 107
 विडम्गो-See वृ
 विडम्गो-IV 282, 302
 विडम्गो-IV 418
 विडम्गो-IV 31
 विडम्गो-II 106
 विडम्गो-IV 423
 विडम्गो-IV 343
 विडम्गो-I 177
 विडम्गो-II 58
 विडम्गो-IV 414
 विडम्गो-IV 383
 विडम्गो-II 74 °वृ-IV 420

- विम्बयगिन् } -I 248
 विम्बयर्णाज }
 विम्बद-See स्मर with वि
 विम्बाहले-IV 292
 विर-IV 106, 150
 विरमाल-IV 193
 विरल-IV 341 °ला-II 72,
 IV 412
 विर-IV 137
 विर-IV 7
 विर-IV 115, 129, 411 °हु-
 IV 123 °हो-I 115 °दहो-
 IV 132
 विरगा-I 84
 विरदिभ-IV 377, 401
 विराद-IV 56
 विरेल-IV 26
 विरेल-IV 121
 विरु-IV 357
 विरु-IV 128
 विरुगिर्गि-IV 318
 विरु-IV 16, 101
 विरु-IV 56 418
 विरु-IV 192
 विरु-IV 129
 विरु I 85
 विरु-II 182
 विरु-IV 100
 विरु-IV 116
 विरु-IV 121
 विरु विरु-I 260 -with वि, विरे
 मन्तो-III 180 विरुगिर्गि-I
 60 -with परि, परिगिर्गि-IV
 109 -with 7, परिगिर्गि-IV
 278 परिगिर्गि-IV 302 परि
 मन्-IV. 183 परिगिर्गि-IV 302
 परिगिर्गि-IV 111 परिगिर्गि-IV
 376 परिगिर्गि-IV. 310 112, 113
 परिगिर्गि-IV. 111 परिगिर्गि-IV 330
 विरुगिर्गि-IV 129
 विरुगिर्गि-IV 420, 422, 17
 विरुगिर्गि-IV 176
 विरुगिर्गि-I 211
 विरुगिर्गि-IV 136 °र-II 32
 विरुगिर्गि-I 177
 विरुगिर्गि-IV 350 367 विरुगिर्गि-I
 211, IV 309, विरुगिर्गि-IV
 406 विरुगिर्गि-IV 395
 विरुगिर्गि-IV 5
 विरुगिर्गि-IV 50
 विरुगिर्गि-IV 50.
 विरुगिर्गि-IV 5
 विरुगिर्गि-II 209
 विरुगिर्गि-IV 139
 विरुगिर्गि-I 155 °र-II-IV 311
 118
 विरुगिर्गि-IV 809
 विरुगिर्गि-IV 386, 411
 विरुगिर्गि-III 38
 विरुगिर्गि-IV 192, 310 °र-II-IV
 122, 2
 विरुगिर्गि-I 260
 विरुगिर्गि-IV 289
 विरुगिर्गि-IV 289
 विरुगिर्गि-IV 98
 विरुगिर्गि-III 29
 विरुगिर्गि-II 171
 विरुगिर्गि-I 211
 विरुगिर्गि-IV 361
 विरुगिर्गि-II 58, 93
 विरुगिर्गि-IV 60 विरुगिर्गि-IV 122
 7 विरुगिर्गि-IV 118 विरुगिर्गि-I
 31
 विरुगिर्गि-IV 365
 विरुगिर्गि-IV 130, 362, 420
 विरुगिर्गि-II 204, IV 367 367,
 111 विरुगिर्गि-I 35
 विरुगिर्गि-IV 103

- विदु-III 19
 विद्वानो-See दृ with वि
 विदाड-IV 27
 वीह-1 4
 वीह-IV 5
 वीह-IV 329
 वीगिच-II 107
 वीलविणे-IV 288
 वीन-IV 423
 वीगभो-1 43
 वासह-IV 75, 426
 वासा-1 28 92
 वासाणो-1 13
 वातामो-1 43
 वाजाल-IV 28
 वातामो-1 43
 वासु-1 24, 43, 52
 वुन्द, वुवेप्ति, वुवेप्ति-IV 392
 वृ-1 137
 वृ-1 131, II 40
 वृ-See वर्ध
 वृत्त-IV 421
 वृत्तता-1 131
 वृ-1 131
 वृदारया-1 132
 वृदावणो-1 131
 वृनाड-IV 421
 वेअ-IV 89
 वेअणा-1, 146
 वेअसो-1 207
 वेअलिओ-1 152
 वेद-1 166, II 98
 वेउ-IV 438
 वेउ-1 199
 वेगला-IV 370
 वेवह-IV 419
 वेह-III 171
 वेज-III 160
 वेजो-1 148, II 24
 वेजिमो-1 46 207
 वेजुन-II 133
 वेडह-IV 221 वेडह-IV 51
 वेडिज-IV 231
 वेण-IV 329
 वेणुळी-1 217
 वेण-1 203
 वेण्ट-1 139, II 31
 वेण्ट-1 85
 वेतमो IV 307
 वेप्, वेवह-IV 147 conj III
 139-143, 145, 181, 182
 वेमयह-IV 106
 वेमि-IV 238
 वे-1 152
 वेरि-1 6
 वेरिअ-IV 439
 वेरलिअ-II 133
 वेरवह-IV 93, 156
 वेउरण-1 4
 वेह-1 203
 वेहवण-1 4
 वेह-IV 168 वेहतो-1 66
 वेह-1 85
 वेहो-1 58
 वेविरो-II 145 वेविरीए III 135
 वेव्व II 194
 वेव्वे-II 193, 194
 वेस-IV 385
 वेसपायणो-1 152
 वेसवणो-1 152
 वेसिअ-1 152
 वेहवह-IV 93
 वेहव्व-1 148
 वो-III 100
 वोहह-IV 38
 वोहत-1 116

- विम्हयणिञ् }-I 248
 विम्हयणीञ् }
 विम्हरड-See स्मर with वि
 विप्याहले-IV 292
 विरइ-IV 106, 150
 विरमालड-IV 193
 विरल-IV 341 °ल-II 72,
 IV 412
 विरलइ-IV 137
 विरस-I 7
 विरह-IV 415, 429, 444 °हु-
 IV 423 °हो-I 115 °हो-
 IV 432
 विरहर्गी-I 84
 विरहिअह-IV 377, 401
 विराइ-IV 56
 विरेअइ-IV 26
 विरोलड-IV 121
 विलनु-IV 387
 विलया-II 128
 विलासिणीउ-IV 348
 विलिअ-I 46, 101
 विलिज्जड-IV 56 418
 विलुपइ-IV 192
 विलोहइ-IV 129
 विल-I 85
 विव-II 182
 विवइ-IV 400
 विवटइ-IV 118
 विवरीरी-IV 424
 विश् विमड-I 260 -with नि, निवे-
 सन्तो-III 180 निवसिआण-I
 60 -with परि, परिविहा-IV
 409 -with प्र, पवितामि-IV
 278 पवितामि-IV 302 पवि-
 साड-IV 183 पवितादु-IV 302
 पनीसइ-IV 444 पइसीमु-IV
 396 पडइ-IV 340, 434, 433
 पइहउ-IV 414 पइहि-IV 330
 विमवयइ-IV 129
 विसगठि-IV 420, 422, 17
 विसट्टइ-IV 176
 विसट्टो-I 241
 विसट्टल-IV 436 °ल-II 32
 विसतवो-I 177
 विसम-IV 350 367 विगमा-I
 241, IV 309, विसमी-IV
 406 विसमा-IV 395
 विगमआयवो-I 5
 विसमइओ-I 50
 विसमओ-I 50,
 विगमायवो-I 5
 विसय-II 209
 विगहारिणी-IV 439
 विसाओ-I 155 °आउ-IV 385
 418
 विसाणो-IV 309
 विसाहिउ-IV 386, 411
 विसुद्वेण-III 38
 विसुरइ-IV 132, 340 °रहि-IV
 422, 2
 विसेमो-I 260
 विसु-IV 289
 विस्मगे-IV 289.
 विम्सोअसिआ-II 98
 विहओ-III 29
 विहडप्फट-II 174
 विहत्थी-I 214
 विहलिअ-IV 364
 विहलो-II 58, 93
 विहयो-IV 60 विहवे-IV 122
 7 विहवि-IV 418 विहवेदि-I
 34
 विहमलि-IV 365
 विहाणु-IV 330, 362, 420
 विहि-II 206, IV 385, 367,
 114 विही-I 35
 विहीरइ-IV 193

- विदु-III 19
 विदुणा-See हा with वि
 विडाड-IV 27
 वि-I 4
 विड-IV 5
 विण-IV 329
 विरिच-II 107
 विलयिणे-IV 288
 विस-IV 423
 विसभो-I 43
 विसाड-IV 75, 426
 विसा-I 28 92
 विसाणो-I 43
 विसामो-I 43
 विसाल-IV 28
 विसामो-I 13
 विसु-I 24, 43, 72
 विसुड, विसुपि, विसुपिणु-IV 392
 विसु-I 137
 विसु-I 131, II. 40
 विसु-See वधु
 विसुत-IV 421
 विसुतो-I 131
 विसु-I 131
 विसुारया-I 132
 विसुावणो-I 131
 विसुाड-IV 421
 विसुाड-IV 89
 विसुा-I, 146
 विसुा-I 207
 विसुालिओ-I 152
 विसु-I 166, II 98
 विसु-IV 438
 विसुो-I 199
 विसुाला-IV 370
 विसुाद-IV 419
 विसु-III 171
 विसु-III 160
 वेजो-I 148, II 24
 वेजिसो-I 46 207
 वेजुज-II 133
 वेजुड-IV 221 वेडेड-IV 51
 वेडिजुड-IV 221
 वेण-IV 329
 वेणुल्ल-IV 247
 वेणु-I 203
 वेणु-I 139, II 31
 वेणु-I 85
 वेतमो IV 307
 वेणु, वेणुड-IV 147 conj III
 139-143, 145, 181, 182
 वेमयड-IV 106
 वेमि-IV 238
 वे-I 152
 वेरि-I 6
 वेरिअ-IV 439
 वेरलिअ-II 133
 वेरलवड-IV 93, 156
 वेरुवण-I 4
 वेरु-I 203
 वेरुवण-I 4
 वेरुड-IV 168 वेरुतो-I 66
 वेरु-I 85
 वेरु-I 58
 वेरिरो-II 145 वेरिरीए III 135
 वेरुव II 194
 वेरुवे-II 193, 194
 वेस-IV 385
 वेसपायणो-I 152
 वेसवणो-I 152
 वेमिअ-I 152
 वेहवड-IV 93
 वेहव्व-I 148
 वो-III 100
 वोवड-IV 38
 वोवत-I 116

वोच्छ- See वच्
 वोज-IV 5
 वॉद-I 139
 वोलु- See वच्
 वोद्रह-II 80 ही-II 80
 वोल-IV 162
 वोलीणो-IV 258
 वोसह-IV 195
 वोमटो-IV, 258
 वोसिरद, वोसिरामि-IV 229
 वोमिरण-II 174
 वतु-IV 394
 वामु-IV 399
 व्य-I 6, 66, II 129 150,
 182

श

शक्, मक्-IV 86, 230, 422, 6,
 441 सिक्खे-IV 344
 सिक्खति-IV 372 सिक्खु-IV
 404, 405 सिक्खतु-II 80
 शकवशलतिस्त-IV 301, 302
 शचिदे-IV 447
 शद-IV 447
 शम् नमद्-IV 167 -with उप,
 उवसमद्-IV 239 उवशमदि-
 IV 299 उवसामेद्, उवसमावद्,
 उवसमावेद्-III 149
 शमणे-IV 302
 शयणाहं-IV 300
 शयल-IV 288
 शलिश-IV 302
 शवये-IV 293
 शस्तवाहे-IV 291
 शस्य-IV 289
 शहथ्र-IV 447
 शामन्नगणे-IV 293
 शामी-IV 302
 शाल्लो-IV 288

शि-See अत्
 शिल-IV 288
 शिप्, सीसद्-IV 236 -with ति
 विसिद्-IV 358
 शुद- See थ्र
 शुपल्लिमहिदे-IV 302
 शुम्, सोमति IV 309 साह I
 187 260, IV 141
 शुम्मिलाए-IV 302
 शुल-IV 288
 शुप्-सूमद्-IV 236, सूयद्दे III 142
 सोसड-IV 365 सोसिअ सोसिअ
 - III 150
 शुक्-IV 289,
 शुस्तिदे-IV 291
 शुस्तु-IV 290
 शे-IV 302
 शोदे-IV 299
 शोणिदाह-IV 299
 शोभण-IV 288 शे-IV 302
 थम्-with परि पटिस्सना IV 252
 "दश"-IV 302 -with ति
 वीसमद्-I 13, IV 159
 थु-मुगद्-IV 58, 241 गुण, ३,
 गुणउ, गुणाउ, III 158 ७-
 IV 302 मोहीअ-IV 117
 सुव्व- सुणिज्जद् IV 212 ७-
 अदे-IV 302 सुणिऊण-IV
 241 सोऊण-IV 237, 341.
 मोउआण-II 116 सोषा-II
 15 शुद्-IV 288 -सअ II
 174, IV 132 गुषा-I 209
 सोन्द-III 171 conj III
 172
 लिप्, मिस्सेह-IV 190 मिल्लि-
 II 106 -with आ, आह्द-
 I 24, II 161 आह्द-II
 164 आह्दो-II 19, 90

श्वन्-with उत् कमसद्-I 114
-with निम्, नीससद्-IV 201
-with वि, वीससद् I 13

स

स-II 184, III, 3 IV 370,
406, 414, 429

सधहि-IV 315

सद्-[सद्] I 128

सद् [सदा] I 72

सद्-[सद्य] IV 395, 130

सद्-I 151

सद्-IV 339, 102

सद्-I 151

सद्वा-IV 326

सद्-I 177

सदणि-IV 391 सदणिद्-IV 3-10

सदणो-I 180 सदणह-IV 115

सदणले-IV 260

सदरा-I 162

सदह-I 162

सदण-IV 332

सदरा °ले- II 21

सददिभ-II 30

सदसओ-II 30

सदसण-II 30

सदरो-I 177

सदलिभ-IV 439

सदुणे-I 177

सदह-IV 222

सदह-IV 197 (From सद्)

सदओ-I 30

सददिओ-I 70

सदरो-I 264

सदणी-IV 330

सदह-See सद्

सद-III 141

सदय-I 28, II 4

सदरो-I 28, II 4 °र- IV

260

सदालो-I 251

सदो-II 2, IV 309

सदय-I 21

सदणिणो-II 174

सदपुत्त-IV 21

सदहु-IV 395

सदरो-I 177 °र-IV 331

सदल-I 189

सदाह-etc See सदा -with सम्.

सदुद्द-IV 168,

सदा-I 30, I 187, IV 309.

सदो-I 30 सदह-IV 422, 3.

सद-I 130

सदमा-I 177 °मि-IV 418

सदर-IV 315

सदल-IV 113

सददिओ-See सम् with सम्

सदहो-IV 131

सदह-IV 2

सदरो-I 261

सदो-I 187

सदाव-I 177

सदर-II 13

सदचर-IV 181

सदराय-I 249

सदराह-I 219

सदणो-I 11 °णु-IV 422, 22.

°णह-IV 422 8

सदो-II 77

सदह-II 26

सदहस-II 26

सदराओ-II 26

सदरो-II 26, 124 सदर- IV
370

सदो-IV 422, 4

सददिओ-I 70

सदमो-I 245

सदा II 83

- सजोगो-I 245
 सज्ञा-I 6, 25, 30, II 92 सञ्ज्ञा-
 I 30
 सञ्ज्ञा-IV 303
 सडइ-See मद्
 सङ्घ-I 41
 सटा-I 196
 सट्टिल-I 89
 सटा-I 199
 सणिभ-II 168
 सणिच्छरो I 149
 सणिद्ध-II 109
 सणेहो-II 102
 सटो-IV 325
 सटो-I 260
 सटो-सण्डो-I 30
 सण्णा-II 42, 83
 सण्ह-[ष्ट्ण] II 75, 79
 सण्ह-[स्र्ण] I 118, II 75
 सतन-IV 307
 सत-IV 307
 सतण्ह III 123
 सत्तरी-I 210
 सत्तार्वीना-I 4
 सत्तो-II 2
 सत्य [म्वाद्य]-IV 396, 422, 22
 सत्यरि-IV 357
 सत्यहि [शाल्हे] IV 358
 सत्यि-II 45
 सत्यो [साय] I. 97
 सद् सटइ-IV 219 -with अव,
 ओमिअत-I 101 -with नि
 निसण्णो, नुमण्णो I 174
 -with प्र,परिअ-I 101, II 196
 सद्दामु-IV 401
 सद्दइ etc-See धा with थद्
 सद्दहण-^०हाण-IV 238
 सद्दालो-II 159
 सद्दो-I 260, II 79
 सद्दा-I 12, II 41
 सति-IV 441
 सतो-See अस्
 सदद्द-II 34
 मदाणइ-IV 67
 सीदिसद्-IV 180
 सदुमइ-IV 152
 सदेसडा-IV 419
 सदेसें-IV 434
 मादिहिं-IV 430
 सधुक्कइ-IV 152
 सनामेइ-IV 83
 सन्नुमइ-IV 21
 सपाव-I 177
 सपिवासो-II 97
 सप्पिवासो-II 97
 सप्फ-II 53
 सप्फल-II 204
 गवधु-IV 396
 सभाव-II 197
 सभरी-I 236
 सभलउ-IV 396, 397 ^०अ I 25
 सभिक्करु-I 11
 समण-III 137
 समण-III 123 ममणे-IV 29
 समणि-III 42
 समत्तु-See आव् with सम्
 समत्तो-II 45
 समन्निअ-III 16
 समप्पइ-See आव् with सम्
 समप्पत्तु See अर with सम्
 सम-II 201 ममा-I 269
 समर-IV 371
 समरणइ-IV 395
 समरो-I 258
 समाउलेण-IV 114
 समाणइ-IV 110, 112
 सनापु-IV 118, 438
 समारइ-IV 95

- समावह-See आप् with सम्
 नभित्पाद्-II 28
 सभिद्वौ-I 41, 128, III 23
 सभाप-IV 322
 समुदा-IV 326
 समुहो-II 80
 समुद्रो-II 80
 समुद्र-I 29
 समोसर-See सर with नम
 सन्धा-I 15
 सनद-(सप्रति) I 206
 सनद-(सनद्) IV 372, 385, 400
 सान-IV 335, 347, 100, 118,
 °या-I 15
 सनय-I 209
 सनाद्भव See पद् with सम्
 सनानो-I 43
 समनहो-IV 395
 समावड-IV 153
 सनद्विओ-II 36
 सनशो-II 36
 सन (सन्य)-I 24
 सनम्-(सनम्) I 32, III 56
 सनमान-IV 316
 समुद्र-IV 395, 414 °ह-I 29
 सय-II 158, IV 422, 12 सय-
 H 105 नएण-IV 332 सयाद्
 -IV 357, 418 सअहि-IV
 345
 सयटा-I 196 °ट-I 177, 180
 सयणो-II 114
 सय-II 209
 सयल्-IV 264, 441 °ल II 15
 सयसाह-IV 356
 सया-I 72
 सय्दो-II 124
 सर मरद्-IV 234 -with अप, ओम-
 रद्, अवमरद्-I 172 जोशल-
 IV 302 ओसारिअ, अवसारिअ-
 I 172 -with समप, समोसर-II
 197 -with उट्, ऊमरद्-I 114
 ऊसारिओ-II 21 -with निस्
 नीसरड-I 93 IV 79 नीस
 रद्हि-IV 439 -with प्र पमरद्-
 IV 77, 78 पसरिअड-IV 354
 मर-(सारम्) IV 122 11 सरो-
 I 91 मरे मरम्मि सरसि-IV 448
 मर (शर)-IV 344, 401, 414
 सरड-IV 357 सह सरो-IV-
 357
 सरद्-IV 71 See स्मर
 सरथो-I 18, 31
 सरुह-I 156
 सरला-IV 387
 सराधि-IV 396
 सरि-I 112
 सरिआ-I 15
 सरिआह्-IV 300
 सरिन्डो-I 44, 142, II 17
 सरिया I 15
 सरिम-II 195 सरिमो-I 112 मरिस्
 -IV 279
 सरिसव-I 187
 सरिसिम-IV 395
 सरिहि-IV 422, 11
 सरेण-IV 441
 सरेहि-IV 422 11
 सरो-II 74, 78
 सरोहद्-I 156
 सर्प with उप, उवसप्यद्-IV 139
 उवसप्यन्तिा-IV 302
 सलज-IV 430
 सलहद्-IV 89
 सालहा-II 101
 सल्लि-I 82, IV 395 मरिह्-
 IV 308
 सल्लिबसण-IV 197

- सलोणी-IV 420 सलोणु-IV 444
 सलहड-IV 387 °अइहि-IV 422,
 9
 सँव-IV 358
 सवइ-I 33
 सवलो-I 237
 सवहो-I 179, 231
 सव्य-IV 422, 6 Declined III
 58, 59, 60, 61 सव्यु-IV
 366 438, सव्य-I 177, II
 79 सव्यस्म-III 85, IV
 316 सव्य-III 147 मव्वाण-
 III 85 सव्वहि-IV 429
 सव्वओ-I 37, II 160
 सव्वग-IV 224, 412 सव्वगे-IV
 396 सव्वगाओ-IV 348
 सव्वगिओ-II 151
 सव्वजो-I 56, II 83
 सव्वज्यो-IV 303
 सव्वण्णु-I 56, II 83
 मव्वत्तो-II 160
 सव्वत्य-III 59, 60
 सव्वदो-II 160
 सव्वासण-(²) IV 395
 ससणेही-IV 367
 मसरर्रो-IV 323
 ससहइ-IV 422, 8 °हरस्स-III
 85
 ससा-III 35
 ससि-IV 382, 395, 418, 444,
 ससि-IV 309
 ससिरेह-IV 354
 सह सहइ-I 6 सहेसइ-IV 422,
 23 सहेव्वड-IV 438 सहतो-
 180
 सह-IV 339.
 सहइ-IV 100 सहहि-IV 382
 सहकारो-I 177
 सहयारो-I 177
 सहरी-I 236
 सहल-I 236
 सहस-II 158, IV 352
 सहस्समिरो-II 198
 सहा-I 187
 सहाओ-III 85
 सहाव-IV 422, 23 °वो-I 187
 सहि-II 195, IV 332, 379,
 390, 398, 401, 414, II,
 444 Declined III 27, 27
 36, 121 सहिए-IV 328,
 367
 सहिआ-I 269 सहिअएहि-I 269
 III 65
 सहु-IV 356, 419
 सा-I 33, II 201, III 33,
 86 IV 439
 सा-(खन्) I 52, III 56
 साअइइ-IV 187
 साउउअय-I 5
 साऊअय-I 5
 साणो-I 52, III 56
 सादिसि-IV 368
 सामओ-I 71
 सामगइ-IV 190
 सामच्छ-II 22
 सामत्य-II 22
 सामन्नु-IV 418
 सामयइ-IV 193
 सामला-IV 330
 सामवी-IV 314 °रहि-III 153
 सामा-I 260, II 78
 सामि-IV 331, 430 सामिउ-IV
 409 सामिअ-IV 422, 10
 सामिअहो-IV 340 सामिहु-IV.
 341.
 मामिदी-I 44
 सायरो-II 182 °र-IV 334.
 °रहो-IV 395, 419 °र-III

- 142 °रि-IV 383
 सा-IV 122, 12
 सार-IV 81
 सारग-II 100
 सारख-IV 95
 सारम्-IV 370
 सारिक्व-II 17 °क्व-IV 101
 सारिच्छो-I 11 °च्छ-II 17
 सार-IV 365
 सालवाहणो-I 211
 सालाहणो-I 8, 211 °गी-I 211
 सार-IV 420
 सारगो-I 177
 सारगु-IV 337, 396
 सारो-I 179, 231
 सार-IV 387, 395
 सार-I 43
 सारिज-IV 180
 सार-IV 2 सारसु-II 197
 सारु, °हमा See सारु
 सारु-IV 82
 सारुणा, °र्णा-III 31
 सारु-IV 82
 सारसु-II 197 See सारु
 सारुमीण-III 123
 सारु-I 167
 सारु-IV 366, 422, 22
 सारुली-II 134
 सारु-I 187 Declined III 21
 सारुमी II 204
 सारु-II 217
 सारु-See अम्
 सारु-See अम्
 सारुलो-I 128
 सारुवाओ-II 107
 सारुतो-I 92
 सारुवाओ-I 92
 सारु-I 130 °गु-IV 337
 सारुलो-I 128
 सारु-I 29, 261
 सारु, सारु-IV 96, 239 सेअरु-
 IV 96 -with उद् ऊसित्तो-I
 111 -with निम्, नीसित्तो-I
 13 -with सम्, सारुत-IV
 395
 सारुलीण-IV 224
 सारु-I 128
 सारु-I 128, II 34
 सारुलो-I 215 °ल-I 89
 सारुलो-I 215, 254
 सारु II 109
 सारु-II 75
 सारु-II 77
 सारु-IV 187
 सारु-IV 123
 सारु, सारु-IV 217 -with नि-
 सारु-IV 134
 सारु IV 314
 सारु-I 85
 सारु-L 149
 सारु-I 150
 सारु-IV 255
 सारु-II 138
 सारु-I 236
 सारु-III 81
 सारुलो-I 46, 259
 सारु-IV 96
 सारु-II 74, IV 413
 सारु-I 32, III 85 सारु-IV
 445 सारुण-IV 367 सारु,
 सारुम्, सारु-IV 448 सारु-
 IV 423, 445
 सारुविअण-IV 156
 सारु I 266

- मिरि-IV 370, 401 सिरि-II
 104 सिरि, सिरि-II 198
 सिरिमता-II 159
 सिरिसो-I 101
 सिरोविअणा-I 156
 सिल-I 4, IV 337
 सिलायल्ल-IV 341
 सिल्हि-II 106 See श्लिप्
 सिलिम्हो-II 55, 106
 सिलेसड-IV 190
 सिलेसो-II 106
 सिलोओ-II 106
 सिवातित्य-IV 442
 सिविणो-I 46, 259, II 108
 सिविण-II 186
 सिवु-IV 440
 सिव्वइ-IV 230
 सिसिर-IV 415 •इ-IV 357
 सिहइ-IV 34, 192
 सिहर-II 97
 सिहिवणु-IV 438
 सीअरो-I 184
 सीअल-IV 415 •उ-IV 343
 •ला-IV 343
 सीअलत्तण-III 10
 सीअरो-I 184
 सीमा-IV 430
 सीमाधरस्म-III 134
 सीयाण-II 86
 सील-IV 428 •ल-III 81 •ळ
 IV 308 नीलेण-II 184
 सीसइ-IV 2
 सीम-II 92 सीयु-IV 389 सीसि
 -IV 416
 सीसो I 43, IV 265
 सीह-IV 406 सीओ-I 29, 92,
 264, II 185 सीहु-IV 118
 सीहेण-I 111, II 96 सीहो-
 IV 118
 सीहरो-I 181
 सु-IV 367, 383, 114, 41
 422, 20
 सुअ-See थु
 सुअइ-IV 146 सुअहि-IV 31
 427 (स्वप्)
 सुअणु-IV 336, 406 सुअण
 IV 338, 385, 389, 41
 सुअणेहि-IV 422, 11
 सुअणतरि-IV 134
 सुइल-II 106
 सुइसत्थु-IV 399
 सुडरिसो-I 8, 177
 सुओ-See थु
 सुओ (सुत)-III 35, 43
 सुकड-I 206
 सुम्म-IV 264
 सुम्मणे, •णो-III 56
 सुक्खि-IV 329
 सुक्खि-IV 329
 सुक्खि-II 106
 सुकुमालो-I 171
 सुसुसुम-I 177
 सुसुइ-IV 329
 सुव-, शुक्)-II 106 सुव-II 1
 सुव-(शुक्)-II 5
 सुवहि-IV 127
 सुवस-I 5
 सुक्खु-IV 340
 सुगओ-I 177
 सुगधत्तण-I 160
 सुधे-IV 396, 110
 सुद-II 11
 सुओ-II 64, IV 311
 सुइ-IV 122, 6
 सुणओ-I 53
 सुणहउ-IV 113
 सुटो-I 160

- सु०-I. 118
 सु०-(सात्ता)-I 75
 सु० [सु०]-I 261
 सु०-I 177
 सु०-IV 287.
 सु०-II 138
 सु०-See स्वप्
 सु०-II 105
 सु०-II 105.
 सु०-I 260
 सु०-I 160
 सु०-IV 314
 सु०-IV 348 सु०-II 196
 सु०-I 160, II 107
 सु०-I 57, 160, II 63, 93
 सु०-IV 284
 सु०-II 204
 सु०-IV 367, 422, 2 •सा-
 II 184
 सु०-See स्वप्
 सु०-III 32
 सु०-II 79
 सु०-IV 334
 सु०-I 32
 सु०-See स्वप्
 सु०-IV 426
 सु०-I 46
 सु०-IV 284
 सु०-II 74
 सु०-IV 266
 सु०-IV 332, 420
 सु० II 34
 सु०-I 97
 सु०-II 155
 सु०-I 102
 सु०-II 113
 सु०-IV 419
 सु० I 26
 सु०-IV 330
 सु०-I 160
 सु०-IV 387
 सु० [स्व]-II 114
 सु० [स्व]-II 114
 सु०-See स्वप्
 सु०-I 261
 सु०-II 86
 सु०-I 113, 177, 192
 सु०-I 177
 सु०-IV 423
 सु०-IV 357 °च्छिन्नि-IV.
 376, 427
 सु०-I 177
 सु०-I 187, III 26, 29, 30
 सु०-II 101
 सु०-IV 419
 सु०-I 177
 सु०-IV 391
 सु०-IV 263
 सु०-IV 370, 441
 सु०-I 118, II 113
 सु०-I 231
 सु०, मवह-IV 233
 - with प्र, पसवह-IV 230.
 पसुण-I 166 °ण I. 181
 सु०-IV 106
 सु०-IV 448 सु०-II 64, 207.
 सु०-IV 106
 सु०-II 107
 सु०-I 8
 सु०-See स्वप्
 सु०-I 157
 सु०-I 113, 192
 सु०-II 188, III 81, IV 287.
 सु०-I 32
 सु०-I 57, II 24
 सु०-I 85
 सु०-I 150
 सु०-II 55

- सेमालिमा-I 236
 सेर-II 78
 सेला-I 148
 सेधु-IV 387.
 सेनह-IV 396
 सेवा-II 99
 सेव्वा-II 99
 सेसो-I 260 सेसस्त-I 182
 सेसहो-IV 401
 सेहइ-IV 178
 सेहक-IV 446
 सेहालिमा-I 236
 सो-I 17, 177, II 99, 180,
 III 3, 56, 86, 148, 164,
 IV 280, 322, 323, 32,
 340, 367, 370, 384, 390,
 395, 401 420, 422, 4, 7,
 15, 22, 429, 438, 442,
 445
 सोभइ-III 70
 सोभमह-I 107, II 68
 सोह-IV 401
 सोउमाण } -See ध्रु
 सोऊण }
 सोएन See स्वप्
 सोकतह IV 332
 सोथा } -See ध्रु
 सोथ }
 सोडीर-II 63
 सोत्त-II 98
 सोभन-IV 309
 सोमगहण-IV 396
 सोमालो-I 171, 254
 सोरिभ-II 107
 सोहइ-IV 90, 143
 सोवइ-See स्वप्
 सोसउ-See ध्रु
 सोह-IV 382
 सोहिलो-II 159
 सोहीभ-See ध्रु
 सोमरिभ-I 1
 स्वख, खलिभ-I 4 *लिभो-II 77
 लिभ-II 89
 - with प्र, पस्खलिदि-IV 239
 स्तम्भ यभिन्नइ, ठभि-II 9
 सु, युणइ-IV 241 युनइ, युनिनइ-
 IV 242
 स्या-with सम्, सखाइ-IV 15.
 सखाय-I 74, IV 15
 स्या, चिहइ-I 199, 236, III
 70, IV 16 चिहइ-IV 360,
 चिहइ-IV 298, 447 ठाठि-
 III 145 ठाइ-I 199, III
 145, IV 16, 436 ठामो-III
 155 चिहइ-III 91 चिहइ-
 III 20, 26, 28, 50, 52, 55,
 56, 122, 124 ठति-IV 395
 ठासी, ठाही, ठाहीभ-III 162
 ठाहि-III 175 ठिउ-IV 391,
 401 ठिअउ-IV 415 *ठिउ-
 IV 439 *ठिभ-III 70, IV,
 448 ठिभ-III 16, 29, 30,
 101, 115, 116, 118, 119,
 129 IV 374, 381 *ठिभ
 -IV 416 ठिआ-III 129
 121 *ठिआइ-IV 422, 8
 ठिदो-IV 404 ठिभ-IV 16
 चिहइऊण ठाऊण-IV 16 ठर-
 IV 357 ठविओ, ठविओ-I 61
 -with उर, उरइ-IV. 17
 उहिओ, उलियओ-IV 16 ठहि
 अउ-IV 415, 416 उहारीभ
 IV 16 -with उप, उररिरे
 IV 291 -with प्र, पहिभ
 पलियओ-IV 16 पठवइ, पठावइ
 IV 37 पठाविअइ-IV 122
 7 पठाविओ-IV 16 -with
 प्रति, परिहिभं पठिभ-I 34

गिरिविओ-०डा-I 67 °द्विभ-I
129-with सम्, सठविभा, °डा
-I 67

5, कुड्-I 177, 231 कुड्-I
IV 231 फोटति-IV 422,
5, 430 फोटति-IV 350,
367 फुटियु-IV 422, 12
फुट-IV 352 फुटि-IV 357
7, सरइ, समरइ-IV 74 सुमारे-
IV 387 सुंवारहि-IV 387.
सुमारिज्जइ-IV 426 -withवि,
विम्हरइ-IV 74, 75 विम्हरिमो
II 193

IV, सुभइ-IV 146 सोवइ, सुवइ-
I 64 सुअहि-IV 376, 427
सोएवा-IV 438 सुणइ-II 179
सुत्तो-II 77 -with प्र, पासुत्तो,
पसुत्तो-I 44

ह

-I 67

हउ-(1)-IV 357

हउ-IV 338, 340, 370, 375,
379, 391, 410, 411, 420,
422, 423, 425, 439

हसे IV 288

हसो-II 182

हहो-II 217

हहइ-IV 134

हहमुवइ-IV 144

हणे-IV 282, 299, 301, 302

हण्जे-IV 281, 302

हणइ-IV 58

हणमतो-I 121, II-159

हणुमा-II 159

हणउउ-IV 445 डा-IV 439

होय-IV 443

हस्तुला-II 164

हसो-II 45, 90 हसु-IV 422,

9 हस्ये-IV 366 हत्या-II
164, III. 130 हत्यहि-IV
358 हत्युण्णामिभ०-III 70

हत्ती-II 192

हण, हणइ-IV 418 हम्मइ-IV
244 हणिज्जइ, हणिहिइ, हम्मइ,
हम्मिहिइ, हतब्ब, हतुण, हभो-IV
244 हय-I 209, II 104
-with नि, निहओ-I 180

हति-IV 406 See मू

हद-II 181

हदि II 180, 181

ह-I 40, III 105

हम्मइ-See हन्

हम्मइ-IV 162

हयविहि-IV 357

हयास-IV 383 •सो-I. 209.

•सस्त-II 195

हर, हरइ-I 155, IV 209, 234,

239 हरति-II 204 हरिज्जइ,

हीरइ-IV 250 हराविआ-IV

409 हिअ-I 128 -with अनु

अणुहरइ-IV 259, 418 °हरहि

-IV 367 -with अव, ओहरइ

-I 172 अवहइ-I 206

-with आ, आहरइ-IV. 259

आहइ-I 206 -with व्या,

वाहरइ-IV 76, 259 वाहरिज्जइ

-IV 253 वाहित्त-I 128

वाहिता, वाहिओ-II 99 -with

उप, उवहरइ-IV 259 -with

निस्, नीहरइ-IV 259 -with

परि, परिहरइ-IV 259 334,

389 -with प्र, पहरइ-IV 84,

259 -with प्रति, पडिहरइ-IV

259 -with वि, विहरइ-IV

259 -with सम्, सहरइ-I 30

IV 259

हर-I 183, हरस्त-I 158

- हरए-II 120
 हरखलदा-II 97
 हरखदा-II 97
 हरडई-I 99, 206
 •हर-I 134, 135
 हरि-III. 38, IV 391, 420,
 422, 6 •री-III. 38
 हरिअदो-II 87
 हरिआलो-II 121
 हरिणाइIV 422, 20
 हरिणाहिव-III 180
 हरिसइ-IV 235
 हरिसो-II 105
 हरे-II 202
 हरो-I. 51
 हलहा-I 88 III 34
 हलही-I 88, III 34
 हल-IV 326
 हला-II 195, IV 260
 हलि-IV 332, 358
 हलिआरो II 121
 हलिओ-I 67
 हलिहो-I 254 हलिहा-I 88
 हलिही-I 88, 254
 हलभ-II 122
 हले-II 195
 हलफल-II 174
 हलोहलेण-IV 396
 हवइ-See ह्
 हवइ-IV 238
 हस् conj III 28 32, 36, 139-
 145, 149, 152, 153, 154,
 156, 157, 158, 159, 160,
 166-169, 173, 175-178,
 181, 182 हसइ-II 198,
 III 87, IV 196, 239 हसइ-
 IV 383 हसिअन-IV 312
 हससइ, हसिअइ-IV 249 हसिउ-
 IV 396 हसिआ-III 105
 -with उप ऊहसिय, भाइसिउ
 उवहसिअ-I 173.
 हसिरो-II 145
 हस्ती-IV 289
 हाहाण-III 129
 हा-I 67, II 192
 हा-हीणो-I 103. हीण-II. 104
 हूणो-I 103 -with प्र, पहीण-
 I 103 -with वि, विहीणो,
 विहूणो-I 103
 हारवइ-IV 81
 हालिओ-I 67
 हावणे-II 178
 °हासडे-IV 350
 हाहा-II 217
 हि-IV 422, 14
 हिअअ-I 128 हिअय-I 269, II
 204; IV 23 हिअय-II 201
 III 142, IV 439 हिअउ-
 IV 370 हिअएण-III 67
 हिअयए-II 164 हिअइ-IV
 330, 395 420 हिअए-I
 199 °हिअओ II. 186 °हिअस
 I 269 हिआ-IV 422, 2
 हिअडउ-IV 350, 367, 422, 5,
 430 हिअडा IV 357, 422,
 12, 23, 439
 हिअ-See ह्
 हिअय-See हिअअ
 हिडिवाण-IV 299
 हिडीअदि-IV 299
 शितपक, °के IV. 310
 हित्य-II 136
 हिरण-IV 265
 हिर-II 186
 हिरिओ-II. 101
 हिरा-II 104
 हिवइIV. 238
 ही-II 217, IV 282, 302

- ही ही-IV 285, 302
 हीर-See हर.
 हीरो-I 51
 हीसमण-IV 258
 हु-IV 198 IV 390
 हु-हुण्ड-IV 241 हुण्ड-IV
 242
 हुआ-See भू
 हुकारण-IV 423, 20
 हुज-See भू
 हुत-II 99 (From घृते)
 हुत-[हृत्स्]-II 158
 हुत [अभिसृत]-II. 158
 हुदवह-IV 264.
 हुदासणो-IV 265
 हुति-हुतो See भू
 हु-II 197
 हुद-IV 105, 143
 हुवद-See भू
 हुव्वद-IV 242
 हुहुद-IV 423
 हुभउ-IV 422, 15
 हुभ-[हुत]-II. 99, III. 156
 हुभ-[भूत] See भू
 हुआ-See भू
 हुणो-See हा
 हे-II 217
 हेदु-IV 448 हेदु-II 141
 हेदुल्ल-II. 163
 हेलि-IV 379, 422, 13
 हो-II 217
 होद See भू
 होज See भू
 होतओ-IV 355, 372, 373 °तउ-
 IV 379 380
 होसद } -See भू
 होही }
-

- हरए-II 120
 हरकखदा-II 97
 हरगदा-II 97
 हरदई-I 99, 206
 •हर-I 134, 135
 हरि-III 38, IV 391, 420,
 422, 6 •री-III, 38
 हरिअदो-II 87
 हरिआलो-II 121
 हरिणाइIV 422, 20
 हरिणाहिव-III 180
 हरिसइ-IV 235
 हरिसो-II 105
 हरे-II 202
 हरो-I 51
 हलदा-I 88 III 34
 हलही-I 88, III 34
 हल-IV 326
 हला-II 195, IV 260
 हलि-IV 332, 358
 हलिआरो II 121
 हलिओ-I 67
 हलिहो-I 254 हलिदा-I 88
 हलिही-I 88, 254
 हलभ-II 123
 हले-II 195
 हलफल-II 174
 हलोहलेण-IV 306
 हयइ-See म्
 हयइ-IV 238
 हय् conj III 28, 32, 36, 139-
 145, 149, 153, 153, 154,
 156, 157, 158, 159, 160,
 166-169, 173, 175-178,
 181, 183 हसइ-II 108,
 III 87, IV 196, 239 हसतु-
 IV 383 हसित्त-IV 313
 हसमइ, हसिमइ-IV 249 हसित्त-
 IV, 396 हसिता-III 105
 -with उप रुहसिम, भादा
 उपहसिम-I, 173
 हसिरो-II 145
 हस्ती-IV 289
 हाहाण-III 129
 हा-L 67, II 192
 हा- हीणो-I 103 हीण-II, 1
 हृणो-I 103 -with प्र, परी
 I 103 -with वि, विही
 विहृणो-I 103
 हारवइ-IV 31
 हालिओ-I 67
 हावणे-II 178
 °हासदे-IV 350
 हाहा-II 217
 हि-IV 423, 14
 हिअम-I 128 हिअय-I 269,
 204, IV 23 हिअय-II 20
 III 142, IV 499 हिअ
 IV 370 हिअएण-III, 8
 हिअयए-II 164 हिअइ-I
 330, 395 420 हिअए-
 199 °हिअओ-II 186 °हिअए
 I 269 हिअ-IV 423, 2
 हिअडउ-IV 350, 367, 423,
 430 हिअडा IV 357, 12
 12, 23, 439
 हिअ-See हर्
 हिअय-See हिअम
 हिअिवाण-IV 209
 हिडीअदि-IV 209
 हितपफ, °के IV 310
 हित्त-II 136
 हिदएण-IV 265
 हिर-II 186
 हिरिओ-II 101
 हिरि-II 101
 हिव-IV 238
 ही-II 317 IV 282, 302

ही ही-IV. 285, 302

हीर-See हर

हीरो-I 51

हीसमण-IV 258

हु-II 198 IV 390

हु-हुण्ड-IV 241 हुण्ड-IV.
242

हुआ-See भू

हुकारडण-IV 422, 20

हुव-See भू

हुत-II 99 (From ह्ने)

हुत-[ह्त्वस्]-II 158

हुत [अभिमुख]-II 158

हुदवह-IV 264

हुदासणो-IV 265

हुनि-हुतो See भू

हु-II 197

हुल-IV 105, 143

हुव-See भू

हुव्व-IV 242

हुहु-IV 423

हुभउ-IV 422, 15

हुभ-[हुत]-II 99, III. 156

हुभ-[भूत] See भू

हुआ-See भू

हुणो See हा

हे-II 217

हेट्ट-IV 448 हेट्ट-II 141

हेट्टिल-II 163

हेलि-IV 379, 422, 13

हो-II 217

होइ See भू

होळ See भू

होतओ-IV 355, 372, 373 °तउ-

IV 379 380

होसइ } -See भू

होही } -See भू

II

INDEX OF DHATVADESAS.

— — — — —

N B —The Arabic figure indicates the number of the dhatva in iv, the Sanskrit root according to Hemacandra given immediately after the Adesa

इच्छ-गम् 162	अवयज्ज्ञ-इश् 181
इ-गम् 162	अवह-रञ् 94
इम-गम् 162	अवहर-गम् 162
इल-इश् 181	अवहर-नश् 178
इषोड-इप् 188	अवहाव-कृप् 151
इय-राञ् 100	अवहेड-मुच् 91
इम-पूर् 169	अवसेह-गम् 162
इषाड-पूर् 169.	अवसेह-नश् 178
इषव-पूर् 169	अयुक्-वि+क्षप् 38
इच्छ-आस् 215	अलिष-अपि 39
इष-इप् 187	अलिअ उप+क्षप् 139
इ-वच् 119	आहत्य-उत्+क्षिप् 144
इ-अट् 230	अङ्गी-आ+ली 54
इकव-क्षिप् 143	अदिऊल-दह 208
इणच्छ-इप् 187	अदिपचुअ-आ+गम् 163
इह-मुक् 110	अदिपचुअ-प्रह 209
इषुवञ्च-गम् 162	अहिरेम-पूर् 169
इषाह-स+दिश् 180	अहिलत-काश् 192
इषिमड-स+गम् 164	अहिलघ-काप् 192
इन्मुत्त-प्र+ दीप् 152	
इन्मुत्त-आ 14	आअइ-वि+आ पृ 81
इषच्छ-इप् 187	आइघ-आ+घ्रा 13
इषअस्त्र-इश् 181	आइच्छ-कृप् 187
इषअच्छ-हाद् 122	आउङ्-मज्ज् 101
इषआस-इश् 181	आउष्य-आ+रम् 254
इषअस्त्र-इश् 181	आयज्ज्ञ-वेप् 147
इषअम-गम् 162	आयम्ब-वेप् 147
इषयच्छ-इश् 181	आरोअ-उद्+लत् 202
इषयास-क्षिप् 190	

- आरोल-पुञ्ज् 102
 आलिह स्पृञ् 182
 आलुस-स्पृञ् 182
 आलुस-दह् 208
 आह-कास् 192
 आहोड-तद् 27
 आसघ-स+भावि 35

 इच्छ्-इप् 215

 उक्स-गम् 162
 उक्नुड-तुद् 116
 उग-उद्+षद् 33
 उगह-रच् 94
 उग्युस-मृञ् 105
 उघ-नि+द्रा 12
 उत्प-उद्+गम् 36
 उत्प-उद्+क्षिप् 144
 उत्प-रुष् 133
 उत्पार-आ+कम् 160
 उत्पल-उद्+शल 174
 उराल-आ+छिद् 125
 उद्दमा-पूर् 169
 उप्पाल-वप् 2
 उषेल-उद्+नम् 36
 उन्मा-रम् 168
 उन्मु-य-उद्+क्षिप् 144
 उमच्छ-वञ्च् 93
 उम्मत्य-अभि+आ+गम् 165
 उमाल-उद्+नम् 36
 उगुङ्-तुद् 116
 उगुङ्-वि+रिच् 26
 उमर-तुद् 116
 उवहत्य-यग्+आ+रच् 95
 उविव-उद्+विच् 227
 उव्येड-उद्+वेद् 223
 उव्येड-उद्+वेद् 223

 उव्येड-प्र+सृ 77
 उविसङ्-उद्+क्षिप् 144
 उविसङ्-मुच् 91

 ऊमल-उद्+लस् 203
 ऊमुम-उद्+लस् 202.

 ओअक्त्व-दृश् 181
 ओअग्ग-वि+आप् 141
 ओअद-आ+छिद् 125
 ओगाल-रोमन् 43
 ओन्वाल-छद् 21
 ओन्वाल-त्रावि 41
 ओरस-अव+नृ 85
 ओरुम्मा-उद्+वा 11
 ओलुड-वि+रिच् 26
 ओह-अव+सृ 85
 ओहाम-तुल् 25
 ओहाव-आ+कम् 160
 ओहीर-नि+द्रा 12
 ओसुक-तिच् 104

 कट्टु-कृप् 187
 कट-कृप् 220
 कस-कृप् 249
 कमवस-स्वप् 146
 कम्म-कृ 73
 कम्म-भुञ्च् 110
 कम्मव-उप+भुञ्च् 111
 करज-मञ्च् 106
 का-हृ 314
 किण-की 52
 किलिकिच-रम् 168
 कीर-कृ 250
 उकर-उद्+स्पा 17
 कुञ्ज-कुप् 217
 कुण-हृ 65
 कुप्-कुप् 230

हेलाय-सम्+आ+रच 95
 शोभास-वि+क्स् 195
 शोह-वि+आ+ह 76
 शोडुम-रम 168
 हे-वि+की 52

खर-धुम् 154
 ख-मृद् 126
 सम्-खञ्ज 244
 खा-स+स्त्ये 15
 खा-पाद् 228
 खिन्न-सिद् 224
 खिर-धर् 173.
 ख-तुद् 116
 ख-तुद् 116
 ख-रम् 168

ख-गम् 215
 ख-पद् 112
 ख-प्रय् 120
 ख-गम् 249
 ख-गवेण 189
 ख-स+पद् 113
 ख-सिप् 143
 ख-ने 6
 खिज्य-मृध् 217
 ख-हस् 196
 ख-उद+लस् 202
 ख-उद+धृल् 29
 ख-भ्रम् 161
 ख-मुह 207
 ख-मुह 207
 ख-कृ 73
 ख-सिप् 144
 ख-उद+नम् 36
 ख-प्रह 209

ख-सिप् 143

ख-गवेप् 189
 खि-प्रस् 204
 ख-घूर्ण 117
 ख-घूर्ण 117
 ख-मप् 121
 ख-पा 10
 ख-घूर्ण 117
 ख-प्रह 256
 ख-प्रह 210

ख-भ्रम् 161
 ख-अपि 39
 ख-तक्ष 194
 ख-आ+रह 206
 ख-मृद् 126
 ख-पिप् 185
 ख-भुज् 110
 ख-भुज् 110
 ख-शक् 86
 ख-चल् 231
 ख-क्य 2
 खि-वि 243
 खि-मण्डय् 115
 खि-मण्डय् 115
 खि-मण्डय् 115
 खि-स्या 16
 खि-वि 241
 खि-वि 243
 खि-वि 242
 ख-भ्रश 177
 ख-स्पर्ण 127
 ख-प्रक्ष 191

ख-राज् 100
 ख-मुच् 91
 खि-दि 216
 खि-स्पृह 257
 खि-स्पृह 182
 खि-स्पृह 182

दुद-आ+कृम् 160
दुप्-दुप् 249
दुह-क्षिप् 143

जभड-स्वर 170
जग-जाण् 80
जच्छ-यम् 215
जम्-कप् 2.
जम्मा-भव+जम्म् 157
जम्म-जन् 136
जव-यापि 40
जा-त्रन् 136
जाण-शा 7
जिण-जि 241
जिम-भुञ् 110
जिम्म-भुञ् 230
जिव्व-जि 242
जीर-ञ् 250
जीह-लज् 103
जुव्व-युञ् 109
जुज्ज-युष् 217
जुज्ज-युञ् 109
जुप्प-यञ् 109
जूर-सिद् 132
जूर-मुष् 135
जूरव-वञ्च् 93
जेम-भुञ् 110

झट-शद् 130
झप्प-भ्रम् 161
झर-स्व 74
झर-श्र 173
झल-वि+लप् 148
झल-घ+लप् 140
झल-उप+आ+लम्भप् 156
झल-निष्+भ्रप् 201
झट्-भ्रम् 161
झा-क्षे 6
झा-लुगुम् 4

झुर-स्व 74

डिरिडिल-भ्रम् 161
डिविडिक-मण्डप् 115

ठ-उद्+स्था 17
ठा-स्था 16

डज्ज-दह् 246
डर-ग्रस् 198
डल्ल-पा 10
डिम्म-स्तस् 197

डक्-छद् 21
डण्डोल-गवेप् 189
डण्डल-भ्रम् 161
डध-रभू 155
डण्डुल-गवेप् 189
डस-वि+यत् 118
डिक-गर्ज् 99.
डण्डुल-भ्रम् 161
डुम-भ्रम् 161
डुस्-भ्रम् 161

णव्व-शा 252
णट्-गुप् 150
णव्व-शा 252
णिआर-ह 66
णित्तु-मज्ज 101
णिणल-श्र 173
णिघर्-हृप् 3
णिच्छल-ठि 121
णिज्जर-सि 20
णिज्जोड-छिद् 124
णित्तुम-श्र 173
णित्तुम-वि+गल 175
णित्तुम-ह 67.
णिम-नि+मत् 109

गिम्मह-गम् 163
 गिरगास-नश् 178
 गिरिणञ्च-विप् 185
 गिरिग्य-नि+त्ली 55
 गिरिगास-विप् 185
 गिरिगास-गम् 162
 गिङ्गम-उद्+लस् 203
 गिङ्गीय-नि+त्ली 55
 गेङ्ग-नि+त्ली 55
 गेङ्ग-तुद् 116
 गेङ्ग-मुच् 91
 गेङ्ग-छिद् 124
 गिवद्-नश् 178
 गिवद्-गम् 162
 गिवद्-विप् 185
 गिव्वल-मुच् 92
 गिव्वड-भू 62
 गिव्वर-छिद् 124
 गिव्वा-वि+भ्रम् 159
 गिव्वोल-कृ 69
 गिद्दव-कम् 44
 गिहोड-नि+पत् 22
 गिहोड-नि+चृ 22
 गिसुड-नम् 158
 गी-गम् 162
 गीण-गम् 162
 गीरव-आशिप् 145
 व-युमुश् 5
 ङ्ग-गम् 162
 ङ्ग-कृ 71
 र-आ+कन्द 131
 र-निर+सृ 79
 सर-रम् 168
 र-नी+अस् 199
 र-दुद् 21
 ख-प्र+काश् 45
 छि-शिप् 143
 च्छ-तश् 194

तड-तन् 137.
 तड-तन् 137
 तडव-तन् 137
 तमाड-भ्रम् 30
 तलभण-भ्रम् 161
 तर-शह 86
 तालिअण्ट-भ्रम् 30
 तीर-तृ 250
 तीर-शक् 86
 तुद्-तुद् 116
 तुद्-तुद् 230
 तुर-स्वर् 172
 तुवर-त्वर 170
 तूर-त्वर 171
 तेअव-प्र+दीप 152
 तोड-तुद् 116

यक्-स्या 16
 यञ्-फक् 87
 यिप्प-वि+गल् 175
 यिप्प-तृप् 138
 युण-स्तु 141
 युव्व-स्तु 242

दक्खव-दश् 32
 दज्ज-दह् 246
 दह-दश् 213
 दह-धा 9
 दस-दश् 32
 दाव-दश् 32
 दुगुच्छ-जुगुप्स 4
 दुगुछ-जुगुप्स 4
 दुव्व-दुह् 245
 दुम-धवल् 24
 दुहाय-छिद् 124
 दम-दृ 23
 देक्ख-दश् 181

धसाड-मुच् 91

धा-धाव् 228	पडुह-धुम् 154
धाड-निर+सृ 79	पणाम-अपि 39
धुण-धृ 241	पदम-गम् 162
धुमा-उद्+प्सा 8	पमाड-गृद् 126
धुव-धृ 59	पम्हुम-वि+सृ 75
धुव्य-धृ 242	पम्हुह-सृ 74
नघ-नृत् 225	पग-ग्रह् 209
नह-नद् 230	पयर-सृ 74
नय-नम् 226	पयल्ल-शृ 70
नक्त-नश् 230	पयल्ल-प्र+सृ 77
नासव-नृ 231	पर-भ्रम् 161
निभ-द् 181	परिभक्त-गम् 162
निभच्छ-द् 181	परिभल्ल-गम् 162
निम्मव-निर+मा 19	परिभन्न-भिर्यु 190
निम्माण-निर+मा 10	परिभाल-धेष् 51
निरप्प-स्या 16	परिवाड-पद् 50
निरुवार-ग्रह् 209	परिहृह-गृद् 126
नीरज-मञ्ज् 106	परी-भ्रम् 161
नील-निर+सृ 79	परी-क्षिप् 148
शुभ-छद् 21	पलाव-नश् 31
पउल्ल-पच् 90	पल्लह-परि+असृ 200
पकसोढ-दाद् 130	पल्हत्प-परि+असृ 200
पकसोढ-वि+कोश 42	पल्हत्प-वि+रिच् 26.
पघट-क्षर 173	पलोह-परि+असृ 200
पघट्ट-गम् 162	पलोह-प्रति+भा+गम् 166
पचार-उप+भा+लम्भय 156	पव्याय-म् 18
पचच्छद्-गम् 162	पव्याल-हावय् 41
पब-पर 224	पव्याला-छद् 21
पब्वर-कृप् 2	पविरत्त्व-भञ्ज् 106
पञ्जर-क्षर 173	पशव-भृं 117
पह-या 10	पार-शाक् 86
पहव-प्र+स्यापय् 37	पास-द् 181
पह-पत् 319	पिब-या 10
पडिभाग-अनु+भ्रम् 107	पिमुग-द् 3
पडिया-नृ 178	पुच्छ-प्रच्छ् 97
पडिप्ता-नृ 167.	पुछ-गृन् 105
पडिप्ताम-धम् 167	पुण-य 241
	पुलभ-रत् 181

पुलभाष-उत्+लृ 202

पुत्राय-दृ 181

पुत्र-पृ 242

पुत्र-मृज् 105

पुत्र-मृज् 105

पुत्र-वि+आ+हृ 76

पुत्र-दृ 181

पुत्र-प्र+स्थापृ 37

पुत्र-शिप् 143

पुत्र-सृष्टृ 182

पुत्र-सृष्टृ 182.

पुत्र-वि+स+वद् 129

पुत्र-सृष्टृ 182

पुत्र-प्रम् 177

पुत्र-प्रम् 177.

पुत्र-प्रम् 177

पुत्र-सृष्टृ 231

पुत्र-सृष्टृ 231

पुत्र-प्रम् 177

पुत्र-प्रम् 161

पुत्र-प्रम् 161

पुत्र-मृज् 105

वृक्ष-वृक्ष् 247

वीह-भी 53

वृक्ष गर्ज् 98

वृक्ष वृष् 217

वृक्ष-प्रम् 198

वृक्ष-वीज् 5

वृक्ष-कृप् 2

रण-भृ 249

रमड-प्रम् 161

रमाड-प्रम् 161

रम्मड-प्रम् 161

रार-स्मृ 74

राल-स्मृ 74

रा-भी 53

भिन्द-भिद् 216

भित्त-भास् 203

भुक्-भृ 186

भुज्-भृज् 110

भुत-भृज् 212

भुम-भ्रम् 161

भुज्-भ्रम् 177

मग-मार्ग 230

मच्च-मद् 225

मज्-निर+सद् 123

मद्-मृद् 126

मड-मृद् 126

मल-मृद् 126

मह-काष् 192

महमह-प्र+म् 78

मिह-मलि 232

मुज्ज-मुह 217

मुण-वा 7

मुत मुच् 212

मुर-घद् 214

मुमुमूर-भञ्ज 106

मूर-भञ्ज 106

मोहाय-रम् 168

मेलव-मिथ् 28

मेल-मुच् 91

महुस-प्र+मृज् 184

महुस-प्र+मुप् 184

रम्प-तक्ष् 194.

रम्फ-तक्ष् 194

रम्म-भा+रम् 155

रम्म-गम् 162

रखोल-दोल् 48

राम-रञ्ज् 49

रिध-प्र+विश 183

रीड-मण् 115

रीर-राज् 100

रुज्ज-रुष् 218

रुञ्ज-रु 57
 रुष्ट-रु 57
 रुन्ध-रुष् 218
 रुन्म-रुष् 245
 रुव्व-रुद् 226
 रोत-रुद् 212
 रोञ्च-विप् 185
 रोसाण-मृञ् 105
 रेभव-मुच् 91
 रेह-राञ् 100

 लग-लग् 230
 लड-लृप् 71
 लम्-लम् 249
 ल्हस-लृप् 197
 लिङ्-नी+ली 55
 लिङ्-नी+ली 55
 लिप्-लिप् 149
 लिम्-लिह् 245
 लिस-स्वप् 146
 लृङ्-ली 55
 लृङ्-लृप् 116
 लृङ्-मृञ् 105
 लृङ्-लृ 241
 लृङ्-लृ 212
 लृङ्-मृञ् 105
 लृङ्-लृ 121
 लोह-लृप् 230
 लाह-स्वप् 146

 धगोल-रोमन्थ 13
 धन्व-कास 192
 धन्व-प्रम् 225
 धन्व-प्रम् 198
 धन्व-रुप् 181
 धन्व-रुष् 2
 धन्व-वि+लृप् 118
 धन्व-रुष् 220
 धन्व-रुह् 245

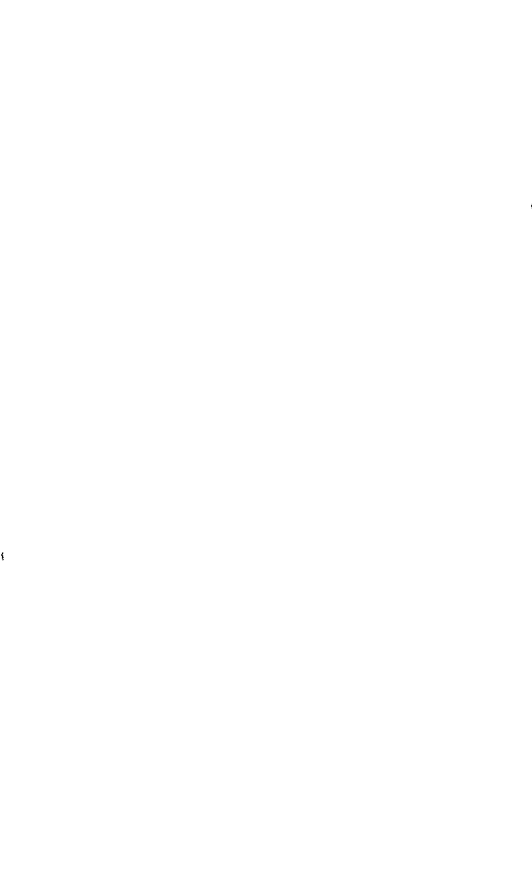
धमाल-पुञ्ज् 102
 धम्फ-कास 192
 धम्फ-वल 176
 धरदाड-नी+सु 79
 धल-नी+पद 128
 धल-ग्रह् 209
 धल-आ+रोपय् 47
 धलग-आ+रुह् 206
 धमुआ-उद्+धा 11
 धा-म्लै 15
 धावम्फ-कृ 68
 धास-अव+काश् 170
 धाह-अव+गाह् 205
 धाहिप्-वी+आ+ह् 263
 धिअह-वद् 129
 धिउट-नृ 31
 धिङ्-वि+ली 52
 धिच्छोल-धम्पय् 46
 धिङ्धिङ्-रुच् 94
 धिङ्धि-अर्ज् 251
 धिङ्धि-अर्ज् 208
 धिष्णाल-नृ 31
 धिम्हर-वि+मृ 75
 धिर-भञ्ज् 106
 धिर-गुर् 150
 धिरल-म्लृ 137
 धिरमाल-प्रति+रुप् 193
 धिरा-वि+ली 56
 धिरोल-मन्त् 121
 धिउम्फ-कास 192
 धिनाह-वि+सम्+धृ 129
 धिगह् दल् 176
 धिसृ-गिह् 132
 धिहार-प्रति+रुष् 193
 धिरोह-तद् 27
 धोग-वि+मृ 75
 धीसात-मिष् 28
 धुङ्-मृञ् 101
 धुम्भ-धह् 245

वेयञ्-सञ् 89
 वेङ्-वेष् 221
 वंमय-भञ्ज् 106
 वेलव-उप+आ+लम् 156
 वेलय-वञ्च् 93
 वेल्ल-रम् 168
 वेहव-वञ्च् 93
 वोह-वि+शपय 38
 वोञ्ज-वीञ् 5
 वात-वच् 211
 वोल-गम् 162
 वोसट्-वि+क्स् 195
 वोसिर-भव+मृञ् 229

 सङ्-सङ् 230
 सङ्-सद् 219
 सन्दुम-प्र+दीप् 152
 सन्दाण-हृ 67
 सधुङ्-प्र+दीप् 152
 सधाम-आ+हृ 63
 सन्नुम-छद् 21
 समाण-सम्+आप् 142
 समाण-भुञ् 110
 मभार-सम्+आ+रच् 95
 धतुङ्-रम् 168
 सध-क् 2
 सभाव-लुभ् 153
 सवेह-स+वेष् 222
 सलह-ल्लघ् 88
 सल्वव-दश् 181
 सह-राञ् 100
 साभट्-कृप् 157
 सामग-क्षिप् 190
 सामय-प्रति+ईक्ष् 193
 सार-प्र+हृ 84
 सारव-सम्+आ+रच् 95
 साह-क् 2

साहट्-सम्+वृ 82
 साहर-सम्+वृ 82
 सिञ्ज-स्विद् 224
 सिञ्ज-सिष् 217
 सिध-सिच् 96
 सिप्य-स्नेह+सिच् 255
 सिभ्य-सिष् 217.
 सिष्व-सीव्य 230
 सिह-स्पृह् 34
 सिह-फाक्ष् 192
 सीस-क् 2
 सुण-भृ 241
 सुमर-स्यु 74
 सुव्य-भृ 243
 सूड-भञ्ज् 106
 सूर-भञ्ज् 106
 सेह-नश् 178.
 सोल-पच् 90
 सोल-क्षिप् 143

 हफ-नी+सिष् 134
 हक्खुअ-उद्+क्षिप् 144
 हण-शृ 58
 हम्म-हृ 244
 हर-ग्रह् 209
 हव-भू 60
 हस्त-हस् 249
 हारव-नश् 31
 हीर-हृ 250
 हु-भू 61
 हुण-हु 241
 हुप्प-भू 63
 हुल-मृञ् 105
 हुल-क्षिप् 143
 हुव-भू 60
 हुव्य-हु 242
 हृ-भू 64
 हो-भू 60

Notes

VIII 1

1 The word अथ in this सूत्र has two meanings, it means 'after' or 'now,' i. e. after giving a complete treatment of Sanskrit grammar, it also indicates the opening of a new topic, viz., Prakrit Hemacandra's system of grammar consists of eight chapters, the first seven deal with Sanskrit grammar and the last chapter with six dialects of Prakrit, viz., महाराष्ट्री, शौरसेनी, मागधी, पेशाची, च्लिकपेशाची and अपभ्रंश. The word Prakrit is derived from प्रकृति which, according to the author, means Sanskrit सम्कृतानन्तर च Hemacandra classifies Prakrit word into तद्भव, तत्सम and देशी. He would not speak of तत्सम as he has already treated of them in the preceding chapters. He does not speak of देशी words here, but discusses only तद्भव words of both types, सिद्ध and साध्य-मन. Prakrit does not use ऋ, ॠ, लृ, ॡ, ऐ, औ, इ, व, श, प, विसर्ग, प्लुत, consonant without vowel, dual and Dative plural.

2 बहुल means 'generally', there being many exceptions to every rule in Prakrit.

3 The Prakrit of the ऋषि is called आर्ष which also generally follows these rules. By आर्ष Hemacandra understands अर्धमागधी.

4 वृत्ति means समास or compound where a short vowel takes the place of a long vowel and *vice versa* वारिमई, sk वारिमति, water-like sense, वारि इति युद्धि निभम्बमिळ्छलिअवीइमालस्त, sh नितम्बशिलास्त्रलितवीचिमालस्य.

5 वासेमी, sk व्यासऋषि, विसमायव, sk विपमातप.

6 अन्ववर्ण is dissimilar vowel न वेरिवगे वि अवयासो, the whole verse from unknown source stands thus - भीयपरित्ताणमइ पङ्णमसिणो तुहाधिरुदस्य । मते सकाविहुरे न वेरिवगे वि अवयासो ॥ sh भांत-

परिप्राणमयीं प्रतिज्ञां अमे तत्राधिष्ठस्य । मन्ये दाहानिधुरे ऽवैरिषोऽप्यघनात् इ
इन्द्ररुदिर, sh. दनुजेन्द्ररुधिरलित्त शोभते उपेन्द्रो तस्यप्रभावन्त्ययम् । मन्थवभूरु
ऽववारिधर इव विद्युप्रतिभिन्न These verses illustrate the rule that
or उ followed by a dissimilar vowel do not form a मधि, रु
अर, sh. गूढोदरतामरमानुमारिणी भ्रमरपट्टकिरिव

7 ए and ओ followed by vowels do not form मधि बहुभार ए'स
sh. क्वा ननोतेसो आग्रभत्या वञ्चुकमहे । मध्वध्वजशरपोरनिषासतेऽ
द्व्यन्ते । The next verse is an illustration for ओ followed by a
vowel, आलक्षित्तमो षण्डि उवमायु अ etc., sh. उपमायु च पर्याप्तमरन्नासत
दुह्युम् । तदेव नृदितविसदण्डविरसमालक्षयामह इदानीम् अचछरिभ 18 आधवम्
The next verse shows that other vowels may form a मधि,
e g, अत्य + आलोभण = अत्यालाभण The sh. rendering of the verse
is अर्थालोचनतरला इतरकवीर्ता भ्रमन्ति युद्धय । अर्था एव निरागम्य यन्नि हर्ष
कवीन्द्राणाम्

8 उद्भूतस्वर is here defined as a vowel which is left with
its consonant is dropped. Such a vowel does not form मधि
with the preceding one, e g, मन्धउडि = मन्धुडिम् The verse is
not quite clear in its meaning सात्वाहण 18 सातसादा; वराभो 18 वर
वाक v here the उद्भूत vowel does form मधि

11 समासे तु etc, in a compound word the ending con
sonant of the first member may or may not be regarded as
final. Thus, from मन्त्रिभ्यु we may have मन्त्रितु by dropping इ
or सद्यो, by retaining it

21 आलेभ्यः 18 आलेभ्यु with व termination by ह्यर्थ इव वा,
VIII 11 161

27 व स becomes व्ज as in वज्रम् when an अज्जम् 18
वज्रम् is possible, but when it becomes व्ज as in वज्रिभ, then
no place for अज्जम् 18 there is no व व as declensional ter
mination is possible in the Instrumental sing, Gen plu, and g
in Loc plu

30 प्रदागपि 18 मन्त्रिय or मन्त्रिभ्यु Thus, e g अज्जम् 18
by a letter from व्ज would be changed into व, and so forth

31-36 These six Sutras give genders of certain words in Prakrit Normally the gender of a word in Prakrit is determined by the gender of its corresponding word in Sanskrit Deviations from this alone are to be mentioned here तरणि in sk is both mas and fem, but by this rule it is always mas in Prakrit 32 क्रमदाम etc, Neuter words ending in स् and न् become mas in Prakrit, e.g. जसे from यशस् and बम्भो from जन्मन् 33 अज वि सा सवद् ते अच्छी = अद्यापि सा शपति ते क्षिणी, where अच्छी is Mas Nom Plu नचावियाद् तेणम् अच्छीहि = अतीतानि तेनास्माकमक्षिणि, where अच्छीइ has kept its original gender नेता मष्टतयदेव सिद्धम् it appears that according to हेमचन्द्र the words नेत्र and कमल are mas even in sk and so they need not be included in the वचनादिगण 34 विद्वेहि गुणाइ मग्नि = विभवे गुणाः श्यन्ते 35 इमेति तन्त्रेण etc, the termination इमन् stands for त्व of the abstract noun as also for a possessive termination. 36 बादाए जेण धरिओ एहाए = बाहुया येन घृत एकेन

37 सष्टनलक्षण is the grammar (रक्षण) of the sk language ओ is really ओ, the उकार indicates that the vowel preceding this ओ is to be dropped

43 When one member of the conjunct is dropped the preceding short vowel is to be lengthened to keep the quantity of the word Thus पश्यति first becomes पस्तइ, and when स is dropped the preceding अ is lengthened Similarly वश्यप = वस्तप = वासव See also VIII 11 89 and 92 The conjuncts in question enumerated here are श्य, ध्र, श, श्व, दश, व्य, प, व, व्य, स्य, स, स्व and स्न

44-66 These Sutras describe the several changes that अ, first or second in the word undergoes Thus अ is changed to आ as in सामिद्दी, to इ as in सिदिण or सिमिण, to अइ as in विसम-
अ, to ई as in हीर for हर, to उ as in झुणि for ध्वनि, to ए as in संजा for शय्या, to ओ as in पोम्म for पत्र, it is dropped in words अलावु and अरण्य

67-83 These Sutras describe the several changes that आ in Sanskrit words undergoes

67 दाग्मी and दावग्मी do not come under this rule but are to be traced to दावामि and दावामि both of which exist in Sanskrit दवदावौ वनाव्यवदी इत्यमर

68 च्च् is one of the कृदन्त terminations which requires the वृद्धि of the first अ, thus आ after the वृद्धि becomes under the present rule अ in Prakrit

70 The rule should have rather been A long vowel followed by अनुस्वार is shortened, which is one of the fundamental rules in Prakrit. If however the अनुस्वार is dropped by VIII 1. 29, the long vowel will naturally remain intact.

77 आर्ष has several meanings, when it means mother-in-law it is changed to अर्ष. Similarly आर्षी in 83 below

81 This is one of the fundamental rules in Prakrit. A long vowel followed by a conjunct consonant is shortened दिष्टिदत्त्यावर्त्त is दृष्टिदत्तानुष्टुम् सयोगे इति सिम्, if one of the conjuncts is dropped or if there be no conjunct at all the vowel would remain as it is आयाग standt for आजाग where आ cannot be shortened. In ईमर and ऊमर which stand for ईमर and ऊमर the conjunct is dropped and hence the original long vowel remains in ईमर while in ऊमर the short vowel is lengthened

85-98 Changes of इ

85 In Prakrit ए as well as ओ are pronounced long as well as short इ and उ thus become ए and ओ, the quantity of the word however is not changed when they are followed by conjuncts. Compare 116 below

88 According to this rule वसित् is changed into वसि but is then वस्य सिट् ३गित् to be explained? Hemacandra proposes that वस्य may in sk., be a synonym of वसित् from which वस्य Acc may be had.

91 अि is changed to इअ if the word occurs at the beginning of a sentence

93 This rule appears to us superfluous when we remember that निस्सरइ and निस्सास can become नीसरइ and नीसाम after dropping a member of the conjunct

94 दुआई is द्विजाति in sk

97 दुहा वि सो सुरवद्वमरयो in sk is द्विधापि स सुरवधुसाय

99-106 These rules describe the changes of ई

104 Compare u 72 below

107-117 These rules describe the changes of उ

111 कसुभो is उञ्जुय in sk which is explained as उद्वता शुका यस्मात्

115 Compare l. 93 above

116 Compare l. 85 above

118-125 These rules describe the changes of ऊ

126-141 These rules describe the changes of ऋ

129 अनुत्तरपदे, when not as a second member of a compound. Thus, we can have पिट्टा and पट्टा, विट्टिपरिद्विअ when पृष्ठ is the first member of a compound, but महिन्द, महीपृष्ठम् when पृष्ठ second member of a compound.

133 वेन सद्, i e the whole syllable वृ becomes उ

134 गौणान्त्यस्य i e of the ending ऋ of a word which is subordinate (i e first member in a तपुष्प) in a compound, e g, मानुषण्डल becomes माउमण्डल and so forth माउमिआ and पिउमिआ stand respectively for मानुष्यसा and पितृष्यसा See below u 142 पिउवइ is पितृपति, i e god of death

142 The three कृदन्त terminations, णिप्, टर् and सक् added to इश् after a pronoun or म respectively form indefinite pronouns ending in इश्, इश and इक्ष, e g, ईइश्, ईइश and ईइक्ष The ऋ of इश् in such forms becomes रि

144. दरिअसीहेण i e इत्तसिहेन

145 This rule describes the change of ल् किलित्तकुसुमोवयारेसु, i e कुतकुसुमोपचारेषु धाराकिलित्तवत्त आसुराहिकसायकेसरद्वन्त । परिणमइ बन्धणु-चियपरिजरठ जूहिआकुसुम ॥ The sk of this verse is धाराकिलित्तपत्र आसुरभिकपायकेसरध्वान्तम् । परिणमति बन्धनोचितपरिजरठ यूथिआकुसुमम् ।

146-147 These rules speak of the changes of ए विद्वान्-
पिनोथा १९ विद्वत्पेटाविनोदा महमहिअ १९ प्रमृत्; see iv 78 below

148-155 These rules describe the changes of ऐ

155 धीर हरइ विसाओ, १० धैर्य हरति विसाद

156-158 These rules describe the changes of ओ

156 आ in words अन्योन्य etc is optionally changed to अ, and
व and त occurring in words प्रकोष्ठ and आतोष are then changed
to व Thus प्रकोष्ठ becomes पवठ्ठ and आतोष becomes आव्ठ

159-164 These rules speak of the changes of औ

165-175 This group of rules describes miscellaneous
changes that take place in श्च words when they are turned in-
to Prakrit Thus in प्रयोदन the first vowel i.e अ, together with
the whole of the following syllable सम्बन्धन (consonant and
vowel) यो is changed to ए, and it is in this way that वे ए
तेरु In the same manner स्वधिर becomes धेर and so forth

166 विचविल according to this rule becomes वेद, but the
form विअद्व is also found, e.g. मुद्धविअद्वपसुणपुञ्जा (अ०मञ्ज(1, 110)
१० मुग्धविचविलप्रसूनपुञ्जा

170 The word प्तर is unknown to sI Lingaraja श्रीधर
explains it as वपन जटजन्तुर्वा

173 ऊज्जाओ, as the अदेन mentioned has ऊ it cannot be
shortened even when it is followed by a conjunct

176-271 These rules describe changes that consonants
undergo in Prakrit.

176 This is an अविकारसूत्र and each of the three words
स्वगत, (consonant) after a vowel, अमनुष्य, of a non-conjunct,
and अनाद non initial, are to be borrowed in interpreting each
subsequent Sutra

177 The eight non-conjunct, non-initial consonants
च, म, etc occurring after a vowel, are generally dropped This
is one of the fundamental rules of Prakrit phonetics with far
reaching consequences गमामे तु etc., in a conjunct the first
syllable of the second word may be regarded, as well as I

according to instances found in literature, as initial or non-initial Thus, क, ग etc, may or may not be dropped in the first syllable of the second member of a compound word, e.g., सुहृत् or सुहृत् from sk शुभृत् or सुरात्, or सुहृत् सुहृत् from sk सुहृत् क in Jain Prakrit and Ardha-Magadhi is often changed to ग, e.g. एग, लोग, आगार, आगास etc, Hemacandra, however, tries to explain the change of क to ग by iv 417

180 When क, ग, च, ज etc, are dropped the remaining वर्ण i.e. अ or आ, if preceded by अ or आ, is pronounced like a slightly articulate (लघुप्रयत्नतर) य Thus नगर becomes नयर, कचमणि becomes कायमणि, पाताल becomes पायाल and दयाल, after first dropping its natural य, becomes दयाल with a लघुप्रयत्नतर-कथ्युति Thus यथुति is possible only after अवर्ण according to Hemacandra Thus लोकस्य according to him would be लोअस्स and not लोयस्स The Jain manuscripts however have this युति in instances like लोयस्स and also after इ, ई, ए, and in some cases even after उ The rule as given by नारिकेल seems to be better अनादौ अदितो वर्णौ षडित्यौ यकारवत् । इति षडगिह्वा, i.e. non initial अ and इ should be pronounced like य He adds further प्रायोऽग्रहणतश्चान्न कैश्चित्प्राकृतकौविदे । यत्र नश्यति मंत्राभाय तत्र लोपो न मन्यते ॥ प्राकृतसर्वस्व II 2

181-186 These rules describe changes of क in sk words

181 कुञ्ज has two meanings, a dwarf and a kind of flower कुञ्ज becomes कुञ्ज when it does not mean a flower

183 किरात when it means a hunter and also a kind of medicinal herb (Marathi किराईत or काडेकिराईत) changes its क to च If the किरात be a hunter in disguise क is not changed to च, Thus we have नमिमो हरकिराय, we salute god हर disguised as a hunter (to fight with अर्जुन)

187 This is one of the fundamental rules of Prakrit. The hard and soft aspirates रा, घ, थ, ध and भ are regarded as conjuncts of क, ग, त, द and ब with the

These letters retain only the aspirate ह while क portion etc is dropped प्राय इत्येव, for explanation see under 1 177 above

188 The change of च to घ in वृष्यद् should have been mentioned after 1 208 Here the sutra seems to be out of place

189 The change of स to क which is an exception to the general rule 1 187 is instanced in शृङ्गल which becomes सङ्गल Of course स in this word could not be changed to ह as it comes after ञ अनुस्वार

190-192 These rules describe the changes of ञ

192 ग in दुभग and सुभग is changed to व only when उ lengthened by 1 115 in the case of दुर्भग and by false analogy in the case of सुभगी

193 This rule describes the change of च

194 This rule describes the change in ज

195-198 These rules speak of the changes of ट

198 ष्यन्ते पठिषातौ (पाठौ) 1 ० in the causal form of पठ् फाट् and फाट्टे however do not in reality come from पठ् causal, but from स्कट् and स्कट्

199-201 These rules speak of the changes of ठ

202 ढ according to this rule is generally changed to ढ

203 ण in वेणु is optionally changed to ल

204-214 These rules describe changes of त

207 In वेत्स, त is changed to ढ when अ in त is changed to इ by 1 46

209 In रुदित, त along with the preceding दि is changed to ण अत्र केचित् etc Some grammarians here speak of the change of त to द Hemacandra says he did not give this rule because the change of त to द is peculiar to शौरसेनी ष्यमाणधी and not to principal Prakrit, i.e. to माहारष्ट्री ष्यति becomes दिदि by 1 131 according to Hemacandra In reality ष्य च in ष्यति is resolved in to द् and ह् and after dropping by 1 177 and changing ऋ to इ we can get the form दिदि

211 साहाहन, after dropping व and having सधि by 1 8
साहाहर्णो भासा, 1 e Prakrit dialect peculiar to सातवाहन, dialect
of गायसप्तशती

213 वीत changes its त to व when a स्वार्थे ङ termination
is added

215-216 These rules speak of the changes of व, which
form an exception to the fundamental rule 1 187

217-225 These rules speak of the changes of द when
it is not dropped by 1 177

217 दर changes its द to ड when it means 'fear', but
when it means ईयत् as in दरदलिञ्ज it remains unchanged

220 कदली meaning a flag on the head of an elephant
(हस्तिपताका) changes its द to र

226-227 These rules speak of the changes of व when
by 1 187 it is not changed to ह

228-230 These rules speak of the changes of न

228 Non-initial न is invariably changed to ण according
to this rule, which is one of the fundamental rules in Prakrit
माण्ड stands for श्क मानयति In the अपर्य प्राकृत, 1 e Ardha-
magadhi even non-initial न is optionally changed to ण

229 The initial न in Prakrit is optionally changed
to ण The practice of the later Jains is to prefer न initial and
to put ण non-initial, is not however, uniform The Eastern
school of grammarians advocates the change of न to ण indis-
criminately, whether न is initial or non-initial

231-235 These rules describe changes of प in Sanskrit
words

231 प is usually changed to व according to this rule
See also 1. 177 and 179 प्राय इत्येव etc कइ stands for कपि Here
प is not changed to व by this rule, as in that case there
would be a confusion of sense in कपि and कवि एतेन पकारस्य etc
See note on 1 180

236 By this rule क is changed to म or to ह See note on l. 187

237-239 These rules speak of the changes of व

237 The change of व to व is natural and normal in Prakrit

238 श्रीलिंगनिदेशात् etc , विसिनी (f) changes its व to म But निस (n) does not

240 म in वरम is changed to व against l. 187

241-244 These rules describe the changes of म

245-250 These rules speak of the changes of य

245 The initial य is changed to ज, even in words beginning with य preceded by a preposition, e g सजगो for सयम, सजगो for सयोग आय etc, in Amg, initial य is dropped, especially in the word यथा, thus यथाद्यात् becomes अह्वत्ताय

246 अर्थपरे means in its full natural sense of a pronoun in the second person, and so we cannot have य of युष्मत् changed to त by this rule, in the expression युष्मदस्मत्प्रकरणम् which means the topic of the declension of words of युष्मद् and अस्मद्

248 अनीय and तीय are the terminations of the potential passive participle as also य This य is here called कृद्य् i e कृन्त य, and is to be distinguished from another य

249 छाया changes its य to ह when it does not mean complexion (अशन्ती), thus the shade of the tree would be वच्छस्स छाही But the complexion or the expression on the face would be मुहछाया

250 डाह is a termination in which ट signifies that the preceding vowel is to be dropped So in other terminations which contain ट

251 254 These rules speak of the changes of र

252 In the word पर्याण, र is substituted by टा, so the word becomes पटायाण

254 चरण meaning foot is changed to चलण, (पादापर्यङ्गतेव) but in other senses it does not change its र to ल भ्रमरे गणनि-

योगे एव, in ध्रमर र is changed to ल only when म is changed to स by 1 244

255-257 These rules speak of the changes of ल

255 The word स्थूल changes its ल to र by this rule, which then becomes योर See 1 124 How are we to explain then यूलभदो ? हेमचन्द्र proposes that in यूलभद् the first member is not स्थूल but स्थूर with the change of र to ल by 1 254

257 णिडाल stands for ललाट See also 11 123 below

258-259 These rules speak of the changes of व

258 In शबर, व is changed to म In the natural order of alphabet we expect व here instead of म This could be explained by the fact that व and म are often confounded.

260 This is one of the fundamental rules of Prakrit Thus there is only one sibilant and it is स in Prakrit

269 णकारान्त ह् is a conjunct of ण as first member and ह् as second member

264 अनुस्वार is regarded in this grammar as a consonant and so the mention of अनुस्वार comes after all letters of alphabet Thus सिद्ध becomes सिध् by this rule

267-271 These rules speak of the dropping of a whole syllable

269 महष्णवसमा सहिआ is महार्णवसमा सहय्या जाला ते, the whole verso is ताला जायन्ति गुणा जाला ते सहिअएइ धेप्पन्ति । रविकिरणानुग्गहिआइ होन्ति कमलाइ कमलाइ ॥ Sk तत्र जायन्ते गुणा यत्र ते सहदयै गृह्यते । रविकिरणानुगृहीतानि भवन्ति कमलानि कमलानि ॥ निमगुण्णिआहिअस्स stands for निशमत्तार्पितहृदयस्य

Synopsis of the contents of the First Pada

1-4 General and introductory

5-10 Rules of सधि

11-25 Rules about words ending in consonants

- 26-30 Rules about अनुस्वार
 31-36 Rules about the gender of word
 37 About विभक्ति
 38-43 Miscellaneous
 44-175 Vowel changes
 177-271 Consonant changes

 VII ॥

This षट् treats of the changes that conjunct consonants undergo in Prakrit. The fundamental rules about the changes of conjuncts are (a) Conjuncts with dissimilar members, e.g. ल्य, र्य, क्य, कं etc., undergo a process of assimilation, i.e. one of the members assimilates the other. The grammarian however says that one member of the conjunct is dropped and the other is then doubled (॥ 89) (b) If the second or the fourth letter of a वर्ग is doubled, e.g. ख, or घ the conjunct would not be ह्य or च्य but क्य or र्य, i.e., the second letter is substituted by the first and the fourth by the third letter, of the same वर्ग (॥ 90) (c) The quantity of the word is maintained as before either by lengthening the preceding vowel if a member of the conjunct is dropped or by shortening a long vowel in case the conjunct is kept intact.

1-88 These rules give various substitutes for conjunct. The rules are arranged not according to conjunct but according to the substitute क, र etc. Whenever a conjunct is substituted by a letter, it is doubled according to the fundamental rules, viz., ॥ 89 and ॥ 90.

1 This is an अधिकारसूत्र and runs up to ॥ 115

4 क् and क् in a substantive are changed to क, but in adjectives by क्

7 स्यात् meaning २ post or pillar is changed to सात् but when it means god शिव it is changed to यात्

8-9 स्तम्भ meaning pillar is changed to स्तम् (compare Marathi स्तम्भ) but meaning stupification or want of motion (अस्यत्) it becomes यम्भ or टम्भ

15 भोचा सयल etc, sk भुक्त्वा सक्तां पृथ्वीं विद्वान् बुद्ध्या अनन्यरुगामि । त्यक्त्वा तप घृत्वा शान्त्या प्राप्त शिव परमम् (कुमारपालचरित)

24 चौर्यसम्भवात्, see u 107 मज्जाया stands for मर्यादा

25 अभिमन्यु becomes अहिमञ्जू and अहिमञ्जू, but मन्यु becomes मञ्जू

30 रायवह्य stands for राजवार्तिक, a commentary on the तत्त्वार्थाधिगमसूत्र

43 दत्त changes its conjunct to ण्ण, अ in द is changed to ङ by 1. 46

61 The conjunct न्भ becomes म्भ अधोलोपावाद, -see u 78

68 पङ्क्त comes from sk पत्त्यङ्क by dropping of य by u 78 and doubling of ल

71 क्य कदावणो, the sk word is कार्पाण which changes its conjunct to ह, thus the normal form would be कादावणो and not कदावणो Hemacandra explains कदावणो as shortening its first vowel by 1. 84 and then changing the conjunct into ह, or from कार्पाण This word however is unknown in sk

75 विप्रकर्षे तु etc, see u 110

77-79 These three rules are fundamental rules in the treatment of conjunct consonants as also u 89-93

77 क, ग etc, as first members of conjuncts are dropped वेर्मा followed by क or ख and प or फ is respectively called वेहाम्लीय and उपध्मानीय and written as ्र क as in दु्रख and ्रप as in अन्तर्पात

78 म, न and य as second members of conjuncts are dropped

79 Excepting the conjunct in वन्द, रु, व (and व्) and र, whether first or second members of conjuncts are dropped. अत्र द् इत्यादिसंयुक्तानां etc , in conjunct like द्, the dropping of द् by u 77 and of व by u. 79 is allowed, in such cases one or the other, according to instances found, is to be dropped

80 द्दशद्वयस्य etc , for स्थितिपरिवृत्ति (metathesis) see below u 116-124 बोद्रह् m and बोद्रही f are देशी words meaning a young man and woman सिन्धुन्तु बोद्रहीओ, श् शिक्षन्ता तरुण्य, बोद्रह्द्वयस्मि पतिता, श् तरुणह्दे पतिता

89-93 These are fundamental rules about the treatment of conjunct and their importance has already been emphasised in the introductory note to this part

92 लाक्षणिक दीर्घ or अनुस्वार is that which comes in on account of a grammatical rule, e g गीसाम् from निश्वास and तस from अथ अलाक्षणिक is natural or original

93 रेक शेषो नास्ति , because of u 79

100-115 This group of rules treats of a philological change called स्वरभक्ति or विश्लेष or anaptaxis The general principle underlying anaptaxis in Prakrit is that whenever a member of the conjunct contains a nasal or a semivowel, these two members are separated by an insertion of a vowel, अ, इ or उ and in one instance by ई

116-124 This group of rules treats of the philological change called व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or metathesis The list of words undergoing this change is not complete as words like उपानद्, घृति, दीर्घ etc , are not even mentioned For दीर्घ on the contrary see u 171

118 अचलपुर becomes अलचपुर, modern Ellichpur

125-144 This group of rules treats of miscellaneous words which, according to Hemacandra, are substituted by others Many of so-called आदेशाः can be explained under some

recognised principle of philology, while others are altogether new words, probably देश्य

129 गौणस्य when subordinate in a compound

130 इत्थी for स्त्री by the philological principle called prothesis

142 माउसिआ, compare Marathi मावशी

145-173 This group of rules speaks of the तद्धित terminations of Sanskrit grammar

158 कथ प्रियाभिमुख वियुक्त here हुक्त is not a substitute for the termination वृत्वस्, but for the word अभिमुख

164 This termination क is added in Prākṛit to any form, even an infinitive like आश्रेट् which becomes आलेट्कुअ वादादित्क्षण क compare पाणिनि V 4 29

174 The word गौण etc, are mentioned as substitutes for गौणे etc, without mentioning their प्रवृत्ति, प्रत्यय and other changes. Some of the words mentioned under this sūtra may be traced to Sanskrit words but there are others which in reality are देशी or देश्य words

175-218 This group of sūtras give the list of indeclinables (अव्यय) with their senses. The instances given are mostly from the कुमारपालचरित

211 उअ निचल etc, Sk पश्य निश्चलनिष्पन्दा विसिनीपत्रे राजते बलाम । निर्मलमरक्तभाजनप्रतिष्ठिता शराशुचिरिव । Hala V 4

217 अरिदिहो । ० अरि (Marathi अरे), रि (। ० रे) and हो which are vocative particles

Synopsis of the second Pāda

1-76 Rules about conjuncts in specified words according to the order of the letters of अदेश्य

77-88 General rules about the dropping of one member or other of conjuncts with exceptions

89-99 Rules about the doubling of the certain letters

- 100-115 Instances of स्वरभक्ति or विभेद or anaptaxis
 116-124 Instances of व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or metathesis
 125-144 Various substitutes for sh words or आदेशः
 145-173 Various terminations in Prakrit
 174 Unspecified substitutes
 175-218 Indeclinables or अव्ययः

VIII III

I चीप्स्य is a word that is repeated, e g एकमेक when the word एक is repeated, The rule means that whenever a word is so repeated, the Nom termination of the first word becomes न् or in other words न् is inserted between the two if the word has an initial vowel, e g एकमेक अहमह etc

2-15 These sutras describe the declension of masculine words ending in अ To facilitate the understanding of rules I give below the technical names of declensional terminations

	Sing	Plural
Nom Voc	सि	जस् (अस्)
Acc	अम्	दास् (अस्)
Inst	टा (आ)	भिम्
Dative	हे (ए)	भ्यम्
Abl	हसि (अस्)	भ्यम्
Genitive	हस् (अस्)	आम्
Locative	डि (इ)	सु

These terminations undergo changes according to the ending and gender of words, it would not serve any useful purpose in explaining in these sutras the technicalities of grammar which would be understood only by a specialist. I am therefore giving only the results in an intelligible form to the beginner

Masculine words ending in अ वच्छ, Sk. वृक्ष

Case	Sing	Plural
Nom	वच्छो	वच्छा
Acc	वच्छ	वच्छे-वच्छा
Inst	वच्छेण-वच्छेण	वच्छेहि, वच्छेहि, वच्छेहि*
Abl	वच्छा, वच्छतो, वच्छाभो, वच्छाउ, वच्छाहि, वच्छा	वच्छत्ता, वच्छाभो, वच्छाउ, वच्छेहि, वच्छाहितो, वच्छेहितो, वच्छा- हितो, वच्छासुतो
Gen	वच्छस्स	वच्छाण-ण
Loc	वच्छे, वच्छम्मि	वच्छेसु, वच्छेसु
Voc	वच्छ, वच्छा, वच्छो	वच्छा

In Sutas 8 and 9 there are two terminations दो and दु which in the principal Prakrit become ओ and उ, in शौरसेनी they retain their दकार

16-24 These Sutas give the declension of masculine words ending in इ and उ

	गिरि	तरु
Nom	गिरी गिरी, गिरओ, गिरउ, गिरिणो	तरु तरु, तरवो, तर- ओ, तरउ, तरणो
Acc	गिरि गिरी गिरिणो	तरु तरु, तरणो
Inst	गिरिणा गिरीहि-हि-हि*	तरणा तरुहि हि-हि*
Abl	गिरिणो, गिरित्तो, गिरित्तो, गिरीओ, गिरीउ, गिरीओ, गिरीउ, गिरीहितो-मुतो गिरीहितो	तरणो, तरत्तो, तरत्तो, तरुओ, तरओ, तरउ, तरुउ, तरुहितो- तरुहितो सुतो
Gen	गिरिणो, गिरिस्स गिरीण-ण	तरणो, तरस्स तरुण-ण
Loc	गिरिस्मि गिरीसु-सु	तरम्मि तरुसु-सु
Voc	गिरि, गिरी गिरिणो, गिरओ, गिरउ, गिरी	तरु, तरु तरु, तरणो, तर- वो, तरउ, तरओ

25-26 These Sutas give the declension of neuter nouns

	वण	दहि
Nom & Acc	वण वण	दहि दहि
Voc	वणाणि, वणाइ, वणाई " "	दहीणि, दहीइ-ई " "

The rest like वच्छ

The rest like णि

महु, णि is declined like ढहि

27-30, 36 and 41-42. These Sutrās give the declension of feminine nouns ending in भा, इ, ई, उ and ऊ

(1) माला

Nom	माला	माला, मालाओ, मालाउ
Acc	माल	" " "
Inst	मालाअ, मालाइ, मालाए	मालाहि-हि-हि
Abl	मालाअ, मालाइ, मालाए मालत्तो, मालाओ, मालाउ, मालाहितो	मालत्तो, मालाओ, मालाउ, म सुतो
Gen	मालाअ, मालाइ, मालाए	मालाण-ण
Loc	" " "	मालामु-मु
Voc	माले, माला	माला, मालाओ, मालाउ.

(2) बुद्धि

Nom	बुद्धो	बुद्धी, बुद्धीओ, बुद्धीउ
Acc	बुद्धि	" " "
Inst	बुद्धोअ, बुद्धीआ, बुद्धीइ, बुद्धीए	बुद्धीहि-हि-हि
Abl	बुद्धोअ, बुद्धीआ, बुद्धित्तो, बुद्धोइ, बुद्धीए, बुद्धीओ-उ-हितो	बुद्धित्तो, बुद्धीओ-उ-हितो-मु
Gen	बुद्धोअ-आ-इ-ए	बुद्धीण-ण
Loc	" " " "	बुद्धीमु-मु
Voc	बुद्धि, बुद्धी	बुद्धी, बुद्धीओ, बुद्धीउ

भेषु, मही and वृह are declined exactly like बुद्धि.

28 Words ending in ई add भा in Nom Sing and Acc plural, e g हगन्तीआ, गोरीआ etc

31-32 ई (टो) which is added to masculine nouns as termination of the feminine is optional in Prakrit and in case of class names (भजते) which nouns take ई as in Sk

39-40, 41-48 These Sutrās give the declension of words ending in ऋ. Masculine words ending in ऋ are of two classes substantives (nouns) and adjectives. Excepting in

and Acc sing both nouns and adjectives change their ending syllable to उ optionally Nouns change their ending syllable to अर and adjectives to अर Nouns have their Voc sing in अ, e g पिअ, दाय etc The bases ending in अर and अर are declined like वच्छ and those ending in उ like तर Thus —

[1] पिउ, पिअर (पितृ)

Nom	पिअ, पिअरो	पिअरा, पिउणो, पिअवो, पिअओ, पिअउ, पिऊ
Acc	पिअर	पिअरे, पिअरा, पिउणो, पिऊ
Inst	पिअरेण-ण, पिउणा etc	पिअरेहि-हि-हि ^३ , पिऊहि-हि-हि ^३ etc
Voc	पिअ, पिअर	like Nom

[2] दाउ, दायार (दातृ)

Nom	दाया, दायारो	दायारा, दाउणो, दायवो, दायओ, दायउ, दाऊ
Acc	दायार	दायारे, दायारा, दाउणो, दाऊ
Inst	दायारेण-ण, दाउणा etc	दायारेहि-हि-हि ^३ , दाऊहि-हि-हि ^३ etc
Voc	दाय, दायार	like Nom

46 The word मातृ has, according to this Sutra two bases, माअ and माअरा (मायरा) Hemacandra says that these two bases have got different senses, माअ meaning mother and माअरा meaning goddess We can have two more bases from this word, माउ by III 44 and माइ by I 135 Of these माअ and माअरा are declined like माअ, माउ like धेयु and माइ like बुद्धि

49-55 These Sutras give the declension of राजन्

Nom	राया	राया, रायाणो, राइणो
Acc	राय, राइण	राये, राया, रायाणो, राइणो
Inst	राइणा, रण्णा, रायेण-ण	रायेहि-हि-हि ^३ राईहि-हि-हि ^३
Abl	रण्णो, राइणो, रायत्तो etc	रायत्तो etc राइत्तो etc
Gen	रण्णो, राइणो, रायस्म	राईण-ण, रायाण-ण
Loc	राये, रायम्मि, राइम्मि	राईसु-सु, रायेसु-सु
Voc	राया, राय	like Nom

56-57 These two Sutras give the declension of भात्मन् which in its base as अप्प is declined like राजन् and in its base as अप्पाण like देव or वृच्छ. All words ending in भन् in Sk are similarly declined. भात्मन् in the Inst sing has got two more forms, अप्पाणिभा and अप्पाणइभा

58-86 These Sutras give the declension of pronouns सर्व, यद्, तद्, किम्, एतद् and इदम्. I give first the normal declension of सर्व and then give only additional forms for other pronouns

		सर्व, m
Nom	सर्वो	सर्वे
Acc	सर्व	सर्वे, सर्वा
Inst	सर्वेण-ग	सर्वेहि-हिं-हिं
Abl	सर्वतो etc	सर्वतो etc
Gen	सर्वस्स	सर्वेसि, सर्वाण-ण
Loc	सर्वस्मि, सर्वस्मि, सर्वहिं, सर्वतथ	सर्वेषु-सु

		तद्, m
Nom	त, सो	ते, ने
Acc	त, ण	ते, ता, ने, णा
Inst	तेण, णेण, तिणा	regular
Abl	तम्हा	regular
Gen	तस्स, तास	तास, तेसि
Loc	ताहे, ताळा, तइआ	तेसु, नेसु etc

यद् becomes ज (जा and in some cases जी in f) and हि becomes फ (का and sometimes की in f), इद् becomes इम and एनद् becomes एय or एअ. They are declined almost alike हिम् has in Abl किमो and कीस इदम्, m, has भय in Nom sing as त्तो इमो, in feminine it has इमिआ as त्तो इमा, in Acc इण, इम, in Gen अस्स, इमस्स, in Loc अस्मि, इमस्मि, इद् etc. This word also has the defective forms from the base ण as in the case of तद् in Acc sing and plu Inst sing and plu, e g ण, ने, णे, णेहि इदम्, तद् and एनद् have in their Gen sing से and Gen plu सि

87-89 Declension of अद्स् The base is अस् for all the three genders Nom sing in all genders has अह and Loc sing masculine has अयस्मि, इयस्मि and अमुस्मि The rest is a regular declension

90-116 Declension of युष्मद् and अस्मद् The Sūtras give all the numerous forms in due order of cases and numbers

117-123 Declension of numerals एक alone in its forms एक or एग can as numeral be declined in the singular, while the remaining only in the plural द्वि becomes दो or वे and we have Nom and Acc दुवे, दोष्णि, वेष्णि, Inst दोहि, वेहि, Abl दोहितो, वेहितो, Gen दोण्ह, वेण्ह, Loc दोषु, वेषु त्रि has ती as the base, and we have तिष्णि, तीहि, तीहितो, तिण्ह and तीषु चतुर् has Nom and Acc चत्तारो, चउरो and चत्तारि, चऊदि, चऊहितो, चउण्ह and चउषु It is to be noted that द्वि, त्रि and चतुर् have got the same forms for all genders All numerals are to be declined similarly, the Gen plu termination being ण्ह or ण

124 The rest of the declension of words is like that of words ending in अ The commentary gives numerous illustrations how this extension of the rule is to be applied to particular cases

125-129 These Sūtras speak of the miscellaneous exceptions to previous rules on declension

130 In Prakrit there is no dual number as in Sk Prakrit uses the plural number where dual is to be used in Sk

131-137 These Sūtras speak about the rules on syntax. The Dative is replaced by the Genitive, though occasionally Dative sing is used. Genitive is the most general case in Prakrit. Loc may be used in place of Acc and Inst and Inst in place of Abl

138-182 This group of rules treats of conjugation of verbs

138 कश् and क्य् are the two terminations which make denominatives, verbs from nouns. In Sk. य is retained but in Prakrit this य is to be dropped. दमदमा is a kind of kettle drum from which we have the denominative दमदमाइ or दमदमाअइ.

139-145 These Sutras give the scheme of terminations of the Present tense. It is to be noted that the consonant ending roots in Sk. take अ and thus become अ ending in Prakrit. There is no distinction of the परस्मैपद and आत्मनेपद as also of the ten गणस as in Sk. The अ ending base changes its अ to ए optionally before the terminations of the Present, Imperative and Optative. There are only three tenses (Present, Past and Future) and three moods, Imperative, Optative and Conditional, called respectively वर्तमाना, भूना and भविष्यन्ती, and पद्यमी, यत्तमी and कालातिपत्ति. The Present serves the purpose of all the tenses, optative of all tenses and moods. In literature however the forms of definite verbs are rarely used, the past passive participle with the auxiliary verb serving their purpose.

Present

1st person	मि	मो, मु, म
2nd person	सि, से	इत्या, इ
3rd person	इ, ए	त्ति, न्ते, इरे

Of these terminations से could be added only to verbs ending in अ (1) Before मि the ending अ of the root is optionally changed to आ (2) Before मो, मु, म the ending अ of the root is optionally changed to आ and इ (3) The ending अ of the root is optionally changed to ए before all terminations. Thus from हस we have in the 1st person, हसमि, हसामि, हसेमि and even हस (see III 111) and so on.

146-148 Conjugation of the auxiliary verb भू, to be, in the Present

1st	म्ह, अरिय	म्हो, म्ह, अरिय
2nd	सि, अरिय	अरिय
3rd	अरिय	अरिय

In fact the root is in a way defective, there being no forms for the 2nd and 3rd person plural अरिय serves the purpose irrespective of person or number

149-153 The Causal forms The normal terminations to make the causal form from the primitive are अ, ए, आ and आवे, e g दरिसद्, करेद्, करावद् and क्रावेद्, (कारावेद् also, see III 153 below) अवि is the termination of the Causal if the first vowel is a long vowel, e g मोसविअ from शोषितम्, तोमविअ for तोषितम् The Causal termination is either dropped or changed to आवि before the termination क् (त्) of the past passive participle and terminations of the passive (see III 160 below), e g करिअ, कराविअ, कारिज्जद्, कराविज्जद्

156 Before क् (त्), the termination of the past passive participle, the ending अ of the root is changed to इ, e g हमिअ, पढिअ etc

157 Before क्त्वा (of the Absolute), तुम् (of the Infinitive), तव्य (of the Potential passive participle) and terminations of the Future, the ending अ of the root is changed to इ as well as ए, e g हमिऊण, हसेऊण etc

159 ज् and ज्ञा are really speaking terminations of the Optative, they are however generalised (see III 177 below) and used to denote, Present, Future and Imperative They serve all persons and all numbers Before them the ending अ of the root is changed to ए

160-161 These two Sutras speak of the passive forms चिजिप्रभृतीना etc, see IV 241 and the following Sutras The अ of the passive is changed to ईअ and इज्ज, e g, हसीअद्, हसिज्जद् From ह्स् and व्च् we get respectively दीम and वुच्च् as passive bases

162-164 The Past tense Roots ending in vowels like

द्, ङ etc have सी, ही, हीम as terminations of the Past tense, and roots ending in consonants like ह्स् have हीस् for the same tense. These terminations seem to be those of the 3rd person sing, though the rule does not specifically mention it. In literature we get for the 3rd person plu इस् and अस्, e g, गच्छिस्सु and गच्छसु and also अन्वको etc from Sk. In the case of अस् we have आसे and अहेसि for all persons and numbers.

165 The Optative In the Optative the base is formed by adding ज् after which the terminations of the Present tense are to be added. We can thus have होञ्ज, होवेज् and होजा etc.

166-172	The Future	The terminations are —
1st	स्म, स्मामि, हामि, हिमि	स्मामो, हामो, हिमो, स्वाम, हाम, हिम, स्वामु, हामु, हिमु, हिस्मा, हित्या
2nd	दिसि, हिसे	हित्या, हिह
3rd	दिह्, हिए	दिन्ति, दिन्ते, दिह्रे

E g, होस्स, हसिस्स etc

170 The roots कृ and दा have in addition काह and दाह in the 1st person sing of the Future.

171-173 The ten roots धृ etc have the corresponding ten substitutes for Future 1st sing e g., सोच्छ etc. To सोच्छ etc we can add the terminations of the Future and have सोच्छिमि, सोच्छिहिमि, सोच्छिस्सामि, सोच्छिहामि, सोच्छिस्स and सोच्छ and so forth.

173-176 The Imperative Prakrit grammarians make hardly any distinction between Imperative, Potential, Optative and Conditional. The proper terminations of the Imperative however are the following —

1st	सु	मो
2nd	०, सु, इज्जु, इज्जदि, इजे, हि	ह
3rd	उ	नु

We thus get हसामु, हससु, हसिमु, हसेमु etc The 2nd person terminations are dropped after bases ending in अ

177 क् and ज्ञा for all persons and numbers are, according to this Sutra, the terminations of the Present and the Future अन्ये त्वन्यासामर्षिच्छन्ति, according to some grammarians these terminations serve for all tenses and moods So होञ्, होञ्जा stand for भवति, भवेत्, भवतु, अभवत्, अभूत्, बभूव, भूयात्, भविता, भविष्यति and अभविष्यत्

178 In the case of vowel ending roots क् and ज्ञा are prefixed to all terminations of conjugation ० ग् होञ्इ, होञ्जाइ, होञ्इहि, होञ्जाहिइ, होञ्उ, होञ्जाउ etc

179-180 For the Conditional mood (क्रियातिपत्ति) we have the same forms as for optative in क् and ज्ञा The present participle in न्त and माण coupled with the auxiliary भस् also serves the purpose of the conditional, ० ग् हरिणहाणे etc Sk हरिणस्याने हरिणाङ् यदि हरिणाधिष्व ऋदेशयिष्य (निवेशन्तो सि), नासहिष्यया एव तदा राहुपरिमव अस्य जेतु (lit जयत) Had, O moon (हरिणाङ्), you placed lion (हरिणाधिष्व) in place of the deer, you would not have suffered defeat from the eclipsing planet(राहु). से जिभन्तस presents a difficulty राहु is called राहिकेय, the son of मिहिका and might have been frightened by the lion on the disc of the moon if the moon had been सिद्धात्

181-182 Present participles क्तु and क्तान्, terminations of the Present participle in Sk. become न्त and माण in Prakrit In the feminine form we have ई, स्ती and माणी (also माणा), ० ग् हसइ, हसन्ती, हसमाणी.

—X—

Synopsis of the third Pada

1— 57	Declension of nouns and adjectives
58—124	Declension of pronouns
125—130	Miscellaneous about Declension
131—137	Syntax
138—182	Conjugation

—Y—

VIII IV

The fourth षट् treats from 1 to 259 of the various so-called substitutes for some specific Sanskrit roots. The section of षट्वादस is not arranged in any systematic way but gives roots and their substitutes at random. Some of these substitutes are pure देशी roots while others could be derived from the original Sk. by applying rules in VIII and II. I have arranged these substitutes alphabetically and given them in appendix II. Mr George Grierson in his monograph on the Prakrit Dhātuvādesas (Memoirs of the Asiatic Society of Bengal, Vol VIII, No 2, 1924) says that Prakrit roots may be looked upon as falling into four classes, viz — (1) Those which are identical with the corresponding Sanskrit roots, such a root is चल् which is identical in both languages. (2) Those which are regularly derived, according to the ordinary phonetic rules from the corresponding Sanskrit forms. Thus, under the phonetic rule that Sanskrit medial ष becomes Prakrit ष, the Sanskrit root षिष becomes षिष in Prakrit. Such a root cannot be called an षट्वाद, substitute, as there is no substitution, but only development. (3) Those which cannot be connected with any corresponding Sanskrit roots by any admitted phonetic rule. Thus, an षट्वाद for the Sanskrit root चल् is चल् with the ल doubled, so that the Sanskrit चल्ति may be represented by चल्ल् as well as by चल्. These are all true षट्वादस, and a great number of them are borrowed देशकृत and cannot be referred to Sanskrit at all. (4) Those which are regularly derived from Sanskrit roots, but which have changed their meaning, and which are therefore, by Prakrit grammarians equated with and substituted for some other Sanskrit root which has a meaning more nearly akin to the acquired meaning of the Prakrit word. Being substitutes they are also षट्वादस. " In my opinion words change their

meaning pretty often leaving a history behind them and therefore these Prakrit roots which can show even a remote relation in form to Sanskrit roots should not be called आदेश but only those that cannot show such similarity I have, however indexed all the roots and their originals as they are given by Hemacandra

260-286 These Sutras describe the characteristics of शौरसेनी

260 The change of त to द is the chief characteristic of this dialect Non-initial, non conjunct त is changed to द according to this rule There are a few instances in which त as member of a conjunct is changed to द, e g सउन्दल महद्, निचिन्द and अन्देउर An initial त in तावत् is also optionally changed to द

263-265 These three rules speak of the declensional peculiarities of the dialect Words ending in न in Sanskrit optionally get आ in Voc sing as also अनुस्वार, e g कञ्चुइआ for कञ्चुकिन्, मुहिआ for मुकिन्, राय for राजन्, विअयवम्म for विजयवर्मन् Of these instances कञ्चुइआ and मुहिआ may be explained as vocative forms after the addition of a क termination, while in the other instances the final न् is changed into अनुस्वार, the same may be said of भवत् (present participle) and भगवन्, but in these cases the अनुस्वार is found in Nom sing also

266 र्थ is optionally changed to र्थ, the other alternative being ज्ञ as in महाराष्ट्री

267 The change of च to घ forms one of the fundamental rules of the dialect

271 In the शौरसेनी dialect क्त्वा of the Absolute is changed to इय or दूण, thus we have भविय and भोदूण from भू, पडिय, पडिदूण from पठ्, as also the usual forms भोत्ता, पडित्ता etc

272 In the case of roots कृ and गम् we have बहुअ and गदुअ as additional forms of the Absolute

273-275 These three rules speak of the conjugational

peculiarities of the शौरसेनी Of these the first two refer to the 3rd per sing termination ति and ते which are in शौरसेनी to be changed to दि and दे The third rule lays down that the Future tense in शौरसेनी will show स्मि and not दि, स्म or ह of महाराष्ट्री Thus we have भविस्मिदि, पठिस्मिदि etc in शौरसेनी

276 आदो and आदु as Ablative sing forms from the base ending in अ

277-285 These Sutras give the indeclinables and particles of शौरसेनी

286 This Sutra means that the base of शौरसेनी is महाराष्ट्री or the principal Prakrit, and only special characteristics of this dialect are mentioned here from 260 to 285 In brief these special characteristics of शौरसेनी are —

(a) The change of त in Sanskrit words to द, and of य, to घ See Sutras 260-262, 273-274, 276 and 267-268

(b) The change of य to य् and retention of य in the root भू See 266, 269

(c) Some peculiar forms of declension of words ending in consonants See 263-265

(d) Forms of the Absolute in इय and द्य in addition to ता and क्त्तुम and ग्दुम from the roots कृ and गम् See 271-272

(e) The future tense having स्मि in stead of दि, स्म or ह See 275

(f) A few additional particles such as, दाणि, ता, य्येद, न हीमाणहे, ह्ये, अम्महे and हीही See 277-285

287-302 These Sutras describe the characteristics of मागधी This dialect retains all the characteristics of शौरसेनी which is as it were the base of मागधी

287. The Nom sing form of masculine words ending in अ is obtained in मागधी by changing the अ to ए, e. g. एरे, for एय, मेरे for मेय etc यदपि etc, there is an old saying "शिरामदममगह मागधियम हवह मुत्त," "the old Sutras of the sacred canon of the Jains are written in the dialect called अममागधी. Now

Hemacanda asks, what is that dialect? and replies that that dialect is obtained by the application of this rule and not the next rule. The meaning is that in अर्धमागधी" Nom. sing. ends in ए as in मागधी, but र and स are not changed to ल and श as is required by the next rule nor any other phonetic change described later. Thus in अर्धमागधी we have क्यरे for क्कर, से तारिमे for स तादश and not क्यले, से तालिसे etc.

288 र and स are respectively changed to ल and श in मागधी. This also is one of the fundamental rules of this dialect. शालशे stands for सारस and पुलिसे for पुरप लहशवश etc, the Sanskrit rendering of the verse is —

रभस-वश नम्र-सुर-शिरो-विगलित-मन्दार-राजितांध्रियुग ।
धीरजिन प्रक्षालयतु मम सकलमवयजम्बालम् ॥

" May धीर, the Conqueror, wash away all dirt (जम्बाल) of sinful deeds, — the Conqueror, whose pair of feet are decked by मन्दार flowers dropped down (विगलित) from heads of gods bent (before him) in haste " This verse illustrates all the characteristics of the dialect, namely, the change of र, स, त, ज, य to ल, श, द, य, द्य and Nom. sing. in ए.

289-298 These Sutras describe the changes that conjuncts undergo in मागधी. From these rules it will be seen that the operation of the process of assimilation is suspended in मागधी. Thus we can have in मागधी conjuncts like स्ख, स्व, स्न, स्त, थ, र्क and ङ which are not found in other Prakrit dialects. It may be remarked here that the मागधी passages found in dramas do not always observe these rules about conjuncts probably because copyists did not know them.

292 ज, च and य become य in मागधी. In महाराष्ट्री य is changed to ज but in this dialect it is not allowed. Initial ज also is changed to य, e. g. यणवेदे for जनवेद यथाशब्द is यथास्वरूपम् and याणवत् is यानवात्, a boat.

295 Non-initial छ is changed to थ, e. g. गथ for गच्छ.

296 Non-initial झ is substituted by ख 1 e जिह्वाङ्गो

299-300 The Gen sing termination for words ending in भ is आह and the plural आहँ in मागधी, e g एलिआह for ईश्वर, शोणित्ताह for शोणितस्य, दाम्यणाहँ for सद्यनानाम् etc The usual forms in Prakrit are also found, e g भूमिशेणस्स, नलिन्दाण for नरेन्द्राणाम् etc

301 अह and वय are substituted by ह्ये in मागधी

302 In other particulars the मागधी dialect follows the rules of शौरसेनी The शौरसेनी dialect is the base of मागधी of which following are the special characteristics —

(a) र, स and ज are respectively changed to ल, श and ङ, and य is not changed to ज

(b) A conjunct of which स or य is a member retains स (1 e in conjuncts स is not changed to श, e g भूमिशेणस्स and not भूमिशेणदश)

(c) इ and ए are changed to इट्, स्व and ई to स्त, घ to व्य, न्य, ष्य, झ and भ to ञ्; च्छ to थ क्ष to ङ्क (to र्क in प्रेस् and आचम्)

(d) लिट् is changed to चिट्

(e) In case of nouns ending in भ, the Nom sing ends in ए, Gen sing in आह or एव, and Gen plural in आहँ or व

(f) अह and वय are substituted by ह्ये

303-311 These Sutras describe the characteristics of पैताची

303 झ in पैताची is changed to ञ्; e g , पञ्जा for प्रजा etc

304 झ in the declensional forms of राज्ञ् is changed optionally to चित्, e g राचिजा, राचियो for राज्ञा and राज

305 न्य and ष्य are changed to ञ्, e g कञ्जहा, पुञ्जहम्मा for कञ्जहा पुञ्जहम्मा

306 In पैताची, ण is changed to ञ, it means there can not be ण in पैताची, or, in other words, 1 228 and 229 are not applicable to पैताची

307 In पैताची, ण is not dropped nor changed to ह as

in शौरसेनी, द on the hand is changed to त Thus we have मत्त
for मदन, तामोतर for दामोदर

308 In पैशाची, ल is changed to ऌ

309 श and प are changed to स in पैशाची as in other
Prakrits. This is given here as a rule because in IV 324 it
is said that Sūtras from 1 177 to 1 265 are not applicable
to पैशाची, these rules include 1 260 (शयो स) and so
ordinarily it would not be applicable to पैशाची, now that a
separate सूत्र is given in this section, श and प would become स
in this dialect

310 य in हृदय is changed to प किं पि etc , किमपि किमपि
हृदयेऽर्थं चिन्तयन्ती

311 टु is changed to तु in this dialect कुमुम्बक for
कुटुम्बरुम्

312-313 क्त्वा of the Absolutive is changed to तून as in
गन्तून, when this क्त्वा is changed to एवा it is changed to ध्वून and
स्थून as in नध्वून and नत्थून for नद्धा from नह् and तध्वून and तत्थून
for दृष्ट्वा

314 र्यं, स्त and ट in some places are changed to रिय,
मिन and सट Really speaking these conjuncts admit the
insertion a vowel (इ or अ) as in स्वरभक्ति

315 न्य of the passive voice is changed to इय, e g
गि-यते for गीयते

317 ह in words यादृश etc , is changed to ति, e g , यातिसो,
तातिसो etc

318-19 As in पैशाची त is retained, the 3rd person
sing terminations ति and ते of Sanskrit remain unchanged
The पैशाची dialect adds ति and ते after roots ending in अ
whether the root is आत्मनेपदिर् or परस्मैपदिन्

320 The Future in पैशाची has एय्य in place of स्सि of
शौरसेनी Really speaking पैशाची does not retain the proper
Future forms, but serves the purpose by the Optative त तध्वून
etc तां दृष्ट्वा चिन्तित राज्ञा का एषा भविष्यति (or भवेत्)

321 The Ablative sing termination of words ending in अ is आतो and आतु as त is substituted for द in पैशाची, तूरातो standing for दूरात्

322 The Inst sing of तद् and इदम् is नेन in the Masculine gender and नाए in the feminine gender पादाप्रकुसुम or प्रत्यप्रकुसुम, the second seems to yield good sense

323 एतिस etc ईदश अदृष्टपूर्वं महाघन दृष्ट्वा

324 In पैशाची, rules beginning with 1 177 and ending in 1 265 are not applicable These rules prescribe the dropping of certain consonants and changes in others The principal characteristics of this dialect may be summarised as under —

(a) Consonants as a general rule are not dropped , they remain as in Sanskrit

(b) द is changed to त, ण to न, ल to ल, श and ष to स

(c) Of conjuncts ज्ञ, न्य and ण्य are changed to ज्ञ, ज्ञ in राजन् to चिञ्

(d) य in हृदय is changed to व, दृ to तु, द in यादश etc to ति

(e) क्त्वा of the Absolutive is changed to तून, but द्वा to ध्वन् and त्थन्

(f) The passive form is indicated by इय

(g) The Future form is indicated by एय of the Optative

(h) The Ablative sing of words ending in अ has आतो and आतु as terminations

325-328 These rules describe the characteristics of चुलिकापैशाची which in reality is a sub-dialect of पैशाची, the only additions being (a) the third and fourth letters of a class are substituted by first and second, and (b) र is optionally changed to ल, e g , नकर for नार and भेल for भेव

326 पनमय etc

प्रणमत प्रणय-प्रकृपित-गोरी-चरणाप्र लत्र प्रतिभिवन्मम् ।

दशस नरादर्षणेषु एकादश-तनु घर रुद्रम् ॥

मृग्यनध लीलापादोत्क्षेणे कम्बिता वसुधा ।

उच्छलन्ति समुद्रा शैला निपतन्ति त हर नमत ॥

“Salute god हर who assumes the eleventh form—when his figure is reflected in ten mirror-like nails in kneeling before गौरी, angry in love ” “ While dancing, the earth shakes by the graceful tossing of his (हर's) feet, oceans rise up and the mountains fall , bow down to such हर, god शिव

329-446 These Sūtras describe the characteristics of अपभ्रंश, which is the predecessor of modern Indian vernaculars, such as मराठी, गुजराथी, हिंदी, बंगाली etc

329 In अपभ्रंश one vowel may generally be substituted for another vowel क-तु and काच stand for कचित्, वेण and वीण for वेणा, वाह, वाहा, बाहु for बाहु पट्टि, पिट्टि, पुट्टि for पृट्, टण्, तिण्, तृण् for तृग, मुकेदु, मुकेउ, मुकदु for मुकाम्, बिन्नउ, किलिनउ for क्लिन, लिह, लीह, लेह for लेखा, and मउरी, गौरी for गौरी The word प्राय indicates that even where a specific rule is given, the Prūkrit and शौरभेनी forms may be used

330 The ending vowel of words is shortened or lengthened before declensional terminations in अपभ्रंश In Nominative we have the following illustration — ढोल etc

विट श्यामल घन्या चम्पकवर्णा ।

इव सुवर्णरेखा कपपत्रके दत्ता ॥

‘Duk is the man and the fair one (घन्या=प्रिया) has the complexion of a चम्पक flower, she seems to be a streak of gold on the (black) touch-stone ” Here ढोल and सामल have their ending vowel lengthened, and घण and सुवर्णरेह have their long vowel shortened ढोल is rendered by commentators either as विट or नायक घण is Sk घन्या, the com says — प्रियाया उग आदेश गाह or गाई in the sense of इ, see iv 444 (2) In Vocative we have ढोल्ला मई etc

विट मया त्व वारित मा कुरु दीर्घ मानम् ।

निद्रया गमिष्यति रात्रि शीघ्र (दडवड) भवति विभातम् ॥

“Man (Friend), I warned you not to be proud (not to hold out) for a long time, the night would pass away

in sleep, and it will dawn quickly " Here ढोळा is Voc with the long vowel, दीहा Acc For रत्तडी -see iv 431 दडवड is a देशी शब्द meaning शीघ्रम् Cf झटपट in Marathi (3) In this feminine gender we have

पुत्रि (विद्येए) मया भणिता त्व मा कुह वका दृष्टिम् ।

पुत्रि सकर्णा भङ्गिर्यथा मारयति हृदये प्रविष्टा ॥

" O girl, I told you do not send side glances (वका दृष्टि), for these glances entering into the heart (of others) kill them as a spear with sharp edge having a bend. " for वित्री compare वेटी, वेटा in Marathi [4] In Nom plural we have —

एते ते अश्वा (घोडा) एषा स्थली एते ते निशिता श्वरगा ।

अत्र मनुष्यत्व (पौरुष) ज्ञायते य नापि वरगा बालयाने ॥

" Here are the horses, here is the battle field, here are the sharp swords, manliness or valour is tested here when one does not turn the reins (of horses) back (but still fights on the field) " Here घोडा has its final vowel lengthened in Nom plu

331 In अपभ्रंश the ending अ of a word becomes उ before Nom and Acc sing terminations (सि and अम्)

दशमुख भुवनभयंकर तोपितशकर निर्गत रथवरे (or रथोपरि) आरूढ (चटिअ) ।
चतुर्मुख पशुमुग्ध ध्यात्वा एकस्मिन् (रावणे) लग्निवा इव देवेन घटित ॥

" The ten-mouthed demon, terrible to the world, got into his excellent chariot after having propitiated god शकर, he was fashioned by deities as if by thinking of god Brahma (who has four mouths) and कार्तिकेय (who has six) and by putting these two deities into one (रावण, who thus gets ten mouths)" Here we have दहमुहु, भयकर, सकर, निगड etc in Nom sing and चतुर्मुहु and छमुहु in Acc sing with the उ ending

332 In अपभ्रंश the masculine nouns ending in अ change their अ to ओ optionally,

अगलितश्रेढनिवृत्ताना योजनलक्षमपि जायताम् ।

वर्षशतेनापि य मिलति सखि मौढ्याना स स्वानम् ॥

" Let there be a distance of १ lac of yojanas between

those that stand separated without the loss of affection (अगलितलेह), for, O friend, he is the source (store) of joy who meets [with unchanged affection] once in hundred years" Here we have जो and सो in Nom sing with ओ। In the neuter gender however we shall have उ only

अहो अह १ मिलिन अधरेण अधर न प्राप्त ।

प्रियस्य पश्यन्त्या मुग्धकमल एव सुरत समाप्तम् ॥

"My body (limbs) did not come in contact with his, my lip did not touch his friend, our love-sport came to an end when I was only looking at the lotus like face of my lover" Here we have अयु in neuter Nom sing and मुग्धकमल in Acc sing, we cannot have ओ here रिञ्ज is Gen sing, See 315 below

333 In अपभ्रंश the ending अ becomes ए in the Instrumental

ये मम दत्ता दिव्या दशितेन प्रवमता ।

तान् गणयत्या (मम) अङ्गुल्य जर्जरिता नखेन ॥

"My fingers are shattered (wounded) by nails while I was (engaged in) counting the days that were given to me by my lover when he started (on journey)" Here we have दद्वए (दद्वए) and नखेन as Inst sing forms तान् though Gen plu in form has the sense of Acc according to Sanskrit idiom

334 In अपभ्रंश the ending अ becomes इ and ए in Loc. sing

मागर उपरि तृणानि धरति तले क्षिरति (घट्ट) रत्नानि ।

स्वामी मुभृत्यमपि परिहरति समानयति खलात् ॥

The ocean keeps grass on the surface and puts the gems at the bottom, the master despises the good servant but honours the wicked" We have here तले or तले in the Loc sing

335 In अपभ्रंश the ending अ of words is optionally changed to ए before मिम्,

गुणै न सपत् कीर्ति पर (जना) लिखितानि फलानि भुञ्जन्ति ।
केमरी वपदिक्कामपि (बोद्धिअ) न लभते गजा लक्ष्णे गृह्यन्ते ॥

“ By virtues (one can get) only fame but not wealth; people get fruit which is written (on their forehead by destiny), a lion is not worth even a cowrie but elephants cost less ” Here we get गुणहिं and लक्ष्णेहिं to illustrate the rule.

336 In अपभ्रश the Ablative sing termination after अ ending words is हे ०१ हु

वृक्षात् गृह्णाति फलानि जन इदृशान् वर्जयति ।

तयापि महाद्रुमं सुजन इव तान् उत्सङ्गे धरति ॥

“ People take fruits from a tree but neglect the bitter leaves, and yet the great tree, like a good man, places them on its lap ” Here we have वच्छेहे or वच्छहु

337 In अपभ्रश, the Ablative plural termination after अ ending words is हु

दुर्गोऽग्निं पतितं खल आत्मानं जन (च) मारयति ।

यथा गिरिशृङ्गेभ्यः पतितं शिला अन्यदपि चूर्णाकरति ॥

“ A wicked man, by taking a long jump, kills himself and other people, a stone fallen from the mountain top powders others along with itself ” गिरिशिङ्गहु is Ablative plural

338 The Gen sing termination of अ ending words is हु, हो, स्तु

य गुणान् गोपयति आत्मायां प्रकृतान् करोति परस्य ।

तस्य अहं कलियुगे दुर्लभस्य वशि करोमि सजनस्य ॥

“ I offer my salutation to the good man, rare in this Kali-age, who conceals his own virtues and manifests those of others ” We get here परस्तु, तसु, दुर्लभो as Genitives

339 The Genitive plural terminations after अ ending words is ह

तृणानां तृतीया भङ्गी नापि (=नेत्र), तानि अवटनटे वसन्ति ।

अथ जनं लगित्वा उत्तरति अथ सह स्वयं मज्जन्ति ॥

“ There is no third possible course for grass, it grows on the slopes of a ditch, either men cross (the ditch)

by holding it or sink along with them " The commentator adds अन्योऽपि य प्रकारद्वय कर्तुमामो भवति स विषमस्थाने वसति । प्रकारद्वय किम् । प्रियने वा शत्रू जयति वेति भावाय Here we have तण्ड as Gen plu सह stands for स्वय, 10 आत्मना सह

340 After words ending in इ and उ, the Gen plu termination is हु in addition to ह

देव घटयति वने तरूणा शकुनीनां (कृने) पत्रफलानि ।

तद्भर सौम्य प्रविष्टानि नापि कर्गयो खलवचनानि ॥

" God has created ripe fruits on trees in the forest for birds, it is better to have that pleasure but not words of the wicked people falling on our ears " Here तद्हु and सडण्ह are the Gen plu forms सो वरि मुन्दु, here the word सख्य n, is used in the mas gender See iv 145 below हु can also be used for the Loc plural

धवल पिद्यति (विसूरइ) स्वामिन गुग्गु भार प्रेक्ष्य ।

अह किं न युक्त द्वयोर्दिशो खण्डे द्वे कृत्वा ॥

"The white (bull) sinks (feels sorry) for seeing the very heavy load of his master, (and says to itself) " why am I not yoked at two ends of the yoke doing me into two pieces?" We have here दुहु in the Loc. plural पिरखेवि and कोवि, the absolute forms from ईख with प्र and कृ See iv 440

341 After words ending in इ and उ, हे, हु and हि are respectively the Abl sing and plu and Loc sing terminations

गिरे शिलातल तरो फल गृहते नि सामान्यम् ।

गृह मुक्त्वा मनुष्याणा तथापि न रोचने अरण्यम् ॥

" One can get without any distinction a slab of stone from the mountain and fruit from tree, and still men do not like the forest on their leaving home " Here we have गिरिहे and तरहे as Abl sing forms नोमीवनु is नि सामान्यम्, takes the commentator takes it to be सर्व, but in this case we have to interpret घेष्यइ as गृहति, in my opinion the commentator is not correct

तरुभ्य अपि वल्कल फल मुनय अपि परिधान अशन लभन्ते ।

स्वामिभ्य इयत् अधिक (अगलउ) आदर भृत्या युक्न्ति ॥

'Even ascetics get from trees barks to wear and fruits to eat, The servants get from their masters only, courtesy (or have to show courtesy to their masters) over and above these (clothes and food)' Here we have तर्हु and सामिहु as Abl plu. अगलउ from अग्र+ल+क Compare आगळा in Marathi

अथ विरलप्रभाव एव क्लो धर्म ।

" Indeed piety has very little power left in this Kali-age " Here we have कलिहि as Loc sing

342 After words ending in अ, Inst sing termination ए gets ण, and अनुस्वार, we have thus दक्ष् from दक्षित and पवसन्तेण from पवसन् (Pres parts from प्र+वस्) The illustration is explained under 333

343 The Instrumental sing after words ending in इ and उ is ए as well ण and अनुस्वार,

अग्निना उष्ण भवति जगत् वातेन शतिल तथा ।

य पुन अग्निना शतिल तस्य उष्णत्व वयम् ॥

" The world feels warm by fire and cold by wind, how can heat affect him who feels cold by fire ? " Here we have अग्निए, वाए ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार

विप्रियकारक यद्यपि प्रिय तदपि त आनय आर्ये (or अद्य) ।

अग्निना दग्ध यद्यपि गृह तथापि तेन अग्निना कार्यम् ॥

" Friend (आय), bring me (back) my lover though he has given me offence, for, one has to do with fire even though it has burnt one's house " Here we have अग्निण in ण, ते in ए and अग्नि in अनुस्वार

344 In अवप्रश्न the Nom and Acc terminations, both sing and plu are (generally) dropped एङ् ति घोडा is given under 330

यथा यथा वक्त्रिमाण लोचनयो नितरां श्यामला शिक्षने ।

तथा तथा मन्मथ निजकशरान् सरप्रस्तरे तक्षिणयति ॥

" The more the dark (young woman=श्यामला) learns

the crookedness (side glances) of the eyes, the more the god of love sharpens his arrows on a sharp (hard) stone” Here we have वनिम in Acc sing नामलि in Nom sing and निअयसर (निअयसर is a misprint) in Acc plu

345 The Genitive terminations are generally dropped in अपभ्रंश

सगरशतेषु यो वर्धते पश्य अस्मान् वान्म ।

अतिमत्तानां त्यक्त्वाकुशानां गजानां कुम्भारदारयन्तम् ॥

“Behold my lover who is mentioned in hundreds of battles (as) breaking open temples of elephants excessively maddened and ungovernable by goods” Here गय stands for गजानाम्

346 In Voc plural हो is added to nouns in अपभ्रंश

हे तरुणा , तरुण्य (च), ज्ञात मया आत्मन घात मा नुरुत । “ Ye, young men and women, I have got the (true) knowledge, do not ruin yourselves ”

347 भिम् and मु are substituted by हिं in अपभ्रंश, गुणहिं न सरय is explained under 335 भागीरथी यथा भारते त्रिषु मार्गेषु प्रव्रतते, “as the Ganges in this land of भरत proceeds in three ways” सगोहिं तिहिं is Loc plu

348 Nom and Acc plu terminations of feminine words (irrespective of the ending vowel) are उ and ओ This rule is an exception to 344 अतुलित etc is explained under 333 सुन्दरसर्वाङ्गी विलामिनी प्रेक्षमाणानाम् “ of (young men) looking at lovely women having all beautiful limbs ”

349 The Inst sing of feminine words is ए

निजमुखाकरे अपि मुग्धा कर अन्धकारे प्रतिप्रेक्षते ।

शशिमुण्डलचन्द्रिकया पुन किं न दरे पश्यति ॥

“The pretty lady sees her hand in darkness by the help of the rays of her (moon like) face , why should she not see the object at a distance (when she has) the light of the full-moon? Pischel reads किर in place of कर in the first line which is better काइ is क्रिम् and not क्यम् as the com takes it We get here चन्द्रिमए Inst sing जहिं etc यत्र भरकतकान्त्या सव-

लितम्, " where (an object) surrounded by the lustre of emerald " Here we have कन्तिण Inst sing

350 The Abl and Gen Sing of feminine nouns have हे

तुच्छमध्याया तुच्छजल्पनशिलाया ।

तुच्छाच्छरीमावल्या तुच्छरागाया तुच्छरहासाया ।

प्रियवचनमलभमानाया तुच्छकायमन्मथनिरासाया ॥

अयद् यत्तुच्छ तस्या धन्याया तदाव्यातु न याति ।

आश्चर्ये स्तनान्तर मुग्धाय येन मनो वर्त्मनि न माति ॥

" It is impossible to mention what is small (तुच्छ) or insignificant or low of that fair lady who has slender waist, who talks little, who has a small and pretty line of hair (on her belly), who has but little affection and very faint smile, who has slender form as she did not hear any news of her lover, and O wonder, the space between her breasts is so small that (even) mind or spirit (that occupies very little space) is not contained in the way (i e , the space between her breasts) The Com takes तुच्छाय as Vocative meaning the lover who shows but scant courtesy to his sweet-heart वडरि or वडरि is a particle expressing sense of surprise at the fact that the mind which is atomic in size has no space between her breasts विधि means वर्त्मनि, see under 431 Here all words in हे are Gen sing forms

स्फोटयत या हृदय आत्मीय तयो परकीया (=रविपये) का घृणा ।

रक्षत लोका आत्मान बालाया, जातौ विपमो स्तनौ ॥

" What compassion can those breasts have on others when they burst out (come out by bursting) their own heart, young people, keep yourself away from the young woman (गला), (for) her breasts have now become full (विपम), heart-rending " As the author takes बाला as Ablative sing, I am forced to construe the verse as above against the Com The word हृदय is used in a double sense, heart and breast

351 The Abl and Gen plu of feminine nouns have हु as termination

मय्य (=माधु) भूत यन्मारित भगिणि अस्मदीय वान्त ।

अलम्बिष्यतु वयस्याभ्य यदि मज्ज गृह ऐष्यत् ॥

“ It was well, O sister, that my husband was killed (in
bottle) I would have been put to shame in the presence of
my friends if he had returned home defeated ” मत्ता, com-
pare मले Marathi, मला Hindi, महारा and हमारा Compare हमारा
Hindi एन्तु is the present participle used as conditional form
See under III 180 वयमिअत्तु is either Abl or Gen plural

352 The Loc sing of feminine nouns has द्वि as termi-
nation

वायम उद्गापयन्त्या प्रिय दृष्ट सहसेति ।

अर्घानि बलयानि मर्घां गतानि अर्घानि स्फुटितानि तदिति ॥

“ As the husband was all of a sudden sighted by a lady
who was driving away the crowing crows, half of her brace
lets dropped down on the earth and the (rest) half cracked
with a noise ” There is a common belief that the crowing
of a crow indicates the coming of a guest The lady on
hearing this sound of the crow was probably disappointed
and wanted to frighten the crow In doing so she saw her
husband suddenly The result is that from her emaciated
hand dropped down some bangles before the husband was
sighted, but after he was seen the lady became fat with joy
and so the rest of the bangles cracked There an अत्युक्ति in
the description महिहि is Loc sing

353 In the neuter gender the Nom and Acc plu-
have द्व as the termination

कमलानि मुक्त्वा अलिकुञ्जानि करिगण्डाः काक्षन्ति ।

असुलभ एष्टु येषां निर्बन्ध (भले) ते नापि (ऽनेव) दूरं गणयन्ति ॥

“ Swarms of bees leave the lotuses and desire (to go to)
the temples of elephants, those that insist on getting what
is difficult, do not mind the distance ” कमलद्व, अलिकुण्डल and
करिगण्डाः are Nom and Acc plu. forms

354 Before the Nom and Acc sing terminations the

अ of neuter words with क ending is changed to उ, e g, तुच्छक for तुच्छक, भग्गड for भग्गक, पमरिअड for प्रमृत्त, etc

भन्नक दृष्ट्वा निजक बल उल प्रमृत्त परस्य ।

उन्मीलति शशिलेखा यथा करे करवाल प्रियस्य ॥

“ On seeing his own army routed and the enemy's army spreading, the sword in the hand of my husband flashes like the crescent moon ”

We may here take a resumé of the declension of nouns in अपम्रश according to Hemacandra

Masculine nouns ending in अ

देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा
देव, देवा, देवु	देव, देवा
देवे, देवें, देवेग (देविण)	देवहिं, देवेहिं
देवे, देवहु	देवहु
देव, देवउ, देवस्सु, देवहो	देव, देवह
देवे, देवि	देवहिं
देव, देवा, देधु, देवो	देव, देवा, देवहो

Masculine nouns ending in इ

गिरि, गिरी	गिरे, गिरी
गिरे, गिरी	गिरे, गिरी
गिरिए, गिरिण, गिरिं	गिरिहिं
गिरिहे	गिरिहु
गिरि	गिरे, गिरिह, गिरिहु
गिरिहे	गिरिहु
गिरि, गिरी	गिरि, गिरी, गिरिहो

Masculine nouns ending in उ are declined exactly like गिरि.

Neuter nouns

Nom Acc	कमल, कमला	कमल, कमला, कमलइ, कमलाइ
	वारि, वारी	वारि, वारी, वारिह, वारीह
	महु, महू	महु, महू, महुइ, महूइ

The rest like masculine words

Neuter nouns ending in क, ० g तुच्छक

Nom Acc	sing	तुच्छउ,
		The rest like कमल

but behold my lover who helps people in distress in the hut here ”

365 The pronoun इदम् becomes अय for declensional purposes

इमानि लोकस्य लोचनानि जातिं स्मरन्ति न भ्रान्ति ।

अप्रिये दृष्टे मुकुलन्ति प्रिये दृष्टे विकसन्ति ॥

“ There is no doubt that these eyes of the people re-
collect their previous birth (incidents of the previous birth)
(for) they are closed when they see things they do not
like (अप्रिये), and they dilate when they see things or per-
sons they like ”

शुष्यतु मा शुष्यतु एव (= वा) उदधि वज्रानलस्य किं तन ।

यद् ज्वलति जले ज्वलन एतेनापि किं न पर्याप्तम् ॥

“ What does it matter to the वज्रानल, the sub-marine
fire, whether the ocean is dried up or not ? Is it not enough
that fire is ablaze in water ? ”

अस्य दग्धकलेवरस्य यद् वाहित (= लब्ध) तत्सारम् ।

यदि आच्छाद्यते तदुप्यति यदि दह्यते तत्क्षार ॥

“ Whatever is obtained of this wretched body is its
best, if it is covered it stinks, if it burnt it becomes ashes ”

366 The pronoun सर्व is optionally substituted by साह
in अपत्रश

सर्वोऽपि लोक प्रस्पन्दते (तडफडड) महत्त्वस्य वृत्ते ।

महत्त्व पुन प्राप्यते हस्तेन मुक्तेन ॥

“ The whole world is striving for greatness, but great-
ness is obtained only by hand that is freely distributing
charities ” तडफडड is explained by the com as चपलायने,
प्रयतते इत्यर्थ मोक्षलडेण is rendered as मुक्तेन which word is unknown
in Sk I have rendered it as मुक्तेन We have in vernaculars
phrases like मुक्तेन दानादिगुणे is the meaning of the Ap
word

367 The pronoun किम् is optionally substituted by काह
and कण in अपत्रश

यदि न म आयाति तूति गृह कि अबो मुस तव ।

वचन य सण्डरति तव सखिरे स प्रियो भवति न मम ॥

The lady asks her messenger "O messenger, if he does not come home, why is your face downcast? My dear friend (सखिरे), he who disrespects your words cannot be dear to me"

वाइ १ दुरे देस्मइ, see under iv 349 1

फोडेन्नि व द्वियउउ, see under iv 350 2

मुपुशय स्तो अनुहरति भण कार्यग केन ।

यथा यथा महत्त लक्षने तया तथा तमानि शिरसा ॥

"Please tell me for what reason a noble person imitates the क्यू plant, for the more it grows the more it tends" The verse illustrates the substitute क्वग for किम्

यदि ममेहा तन्मृता अत्र जीवति नि रुहा ।

द्वाभ्यामरि प्रसाराभ्या मनिका (=गता) धन्या कि गर्जसि रल मेघ ॥

A lover away from his beloved is here addressing the cloud "If she loved me she must have been dead, if she is alive she does not love me, in either case that fair one is lost to me, why, O wicked cloud, are you thundering (in vain)?"

368-351 This group of the sutras gives declension of युष्मद् and अस्मद् which is tabulated below --

	युष्मद्		अस्मद्	
Nom	वृदु	तुम्हे, तुम्हइ	हउ	अम्हे, अम्हइ
Acc	पइ, तइ	तुम्हे, तुम्हइ	मइ	अम्हे, अम्हइ
Inst	पइ, तइ	तुम्हेहि	मइ	अम्हेहि
Abl	तउ, तुज्ज, तुध, (तुहु) तुम्हइ		महु, मज्जु	अम्हइ
Gen	तउ, तुज्ज, तुध	तुम्हइ	महु, मज्जु	अम्हइ
Loc	पइ, तइ	तुम्हानु	मइ	अम्हानु

368 भ्रमर मा रुणुगुशब्दं कुह ता दिश विलोक्य मा रुदिहि ।

सा मास्ती देशान्तरिता यस्या त्व प्रियसे विद्योगे ॥

"O bee, do not make this humming sound, look at that direction or quarter, do not weep That मास्ती flower

at the separation of which you are dying is away from you at a distance ”

त्वया मुक्त्वानामपि हे धरतरो विनश्यति (फिट्टइ) न पत्रत्व पत्राणाम् ॥
तव पुन छाया यदि भवेत् क्षयमपि तदा ते पत्रे (एव) ॥

“O good tree, the leaves do not lose the state of their being leaves because they are separated from you. If however you are to have your shade, you can have it only with those leaves ”

मम हृदय त्वया, तथा त्व मापि अन्येन विनाशये ।
प्रिय किं करोम्यहं त्व मत्सेन मत्स्य गिरयते ॥

The commentator says, कान्दित् नायेहा अन्यासक्त पतिं वक्ति “ My heart is captured by you, she has captured you and she is harassed by another, my lover, what shall I do? What will you? for a fish is swallowing another fish विनशि-ज्जइ is rendered by the Com as विनाशये, विभियते and विनश्यते, I think this is a देशी root Compare नाजणे, नडणे in Marathi

त्वयि माये द्वयोरपि रणमनयो नो जयश्रिय तर्कयति ।
केशैर्गृहीत्वा यमगृहीणो मण मुक्तस्तिष्ठति ॥

“ When you and I both are on the battle-field, who (else) would expect to gain victory? Say who would have happiness by pulling the Yam v's wife in her hair?” The word तर्कइ is explained as अभिलपति The speaker suggests that a combination of the great heroes would be too strong for the enemy

त्वां मुञ्चन्त्या मम मरण मा मुञ्चतस्त्वव ।
सारस (यथा) यस्य दूरे (वेगळा) स कृतान्तस्य साध्य ॥

Com स्त्री ऋषयति । त्वां मुञ्चन्त्या मम मरण मा मुञ्चतस्त्वव मरणम् । दृष्टान्त । यथा सारस पक्षी यस्य दूरे वनने मोडपि कृतान्तस्य साध्यो भवति मरण प्राप्तेर्ना-त्यर्थ । If I leave you (if would be) my death, if you leave me it would be yours, like a sarsar bird, for whoever (of the pair) stands separated (वेगळा) becomes a victim of death वेगळा is वेगळा in Marathi and has the sense of separation

371 युष्मामि अस्मामि यत् कृतं दृष्टं बहुजनो ।
तत् (=तदा) तावन्मात्रं समरमर निर्जित एरण्ये ॥

“What yourselves and ourselves had performed has been witnessed by many people, for, we have won (निर्जित,) so great a battle in a moment ” तेवद्दुःखं तेवद्वा in Marathi

372 तव गुणसपदं तव मतिं तव अनुत्तरा क्षान्तिम् ।

यदि उपयय अन्यजना महीमण्डले शिक्षन्ते ॥

“How I wish that other men born on this globe of earth learn (from you) your numerous virtues, your intellect and your uncomprisable forbearance ”

376 वयं स्तोत्रा रिपय बहव कातरा एव भणन्ति ।

शुभे निमालय गगनतल कति जना ज्योत्स्ना कुर्वन्ति ॥

The warrior is consoling his wife when out to go on the battle field “We are few and the enemies numerous, so say the timid ones, but O fair one, look at the sky (and see) how many (are there that) give the moon-light ” The Com remarks एकश्चन्द्र एवेत्यर्थं

अमलत्वं लागयित्वा ये गता पयिमा परकीया केऽपि ।

अवश्यं न स्वपन्ति मुनामिमाया यथा वयं तथा तेऽपि ॥

“Those other travellers who have left this place or home having left their love (अमलत्व=स्नेह) will certainly not sleep at ease like us ” It speaks of wanderers who have left their lady love at home

377 मया ज्ञातं प्रियं विरहितानां कापि धरा भवति विकाले ।

केवलं (=पर) मृगाङ्गोऽपि तथा तपति यथा दिनम् क्षयकाले ॥

“My dear, I thought that there was some support (consolation, alleviation of pain) to separated lovers at sun set (विकाले=मध्याया), but at the close (of the day) the moon-torments (me) as much as the sun during the day ”

धरा=आधार अवलम्बन वा

379 मम कान्तस्य द्वौ दोषौ सखि मा जल्प अलीकम् ।

ददत परं अहं उर्वरिता युध्यमानस्य करवाल ॥

“My lover has (only) two flaws, my friend, do not tell a lie, when he makes gifts, I alone am left, when he fights the sword alone ” दोसडा, see, IV 429 आळु=मिथ्या, अलीक, अनर्थकम्, compare आळ in Marathi.

यदि भग्ना परकीया तत्सखि मम प्रियेण ।

अथ भग्ना अस्मदीया तत्तेन मारितेन ॥

“ If the enemies are routed, then, my friend, they must have been so by my love, if our men are routed, then it must have been so by his being killed ”

382-388 Rules about the conjugation of verbs. The system of conjugation in the अपभ्रंश is almost the same as in the principal Prākṛit with a few additional forms in the Present, in the Imperative second person sing and in the Future. The *additional* terminations in the Present are —

1st person	उ	हु
2nd person	हि	हु
3rd person	-	हि

The additional terminations for the Imperative are —

2nd person sing इ, उ, ए

In addition to the Future forms with हि, स्त etc, we have in अपभ्रंश स as well

382 सुगन्धरीवन्द्यौ तस्या शोभां धरत
ननु महद्युद्ध शशिराहू मुह्यत ।
तस्या शोभन्ते कुरला भ्रमरकुञ्जतुलित्वा
ननु भ्रमरदिम्भा श्रीडन्ति मिलित्वा ॥

“ Her face and the braid of hair (rolling on it) bear (respectively) the beauty of the moon and Rahu engaged in fight as it were, her curly locks of hair, comparable to swarms of bees, look beautiful as if children of darkness having gathered together, are playing ”

383 चातक, “ पिउ पिउ ” [पियामि पियामि and प्रिय प्रिय]

भणित्वा शिष्योदिपि हताश ।

तव जले मम पुनर्वन्धे द्वयोरपि न पूरिता आशा ॥

“ O चातक, with your desire unfulfilled, how long will you cry ‘ I shall drink (water), I shall drink ? ’ your longing for water and mine for my lover, longings of us both are never fulfilled ” वर्षाद् means चातक पिउ पिउ has a double meaning given in the Sanskrit rendering

चातरु किं कथनेन निर्गुण धारवारम् ।

सागरे भृते विमलजलेन लभते न एतमपि धाराम् ॥

“ O ruthless चतरु, what is the use of repeatedly telling you that you will not get a single drop (lit धारा=shower) even though the ocean is full of clear water ”

अस्मिन् जन्मनि अन्यस्मिन्पि सागरे त दद्या कान्तम् ।

गजानां मत्तानां त्यक्त्वा कुशानां य सञ्छन्ने हसन् ॥

“ O Gauri, may you give me in this life and also in another such a husband, who smilingly meets mad elephants unmanageable (even) by means of goads ”

384 वने अभ्यर्षते मधुमथनो लजुर्भीत सोऽपि ।

यदि इच्छथ महत्त्वं (वृत्तण्ड) दत्त मा मार्गयन् कमपि ॥

“ Even that Madhumathan, God Vishnu, became a dwarf while begging (alms) from Bali, if therefore you desire greatness, give (to others) but do not beg of any one ”

385 विधिर्विनाटयतु ग्रहा पीडयन्तु मा धन्ये विषादं कुरु ।

सपदं कर्षामि वेपामिव यदि अर्षति (=स्यात्) व्यवसाय ॥

“ Let my luck be unfavourable, let the stars trouble me, O fair one, do not be depressed I shall drag money like my dress if only I can get work ” Note that कुड् means यदि, if, see iv 422

386 राङ्गविमाधित यत् लभामहे तत्र देशे याम् ।

रणदुर्मिक्षेण भन्ना विना युद्धेन न वलामहे ॥

“ We shall go to that country where we shall get some work for our sword, destitute as we are by the famine of fight, we cannot live in happiness without fight ”

387 कुड्जर स्मर मा सङ्गरीं सरलां श्वामान् मा मुञ्च ।

क्वला ये प्राप्ता विधिरशेन ताश्चर मान मा मुञ्च ॥

“ O elephant, do not think of the सङ्गरीं plants, do not breathe heavy (long, straight) sighs, eat only those morsels which luck brings you, do not give up your self respect ” Here उमारे, मेष्टि and चरि are the Imperative forms

ध्रमर अत्रापि निम्ने कति (चित्) दिरसार विलम्बत्व ।

घनपत्रवार छायात्कुलो फुड् इति यावत्तदम्ब ॥

“ O beo, please wait for a few days even on this Nimba tree until the Kadamba tree, having plenty of foliage and shade, bears blossom ” Here विलम्बु is the Imperative form.

प्रिय एवमेव कुरु भद्र करे त्यज त्व करवालम् ।

येन कपालिका वराका लान्ति अभद्र कपालम् ॥

“ My lover, please keep this spear in hand as at present, throw away the word, so that the poor कपालिकाs will have at least their begging bowl (कपाल an earthen pot) unbroken ” Here करे is the Imperative form

388 दिवसा यान्ति वग (= क्षड्प्यडहिं) पतन्ति मनोरथा पश्चात् ।

यदग्नि तन्मान्यते भविष्यति (इति) कुर्वन् मा भास्व ॥-

“ The days pass away quickly, the cherished desires lag behind, whatever is (in possession) is to be respected (respected,) do not sit idle saying ‘ it will come to me ’ For क्षड्प्यडहिं compare क्षटपट in Marathi

389 सतो भोगान् य परिहरति तस्य कान्तस्य बलि क्रिये ।

तस्य देवेनैव मुण्डित यस्य सत्वाट शीर्षम् ॥

“ I offer my homage to that husband who rejects enjoyments offered (for) he who has bald head, is shrewd by his fate ” The meaning is that there is no question of restraint if there is no possibility of one’s getting the enjoyments Com यस्य भोगा न सन्ति स तु स्वयमेव त्यजतीत्यर्थे ।

390 अतितुल्य यस्तनयो सच्छेद न सलु लाम ।

सखि यदि कथमपि त्रुटिवशेन अधरे प्रभवति नाथ ॥

“ Too much fullness of breasts is indeed not a gain but a loss, as my lord can reach the lip with great difficulty and much delay ” छेभउ is छेदक, i. e हानि पदुषड stands for प्रभवति

391 इयत् उक्त्वा शकुनि स्थित पुनर्तुं शासन उक्त्वा ।

तदा अह जानामि एष हरि यदि ममाग्र उक्त्वा ॥

Duryodhana says —“ Having said this much शकुनि stopped, again दु शासन stopped having said that much, then I realised that it was हरि (श्रीरुष्ण) who stood before me having said (what he had to say) ” दुर्वाधन was so over-

powered by the presence of श्रीकृष्ण that he was not at all in his senses during the speech, he however came round when he heard two more speeches. The verse illustrates the various forms of वृ in अपभ्रंश.

395 This sūtra states that छोट् and other देशी roots are synonymous with तक्ष् and others and gives a few illustrations.

यथा तथा तीक्ष्णान् ररात् लात्वा क्षशी अतक्षिष्यत् ।

तदा जगति गौर्या मुक्कमलेन सदृशतां कामपि अत्पस्यत् ॥

“ Had the moon been deprived of his sharp rays (dark spots etc) and been chiselled, he then would have attained some resemblance in the world with the lolus-like face of the fair one ” Some mss read सर in place of रर, i e शरान्, the meaning would be, If the moon had been scratched with sharp arrows

कङ्कण चूर्णमविष्यति मुग्धे स्पोले निहितम् ।

श्वसानलज्वालासतप्त वाष्पजलमसिक्कम् ॥

“ O fair one, your bangles placed on your cheeks would be reduced to powder when heated by the flames of your hot breaths and sprinkled over with the water of your tears ” The glass bangles heated and then dipped in water become brittle, the lady is therefore asked not to rest her cheeks on her palm. For चूड्ड and क्षकृदिअ compare चुडा and शक, क्षाळणे etc.

अनुगम्य द्वे पदे प्रेम निवर्तते यावत् ।

सर्वागनरिपुसभस्य करा परिचृता तावत् ॥

“ As the beloved (प्रेम,) having gone two steps, returns, the rays of the moon (the offspring of the enemy [water] of all devouring fire) began to set ” अब्मडवचिउ is an Absolute (see 439 below) from गम् with अब्मड i e सम् or अउ which is a देशी form

हृदये शल्यायते गौरी गगने गर्जति मेघः ।

वर्षाराने प्रवासिकाना विषम स्रष्टमेतत् ॥

“ The fair one strikes (pains) at heart, the cloud

thunders in the sky it is (thus) a great hardship to those who intend to leave their home on the evening of a rainy season " Here सुटुक्क and घुटुक्क are देशी forms which are approximately rendered into sk as शल्यायते and गर्जति

अम्ब पयोधरै वज्रमयी नित्य यौ समुत्थौ तिष्ठत ।

मम कान्तस्य समरादणके गजघटा भङ्गत्वा यात ॥

" O mother, my breasts are adamantine as they always stand in front of my husband and meet him after having broken the array of elephants on the battle field " मञ्जिउ, an Absolute, see 439 below

पुत्रेण जातेन को गुण अपगुण क मृतेन ।

यद् पेनुकी (बारीकी) भूमि आक्रम्यतेऽपरेण ॥

" What is the gain by the birth of a son ? what is the loss if he dies ? when the ancestral property (land) is being appropriated by another " Here वणीरी and चरिम्ड are of देशी origin, compare वाप and चापणें, चोपणें in Marathi

तत् तावत् जल सागरस्य स तावान् विस्तार ।

तृप निवारण फलमपि नैत्र पर शङ्कायते असार ॥

" So much water the ocean has, so vast is its extent, must however, is not even a little (फलमपि) quenched, only it thunders for nothing " शुद्धुम्ड or धुद्धुम्ड is ध्वनि करोति comp-
prie नि सारम्य पदार्थस्य प्रायेणात्मवरो महान् । त मुर्गे ध्वनिस्तादृग् यादृक्स्थे प्रजायते ॥

396-399 and 410-412 These sutras treat of the phonetic changes in the अपभ्रंश

396 In अपभ्रंश non-conjunct and non-initial क, ग, त, थ, घ, फ, occurring after a vowel are respectively changed to ग, घ, द, व, ब, भ-

क = ग यद् दृष्ट सोमग्रहणमसनीभि हासित नि शकम् ।

प्रियमनुष्यविशोभकरं गिल गिल राहो रूमाहम् ॥

" When the unchaste women saw the eclipse of the moon, they laughed fearlessly, (and said,) o Rahu, do, do swallow the moon that agitates the beloved person " Here विन्डोहण्ड stands for विशोभकर

र= घ वाम्य स्वस्यावस्थे सुख चिन्तयते मान ।

प्रिये श्रेष्ठे व्याकुलत्वेन (हलोहल) वक्ष्येत्यति आत्मानम् ॥

“ O mother, people at ease (स्वस्थास्वस्य) can very well think of becoming haughty, when however, the lover is seen, who, on account of the rising emotion (हलोहल, रभस) is conscious of himself ? ” Here सुख becomes सुघ

त=द, थ=ध, प=र, फ=भ

शपथ कृत्वा कथित मया तस्य पर सफल जन्म ।

यस्य न त्याग त च आरभटी न च प्रमृष्ट धर्म ॥

“ On oath I tell you His life alone is fruitful who does not lose generosity, nor valour nor piety ” Here सप्रु कथितु and सम्बुद्ध illustrate the rule

यदि कथयितुं प्राप्स्यामि प्रिय अहृत कानुज करिष्यामि ।

पानीय नवने शरावे यथा सर्वाङ्गेण पदेर्यामि ॥

“ If somehow I meet my lover I shall do something wonderful never done before, I shall enter into him with all my body as water pervades the new earthen pot ” This verse and the following illustrate the fact that the changes prescribed by this sūtra may not take place as an effect of प्रायोऽधिकार

पश्य रजिहार प्रफुलितक काञ्चनशान्तिप्रदाश ।

गौरिवदननिनिर्जितक तु सेते ननवासम् ॥

“ See the रजिहार in full blossom being the beauty of go'd, indeed, being put into background (lit defeated) by the face of the fair maid, it has taken to forest residence ”

397 In अपप्रश non-initial non-conjunct म is changed to nasalised व Thus we have कवेँउ, भवेँ from कमल, भ्रमर, जिर्वे तिवेँ from जिम, तिम etc

398. रेफ as second member of व conjunct is optionally dropped in अपप्रश

जइ केवेँइ=1V 396

जइ भग्गा=1V 379

399 रेफ is substituted for a member of the conjunct in some cases, e g, वास and वास for व्यास

व्यास महर्षि एतद् भणति—यदि ध्रुतिशास्त्र प्रमाणम् ।

मातृणां चरणौ नमतां दिवसे दिवसे गङ्गास्नानम् ॥

“ Vyasa, the great sage says thus If the Veda and the Satara are to be regarded as authoritative, then those who salute the feet of their mother get the merit of bathing in the Ganges every day ”

व्यासनोपि भारतस्तम्भे बद्धम् ।

“ Vyasa also has said this in the Bharata books.” The other reading gives व्यासेनापि भारत स्तम्भे बद्धम् For want of context the meaning of the line is uncertain

400 The द् of आपद्, सपद् and विपद् is changed to इ in अपभ्रंश

अनय कुर्वेन पुरुषस्य आपद् आयाति ।

“ Calamity befalls a person who does wrong deed ”

गुणहिं न सपय=1V 335

401 कथ, यथा and तथा have केम (केवै) किम, (किं) किद्, किध, जेम जिम, जिह, जिध, तेम, तिम, तिह, निध, in अपभ्रंश

कथ समाप्यतां दुष्ट दिन कथ रात्रि यदि (छुट्टु) भवति ।

नववधुदर्शनलालसक वहति मनोरथान् सोऽपि ॥

“ How will this wicked (tedious) day come to an end ? when will the night come ? (so) he who is eager to meet his bride cherishes longings ”

ओ गौरीमुखनिर्जितक वादले निलीन मृगाद् ।

अन्वोऽपि य परिभूततनु सस्य भ्रमति नि दाडम् ॥

“ I think (ओ सूचनायाम्), the moon hides himself in the mass of clouds (वहल=वादल in Marathi) being defeated by the face of the fair maid, how can he whoever is thus defeated, wander fearlessly ? ” ह्य is निर्लीन, cf सपणे, ह्यणे in Marathi.

विन्वाधरे तन्व्या रदनदण कथ स्थित ध्रीभानन्द ।

निरुपमरस प्रियेण पीत्वैव शेषस्य दत्ता मुद्रा ॥

“ O भानन्द, how does the tooth mark on the bimba-like nether lip of the fair one stand ? (the reply is) her lover has drunk its excellent juice (रस) and has put as it were a seal to it (so that no other should taste it) ”

भग्न सखि निमृत्क तथा मयि यदि प्रिय दृष्ट सरोप (सरोप)।

यथा न जानाति मम मन पक्षापतित तस्य ॥

“ O friend, tell me in secret if you saw my lover angry with me, tell me in such a manner that my husband (as distinguished from the lover) would not know that I am now partial to my lover ”

जिवै जिवै वक्त्रिन् -IV 344

मद् जाणितु प्रिय -IV 377

402 यादृश्, तादृश्, त्रीदृश्, and ईदृश् become जेद्, तेद्, केद्, and एद् in अपभ्रंश

मया भणित बलिराज त्व् कदृद् मार्गण एप ।

यादृशान् नापि भवति मूर्ख स्वय नारायण ईदृक् ॥

“ O बलिराज, I told you of what sort this begger is, he is not an ordinary begger but नारायण in person ”

403 यादृश् etc when ending in अ become जइम, तइस, चइस and भइस

404 यत्र becomes जेत्यु and जत्तु, तत्र becomes तेत्यु and तत्तु in अपभ्रंश

यदि स घटयति प्रजापति कुत्रापि लात्वा शिक्षाम् ।

यत्रापि तत्रापि अत्र जगति भग्न तदा तस्या सदस्मीम् ॥

“ If the creator fashions persons after having learnt the art from somewhere, then he may fashion in this world a person similar to her ”

406 यावत् becomes जाम, जाउ, जामहिं, तावत् becomes ताम, ताउ, तामहिं

यावत् न निपतति कुम्भतटे सिंहचपटाचटात्कार ।

तावत् समस्ताना मद्कलाना (गजानां) पदे पदे वाद्यते ढक्का ॥

“ As long as the slab of the claws of a lion does not strike the temples, so long is beaten the drum at every step of all maddened elephants ”

तिलाना तिलत्वं तावत् पर यावत् न ज्ञेहा गलन्ति ।

ज्ञेहे प्रनष्टे ते एव तिला तिला भ्रष्टा खला भवन्ति ॥

“ Sesamum can be so called so long as the oil (ज्ञेह) is not pressed out, but when it is 'pressed out, the same

sesamum, loses its quality of being a sesamum and becomes
रल (oil cake, wicked)”

यावद् विपत्ता कार्यगति जीवानां मध्ये आयाति ।

तावद् आस्तामिन् जन मुक्तनोऽन्यन्तर ददाति ॥

“ When evil destiny befalls men, even a good man
would back out, let us not speak of an ordinary man ”

407 यावत् becomes जेवड, जेतुल, तावत् becomes तेवड, तेतुल

यावद् अन्तर रावगरामयो

तावद् अन्तर पट्टणग्रामया ।

“ There is as much difference between a town and a
village as there is between रावण any राम ”

409 ते मुद्रा हरिता ये परिविष्टा तेपम् ।

परस्पर युध्यमानाना स्वामी पांठित येषाम् ॥

“ The eatables (e g , मुद्रा) served to them fighting
with one another, are lost if their master is in distress ”

गजिड is पांठित, of गजणे in Marathi

410-411 In अपभ्रंश, ए, ओ are pronounced as short, and
उ and हु, ङि हु, standing at the end of a metrical foot are
pronounced short This is an important rule with reference
to the अपभ्रंश dialect

412 तद्गत् ते विरला केऽपि नरा ये सत्तच्छेका ।

ये वक्रा ते वय (क) तरा ये ऋजव ते प्लीवरा ॥

“ O Brahmin, you are those persons who are good
or clever in all respects Those who are crooked greatly
deceive (others), those the that are straight forward are
bulls (dull) ”

411 अन्ये ते दार्ये लोचने अन्यत् तद् मुज्जुगलम् ।

अन्य स घनस्तनभार तदन्यदेव मुक्तरुनलम् ।

अन्य एव केशकलाप स अन्य एव प्रायो विधि ।

येन नितम्बिनी पटिता सा गुणलाभ्यनिधि ॥

“ Uncommon are her long eyes, uncommon her pair
of arms, uncommon are her firm and heavy breasts,
uncommon indeed is her lotus-like face; indescribable are
her profuse hair, the creator also is altogether different

who fashioned this lady having heavy hips and a store of virtues and beauty "

प्रायो मुनीनामपि भ्रान्ति ते मर्णात् गणयन्ति ।

अधये निरामये परमपदे अद्यापि लय न लभन्ते ॥

" Probably even the sages are wrong, they (simply) count the beads, they do not yet become merged in that highest seat which is free from danger and is imperishable. "

अधुनलेन प्राय गोर्या सखि उद्गुत्ते नयनसरसी ।

ते समुद्रे सप्रेपिने दत्त तिर्यग घात परम् ॥

" O friend, I think, the ponds of the eyes of the fair maid are overflowing, hence when directed towards (others) they give a side long stroke "

एष्यति प्रिय रोषिष्यामि अह ह्य ममजुनयति ।

प्राय एतान् मनोरथान् दुष्कर दयित कारयति ॥

" My lover will come, I shall get angry with him, he will soothe me when I am angry, so the cruel lover makes (his beloved) cherish such hopes "

415 विरहानलज्वालाकुरालित पथिक कोऽपि मद्भक्त्वा स्थित ।

अन्यथा शिशिरकाले शतिलनलात् धूम कुत उत्थित ॥

" A certain traveller, enflamed by the fire of separation, must have taken plunge into waters, how otherwise can smoke rise up from cold water in this season of winter? "

416 मम वान्तस्य गोष्ठस्थितस्य कुत्र कुर्वीरभागे ज्वलति ।

अथ रिपुहारेण आर्द्रयति (com विधाययति) अथ आत्मना न भ्रान्ति ॥

" How are huts on fire when my lover is at home (गोष्ठ) ? He will certainly extinguish them either by the blood of his enemy or of his own "

417 जइ भग्ना पाण्डडा = iv 379

418 - प्रियसगमे कथ निद्रा प्रियस्य परोक्षे कथम् ।

मया द्वे अपि विनाशिते निद्रा नैव न तथा ॥

" How can I get sleep when in company of my lover ? How can I have it when he is away ? To me both (kinds of sleep) are lost, I shall not have sleep this way or that way "

शुण्हि न सपय = 1V 335

कान्त यत् सिंहेन उपमीयते तन्मम खण्डित मान ।

सिंह नीरक्षकार गजार दन्नि प्रिय पदरक्षे समम् ॥

“ It puts down my pride (I am ashamed to see) that my lover is compared to a lion , for a lion kills elephants without watchman , while my lover kills them with watch men ”

चञ्चल जीवित भुव मरण प्रिय दृश्यते कथम् ।

भविष्यति दिवसा रोषयुक्ता (रुमणा) दिव्यानि वर्षगतानि ॥

“ Life is fickle , death is certain , my lover , how can one afford to be angry ? For days on which one is angry , will appear (long like) hundred years of gods ”

म घणि करहि विमाउ = 1V 385

माने प्रनष्टे यदि न तनु तत् देश त्यज्यते ।

मा हुजनरूपपङ्खे दर्शम न भ्रमे ॥

“ When respect is lost , the province should be abandoned , if not the body , you should not however wander in that country when being pointed out by the fingers of wicked persons . ”

लवण विलीयते पानीयेन अरे खल मेव मा गर्ज ।

ज्वालित गलति तत्कुटीरके गारी तिम्यति अथ ॥

“ Salt (beauty) is melted by water , O wicked cloud , do not thunder , for the hut which is burnt , would trinkle and the lady inside may get wet to day ”

विमये प्रनष्टे वक्र ऋद्धी जनसामान्य ।

विमपि मनार् मम प्रियस्य दार्शी अनुहरति नान्य ॥

“ The moon and none else imitates a little of my lover as he (the moon) is crooked (crescent) while in adversity and normal (ordinary = जनसामान्य) in prosperity ”

419 किल न खादति न पिबति न विदधति धर्मे न ध्ययति स्पृहम् ।

इह दृषणो न जानाति यथा यमस्य क्षणेन दून प्रमरति ॥

“ The miser neither eats nor drinks nor does he spend a rupee in pious gifts , he does not know that the messenger of Death would overcome him in a moment ”

अथवा न सुखानामेव दोष ।

Note that the word खोटी, खोड in Marathi, is देशी

यायते (गम्यते) तस्मिन् देशे लभ्यते प्रियस्य प्रमाणम् ।

यदि आगच्छति तदा आनीयते अथवा तत्रैव निर्वाणम् ॥

"I shall go to that region where I shall get trace (प्रमाण) of my lover, if he comes I shall bring him, or I shall put an end (to my life) in that very place"

दिदिदिदि गगाण्डाणु = IV 399

यत्प्रवसता सह न गता त मृता वियोगेन तस्य ।

लज्जने सदेशात् दर्शनीभि (अस्माभि) सुभगजनस्य ॥

"In as much as I did not accompany him when he went on his journey, nor did I die in his absence, I am ashamed to send messages to my lover"

इत मेघा विव्रन्ति जल इत वटमानल आवर्तते ।

प्रेक्षस्व गभीरिमोण सागरस्य एकापि कणिका न हि अपभ्रश्यते ॥

"Here clouds drink water, here the submarine fire is agitating, behold the depth of the ocean, not a drop is lessened"

420 पञ्चद् द्वेद विहाणु = IV 362

एम्बइ सुरउ ममत्तु = IV 332

यावु, मा यान्त पश्यत, द्रक्ष्यामि कति पदानि ददाति ।

हृदये तिरश्चीना अहमेव पर प्रिय आटम्बराणि करोति ॥

"Let him go, do not call him back, I shall see how many steps he goes, I am crossways at his heart, but my lover is only making a show (of going)"

हरि नर्तित प्राङ्गे विस्मये पातित लोरु ।

इदानीं राधापयोधरयो यत् (प्रति) भाति तत् भवतु ॥

"Har was made to dance in the courtyard, the people were struck with amazement, may anything now befall the breasts of राधा"

सर्पमलाश्रया गौरी नत्रा मापि विषग्रान्धि ।

भट प्रत्युत स म्रियते यस्य न लगति कण्ठे ॥

"The fair maid is all beautiful like fresh विषग्रान्धि (a poisonous bulb called बचनाग), but the young man (भट) would die if she does embrace him"

एतद्दे मेह पिबन्ति जलु = 1V 419

421 मया उक्त, त्व धुर धर, गल्लिपमै (कसर) विनाटिता ।

त्वया विना घवल नारोहति भर , इदानीं विपण्ण किम् ॥

“ I said , O white bull, hold the yoke , we are tease
' by the wicked bulls , the load cannot be carried without
you , why are you now depressed ? ”

ज मणु विन्चि न माइ = 1V 350

422 There are a number of देशी words for which sl
equivalents are proposed in this sutra

(1) क्षीप्र = वहिष्ठ एक वदापि नागच्छामि अन्यत् क्षीप्र यासि ।

मया मित्त प्रमाणित त्वया यादश राल न हि ॥

“ Sometimes (एक) you do not come , at other time
you go away quickly , I know, O friend, that there is no
wicked person like you ”

(2) क्षरट = घवल यथा सत्पुष्टय तथा कलहा यथा नद्य तथा वलनानि ।

यथा पवना तथा कोटराणि हृदय सिद्धते किम् ॥

“ Just as there are many good men so there are
many struggles, there are rivers and there are turnings;
there are hills and there are hollows, O heart, why
are you depressed ? ” क्षरट is not a pure sh. word Compero
ज्ञगडा in Marathi

(3) अस्तूदयससर्ग=विट्ठल

ये मुक्त्वा रतनिधिं आत्मान तटे विपन्ति ।

तेषां शत्वाना यस्य केवल फ्रुक्क्यमाणा भ्रमन्ति ॥

“ They wander blowing off the contact with conchs
that cast away themselves on the shore after having ab-
andoned the store of gems-the ocean ” For want of
context the exact meaning of the verse cannot be as-
certained

(4) भय=द्रव्य

दिवसें आर्जनं माद मूर्खं सन्निभु मा एकमपि दम्भम् ।

स्मिपि भय तत् पतति देव समापनं जन्म ॥

“ O fool, enjoy what you earn pe day , do not hoard
even a pice , for there comes a danger from unknown
source (भिमवि) which puts an end to your life ”

(5) आत्मीय=अप्यण कोडोन्ति जे हियडड = IV 350

(6) दृष्टि=द्रेहि एकैक यद्यपि पश्यति हरि सुष्टु सर्वादरेण ।

तथापि दृष्टि यत्र कापि रथा ।

क शक्नोति सवरीतु नयने सहेन पर्यस्ते ॥

“ Although Hari regards each and every object well and with all respect, still his eyes fixed where राधा stands 'Who is able to check eyes overflowing with love?' ”

(7) गाढ=निचट

विभवे यस्य स्थिरत्व योवने यस्य गर्व ।

स लेग्न प्रस्थाप्यते य लगति गाढम् ॥

“ Who is firm in prosperity? Who can have pride (गरव) in youth? (so) such a letter should be sent as would stick fast (अप्पल मोस) ”

(8) साधारण=मडुल

कुत्र शगधर कुत्र मकरधर कुत्र नही कुत्र मेघ ।

दूरस्थितामपि सज्जनाना भवति असाधारण स्नेह ।

“ What a great distance between the moon and the ocean and between the peacock and the cloud? There is uncommon friendship of the good persons however distanced they are ”

(9) कौतुक = कोडु or कुट

कुनर अन्येषु तस्वेषु कौतुकेन धर्यति हस्तम् ।

मत्त पुन एव स्या सत्तस्या यदि पृच्छत परमार्थम् ॥

“ The elephant passes his trunk on other trees (only) out of curiosity but if you ask the truth his heart is fixed on the सत्तकी plant alone ”

(10) क्रीडा = खेड

क्रीडा क्रीडा अस्मामि निधय किं प्रजलत ।

अनुरक्ता भक्ता अस्मान् मा त्यज स्वामिन् ॥

“ Sir, we only played, why do you therefore say this? Please do not leave us who are attached and devoted to you ”

(11) रम्य = रवण

सरिद्धि न मगोमि न गरोवर नापि उद्यानवने ।

देशा रम्या भवन्ति मूर्ख निवसद्भि सुजने ॥

“ O fool, countries are rendered beautiful not by rivers, not by lakes or ponds nor by gardens and forests, but by the stay of the good ”

(12) अद्भुत = टकारि

हृदय त्वया एतद् उक्त मम अग्रत सतवारम् ।

स्फुटिष्यामि प्रियेण प्रवमता (सह) अह भगु अद्भुतसार ॥

“ O heart, rogue, of wonderfully strong structure, you told me hundred times before me I shall burst forth with the lover going away on a journey ”

(13) हे साखि = हेलि हेलि म इराहि आलु=iv 379

(14) पृथक् पृथक् = जुअजुअ

एका कुटी पञ्चभि रुद्धा तेषा पञ्चाणामपि पृथक्पृथक् युद्धे ।

भगिति तद् गृह कथय कथ नदनु यत् कुटुम्ब आत्मच्छन्दम् ॥

“ A simple hut is possessed by five (organs), all these five think differently, O sister, how can such a house live well where the whole family follows its own whim ? ” कुडलें, compare कुडलें in Marathi

(15) मूढ = नालिअ

य पुन मनस्येव व्याकुलीभूत विनयति ददाति न द्रम्य न रूपम् ।

रतिवशभ्रमणशील वराप्रोल्लिलिन गृहे एव कुन्त गणयति सा मूढ ॥

“ He is a fool who, agitated in mind, thinks but does not give a pice or a rupee, he also is a fool who, wandering at will, brandishes his spear only at home ”

(16) मूढ = वड दिवेहि विउत्तउ साइ वड= iv 422 4 above

(17) नव = नवय नववी व वि विसगडी=iv 120 above

(18) अवस्कन्द=दडवड

चलाभ्यां चलमाभ्यां लोचाम्या ये त्वया दृष्टा बाले ।

तेषु मकरध्वजावस्कन्द पतिनि अपुण बाले ॥

“ O young girl, those that are seen by you with your quick side glances, are attracted by the god of love even before they are young (अग्रद कारि) ”

(19) यदि=दुडु दुडु अगपइ ववसाभो=iv 385

(20) सवा घ=केर

गत म केमरी विप्रत जल निधिन हरिणा ।

यस्य मत्रिधना दुसारेण मुखेभ्य पतन्नि तुयानि ॥

“ O dear, the lion is gone, drink water without any fear- the lion at whose roaring grass drops down from your mouths ”

(21) सवन्धि=तण अह भग्ना अन्हह तणा = iv 379

(22) मा भैषी = मन्मोसा

स्वस्यावस्थानामालम्बन सर्वोऽपि लोऋ करोति ।

भार्तानां मा भैषी इति य मुजन स ददाति ॥

“ Every one talks consoling words to those that are at ease, it is only the good man who promises help by saying - “Do not be afraid” to those in distress ”

(23) यद्यद् दृष्ट तत्तत् = जाइद्विआ

यदि रज्यसे यद्यद् दृष्ट तस्मिन् हृदय सुग्धस्वभाव ।

लोहेन स्फुटता यथा घन (= ताप) महिष्यते तावत् ॥

“ If o foolish heart, you feel affection to whatever you see, you will have to bear torments as iron beaten bears the hammer (घन) ”

423 हुहुः and घुग्घ etc are देशी words imitating the sound and action

मया शात मश्यामि अह प्रेमहृदे हुहुःशब्द कृत्वा ।

केवल अभिन्तिता सपतिता विप्रियनौ क्षटिति ॥

“ I thought I would be drowned in the pond of love with a sound, but all of a sudden came to me the boat-the news of separation ”

खाद्यते न कसरत्कशद् कृत्वा, पीयते न घुटशद् कृत्वा ।

एवमपि भवति सुखासिका प्रिये दृष्टे नयनाभ्याम् ॥

“ When the lover is seen one (the beloved) is not devoured nor is one drunk with a gulp, and yet there is pleasure and happiness ” कसरत्कवेहि in the verse is a puzzle. We do not know what sound is represented by this word कसरत्कशद् पूर्वोणा भक्षयन्ति is the explanation found in one com सिविक्रम renders the word as कटाक्ष, and though it would make good sense it cannot be word to denote शब्दानुकरण घुट is a sound which one makes in drinking quickly. Compare घुट्कन पिण घुट्कुट, घटघटां प्याला in Marathi

अथापि नाथ समैव गृहे सिद्धार्थान् वन्दते ।

तावदेव विरह गनाक्षेपु मर्मटचेष्टां ददाति ॥

“ My husband is still in the house saluting the holy images of Jinas (has not yet gone out on a journey), and still separation acts like monkey (peeps inside like a monkey) through the windows ”

शिरसि जराराण्डिता लोमपुटी (कम्बल) गले मणय न विशति ।

तथापि गोष्ठस्या कारिता मुग्धया उत्त्वानोपवेशनम् ॥

“ The pretty one made the members of the assembly rise and sit although she had rags on her head and hardly twenty pieces of glass balls on her neck ” उद्वर्द्ध in Marathi उद्वस, उद्वसा etc

424 अम्ब पश्चात्ताप प्रिय रलहायित विकाले ।

(नून) विपरीता बुद्धि भवति विनाशस्य काले ॥

“ O mother, I repent that I made my lover angry in the evening Indeed, one thinks wrongly at the time of his ruin ”

425-437 These sutras describe the terminations peculiar to अपभ्रश

425 नायक एष परिहास अनिभान (अयद्भुत) कस्मिन् देशे ।

अह क्षिणा तव कृते प्रिय त्व पुन अम्यस्या कृते ॥

“ O lover, tell me in what country this extraordinary joke (is played), that I languish for your sake and you for some one else ”

वृत्तगद्दो तणेण = iv 366

426 स्मर्यन् तत् वत्स यत् विस्मर्यन्ते मात् ।

यस्य पुन स्मरण जान गा तस्य स्नेहस्य कि ताम ॥

“ That is called dear which is remembered though it may have been forgotten for a while, but what can that affection be called the recollection of which comes and goes away quickly ? ”

विपु लुञ्जे १ वलाद्दु = iv 386

427 जिह्वेन्द्रिय नायक वशे कृत दम्प अतीनानि दम्पानि ।

मूले विनष्टे तुम्बिन्ना अवस्य गुप्ताणि पानानि ॥

“ Keep under control the sense organ called tongue which is the head and under which all others live, when the root of तुम्बिनी (दुध्या भोपडा in Marathi) is completely killed, the leaves will certainly dry up ’

‘ अवस न मुअहिं सुअच्छिअहिं = IV 386

428 एकदा शीलकलङ्किताना दीयन्ते प्रायश्चित्तानि ।

य पुन सण्डयति अनुदिवम तस्य प्रायश्चित्तेन त्रिम् ॥

“ Atonements can be prescribed for those whose character is spoiled only once, what is the use of expiation for him who spoils his character (breaks his promise) every day? ”

429 विरहानलज्वालाकरालित पथिम् पथि यद् दृष्ट ।

तद् मिलित्वा सर्वे पथिके स एव हृत अग्निष्ट ॥

‘ When a traveller was seen on the way as surrounded by flames of the fire of separation, all other travellers gathered and consigned him to fire (as he was dead) ’

महु वन्तहो वे दोमडा = IV 379

एक पुडुळी पचहिं रूढी = IV 423 14

430 फोडेनि जे हिअडड = IV 350

चूण्डु चुण्णीहोइमइ = IV 395

रवामिप्रसाद सलज्ज त्रिय सीमामथी वामम् ।

प्रेक्ष्य बाहुजल धन्या मुञ्चति निश्वासम् ॥

“ The happy one (fair maid) breathes a heavy sigh on seeing the favour of the master (to her lover), a bashful lover, a residence on the frontier and the strength of the arm (of the lover) ”

431 पथिक दृष्टा गारी ? दृष्टा मार्गमवलोकयन्ती ।

अश्रुच्छ्रुसे कञ्जुक तिमितोद्गान (आर्द्रशुष्क) कुर्वती ॥

One traveller is asking another about his beloved “ O traveller, did you see my beloved, the fair maid? (The other replies), Yes I saw her looking to your path and making her कञ्जुक, bodice, wet by tears and dry by hot breaths ” .

एरु कुडुली पचहि रुद्री = IV 432 11

432 प्रिय आयात , धुना वार्ता, ध्वनि कर्णे प्रविष्ट ।

तस्य विरहस्य नश्यत धूलिरपि न दृष्टा ॥

"The lover has returned, (so) I heard the news, his voice has fallen on my ears, I do not now see even the dust (ashes) of the separation that is disappearing, dying"

434 सदेशेन किं यु पदीयेन यत्सगाय न मिन्यते ।

स्वप्नान्तरे पीतेन पानीयेन प्रिय विवाया किं छियते ॥

"What is the use of your messages when you do not give me your company? Can thirst be quenched by water drunk in a dream?"

दिक्त्रिभ्य अम्हारा वतु = IV 345

वाहिणि महारा वतु = IV 351

136 अत्र तत्र द्वारे गृहे लक्ष्मी विसृष्टा भवति ।

प्रियप्रभ्रष्टेव गौरी निधला घापि न तिष्ठति ॥

"Fortune is fickle and runs here, there, at the door, in the house, and does not stay firm at any place like the fair maid away from her lover"

438 The तव्य termination of the potential passive participle becomes इएवउ, एवउ and एव

एतद् गृहीन्वा यन्मया यदि प्रिय उदर्यते (त्यज्जने) ।

मम कर्तव्य किमपि नापि मतव्य पर दयित ॥

The commentator says केनापि सिद्धपुण्येण विद्यासिद्धये नापिघं प्रति धनादिक दत्त्वा भर्तारि प्रार्थिते नायिकाया उक्तिरेयम् "If I am to give up my lover by accepting this (money), then I have nothing else left except death"

देशोघाटन शिलिशयन घनकुहन यद् लोके ।

मज्जिण्या अनिरक्षया सर्व सोदय्य भवति ॥

"The मज्जिण्या plant which is excessively red (very much in love) must bear all this in the world such as being uprooted from the region, boiling over fire and being crushed by hammer."

स्वपितव्य परं वारित पुष्पवनीभि सदानम् ।

जागरितव्य पुन क विमर्षि यदि स वेद प्रमाणम् ॥

The sense is too obscene to be explained

439 The क्त्वा of the Absolutive is substituted by इ, इउ, इनि, अवि, एप्वि, एप्विणु, एव and एविणु

हृदय यदि वैरिणो घात तत् किं अग्ने (आकाशे) आरोहाम ।

अस्माक द्वौ हृत्तौ यदि पुन मारयित्वा धियामहे ॥

“ O heart, if our enemies are numerous, are we to scale heavens to kill them? We have two arms, if we are to die we shall die after killing them ”

गयघट भञ्जित जन्ति=17 395

रक्षत सा विपहारिणी तो करं चुम्बि वा जीवम् ।

प्रतिनिम्बिणुजाल जल यन्ध्यामनगादित पीतम् ॥

“ That lady bringing water (विप) preserves her life by kissing those hands that have drunk water with the reflection of मुञ्ज (a person grass) without plunging into it ” डाहित comes from डोह from which we have डुगणं, डुगण in Marathi

वाहू विच्छेद्य याहि त्व, भवतु तथा को दोष ।

हृदयस्थित यदि नि सरसि जानामि मुञ्ज म रोप ॥

“ O मुञ्ज, you may go throwing off my arms, let it be so, what harm is there? I shall consider that to be anger if you go out from my heart ” The references to मुञ्ज in the above two verses are regarded by some to the famous lung of Malwa, by others to the minister मुञ्ज of a king of the Cahukya dynasty

441 जित्वा अशेष कषायत्रल दत्त्वा अभय जगत ।

लात्वा महाव्रत शिव लभन्ते ध्यात्वा तत्त्वम् ॥

“ Having conquered the whole army of passions, having offered protection to the world, having taken the great vow and having meditated upon the highest truth, (the sages) attain bliss ”

441 The Infinitive तुम् in अपघ्नश has the following eight substitutes viz, एव, अण, अणह, अणहि, एप्वि, एप्विणु, एवि, and एविणु

दातु दुष्कर निजकथन, कर्तुं न तप प्रतिभाति ।

एव सुख भोक्तु मन, पर भोक्तु न याति ॥

“ It is difficult to give away one's money; it does not occur (to any one) to perform austerities, the mind desires to enjoy happiness but is unable to do so ”

जेतुं त्यक्तुं सकला धरां लघु तप पात्रयितुम् ।

विना शान्तिना तीर्थेश्वरेण कः साकरोति भुवनेऽपि ॥

“ Who except the तीर्थेश्वर शान्ति is able in this world to conquer and then abandon the whole earth, to take the vow and observe it? ”

442 गत्वा वाराणसीं नरा अय उज्जयिणीं गत्वा ।

मृता प्राप्नुवन्ति परम पद दिव्यान्तराणि मा जल्य ॥

“ By going to Benares and then visiting Ujjain men attain the highest place after their death, do not speak of other holy places ”

गङ्गां गत्वा यः म्रियते यः शिवतीर्थं गत्वा ।

कीडति त्रिदशायानगतं स यमलोके जिता ॥

“ He who dies after having visited the Ganges and Benares (शिवतीर्थ) conquers यमलोक and enjoys the sport in heaven ”

443 हस्तां मारयिता लोकं कथयिता ।

पट्टं चादयिता घुनकं भयिता ॥

“ Elephant is in the habit of killing, people in the habit of talking, the drum in the habit of resounding and the dog in the habit of barking ”

444 न माजुज्जु=17 382

रथ्यस्तमने रामाङ्गुलेन कण्ठे विधिर्न न हिन् ।

चक्रेण सण्डं मृणालिशया ननु जीवाङ्गलं दत्त ॥

“ On the setting of the sun the चक bird become excited (at the separation from his mate) and did not eat the piece of the lotus fibre though he had put it into his mouth, it was as if put there as a bar (so that his life should not depart) ”

यन्वावलीनिपतनमयेन घन्मा ऊर्ध्वगुजा याति ।

यत्तद्विह्वलमहाहृदस्य स्ताप मधेन्वीष ॥

“ On account of the fear of dropping down her brace

sets the fair lady walks with her arms raised up as if to find out the depth of the great pond of the separation from her lover "

प्रेक्ष्य सुगं जिनवरस्य दीर्घतथन सलावण्यम् ।

ननु शुभमत्सरभरित ज्वलो प्रविशति स्वणम् ॥

" On seeing the face of जिनवर having long eyes and possessing beauty, सल is very much jealous and enters ire "

चम्पककुमुमस्य मध्ये सखि भ्रमर प्रविष्ट ।

शोभते इन्द्रनाल ननु वनने उपविष्ट ॥

" My friend, a bee has entered into the flower of चम्पक and shines as if इन्द्रनाल is set into gold "

निहमरमु पिए पिअवि जणु = IV 401

445 गयजुभइ दारन्तु = IV 345

अप्राणि लग्नानि पर्वनेषु पथिष्ठ आरटन् याति ।

य एष गिरेप्रसनमना म किं धन्याया घनानि ॥

" When the clouds appear on the top of the mountain the traveller goes on crying Will the cloud spare the life (घनानि) of the fair one, the cloud that intends swallowing the mountain ? "

पादे निलग्न अन्त्र शिर सस्त म्बन्धात् ।

तथापि नटारिकायां हस्त गलि कियते कान्तस्य ॥

" I honour my lover who keeps his hand on his small sword even though the bowels hang on his foot and head is severed from the trunk "

शिरमि आन्डा खादन्ति फलानि पुन शारखा मोटयन्ति ।

तथापि महाद्रुमा शकुनीना अपराध न कुर्वन्ति ॥

" Climbing on the top they eat fruit, again they break branches still the great trees do no harm to birds "

446 The characteristics of शौरमेनी are noticeable in

शाधे नेखर क्षण विनिर्मापितम्

क्षण कण्ठ प्रालम्ब कृत रत्या ।

विहित क्षण सुण्टमालिकाया

तत्रमत वुसुन्दामनीदण्ड कामन्य ॥

शुद्धिपत्रम्.

शुद्धम् पक्षे	अशुद्धम्	शुद्धम्
३१२	अपञ्जत्तेभ	अ पञ्जत्तेभ
९१२५	वा भवति	समृद्धि इत्येवमादिषु शब्देष्व्वादेरकारस्य वा भवति
१११२४	अच्छरिज्ज	अच्छरिज्ज
१२११	ब्रह्मवच्य च	ब्रह्मवच्ये च
१५१२२	पृथ्वि ध्वेत्	पृथि ध्वत्
१७१२५	पहिण-जर	पहीण जरभरणा
२११२१	बुन्द । रया	बुन्दारया
२७११	उचोपे	ऊचोपे
२८११४	नावणात्प	नावर्णात्प
३२१२४	इत्ये सिद्धम्	इयेव सिद्धम्
३८११	८१२१२५४	८११२५४
३८१७	अन्यत्र भ्रमरो	अन्यत्र भमरो
३८१२४	अनायोर्वस्य	अनयोर्वस्य
३९११५	अनुस्वरात्	अनुस्वारात्
४२१११	अचैत्य	अचैत्य
४२१११	क्षान्ति	क्षान्ति
४८१२	भिन्नलो	भिन्नलो
७०११४	निचलनिष्फदा	निचलनिष्फदा
७२१११	जस्-शसोर्लुक्	जस् शसोर्लुक्
७२११३	एए वच्छे	एए वच्छे
७४१२१	डउ डआ वा	डउ डओ वा
९६१७	क्यङ्पन्तस्य	क्यपन्तस्य
९६१८	क्यङ्प्	क्यप्
३२१६	न्य-ण्य ज्ञ जा भ.	न्य-ण्य ज्ञ जा ञ्ज-
९१७	अहिमन्नु	अहिमन्नु
९१८	दिणामहे	ह माणह
११११	राज च ताव लाके	राज च ताव लोके.

१८५१२५	सुत्रियो	सुफिउ
१८६१६	कम-वटर	कम-वटर
१८९१११	निभय-सर	निभय-सर
१५०११६	कम-वणद	आरराणउ
१५११२३	अपिञ्चइ	कपिञ्चइ
१५३११०	अय	आय
१५४११	सहि एगो	सहि ए सो
१५४११२	ममर	ममर
१५४१२२	तुह	तुहु
१५८११४	विलिम्बउइ	वि लिम्बउउ
१६०११५	गिलिगिलि	गिलि गिलि
१६०१२१	सधु	सधु
१६०१२३	सधु	सधु
१६०१२७	पाणउ	पाणउ
१६२०	भग	भगु
१६४१२१	धग धग-हाह	धग धग-हाह
१६५११	नयण सर	नयण सर
१६५१८	गमल-जलहु सु	सीमल-जलहु धुमु
१६५११२	चरन्ति	चरन्ति
१६५११३	उरहणइ	उरहणइ
१६६१९	वालउ गलउ सुमुमगडा	वालउ गलउ सु मुम
१६६११६	अउउ	दुअउ
१६६१२३	नहनाहिं	नहनाहिं
१६७१२२	कराह	कराह
१६८१३	पर	पर
१६८१८	जोएदिहारे तो वि	जोएदिहारे तो वि
१६८११२	पगारिअइ	पगारिअइ
१७०१२१	अरम ग	अरमग
१७०१२८	वारि निगण्ड	वारि निगण्ड
१७३१९	धग धगु	धग धगु
१७३११९	अम्हादि	अम्हादि
१७४१९८	वे	से
१७३११९	अमेदिउ	अमेदिउ
१७८१९	सो	सो

